

SKUGGOR OCH DAGRAR FRÅN MISSIONSARBETET I RYSSLAND

AV *L. E. HÖGBERG.*

STOCKHOLM SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG 1914.

STOCKHOLM TRYCKERI-AKTIEBOLAGET FERM 1914

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna bok utkom 1914 på Svenska Missionsförbundets förlag i Stockholm, men förordet är daterat 1912 i Kaschgar (**Kashgar**) i västligaste Kina. Erfarenheterna ligger alltså före första världskriget och revolutionen. Ett välbevarat exemplar av boken avfotograferades i oktober 2018.

Boken använder den moderna svenska stavningen (av, blev, gott, vit). Transkriberingen av ryska ord och namn är inte helt konsekvent. Ibland är den tyskinspirerad (sch i många ord), ibland används svenskt å (duchåvni, subåtniki). När den tryckta innehållsförteckningen har andra formuleringar och stavningar än rubrikerna, följer den elektroniska utgåvans innehållsförteckning rubrikerna, t.ex. Lev Tolstoj i stället för Leo.

Förord.

På följande blad äro några strödda drag och erfarenheter, gjorda under min vistelse i Ryssland, tecknade. I de flesta fall är här endast relaterat, vad jag själv bevittnat. Utan tvivel skulle boken blivit intressantare, om man under gångna år varit i tillfälle att insamla det material, som stått till buds, men detta har ej kunnat ske. Den här beskrivna verksamhetsperioden inföll nämligen under en svår förföljelse mot de troende. Inga anteckningar av vikt kunde därför göras, ty ett dylikt material skulle, om det fallit i polisens händer, för denne varit ett kärkommet byte och utnyttjats i myndigheternas utrotningsarbete gent emot de s. k. stundisterna. Därför har jag till stor del varit hänvisad till mitt minne.

Skuggorna falla oftast mycket djupa, och dagrarne äro få i de tavlor, som jag sökt framställa. De andliga rörelserna i Ryssland ha under årens lopp vunnit i utbredning och inre stadga, men i stort sett är nog Ryssland i dag i religiöst hänseende ej mycket längre kommet, än vad det var för 25 år sedan. Trots frihetsrörelser, strejker, uppror, dumans inkallande och frihetsmanifest etc. synes mig ryska folklivels fysionomi ej nämnvärt förändrats.

Det religiösa livet går även det i samma riktlinjer som förr. Med flit har jag dröjt vid de olika sekternas tro, lära och liv för att giva läsaren en inblick däri. Likaså visa oss några berättelser folkels ekonomiska ställning.

Vad ryska folket i allmänhet behöver, är ***upplysning,*** *men isynnerhet* ***evangelium.*** *När rättfärdighetens sol med ljus under sina vingar uppgår för den enskilde, då sker ett uppvaknande icke allenast i religiöst utan ock i moraliskt, socialt och ekonomiskt hänseende, varpå läsaren i denna bok skall finna flera bevis. Skulle någon vid bokens genomläsande göra jämförelser mellan ryska och svenska förhållanden och därvid finna, huru mycket bättre lottade vi äro än våra vänner ryssarne, och skulle på grund av denna jämförelse en tacksamhetens känsla uppstiga ur själen till alla goda gåvors givare, vore jag rikligen belönad.*

Kaschgar under år 1912.

L. E. HÖGBERG.

Missionsskolan i Kristinehamn.

Missionsskolan i Kristinehamn lever utan tvivel i kärt minne hos mången av Svenska Missionsförbundets äldre predikanter och missionärer. Som en tacksamhetens gärd anser jag det vara på sin plats att ägna den en enkel minnesruna.

Skolan var, liksom tidsanden bland de troende på den tiden, enkel och anspråkslös. Intill 1878 förhyrdes lokal, lärarne bodde i missionsföreningens hus och eleverna hyrde sig rum eller bodde hos troende familjer här och där i staden. De flesta av dem levde på matsäck, medförd hemifrån; några hade inackorderat sig i familjer, och de fattigare fingo s. k. matdagar i de troende hemmen. Då skolan på hösten ovannämnda år inflyttade i eget hus, förändrades delvis dessa förhållanden.

Undervisningen stod utan tvivel efter den teoretiska undervisningen i vår nuvarande missionsskola. Som kursen endast var tvåårig, kunde den ej heller omfatta något vidlyftigt program. Dock bedrevs undervisningen med en kraft och en energi, som ej voro att förakta. Vid avslutningsexamina voro stundom pressens representanter närvarande, vilka sedermera ljudligen tillkännagåvo elevernas överraskande stora kunskapsmått i förhållande till den begränsade undervisningstiden. Den andliga fostran och kamratlivet voro utmärkta. Mellan lärare och elever och mellan de senare inbördes rådde det bästa förhållande. I enrum kunde lärare och elever nedbedjavälsignelse över varandra och deltaga i varandras sorger och lidanden. Förutom de offentliga böne- och uppbyggelsemötena hade eleverna ofta gemensamma bönestunder, då två à tre kommo tillsammans. Talövningarna voro ju i allmänhet torra till följd av den olyckliga människofruktan, från vilken de flesta elever ej kunde frigöra sig. Stundom hände det dock, att ynglingen, som kom upp för att tala, så kämpat med Gud, att redan från början Guds

Ande förnams, kritiken glömdes och ordet med andens bevisning till den grad rörde hela skolan, att intet öga lämnades torrt. Detta var sabbatsstunder, som aldrig kunna förgätas.

Vid nämnda tidpunkt utkämpades de stora striderna om försoningen, dopet, nattvarden och församlingen, och helt naturligt berördes också skolan på det närmaste därav. Dopfrågan var dock den enda, där meningarna nämnvärt bröto sig. En del höllo på barndop och en del på de äldres dop. Före denna tid hade inga elever, döpta som äldre, genomgått skolan. Denna fråga förorsakade många livliga debatter inom skolan. Däremot fördes diskussionerna om de övriga frågorna utom densamma. Dock föranledde icke dessa skiljaktigheter partibildningar, utan broderlig kärlek och innerlig gemenskap voro rådande.

Det fanns ock bemärkelsedagar av helt annat slag, nämligen då någon erhöll en offentlig tillrättavisning. Vid dessa tillfällen inlade den eljes milde föreståndaren en sådan tyngd i sina ord, att de sent kunde glömmas. Huruvida bestraffningen i alla sådana fall var berättigad, kan ju sättas i fråga. Den s. k. ömklighetsteorien, nämligen läran om att alla Guds barn måste sörja och klaga över sin uselhet, vandra i mörker, betvivla sitt barnaskap hos Gud etc., var då liksom en stående dogm bland de flesta inom skolan och predikantkåren. På ett större möte behandlades denna fråga och uttänjdes till alla sina ytterligheter av flera talare. En elev uppträdde då och visade med Rom. 8, att Guds barn äga Guds Ande, och att den vittnar med deras ande, att de äro Guds barn. Han framhöll vidare den förlorade sonens exempel. Efter återkomsten hem kunde han dock omöjligt tro sig åter vara svinaherde i det främmande landet, han visste, att han var ifadershuset. Likaså visste Paulus efter omvändelsen, att han var Herrens tjänare. För detta anförandes skull erhöll nämnde elev en faderlig förmaning att hålla sig till ödmjukheten och ej föra en för hög bekännelse.

Missionsskolan i Kristinehamn.

»Vi hava övergivit allt; vad skola vi få?» frågade en gång Petrus. Så långt jag kan döma, var tanken, uttalad i ovanstående fråga, främmande för de flesta elever. Däremot besjälades mången av den tanken att kunna sätta sig i stånd att utan lön förkunna evangelium. Synnerligast var denna tanke allmän, när det gällde yttre missionen. Missionären skulle icke ha lön utan erhålla jämt upp, vad han kunde livnära sig med. Denna praxis följdes ock av Svenska Missionsförbundet under flera år men måste övergivas, varefter ett årligt »underhåll» bestämdes. Man var så rädd för löneprincipen, att ordet lön ej ens kom till användning. Man måste giva sitt erkännande åt den försakelsens och beredvillighetens ande, som förefanns inom skolan.

Missionsskolan i Kristinehamn har utan gensägelse på sin tid gjort en god insats i uppväckande och utbildande avdet kristliga livet i vårt land, och från skolan ha ju ock ej så få predikanter och missionärer utgått.

Intill omskrivna tid tillhörde missionsskolan Värmlands Ansgarieförening. Därefter övertogs den av Svenska Missionsförbundet och flyttades år 1890 till Högbergsgatan 27, Stockholm.

Eleverna fingo även tillfälle att deltaga i direkt missionsarbete först och främst genom de sedvanliga predikoturerna ute i bygden men synnerligast på torg- och marknadsdagar, då de voro ute för att sprida traktater och skrifter. I detta syfte besöktes de offentliga platserna, och icke ens krogarne glömdes. Tillfällen gåvos, när missionseleverna satte sig på krögarens disk och för krogpubliken höllo nykterhetsföredrag. Att icke detta alltid avlopp fredligt, är naturligt. Vid ett tillfälle blev en elev ganska illa misshandlad. Han stod lugn och mottog slag på slag, tills våldsverkarens supbröder trädde emellan och hindrade slagskämpen. Vid flera andra dylika stormande uppträden försvarades eleverna av ena parten av krogkunderna mot den andra anfallande. Krögarne voro ganska uppbrakta över dessa besök och begärde, att vi ej vidare skulle störa dem och deras hantering. Man frågar sig själv, om allt detta var klokt handlat. Därom vill jag icke döma men vet åtminstone ett fall, där en drinkare genom dessa krogbesök blev räddad.

Värmlands Finnskogar.

Den i föregående kapitel omnämnda försakelseläran tog sig även uttryck däri, att missionärskandidaterna skulle

»för att genomgå en rätt hälsosam missionsskola» sändas upp till Värmlands Finnskogar för att där verka en tid. Mose behövde likaväl de fyratio årens träning i öknen som tiden vid Faraos hov. Innan han fått den förra, var han ej »en ganska saktmodig man över alla män på jorden». Johannes döparen vistades trettio år i öknen och fick det vittnesbördet, att han var den störste, som var född av kvinna. Jesus själv fick efter dopet och andemottagandet gå ut i öknen för att frestas av djävulen.

Huru undangömd och avlägsen än Finnskogen må vara, är den dock långt ifrån en öken. Där är en härlig bergsnatur med skogklädda höjder, brusande floder och klara sjöar. Här och där några åkertegar med små hyddor, av vilka många voro rökstugor. Innevånarne voro ett enkelt och godmodigt folk, inflyttat från Finland. Jämte svenskan talade de ännu allmänt finska språket. Här och där fanns det en och annan troende, som med innerlig glädje mottog Herrens vittnen, och under denna tid förökades den lilla hopen med ej så få själar.

Till den allmänna enkelheten i seder och bruk slöt sig ofta även armodet i förening med osnygghet. Man fick stundom taga in i stugor, där husmodern bredde några av sinaegna gångkläder över ett fång gräs och bjöd på ett annat klädesplagg som täcke. I ett sådant hem var man glad över att få stilla sin hunger med litet kaffe och »risk», ett slags potatispannkaka. I andra hem fann man det över förväntan snyggt, ja, där kunde rökstugans väggar, golv, bänkar och bord vara skurade och skrapade. Där bjöds man ofta nog på riklig och närande föda. — Resorna utsträcktes ganska vida. En gång gjorde jag en fotvandring på omkring trettiosex mil, tills jag åter nådde min tillfälliga bostad.

I allmänhet var den andliga likgiltigheten stor. Vid sammankomsterna var det ganska svårt att fängsla åhörarnes uppmärksamhet. När man om aftonen samlades i en rökstuga och vid skenet av ett talgljus med svårighet såg att läsa texten, kunde man under predikans lopp blott se sina åhörare som dimbilder utefter väggarna. Endast då de drogo djupare drag än vanligt ur sina tobakspipor, så att dessa blossade upp, kunde predikanten se sina åhörares anletsdrag. Vid en dylik sammankomst märkte en gång en av våra gamla nu hädangångna predikanter, att en yngling hade något minspel åt en flicka. Efteråt sade han: »Jag får säga, att detta gladde mig, ty jag märkte, att de hade mänskliga känslor».

Trots de härvarande troendes fåtal blossade dock den andliga stridens låga upp häftigare än på de flesta andra platser i vårt land. Det var i synnerhet de norska predikanterna Hans Kasa, Erik Slätmon m. fl., som på ett hänsynslöst sätt drogo i härnad för den s. k. rätta läran. De skydde icke att bestämma platsen för P. W. och alla, som trodde som han, »till det djupaste, nedersta och glödhetaste helvetet». Deras predikningar utgjorde till stor del ett polemiserande mot den nya läran och dess målsmän. Efter en dylik predikan yttrade en av åhörarne: »Nog är P. W. bra, men till text duger han icke». En sak, som även bidrog till, att striderna fördes så hänsynslöst, var att friförsamlingar bildades i fyra av Finnskogens socknar. Anmärkningsvärt är även, att flera av statskyrkans präster, som kommo upp till dessa bygder, togo avsked från sin befattning för att verka i frikyrklig tjänst. En präst blev omvänd till Herren och började arbeta med trohet och nit. Andra voro däremot bittra motståndare till denandliga rörelsen. — En av dessa socknar hade den tvivelaktiga hedern att stå djupast ned på sedlighetsstatistikens skala i vårt land.

Men om Finnskogen var rätta platsen för utbildandet av missionärskandidater, vilka sedermera skulle utsändas som representanter till andra nationer och därvid tvingas att komma i beröring med både höga och låga, är en annan fråga. Månne icke en tids verksamhet i någon av de större städerna skulle ha utbildat andra egenskaper och skänkt mera belevenhet — en gåva som i sanning icke bör förbises eller ringaktas?

*

Första erfarenheterna i S:t Petersburg.

Till följd av andra årets excercis hindrades min kamrat, missionär C. J. Engvall, och jag att övervara Svenska Missionsförbundets årsmöte i Stockholm 1880, varför vi sedermera avskildes för missionärskallet i

Kristinehamns missionshus. Det var en oförgätlig dag av välsignade och rika andliga erfarenheter. Engvall reste strax därefter till London för att därifrån fortsätta till Kongo. Jag reste tillsammans med missionär Boije, en i Svenska Missionsförbundets tjänst anställd finsk adelsman, över till Petersburg i Ryssland. Vi anlände dit den 14 september ovannämnda år.

Den stora världsstaden med sitt buller och larm gjorde först ett bedövande intryck på mig. Synnerligen svårt var det, enär jag ej det ringaste kände ryska språket. Vi hade en adress till en finsk student, som en tid vistats i Petersburg och talat Guds ord till sina landsmän. Efter att på hotellet ha intagit vår middag, äpplen och bröd, gingo vi att uppsöka ifrågavarande student. Ankomna till hans bostad underrättades vi om, att polisen någon tid förut gripit både honom och hans tolk, kastat dem i fängelse och därpå sänt dem åter till Finland. Familjen, där han bott, var så uppskrämd, att dess medlemmar näppeligen vågade släppa oss över tröskeln.

Den s. k. Paschkoffska rörelsen, som uppstått genom lord Radstocks verksamhet, pågick som bäst vid denna tid. Som missionär Boije var mäktig ryska språket, gingo vi attuppsöka en av nyssnämnda rörelses ledande personer. Jag förstod naturligtvis ej det samtal, som nu följde, och satt blott som en stum iakttagare. Men av allt att döma var det icke glädjande underrättelser, som meddelades. Sedermera hörde jag av broder Boije, att flera av de mest arbetsamma och dugliga predikanterna inom denna verksamhet gripits av polisen och förvisats och andra trakasserats på olika sätt.

Synagogan i S:t Petersburg.

Innan missionär Boije lämnade Petersburg, arrangerades för mig helinackordering i en rysk överstinnas familj. Denna fru tillhörde nämligen den ovannämnda rörelsen, i vilken hon med liv och lust deltog. Här fick jag en god inblick i ryskt familjeliv. Hon hade fyra söner, av vilka tvenne voro dövstumma, men alla fyra regerades av ett otyglat, häftigt lynne, varför dagligen svåra strider utkämpades i hemmet. De vuxna sönerna skydde därvid icke att i striden mot modern använda olika tillhyggen som vapen. Så tog en av dem vid ett dylikt tillfälle den brinnande lampan på bordet och slungade den mot sin mor med sådan kraft, att den splittrades i små bitar. Rent av ett under var det, att elden kunde släckas, utan att särskild skada uppstod. I hemmetupptogos även allehanda hyresgäster av olika nationalitet. Bland dessa var även en dansk gosse om 14 år, som i en cirkus tjänstgjort som clown och som frun upptagit i det ädla syftet att rädda honom från hans olyckliga yrke. Stridigheterna i hemmet nådde dock genom denne yngling sin höjdpunkt. Gossen var utstuderad i alla möjliga laster, och genom otaliga skälmstycken och upptåg förorsakade han dagligen en massa förtretligheter. Han var nära nog mera lik ett vilddjur än en människa. Sin sport syntes han med förkärlek utöva mot frun i huset. Sedan han prövat tålamodet till det yttersta, kunde han i ett nu för att undslippa en välförtjänt upptuktelse spela ett så komiskt spratt, att han narrade hela sällskapet att skratta.

Med hemmets skötsel var det ganska skralt beställt. Frågan om renlighet och ordning var helt utesluten. Mitt rum städades sällan. Stundom erhöll man mat, men ännu oftare fick man svälta. Ett klart glas te kl. 9 utgjorde oftast frukosten, och så serverades middagen kl. 5 e. m. Men när frun i huset visade sig ute, var hon klädd efter senaste modets fordringar — ståtlig och med ett uppträdande, värdigt en furstinna.

Några dagar efter min ankomst till denna familj hade man sammankomst. Sex främmande personer infunno sig. De började bedja, sjunga och läsa. Strax därpå hördes en ringning på dörren. Man öppnade och hörde sporrars klirrande, sablars rasslande och grova, hesa röster. In i rummet trädde en polisofficer med fem underordnade poliser för att göra slut på kättaresammankomsten. Troligen blevo de besvikna, då de ej funno en större skara. Poliserna samlade i hast tillhopa alla biblar och sångböcker, genomsökte hela huset, även mitt rum, mina böcker och skrivelser, och antecknade därefter alla närvarandes namn och adress. Därpå avlägsnade de sig, medtagande alla böcker och skrivelser. Vad mötesbesökarna lärt utantill, kunde dock icke polisen taga, och därför uppstämde, sedan polisen avlägsnat sig, de församlade den trosfriska sången: »Trygg i min Jesu armar, stödd mot hans milda bröst» etc. Att sången under dessa förföljelsens tider ljöd fulltonigare än eljes, behöver jag knappt tillägga. Efter några dagar återsändes böckerna från polisvaktkontoret, och myndigheterna läto denna gång »nåd gå före rätt».

Huru vi erhöllo rätt att predika.

Redan från första ankomsten till Petersburg började jag samla de svensktalande omkring Guds ord. Begynnelsen var ganska ringa. Åhörareantalet var i början endast tre till fem personer. Snart ökades dock den lilla skaran. Sedan sjöfarten vid vinterns inbrott inställts i Kronstadt, kom missionär Höijer in till Petersburg, och under vintern arbetade vi tillsammans. Vi höllo nu små möten här och där i husen. Största möjliga försiktighet iakttogs. Till sammankomsterna fingo sålunda ej tvenne eller flera personer gå samtidigt genom porten, och lika försiktiga måste vi vara, när vi skildes.

Runt omkring oss hade ryssar, tyskar, finnar, ester och svenskar oupphörligen trakasserats av polisen, varför vi ansågo, att det var omöjligt att längre fortsätta i hemlighet, då antalet besökare alltjämt ökades. Vi samtalade därför med en rysk broder härom, och han gav oss följande karaktäristiska svar: »Bedjen till Gud, och han skall visa eder en sal iordningsställd». Vi följde hans råd, och efter några veckors förlopp kom en broder till en av våra sammankomster och inbjöd oss att hålla våra möten på tyska baptistförsamlingens lokal. Den ryske broderns profetia gick sålunda i bokstavlig uppfyllelse. En lång tid framåt fingo vi nu i ostörd ro hålla våra möten på denna lokal. Snart fylldes den, ja, rymde till slut ej ens de åhörareskaror, som samlades.Behovet av att få öppna egna lokaler för verksamheten blev alltmer kännbart. Vi ansågo ock, att det borde vara en jämförelsevis lätt sak för oss att erhålla rätt att samla i Petersburg boende främlingar, tillhörande vår egen religionsbekännelse. Vi fingo dock erfara, att vi voro i Ryssland! Jag lät uppsätta en böneskrift, och sedan jag funnit en man, väl förtrogen med ryska förhållanden och ryska språket, vandrade vi med de bästa förhoppningar om en lycklig utgång till överpolismästaren. Han mottog oss vänligt, men efter att ha hört vårt ärende svarade han: »Detta är ej min sak att avgöra». På vår fråga, vart vi skulle vända oss, svarade han: »Till folkupplysningsministeriet».

Storfurst Sergei Alexandrovitjs palats i S:t Petersburg.

Vi styrde då våra steg dit och fingo mot god betalning en tjänsteman att uppsätta en formfulländad böneskrift, vilken vi samma dag inlämnade till ovannämnda ämbetsverk. Här låg den länge nog, varefter vederbörande kommo till insikt om, att detta ej var deras sak att avgöra, varför skrivelsen transporterades till inrikesministeriet. Vi följde vår skrivelse i spåren och funno den slutligen bland otaliga likar i avdelningen för andliga angelägenheter. Sedan skrivelsen varit under behandling en månad, gavs oss den upplysningen, att denna sak ej kunde avgöras där, den hörde till lutherska konsistoriet, och dit hade den nu översänts. Sedankonsistoriet haft den under behandling, ansågo de sig ej heller här äga befogenhet att avgöra saken, varför ärendet återremmitterades till inrikesministeriet. Vi följde fortfarande handlingarne, och då vi funno dem, förklarades på ministeriet, att ärendet för andra gången sänts till konsistoriet för att avgöras. Konsistoriet vände sig då med en skrivelse till svenske ministern i Petersburg, denne åter till utrikesdepartementet i Stockholm, som i sin tur gjorde förfrågningar hos Svenska Missionsförbundet. Därifrån sändes en skrivelse genom utrikesdepartementet och svenske ministern i Petersburg till konsistoriet. När detta skett, vände sig konsistoriet till svenska prästerskapet i Petersburg, och detta åter trädde i förbindelse med oss, varefter vi äntligen erhöllo rätt att samlas och predika Guds ord i Petersburg. Med avsikt har jag relaterat vår lilla böneskrifts irrfärder för att därmed visa läsaren, huru en sådan sak behandlas i Ryssland. Som man ser, fick detta lilla ärende genomgå tretton instanser, innan vi erhöllo ett avgörande svar.

Det var en jubel- och högtidsdag, då denna rättighet att fritt samlas omkring Guds ord lämnades oss. Vi ville nu draga den största möjliga fördel därav. En av våra vänner, pastor Kilburn, var anställd i engelska kongregationalistkyrkan i Petersburg. Genom hans bemedling erhöllo vi rätt att en gång varje söndag samlas i denna trevliga kyrka, och här hade vi nu en lång tid en verklig fristad. Den lilla svenska församlingen växte till och förkovrades.

På Wiborgska sidan erhöllo vi tillåtelse av överste Paschkoff att i en av honom upprättad matserveringslokal hålla tvenne möten i veckan. Enär finska järnvägsstationen och Nobelska verkstäderna äro belägna i denna stadsdel och många svensktalande där äro anställda, blevo mötena på denna plats mest besökta.

Læstadianerna och prosten Ödqvist.

I Petersburg existerar sedan en lång tid tillbaka en læstadiansk församling bland finnarne. Medlemmarna benämnas i allmänhet hiholiter. Troligen kommer detta namn av de oartikulerade ljud, som förekomma, under det medlemmarne äro i hänryckning. Till följd av att nästan alla manliga medlemmar äro skomakare, kallades den också på spe skomakarekyrkan. De flesta av dem ha tillhört den djupaste dräggen av Petersburgs befolkning. Trasiga, försupna och ruinerade till kropp och själ hava de en efter annan kommit till sammankomsterna, bekänt sina synder inför församlingen och av densamma fått mottaga förlåtelse. Många av samhällets olycksbarn ha härigenom blivit nyktra och ordentliga arbetare.

Sent skall jag glömma de intryck, som jag fick de första gångerna jag var närvarande på deras sammankomster. Då hela gudstjänsten var på finska, förstod jag ej, vad som sjöngs och predikades, men i huvudsak var detta ett återupprepande av samma sak vid varje möte, varvid Kristi lidandes historia regelmässigt genomgicks. Församlingen höll sig lugn och stilla, tills predikanten började tala om lidandet, då »anden» föll över de församlade. De började snyfta, gråta, ropa, stöna och vrida sig liksom i häftiga krampryckningar, hoppa, dansa och falla varandra om halsen, varunder ett oerhört virrvarr rådde och oväsendet blev bedövande. Helaförsamlingen liknade ett hav i storm, där vågor tumla mot bränningarne. Voro några nykomna närvarande, måste de antingen fly hals över huvud eller dragas med i rörelsen, börja ropa, skrika och dansa, bekänna sina synder och mitt i tumultet lyssna till, huru församlingen gav dem full avlösning. Därefter ansågos de som medlemmar.

Narvamonumentet i Petersburg.

Vid ett dylikt möte såg jag en gång, huru de själva ansågo denna rörelse gå över anständighetens gräns. Vaktmästaren kom fram för att föra ut den vildaste danserskan. Men i stället för att övermannas av honom, övermannade hon honom, och nu fördes han mot sin vilja in i virveln och dansen. — Ju mera stormande ett dylikt möte förlupit, desto större andens kraft ansågo deltagarne sig blivit delaktiga av.

Som Læstadius ej lärt sina efterföljare att öva böneumgänge med Gud, fanns icke heller något bevis i bibeln kraftigt nog att övertyga dem om, att det var nödvändigt. De läste endast bönen Fader vår och stundom även välsignelsen. Men enskild bön övades icke.

Offentlig syndabekännelse och avlösning av församlingen var huvudsaken i deras lära. Alla, som icke av dem mottagit syndernas förlåtelse, ägde den ej heller, varför de ansågo sig vara i sin fulla rätt att fördöma alla utom sekten stående. Själva klädde de sig ytterst anspråkslöst, och om någon t. ex.bar stärkt krage, dömdes han utan vidare som ett helvetets barn. Dock var oseden att röka allmän bland dem. De kunde ej ens försaka tobakspipan på sina sammankomster, varför luften där förpestades av en olidlig stank.

Rysk tiggarmunk.

Trots sina många överdrifter och besynnerliga åsikter, sågo vi dock i dessa personer en hop människor, som frälsats ur laster och synd och som vi hoppas Herren en gång skall erkänna och benåda.

Under en lång följd av år hade denna sekt oupphörligt varit i delo med polisen, och gång efter annan hade ledarne arresterats och sammankomsterna förbjudits.

I finsk-lutherska församlingen i Petersburg verkade en tid en mycket beryktad präst, Ödqvist. Ehuru han beklädde ett andligt ämbete, var han långt ifrån en andens man, ty hanslivs intresse var vinnandet av rikedom och utmärkelser. För att ernå detta skydde han ej att använda vilka medel som helst. Att beskriva dessa ingår dock icke i vårt syfte. Denne präst hade uppbjudit all sin förmåga för att skada och tillintetgöra den læstadianska rörelsen i Petersburg. Men han fruktade den lika mycket som han hatade den.

Vid ett tillfälle hade læstadianerna inlämnat en böneskrift till ryska polisen med begäran om rättighet att samlas. När de voro på god väg att lyckas, narrade Ödqvist dem att lämna utverkandet därav i hans hand. Han

omintetgjorde hela saken men förklarade för dem, att rättighet nu var bekommen, varför de fritt kunde samlas. Med glädje mottogo de budskapet och utlyste en stor sammankomst. Samtidigt gav han polisen en vink därom. Polisen var ej sen att infinna sig, och i ett notvarp tog den här 300 »förbrytare» och förde dem alla till polisvaktkontoret, där de förhördes och kvarhöllos till följande dagens middag.

De försummade dock icke tillfället. Ännu på poliskontoret höllo de sina predikningar, och mitt under bevakningens ögon avkunnade de syndernas förlåtelse för några, som gjorde bättring.

Då vi erhållit rättighet att samlas, ville læstadierna, att vi gemensamt skulle hyra en lokal. De skulle åtaga sig alla omkostnader och vi erhålla fri bostad, blott de finge hålla sina sammankomster där. Detta gingo vi in på.

Genom detta steg fingo vi prosten Ödqvist till vår bittraste fiende. Han sökte uppegga prästerna i svenska församlingen mot oss för att med deras hjälp kunna driva oss bort. Vi kände vår motståndare och måste försöka göra honom oskadlig. Vi visste även, att konsistoriet var delat i tvenne partier liksom det stora rådet, när Paulus stod inför rätta. Vi gingo till en tysk pastor T. och klargjorde för honom situationen.

»Eder sak är i sanning kritisk», sade pastor T., »ty denne präst är en fiende till all mission och skyr inga medel att driva sin sak igenom.» Därpå berättade han, huru stadsmissionen i tolv år sökt att få en svensk-finsk stadsmissionär anställd, men varje försök hade strandat mot prosten Ö:s illvilja. Pastor T. rådde oss att besöka en fattig svensk fröken,för vilken en geheimerådinna N. N. särskilt intresserade sig, och därefter delgiva den senare, i vilka förhållanden nämnda fröken befann sig. Han tillade: »Möjligen träffar ni då geheimerådet själv, som är superintendent i generalkonsistoriet. Framlägg då saken för honom».

Planen var god och lyckades utmärkt. Geheimerådet, som kände till missionär Österbloms verksamhet på Estland, var vänligt stämd mot missionen, och i egenskap av superintendent i generalkonsistoriet bad han oss hälsa prosten Ö., att superintendenten ej såg något ont i att finnarne samlades på vår lokal.

Ryskt ekipage.

Höijer och jag samt læstadiernas predikant besökte nu prosten Ö. Tvenne gånger lät han meddela oss, att han ej var hemma, och vi fingo vända med oförrättat ärende. Tredje gången fingo vi efter tre timmars väntan företräde. Höijer förde vår talan och förklarade i korta ordalag vårt ärende, varvid han tillade, att vi hoppades, att prosten ej hade något emot, att finnarne samlades på vår lokal, helst som vi hört, att han själv sökt utverka rätt för dem att samlas. Nu sken prästens rödbrusiga ansikte upp. Han prisade Gud, som i sin nåd tänkt på svenskarne i Petersburg och sänt oss hit att arbeta ibland dem. I tolv år hade han söktanskaffa en stadsmissionär men ej lyckats. Han undrade vidare, om ej von Boije i Finland skulle vara mycket lämplig. Ingen kunde hjärtligare än han glädja sig över, att vi kommit hit att verka Herrens verk. I den tonen och anden fortskred hans tal. Sällan skall man se maken till förställning och hyckleri. Vi visste ju, att varje ord var en fullständig lögn. Vi visste även, att denne man givit dyra löften att icke vila, förr än han omintetgjort vår verksamhet och drivit oss från Petersburg.

»Så har då prosten ej något emot, att finnarne samlas på vår lokal», frågade vi.

»Nej, för all del, jag är tvärt om glad däröver», svarade han.

Vi framförde därpå generalsuperintendentens hälsning, som kom honom att i ett nu skifta färg. — Trots alla hans intriger mot oss överlevde vi och vår verksamhet i Petersburg honom, ty han dog något år efter vårt ovan relaterade samtal.

Prosten Ö. var ej den ende, som på ett dylikt fanatiskt sätt arbetade emot verksamheten. En annan framskjuten man i samhället svor en dyr ed, att han skulle ombesörja, att vi inom fjorton dagar skulle vara utdrivna ur Petersburg. Men innan den av honom bestämda tiden var utgången, hade Guds dom utförts på så sätt, att han själv var både död och begraven....

Förstlingsfrukter.

Låtom oss nu betrakta en ljusare tavla.

Under alla dessa yttre strider verkade Herrens ande på ett synnerligen kraftigt sätt ibland oss. Den förste, som fann frid med Gud, blev en äldre änkefru, Batoroff. Hon hade genomgått en lång följd av prövningar och blev nu ett älskligt Guds barn. I den lilla församlingen var hon älskad och uppburen och gick ibland oss under namnet »faster Batoroff».

Underbart ledde Herren oss från den ena platsen och familjen till den andra. Vi utsådde den ädla säden på de offentliga mötena men sökte inbärga skörden vid enskilda samtal och besök i hemmen. Dessa små möten höllos stundom i ansedda personers våningar, vid andra tillfällen i förfallna drinkares hem och stundom i de prostituerades usla nästen. Men vart än frälsningsbudskapet fördes, åstadkom det i allmänhet en stor förändring, och många syndare frälstes. Vid en av dessa sammankomster yttrade en broder om sitt förflutna liv:

»Jag var icke en drinkare i ordets egentliga mening, kan ej heller påminna mig, att jag varit drucken mer än två gånger, men de sorgliga följderna härav får jag bära under hela mitt liv. Nu har dock Herren i sin nåd frälst min själ.»

»Jag har varit i Petersburg elva år men hade ej varit nykter i två dagar, förr än jag fann frälsning i Kristus», suckadeen annan. En icke troende fröken sade en gång om denne man:

»Jag kan aldrig se honom utan att erinras om, vad som är skrivet: »De funno mannen, från vilken de onda andarne utdrivits, klädd och vid sina sinnen, sittande vid Jesu fötter.» Luk. 7:35.

Låt oss för läsaren presentera ännu några av våra mötesbesökare. Här är en gjutare. Han hade varit en om möjligt ännu djupare fallen drinkare än den nyss nämnde. Han kunde ej äta eller arbeta, ja, icke ens sova utan att ha brännvinsflaskan bredvid sig. Han tog sina tvenne barn med sig till krogen och lärde dem dricka och roa krogkunderna. Dock besökte han våra möten. Då han en söndag vände om hem, öppnade han sakta fönstret, lyfte ut den stora, flera tiotals liter rymmande brännvinsbuteljen och lät den från tredje våningen falla i gatan. Härmed tog han ett avgörande steg och har sedan dess varit fullständigt nykter. Han har i många år varit en ordets förkunnare.

I stället för att glädjas över förändringen i mannens liv blev hans hustru nu liksom besatt. Hon rasade mot sin man och hans religion, och hade icke barnen hållit henne tillbaka, skulle hon utan tvivel begått självmord. Alla försök att samtala med henne voro fruktlösa. »Det är icke farligt, djävulen håller bara avskedspredikan», yttrade en annan syster. Och så var det. Även hustrun blev nu en avgjord kristen och en lycklig deltagare i våra möten.

Där borta i hopen märker du en kvinna, mager och avtärd, men i anletsdragen spåras frid och lugn. Hon har, efter egen bekännelse, till följd av namnlösa lidanden under en tid av sexton år dagligen gjutit de bittraste tårar. I syndaförlåtelsens ljuvliga medvetande har hon nu i Jesus, sin frälsare, funnit frid och vila.

Vid hennes sida sitter en annan liten, mager kvinna, även hon ett lidandets barn, som sällan lett men ofta gråtit. Fader- och moderlös från spädaste år har hon också vandrat en smärtornas väg. Djupt ned i en källarvåning funno vi genom en särskild Guds skickelse denna kvinna. Aldrig vet jag mig ha träffat en själ, som så hungrat efter försoningens ord. Nuser du, huru friden strålar ur hennes ögon och från ett av helig glädje förklarat anlete.

Peterhof.

Men här är ännu en kvinna, utan tvivel det största nådesunder vi bevittnat. Hon hade fått en jämförelsevis god uppfostran, blivit förenad med en begåvad, lovande ung man med god anställning. De unga tu redde sig ett trevligt hem och blickade mot en sorglös framtid. Men mannen började dricka, och hustrun följde exemplet. Hemmet ruinerades, och mannen miste sin plats. Nu gick det fort utför på det sluttande planet. Mannen dog och lämnade hustrun i djupaste elände. Sedan alla försök till hjälp och räddning visat sig fruktlösa, lämnades hon i sitt elände. Nära nog naken gick hon under vintern på Petersburgs gator och tiggde för att sedan på närmaste krog giva ut slantarna. Slutligen greps hon av polisen och sattes i fängsligt förvar. Till följd av det liv, hon fört, hade hon blivit genomfördärvad till kropp och själ och fördes från fängelset till sjukhuset. Där sammanträffade vi med

henne. Sedan hon blivit något återställd, skaffade några av våra troende systrar henne kläder, och jag styrde om, att hon erhöll en god plats. Vi måste dock giva polisen en ansvarsförbindelse, innan hon kunde frigivas. Hon mottog med glädje ordet om Kristus, syndares frälsare. Nu sitter hon ibland oss, ett bevis på Guds för alla människor frälsande nåd.Helt naturligt fanns det i församlingen många, vilkas föregående liv förflutit jämförelsevis lugnt. Vid deras övergång från död till liv syntes ej brytningen så stor. Dessutom fanns det några sorgebarn, vilka gingo i en beständig kretsgång av synd, bekännelse, förlåtelse, frid och återfall i synden samt återupprättelse.

Av dessa, som först vunnos för Herren i Petersburg, voro många mycket nitiska för själars frälsning, och ej mindre än sju av dem ha sedermera tjänat som predikanter. Den lilla församlingen bestod av ett sextiotal medlemmar förutom många andra, som ej direkt ingingo i densamma. Efter någon tid ökades antalet till etthundrafemtio.

***

Åren ha flytt och många stormar rasat. Några av medlemmarna ha blivit avfällingar. Baptistpredikanter från Sverige ankommo och tillätos predika på församlingens lokal. De höllo på därmed, tills de nästlat sig in i församlingen och funno sig i stånd att klyva densamma och bilda en självständig svensk baptistförsamling. När så skett, inrapporterades till Sverige om den seger, som vunnits för Guds rike, och huru man bildat en stor baptistförsamling i Petersburg. Rätteligen borde väl ett sådant handlingssätt benämnas stöld, ty det är ju att gå in och frånröva en annan frukten av ett arbete, lika väl som det är stöld att tillägna sig farmen från en idog nybyggare, sedan han uppodlat densamma. Læstadierna togo några medlemmar, metodisterna ett par predikanter och några andra. Slutligen kommo Stenbäcks meningsfränder från Finland och togo en flock. Förutom dessa utbrytningar, vilka skett med list och övertalning, ha tvenne församlingar liksom framfötts ur moderförsamlingen, nämligen den finska och den estniska. Båda skilja sig från den förra endast däri, att ett annat språk talas. Sedan det första känslosvallet lagt sig, ha ju dock många av dem, som en gång gingo bort, återkommit till församlingen. Men att denna ännu existerar, beror dock i huvudsak därpå, att den fått bryta ny mark och rekryteras genom nyomvända. Möjligen skulle många av dessa ledsamheter kunnat undvikas, om församlingen ägt en kraftfull och förståndig ledning.

Missionsföreståndarens besök.

I Kronstadt, där missionär Höijer med framgång verkat bland sjömännen, hade några rum i staden hyrts för denna verksamhet. Genom därvarande lutherske prästens ingripande stängdes lokalen av polisen. Sedan den strid, som därigenom uppstod, varat ganska länge, beslöts slutligen, att missionsföreståndaren d:r E. J. Ekman skulle komma över till oss för att om möjligt söka få lokalen åter öppnad.

D:r Ekman samrådde i Kronstadt med svensk-norske konsul Smith, skaffade sig erforderliga upplysningar angående verksamheten, och med de vitsord, som avgivits av sjökaptener och befolkningen på platsen, kom han sedan i sällskap med ovannämnde konsul och Höijer över till Petersburg i de bästa förhoppningar om en god utgång. Vi började därpå rundresan bland de offentliga myndigheter, där vi hoppades, att saken kunde bringas till ett slut. Vi besökte präster, konsistoriet, generalsuperintendenten, svensk-norske generalkonsuln m. fl., men överallt syntes vägen stängd. På några ställen blevo både konsul Smith och d:r Ekman överösta med otidigheter. Aldrig har jag sett vår lugne missionsföreståndare så upprörd och bragt ur fattningen som då. Det var ej utan, att vi ynglingar, som nästan dagligen hade sådana små äventyr, kände en viss tillfredsställelse härvid. Men hoppet var ej ute än: svenska beskickningen fanns ju kvar,och dit skulle vi vända oss. Ministern Due var ej hemma, men sekreteraren lovade, att beskickningen skulle taga saken i sin hand och göra allt, för att lokalen i Kronstadt åter skulle öppnas. Uppmuntrad af denna vänlighet beklagade d:r Ekman, att vi förspillt dagen hos de oresonliga personer, vi förut besökt. Nu hoppades han, att allt skulle avlöpa utan vidare bråk. Han uppsatte en skrivelse med flera bilagor: uttalanden av konsul Smith och innevånare i Kronstadt jämte intyg från en hel del sjökaptener. Nu

vände d:r Ekman om hem och skrev sedermera i redogörelsen för sin resa: »Aldrig har jag tackat Gud för, att jag är född i Sverige, förrän jag varit i Ryssland». Höijer, vars sak det egentligen gällde, lämnade ävenledes Petersburg, och på så sätt kom det på min lott att överlämna skrivelsen till svensk-norske ministern. Vad som därpå följde, skulle tillfullo rättfärdiga min tidigare känsla, att jag ej kunde dela missionsföreståndarens segervisshet.

Jag gick att fullgöra mitt uppdrag och fann ministern ensam på sitt ämbetsrum. Han kastade en flyktig blick i papperen, varefter två timmars het diskussion uppstod, som — relaterad — skulle visa, huru långt en norrman, även om han är svensk-norsk minister, stundom tillåter sig att gå. Först rörde sig samtalet om lokalen i Kronstadt men gled sedan över till prästernas och konsistoriets förhållande till oss och vår verksamhet. Ministern var så bragt ur fattningen, att han gick av och an, ja, sprang, hoppade och spottade, under det ordströmmen flödade över hans läppar. Jag stod lugn och kunde blott här och där få tillfälle att inlägga en protest mot vissa tillvitelser, tills han slutligen började utfara i otidigheter sådana som: »Ni myror, ni kräk» etc.

»Ers excellens», svarade jag, »det är förnedrande för Eder att föra ett sådant språk, man skulle åtminstone vänta sig något värdigare. Är jag en brottsling, behandla mig då som en sådan, men är jag en ärlig svensk undersåte, behandla mig då enligt lag och rätt.»

Ministern gick till bordet och satte sig ned med ansiktet i sina händer. Dödstystnad rådde några minuter, varefter han reste sig och uropade:»Jag menar, att vi alla äro myror och kräk jämförda med den levande Guden.»

Ministern bevärdigade aldrig den officiella skrivelsen med något annat svar än detta och ett par följande samtal. En av orsakerna, varför han var så »intresserad» för vår verksamhet, torde ha varit den, att hans trotjänarinna en tid förut blifvit omvänd på ett av våra möten.

Hedbergianerna.

Förutom den frikyrkliga, baptistiska och læstadianska rörelsen i Petersburg förekom även den hedbergianska. Pastor Hedberg i Finland, känd även i Sverige genom sina sånger, var denna läroriktnings förespråkare, och därför nämndes den efter hans namn. Troligen tänkte sig aldrig pastor H., att hans doplära skulle dragas ned och missbrukas på ett sätt, som sedan skedde. Säkert är dock, att i denna lära ligger fröet till den hyperevangeliska riktning, som kännetecknar dess anhängare i Finland och Petersburg. För att illustrera ställningen, vill jag nämna några episoder från ett missionsmöte i Viborg. Även jag blev inbjuden dit.

Vid ankomsten fann jag flera präster samlade i det hus, där jag skulle bo. Stämningen var munter. Intet sorgens moln tyngde någon av deltagarne. Strax efter min ankomst bjöds på toddy. De värda fäderna njöto av den ångande drycken, och den glada stämningen ökades härav. Då värdinnan visste, att jag var absolutist, lämnades jag i fred med mina tankar och reflexioner. Denna min återhållsamhet gjorde det dock klart, att jag »tillhörde lagträlarne, som ej förstodo den kristliga friheten». Ingen, av prästerna ville därför inlåta sig i samtal med mig.

Så kom aftonmåltiden. Först bjöds på en aptitsup, därpå något mat, ett à två glas öl, varefter flera av prästernaunder måltiden behövde ytterligare en à två supar. Frispråkigheten tilltog mer och mer. Nu upptog man älsklingsämnet: *dopet*. I vidlyftiga ordalag förklarades, huru dopet frälsar det späda barnet, renar från synden, utdriver djävulen etc. Dopet är all nåds källa, det är vägen till himmelen, det är grunden till frälsningen, det meddelar den Helige Ande. Varje döpt person är frälst, fri från synden, helig, ren och ett Guds barn, bara han tror på dopet, återvänder till döpelsenåden och prisar dopet etc. Detta var huvudinnehållet i samtalet och några av de fraser, som användes.

Huvudingången till Folkets hus i Petersburg.

Jag hade setat som en stum åhörare, men utan att jag visste huru, kom frågan: »Hur går det då med de barn, som utan döpelse dö», över mina läppar.

»Det angår oss inte», ropade prästerna i korus.

»Den frågan är ej så lätt avspisad», svarade jag, »ty det kan finnas samvetsömma fäder, vars barn dö utan dop, och det torde varken vara kärleksfullt eller nyttigt att giva dem ett dylikt svar.»

»Det är sant», svarade en av de redigaste, »men vi få lämna den saken åt Gud.»

Därpå följde en osammanhängande diskussion, varunder dessa »bröder» beklagade sig över, att så få av prästerskapetoch menige man fattat den kristliga friheten, vartill de genom dopet fått tillträde. Toddyn, ölet och brännvinet tillsammans utgjorde för mig en skärande kontrast mot talet om frälsningen i dopet och den kristliga friheten. Så avslutades första dagens »förhandlingar».

Vid frukosten följande dag voro alla prästerna mera reserverade. Strax därpå gingo vi till kyrkan. Händelsevis kom jag att sitta mitt framför predikstolen. Efter en psalms avsjungande uppträdde en ung präst, som hade rykte om sig att vara en stor talare. Han öppnade missionsmötet med uppläsandet av psalmen om de falska profeterna (gamla psalmboken):

“Nu är en fast bedrövlig tid — — — — — — — — — De stolta andar dämpa ned, som verka utan rast och fred att föra nytt på banan an, förfalska så din lära sann.

Den föregående aftonens samtal gjorde, att jag ej kunde undgå att tänka: »Nu menar han mig». Emellertid gick det honom som en viss personlighet: »han kom av sig vid ingången». Folket kunde ej begripa, varför han höll en så torr predikan. Då fortsättningen av mötet hölls på finska, återvände jag till min bostad.

Predikoförbud.

Då den lilla församlingen i Petersburg tillägnat sig de principer, som moderförsamlingen i Sverige följer, och sökt att öva församlingstukt, uppbygga sig med Herrens nattvard samt lämnat frihet åt den enskilde att i överensstämmelse med sin övertygelse handla i dopfrågan, drogo sig helt naturligt de svenska prästerna tillbaka och avsade sig det ansvar, som hitintills vilat på dem. Med synnerlig tacksamhet måste jag omnämna pastor Karvanen, vilken av sina kolleger fick röna många obehag för vår skull. Själv var han mycket påverkad av Guds Ande, och ej sällan möttes vi till bön och bibelläsning. Men då slutligen många av friförsamlingsmedlemmarna läto döpa sig, kunde han icke i egenskap av luthersk präst längre stå som vår beskyddare. Han avsade sig det ansvar, som inför konsistoriet vilat på honom — och så indrogs vår rätt att predika och hålla lokaler för andlig verksamhet. Detta var ett hårt slag men var en given följd av den verksamhet, som utvecklats i den riktning, förut är nämnt.

I skrivelsen, som innehöll förbudet, stod, att vi skulle indraga våra »privata möten och predikningar». Vi upphörde då med verksamheten tillsammans med læstadianerna och indrogo mötena på den av överste Paschkoff upplåtna salen men fortsatte på engelska kapellet och hade samtalsmöten ihemmen. Detta undgick icke prästernas och polisernas vaksamma ögon. Klockan 12 midnatt kom en polisofficer upp i vår bostad med ett telegram från polismästaren, att jag kl. 9 f. m. följande morgon skulle infinna mig hos honom. Då jag kom dit, uppstod följande samtal:

»Har ni mottagit förbud att predika?»

»Ja.»

»Har ni då upphört därmed?»

»Nej.»

»På vilka grunder handlar ni så?»

»I skrivelsen stod, att våra privata sammankomster voro förbjudna. Jag har upphört med de privata men fortsatt med de officiella i engelska kapellet.»

»*Ni* är förbjuden att predika», sade han, »och om det förekommer ännu en gång, blir ni inom tjugufyra timmar sänd över ryska gränsen.»

Jag bugade mig och gick. Härmed var ju min offentliga verksamhet i Petersburg för tillfället omöjliggjord. Dock är ju icke ens i Ryssland polis- och prästvälde allsmäktigt.

Missionsförbundets arbetare i Ryssland.

I början av Svenska Missionsförbundets verksamhet ägde Ryssland med dess många rättrogna katoliker, muhammedanska och hedniska folk och stammar stort rum i missionsvännernas hjärtan. Hade icke var verksamhet mötts av sådana åtgärder från de ryska myndigheternas sida, som gjort det omöjligt att arbeta, skulle den utan tvivel bringat mycken välsignelse till många orter och folk. Olyckligtvis inträffade detta försök att missionera under en tid, då den andliga fanatismen och förföljelselustan under prokurator Pobjedonozeffs spira låg som en mara över det stora landet. Det grymma och hänsynslösa sätt, på vilket man under 1880- och 90-talen kvävde de andliga livsyttringar, som förekommo, faller under historiens rättvisa dom. Vi komma i detta arbete att oupphörligt upprulla bilder, som giva exempel härpå.

Som redan nämnts placerades jag år 1880 i Petersburg, och samma år sändes Höijer till Kronstadt som sjömansmissionär. Två år senare erhöll jag tillåtelse att resa hem och förenas med min trolovade, lärarinnan Eva Eriksson. Under vintern 1880 och 1881 arbetade sedan Höijer och jag tillsammans i Petersburg. Genom ovannämnda stridigheter i Kronstadt omöjliggjordes hans verksamhet där, varför missionär Lind sändes att taga hans plats, och Höijer reste ned till Baku i sällskap med missionär Lydell och ett par kolonister.Samtidigt utsändes missionär Nyrén till Petersburg. Även Lind kom dit under vintern. Missionär Sarwe med fru utsändes till Ural och missionärerna Karlsson och Hammarstedt till Arkangelsk. Lindgren och Sjögren upptogo arbetet bland finnarne närmare Ladogas stränder. Fröken Lina Jonsson, Lydells trolovade, reste ock till Baku. Höijer återvände sedan hem till Sverige och gifte sig, varefter han 1883 placerades i Petersburg. Som härav synes, var det 1883 ej mindre än fjorton svenska missionärer utposterade på utkanterna av det vidsträckta europeiska Ryssland. Även i Finland hade Svenska Missionsförbundet ett par svensk-finska arbetare samt missionär Sköld. Sedermera utsände Förbundet missionär Engvall med fru till Kronstadt och Petersburg, och slutligen har J. A. Nyman en lång följd av år verkat som predikant i Petersburg.

Under sista tiden ha flera kommit till, så att hela antalet missionsarbetare i Ryssland, underhållna av Missionsförbundet, är fjorton.

Av dessa fjorton stå nu, då detta skrives, tre kvar i Förbundets tjänst, nämligen Sarwe med fru och undertecknad. Icke mindre än sju av den lilla skaran ha gått in i vilan. Den starke och frimodige hjälten Lindgren var den förste, som bröts. Därefter fick missionär Lydell under sin hemresa jorda sin hustru. Både Lindgren och fru Lydell vila i Petersburg. Den senare fick i hemlandet under sin utbildning till missionär överanstränga sig så att hälsan bröts, och hon dukade, som sagt, snart under. Hammarstedt sändes till Kongo och dog där. Min hustru dog i kolera i Tabris, Persien. Lind dog i Sverige, Nyrén i Finland och slutligen Karlsson i Alaska, Norra Amerika. — — — — De vända ej åter till oss, men vi gå till dem. Frid över deras minne!

Av de övriga verkar Henning Sjögren som självständig sjömansmissionär i Kotka, Finland; Lydell är i Amerikanska Missionsförbundets tjänst, tvenne äro skilda från Förbundet, och således återstå blott de tre ovannämnda.

Besök av främmande talare.

Den lilla svenska församlingen besöktes av flera tyska och engelska bröder. Bland dessa erinra vi oss i främsta rummet d:r Bædecker, d:r Sommerville och pastor Müller. Dessa besök voro riktiga högtidsstunder. Ofta var det

dock svårt med översättningen. Vid första sammankomsten av detta slag fingo vi reda på en svensk-engelsman, som ju var hemma i det vanliga språkbruket men främmande för alla andliga uttryck och bibelns talesätt. Många saker blevo därför skrattretande, varför den andliga uppbyggeisen stördes. Så översatte han »in the flesh» icke med det svenska uttrycket: »i köttet» utan »i fläsket». Höijer och jag måste då, trots vår ringa kunskap i engelska, tjänstgöra som tolkar. D:r Bædeckers predikningar präglades av djupt, gripande allvar och andligt innehåll och hade en fostrande och undervisande karaktär.

D:r Sommervilles föredrag var däremot av en lekande natur, fullt av bilder och liknelser. Det bästa av allt var, att man ej gärna kunde glömma det. Själv var den gamle med sina långa, silvervita lockar livlig som en vårvind. Han kunde ej begränsa sig på den vanliga talarestolen utan måste få en tillfällig estrad, uppbyggd i samlingslokalen. Som text tog han Esaia 60:8: »Vilka äro dessa, som flyga som en sky, såsom duvor till sina bon». Jag kan ej här återgiva hansföredrag, men det illustrerades i sin helhet med hans kroppsrörelser. När han skulle visa, huru duvorna sträckte sina vingar till flykt, slog han ut armarna och gav översättaren, som stod bredvid honom, ett duktigt slag för munnen. För att försona detta tog han översättaren i famn, och missminner jag mig ej, gav han honom t. o. m. en kyss. Detta var ett ögonblicks verk, så var han åter inne i sitt ämne, eldig, livlig och hänförd. I sin iver tar han ett steg utom estraden och far huvudstupa ner i folkhopen! Församlingen hissnar, men doktorn förlorar ej besinningen. I nästa sekund är han åter uppe och fortsätter.

D:r Bædecker.

»Över duvornas hop svävar en stor, svart fågel, slår ned, griper en — det är döden. Nu lyfter en duva vingen — två— tre — nu far hela hopen. Döden ruvar över er — viljen I ej lyfta vingen, fly och frälsa edra själar?»

En kvinna reser sig i församlingen och säger: »Jag vill bli frälst».

»Vad säger hon? Vad säger hon??»

»Hon önskar bli frälst».

»En duva har lyft vingen — vill bliva frälst. Är det någon mera»?

En här, en där reser sig.

»Någon mer?»

Slutligen ha över tjugu personer rest sig och begärt förbön. Vi samtalade därefter med dem och bådo för deras själars frälsning.

Pastor Müllers föredrag voro av helt annan art. Han talade nästan uteslutande om sitt trosarbete, sina böner och sin statistik över mottagna svar på bön. Det var ju ämnat att förhärliga Gud, men sedan man hört honom några gånger, blevo hans föredrag något tröttande.

Zaren-Befriaren.

Den 13 mars 1881 föll zar Alexander II ett offer för en lönmördares bombattentat.

I och med honom gick en av världens störste välgörare ur tiden.

Från den mörka hedendomens forntid har nutidens nationer fått ett hemskt arv. Jag ville med poeten säga:

»Tag allt, vad mörker finns i grav, och allt vad kval i liv och skapa dig ett namn därav och det åt arvet giv,»

och likväl skulle detta vara otillräckligt, ty detta arv innefattar ett outsägligt, namnlöst elände. Tag allt, vad svärd, spjut och pilar, allt vad kanoner, gevär och bajonetter uträttat, tag all den förödelse, som eld och vatten kunna åstadkomma, allt vad girighet, råhet, hämnd, grymhet och hat kunna utföra — allt detta sammanfattas i det enstaviga ordet: *krig*.

Månne man icke här kan tillämpa Pauli ord: »Ty Guds vrede uppenbaras från himmelen över all ogudaktighet

och orättfärdighet hos de människor, vilka förhålla sanningen i orättfärdighet — — deras oförnuftiga hjärta har blivit förmörkat. Då de föregåvo sig vara visa, hava de blivit dårar. — Därför har Gud överlämnat dem i deras hjärtans lustar åt orenhet — Fördenskull har Gud överlämnat dem åt skamliga lustar. — —Kristi uppståndelses kyrka i Petersburg. De ha fått sin villas rätta lön på sig själva. Och liksom de icke hava aktat värt att hava Gud i kunskap, så har Gud överlämnat dem till ett ovärdigt sinnelag — — uppfyllda med all orättfärdighet, ondska, girighet, elakhet, fulla av avund, mordlust, trätgirighet, svek, vrånghet — — våldsverkare, stortaliga, illfundiga, trolösa, kärlekslösa, obarmhärtiga, sådana som, fastände väl känna Guds rättfärdiga dom, att de, som göra sådant, äro värda döden, dock icke allenast göra det, utan ock hålla med dem som göra det.» Rom. 1:18—32.

Hur äras, prisas och upphöjas icke krigets hjältar? Man prisar krigets hjältedater och ställer i allmänhet fredens stordåd i djup skugga. Hur ofta hör man ej i tal och skrift det Nordamerikanska frihetskriget framhållas, då omkring tre miljoner slavar frigåvos. Ja, världen känner John Ericssons namn, därför att han genom sin Monitor fick på ett kraftigt sätt ingripa i krigets utgång.

Här framträder för oss i Alexander II:s person en man, som utan att spilla en droppe blod löste omkring femton miljoner slavar ur fångenskapens band — en gärning enastående i hela världshistorien. Men huru litet man intresserar sig för detta, torde framgå därav, att man i allmänhet icke ens känner *Nikolai Miljutins* namn, han som var själen i detta arbete och zarens förnämste rådgivare. Det kejserliga frihetsmanifestet utkom den 19 februari 1861. Härmed utplånades livegenskapens skamfläck från den ryska nationen.

Under Alexander II:s regering genomfördes även flera andra reformer. Rättskipningen ombildades efter västeuropeiskt mönster. Den dömande och den utövande makten skildes åt. Domarna blevo mer självständiga och kunde ej avsättas, jury infördes i kriminella mål. S. k. *zemstvoer*, distrikt- eller guvernementförsamlingar inrättades, vilka bestodo av från de skilda ständerna valda representanter. Dessa zemstvoer hade en mångfald uppgifter: de skulle tillsätta de lägre domarna, vaka över skatternas rättvisa fördelning, vägunderhåll, utgiva sanitära förordningar och ha uppsikt över en del skolor.

Censuren förmildrades, universiteten erhöllo större frihet och en viss självstyrelse. Försök gjordes ock att befrämja folkskolan. Hären reformerades, och 1874 infördes den allmänna värnplikten. Men den zar, som gjort sitt land och sitt folk så oerhörda tjänster, han skulle sluta på ovannämnda sätt. Otack är världens lön. Kristus skulle korsfästas av sitt folk, Amerikas nationalhjälte, president Lincoln, lönmördas, och en av världens största välgörare, Alexander II, skulle falla för en av sina egna undersåtars lömska anslag.

Nihilismen och kejsarmordet.

Vem var det, som mördade zar Alexander II? Hela världen skall svara: nihilisterna, historien skall svara: nihilisterna, och dock torde det ej vara alldeles givet, att så var förhållandet. Innan vi gå vidare, vilja vi ur en uppsats: »Det nittonde århundradet» anföra något om den nihilistiska rörelsen.

»Nihilismen är utpräglat rysk, det är nästan omöjligt att definiera den i klara västerländska ord. Det vilar över dessa nihilistiska själar mera ett stämningens dunkel än de klara tankarnes dagsljus. Vad vilja de? Deras ideal är helt ryskt, egentligen den ryska miren (lantsamhälle med gemensam jord), ett litet, noga sammanslutet samhälle, som har allt gemensamt, där individerna inom helheten leva sitt liv så vitt möjligt efter eget inre, efter egna lagar, men sammanknutna genom broderskapets band. Det stora samhället skall upplösas i en rad små samhällen, självständiga kommuner, som fritt förhandla med varandra och sluta överenskommelser. Vad utgör då lagen i dessa små samhällen?

Vetenskapen.

Nihilisterna tro på vetenskapen som på en religion, med all halvbildnings övervärdering av vetenskapen. Enligt deras tankar förmår vetenskapen allt och löser alla gåtor.

Men hur nå målet?Nihilisterna äro inga förbrytare à la landsvägsriddare. Många av dem äro de bästa bland

Rysslands ungdom, begåvade och hänförda, redo att offra livet, fyllda av högsinnade idéer, huru oklara de än kunna vara. De hade trott på reformerna och jublat över dem, men missräkningen blev gränslös. Reformerna voro blott en bråkdel av vad man väntat, och av den lokala självstyrelsen växte ingen politisk frihet fram. Då reaktionen efter polska upproret tog starkare och starkare fart och reformernas väg helt uppgavs, beslöt man att själv taga sig rätt. Kejsaren och hans polis hade aldrig aktat undersåtars liv och rätt. Nu vändes det om. Nu är det zarens liv, som står på spel. Ju starkare regeringen slår in på reaktionens väg, dess djupare blir övertygelsen, att man blott kan nå fram till målet över de härskandes lik. Det är en vild och blodig moral, men sådan måste den födas i Ryssland. Antingen är allas liv heligt, även den ringastes, eller ock ingens.

Gemensamt med de s. k. slavofilerna ha nihilisterna liksom tillbedjan av det stora ryska folket. Vi se dem gå ut bland folket för att upplysa och frigöra det, men folket vill alls icke mottaga dessa sina välgörare. Nihilisterna äro och förbliva blott en ringa minoritet, men den är stark genom sin brinnande nitälskan, sin tro och den därav härstammande handlingskraften. En egendomlighet för denna rörelse är, att så många kvinnor lidelsefullt, men ofta med skarpare förstånd än männen, deltaga däri.»

Så långt nämnde artikelförfattare. Han synes i allt väsentligt haft en klar inblick i förhållandena. Första attentatet mot kejsarens liv skedde den 16 april 1856, och sedan dess ha ju tid efter annan nihilisterna låtit tala om sig, och som ovan sagts, skrevs också kejsarmordet 1881 på deras meritlista.

De reformerande och reaktionära rörelserna ha under det förflutna århundradet gått som ebb och flod över Ryssland. Men vid tidpunkten för kejsarmordet torde regeringen åter tenderat åt reformvänlighet. Personer, som voro initierade med förhållandena, ha sagt mig, att kejsar Alexander II hade, strax innan han mördades, alla papperen klara att undertecknas för den proklamation, som skulle skänka Ryssland konstitutionell författning.Den tanken ligger här nära, att de konservativa och kyrkliga partierna önskade förhindra detta och utförde sin plan men lät skuggan därvid falla på yttersta vänstern för att få ännu mera vind i segel. Det blev ju ock konstaterat, att bland dem, som voro invecklade i komplotten, funnos flera prästsöner. Denna tanke är icke min egen. Den är viskad i mitt öra av mången av Rysslands egna söner.

Missionsarbetet bland ryssarne.

På 1870-talet kom lord Radstock från England över till Petersburg. Han var ett utkorat redskap i Guds hand, och genom honom kommo många av de mera framstående. personligheterna i Petersburg till omvändelse och levande tro på Herren. Bland dessa voro överste Paschkoff, greve Korff, greve Bobrinski, furstinnorna Liewen och Gagàrin, dessa vilka sedermera togo sådan aktiv del i den kristliga missions- och kärleksverksamheten. De öppnade sina palatslika byggnader för offentliga sammankomster, där såväl de högst uppsatta i samhället som kuskar och arbetare fingo tillträde. De tjänade med sina gåvor som predikanter och sångare eller genom personliga samtal med de besökande. Så ofta vårt eget arbete medgav det, besökte även vi dessa sammankomster och blevo på det mest älskvärda sätt mottagna både där och i de nämnda familjerna.

Låtom oss i minnet återkalla en av dessa sammankomster hos överste Paschkoff. Vi välja söndagen den 13 mars år 1881. Bland högtidsklädda skaror vandra vi på kajen vid högra stranden av Neva. Med frisk fart flyter vattnet i den majestätiska floden. Vi se den gamla på pråmar vilande flottbron, som förmedlar trafiken med Peterburgska sidan, där Peter-Pauls-fästningen ligger med kyrkan av samma namn, varest kejsargravarna äro belägna. Ofta överröstas härvågornas brus av den vackra klockmusiken från ovannämnda kyrkas torn. Ovanför nämnda flottbro är den ståtliga, nybyggda Alexanderbron belägen. Utefter stranden ligger en utsökt vacker rad av byggnader: Den heliga Gynadus palats, amiralitetet, vinter- och marmorpalatsen jämte andra fursteboningar. Vid paraddörrarna stå livréklädda portierer. Över de konstrikt sammanfogade sexkantiga furukubbarne, som utgöra körbanans beläggning, rulla de gummiklädda vagnshjulen nära nog ljudlöst fram. I de eleganta ekipagerna se vi personer, på vilka förfinad uppfostran, rikedom och ädel börd satt sin prägel. Vid kuskens sida sitter en livréklädd betjänt, eller ock ha vi en eller tvenne stående på sätet bakom sufletten. Många av dessa ekipage rulla fram och stanna

vid överste Paschkoffs hus. I ett nu äro betjänterna nere för att öppna landådörrarna. Sina härskarinnor bära de nästan på händerna. Men även människor av mera vanlig typ anlända. De åka i hyrda droskor, vilka på ryska ha det svårutsägliga namnet *isvosschtik*. De flesta komma dock till fots liksom vi. En stor del av den äldre betjäningen i överstens hus antaga ett uttryck, halvt komiskt, halvt medlidsamt, såsom skulle de vilja säga: »Vad tar det åt vår barin Vasili Vasilivitj (= herre Wilhelm Wilhelmsson), som öppnar sina förgylda gemak åt »folket», då de förut endast varit öppna för noblessen?»

Nicolajevskobron.Ja, vad har tagit åt mannen? Här har en utomordentlig och grundlig förändring inträtt. Han, som är herre över stora domäner i det inre av Ryssland, ägare till nästan outtömliga rikedomar, som levat i all den lyx och bekvämlighet, som rikedom och stånd kunna skänka, han som njutit av alla de nöjen och förlustelser, som Paris, Madrid och Rom kunna bjuda på — han står nu där framme i salen så anspråkslös i en blå cheviotdräkt och med den begagnade och nötta bibeln i sin hand. Ur böckernas bok hämtar han nu fram till en hungrande, lyssnande skara det livets bröd, som den så väl behöver. Att furstinnan njuter därav, förstår man av anletsdragen, där ögats tårar och läpparnes leende kämpa om herraväldet. Man ser det på kusken därborta, som hysteriskt gråter bättringens tårar, man ser det på de glädjestrålande ansikten, som bära spår av forna laster men nu lysa av frid och lycka. Predikanten blir både kroppsligt och andligt varmare, under det talets ström flyter, han blir medryckande, hänförande. Hans ögon fuktas, under det de stråla av kärlek och deltagande mot de närvarande, och från hans läppar flöda livets ord om försoning och frid för syndbelastade och fridlösa. Det går som en elektrisk våg genom församlingen, och den gripes av det saliga medvetandet: »Visserligen är Herren på detta rum».

Predikanten har tystnat. Med liv och lust tar församlingen upp sången: »Det var nio och nittio gömda väl i det trygga fårahus», och så åter ett hjärtevarmt anförande av någon broder.

Men vad är det? Genom trängseln kryssar sig en uniformsklädd herre nästan våldsamt fram till överste Paschkoff, avlämnar sitt budskap och försvinner ur församlingen lika hastigt, som han kommit. Då vi blicka ut genom fönstret, se vi honom åter i sadeln och i sporrsträck sprängande vidare.

Det blev dödstystnad i salen, man hörde nästan sitt eget hjärtas slag. Vad innehöll det hemlighetsfulla budskapet? Överste Paschkoff tog till ordet:

»Vår kejsare Alexander II har fallit offer för en nidings hand. Bröder och systrar, låtom oss bedja.»Det tillades blott, att man ännu ej visste, om kejsaren levde eller redan var död. Församlingen liksom segnade ned till golvet. Det blev en suckan och en gråt sådan jag varken förr eller senare bevittnat. Aldrig förr hade jag haft en aning om, huru innerligt, helt och hängivet ryska folket älskar sin kejsare. Sedermera har jag sett det i hjärtat av Ryssland. När ryssen lider oförrätter, suckar han stundom: »Till Gud är det högt och till kejsaren långt». Hans tro är, att om han blott finge audiens hos kejsaren, skulle denne som en fader sörja för alla behov och styra allt till det rätta.

Kremel, Moskva.

Men åter till berättelsen. När bönen var slut, rådde en sådan sinnesrörelse, att ingen ville tala högt; man viskade, gick på tå och skildes åt så fort som möjligt.

Vår väg ledde oss förbi Vinterpalatset. Här var redan en tallös skara samlad, väntande att en budbärare skulle kungöra, huruvida kejsaren verkligen var död, eller om det ännu fanns hopp. Gatorna till den plats, där attentatet skett, voro redan avspärrade. Sedermera byggdes en mycket prydlig kyrka på attentatsplatsen. Naturligtvis är den avsedd att vara ett minne över den döde, mycket avhållne monarken, men å andra sidan står den ju där som ett nihilismens segertecken.Vi ha nu beskrivit ett möte i överste Paschkoffs eget hus. Låtom oss följa honom till ett möte ute i staden. En sammankomst är utlyst till kl. 7 e. m. i en tvätterskas låga, trånga boning. Långt före den bestämda tiden är lokalen överfylld med folk. Vi söka taga oss fram men måste stanna vid själva dörren, och bland de övriga stående avvakta vi predikantens ankomst. Ett litet, enspänt ekipage rullar fram, och genom hopen går en viskning:

»Han kommer!»

Översten söker bana sig väg genom hopen, men det ser till en början lönlöst ut. Slutligen är han dock framme vid bordet. Han föreslår en sång, och de församlade taga upp den. Då sången tystnat, faller han på knä, och så många, som ha rum, följa exemplet. Därpå predikar översten med värme och glädje en hel timmes tid. Luften är nu så förskämd och syrefattig, att ljus och lampor brinna svagt flämtande, och vi döljas i halvdunkel. Sammankomsten avslutas därmed, att några begära förbön, och innerliga böner uppsändas nu för dessas frälsning. När talaren är redo att avlägsna sig, vänder han sig om i själva dörren och frågar en för honom okänd person:

»Är ni frälst?»

Mannen kunde ej besvara frågan jakande, och nu uppstod ett samtal, där översten bad och besvor mannen att lämna sig åt Gud. Han drog honom ned på knä, han bad med och för honom, samtalade, predikade, läste och bad åter. Så fortsattes en hel timme med denne man. Översten aktade ej på, att atmosfären blev allt mer kvävande och olidlig. Inför detta exempel på helig hänförelse för själars frälsning blev jag nästan tillintetgjord. Vid tanken därpå frampressas ännu en suck:

»Herre, giv även mig en sådan hunger och törst efter själars frälsning».

Ehuru många andra med liv och glädje togo del i verksamheten, måste man dock anse överste Paschkoff såsom dess ledare, och, mänskligt att döma, var han den kraftigaste och för Kristi rikes framgång mest hänförde av dem alla. Denna livsyttring benämnes ock i allmänhet för »den Paschkoffska rörelsen». En afton hos greve Bobrinski.

Var överste Paschkoff den mest hänförde och eldigaste av den andliga rörelsens ledare, så var greve Bobrinski den mest moderate, ja, han skilde sig nog också från den förre rörande uppfattningen av vissa punkter i Nya testamentet. Hade överste Paschkoff rensat sitt hus från alla helgonbilder och allt, som tydde på den grekisk-katolska kulten, betraktade greve Bobrinski allt detta såsom underordnade ting och kunde t. o. m. låta en helgonbild få bo kvar i sitt hörn här och där i gemaken. Han anordnade icke som den förra stora offentliga sammankomster utan arbetade mer privat. Likaså besökte han andras sammankomster med urskillning.

I allmänhet anordnade han sina sammankomster i form av husandakt. Ingen fick tillträde utan att portieren först anmälde honom, såvida den besökande ej förut var närmare känd. Men som vi redan gjort grevens bekantskap, få vi utan ceremonier tillträde. Vi stiga uppför de breda, mattbelagda trapporna och in i en elegant våning. Betjänten för oss direkt till matsalen, där den grevliga familjen redan är samlad. Alla hälsa ett varmt och hjärtligt välkommen! I mitten av den rymliga salen står ett stort bord dukat. Här har man följt den gamla ryska seden att ej endast framsätta kuvert för familjemedlemmarne utan även för möjligen ankommande gäster. Grevinnan bjuder oss därför förbindligt att med familjen och övriga gäster taga53

plats vid bordet. Under måltiden är konversationen fri och ledig, och ofta rör sig samtalet om något bibliskt ämne. Under tiden samlas tjänare och andra, som önska närvara. Sedan måltiden är avslutad, tar familjefadern fram bibeln, så göra också de övriga. Man söker upp ett anfört kapitel, varefter samtalet börjar. Greven leder det hela, men full frihet lämnas de närvarande att göra sina inlägg eller frågor. En regel, som härvid följes, är den, att man låter skrift förklara skrift. Man ledes så från den ena bibeltexten till den andra, och alla föras så in i ett bibelstudium och en bibelkännedom, som är betecknande för de troende i Ryssland. Allt polemiserande mot kyrkans dogmer, mot helgonbilder och helgondyrkan såväl som mot andra sekters läror, undvikes sorgfälligt. Under dessa sabbatsstunder förnimmes ofta en fläkt av Guds ande, och ej sällan begär man än här, än där förbön och uttrycker en önskan att lämna sig åt Gud. Att bibelstunden sedan avslutas med sång och bön, säger sig självt. Därefter skingrar sig skaran så omärkligt som möjligt, ty man söker iakttaga den största möjliga försiktighet. Man är nämligen medveten om, att prästers och polisers spionerande ögon vila på alla, som komma och gå till de platser, där Guds ord föreläses. Några flera ledande personligheter.

En annan ledande kraft i denna andliga rörelse var greve Korff. Ofta ledde han sammankomster i andras hem eller samlade många inbjudna i sitt eget. Med en innerlighet och hjärtlighet, som var enastående, mottog både han, och isynnerhet hans unga, vackra grevinna, gästerna, som kommo för att bespisas med livets bröd. Ofta nog bjödos de närvarande på té, varigenom det hela fick formen av ett vanligt aftonsam-kväm. Deras grevliga våning

var förr prydd med en lång rad av beryktade och framstående förfäders porträtt. Då de blivit omvända till Herren, togo de bort alla dessa bilder, och i stället för porträtten uppsattes stora tryckta bibelspråk. Hela släkten opponerade sig häremot, men greven och grevinnan läto de enkla bibelorden behålla sin plats.

Furstinnan Lieven har redan från den andliga rörelsens början tagit aktiv del däri. I synnerhet har hennes hus varit en samlingsplats för Petersburgs troende. I pekuniärt hänseende torde hon ock ha gjort mera, än man i allmänhet anar. De bröder, som tid efter annan besökt Petersburg, möjligen även kallats dit, ha oftast haft sitt hem och sina sammankomster där. Så var även fallet med de redan förut omnämnda trosveteranerna Bædecker och John Müller. — Om lörd Radstock var den, som med sin kristliga iver och hänförelse gav upphovet till den andliga rörelsen bland55

ryssarne, så torde d:r Bædecker med sin djupa andliga erfarenhet fått vara ett medel till att giva stadga och tillväxt åt församlingen.

Furstinnan Gagàrin kände jag mindre till. Sedan polisen börjat på ett hänsynslöst sätt trakassera dem, som uppläto

Greve Korff med familj, förvisad ur Ryssland för kristlig tro.

sina hus för andliga sammankomster, blev det ofta svårt för våra ryska vänner att finna en fristad, varest de kunde samlas till bön och firande av Herrens nattvard. Vi uppläto vårt lilla hem, där vi hade ett av de inre rummen avsett för samlingslokal. Vid ett tillfälle, då ryssarne samlades där, blev jag litet förvånad, när furstinnan Gagàrin presenterade sig för oss.56

Så fingo även vi i vårt enkla hem mottaga och härbärgera den ädla damen. Hennes kristliga behov drev henne att stiga ned och dela de andliga gåvorna med de ringa och oansenliga i samhället. Ofta nämndes hennes namn, när det var fråga om dem, som verksamt deltogo för det pågående arbetet.

Utom dessa högt uppsatta fanns det många begåvade, hängivna män och kvinnor, som offrade mycket av sina personliga krafter och av sin tid för att utföra sin del i det stora frälsningsarbetet. Måhända skall deras insats i arbetet aldrig antecknas på historiens blad, men »dagen» skall uppenbara frukterna av dessa små familjemöten, som höllos i alla delar av den stora staden, om vilka möten icke ens den vaksamma polisen hade en aning.

Från dessa andliga livsyttringar hade en del välgörenhetsinrättningar sitt ursprung, såsom barnhem, asyler, matserveringar för fattiga och arbetare, handarbetsskolor och andra barmhärtighetsanstalter. Dessutom bildades även traktatsällskapet, som utgav en massa böcker och ströskrifter, vilka sändes ut över hela det vidsträckta riket.

Den Heliga Synodens överprokurator Pobjedonozeff var dock en borgen för, att denna välsignelsebringande verksamhet icke skulle ostört få fortfara. Polismyndigheternas ingripande vid sammankomsterna blevo allt tätare, och flera personer förvisades. Slutligen kom även turen till överste Paschkoff och greve Korff, vilka landsförvisades.

Den förre bosatte sig i Frankrike, den senare i Wiesbaden. Sedan vi skildes i Petersburg, har det givits mig tillfälle att återse dessa bröder i Herren. En gång föll under mina ögon en rapport, vari det meddelades, att överste Paschkoff i det katolska Frankrike verkade som predikant och bibel-spridare. Han hade skaffat sig en stor vagn, vilken han låtit inreda till skriv- och sovrum samt upplag för biblar. I densamma reste han från stad till stad. Så kunde denne för Kristi sak så hängivne man ej vila utan arbetade på samma mål ännu under landsflykten. Mig veterligt fick han endast en gång tillåtelse att besöka Ryssland för att se till sina därvarande lantegendomar men måste åter ut i landsflykt och återsåg aldrig mera sitt fädernesland.57

Även d:r Bædecker har ingått i vilan. Många av missionsvännerna i Sverige känna ju hans namn och hava med in-

Frälsarekatedralen i Moskva.

tresse följt redogörelserna för hans besök i fängelserna både i europeiska och asiatiska Ryssland. Han hade av

myndigheterna58

erhållit en skrivelse, som för honom öppnade alla dessa fängelsers portar och bommar, och av sin himmelske konung hade han ock fått en fullmakt att predika fångarne frihet. Han var till mycken välsignelse för nödens och brottets barn.

En gång omtalade han för mig en episod ur sitt liv, som är värd att antecknas. Redan som ung hade han lämnat sig åt Herren, funnit frid med Gud och strax börjat predika. Han var då student. Så fick han en svår lungsjukdom, som alldeles nedbröt hans krafter. Han blev modlös och trött. Synnerligen nedslående var det, att doktorerna upplyste honom om, hurusom hela hans ena lunga var förtärd. Då kom en broder till honom och bad honom predika på ett möte.

»Jag kan ej, jag har bara en lunga kvar», svarade Bæ-decker.

»Hur kan du svara: jag kan ej!» invände den förre och tillade: »Vet du ej, och har du ej hört, att Herren är en evig Gud, som giver kraft åt den trötte och stor styrka åt den maktlöse? Ynglingar bliva trötta och uppgivas, och unga män snava och stappla, men de, som vänta efter Herren, få en ny kraft, de uppfara med vingar som örnar, de löpa och uppgivas icke, de vandra och varda icke trötta» (Es. 40:28—31).

»När jag hörde det,» tillade Bædecker, »glömde jag min svaghet, gick och predikade och har fortsatt tills nu en två, tre gånger om dagen. Jag vet ej ännu, om jag har en eller två lungor.»

Så där bokstavligen kan Herren infria sina löften och giva ny kraft. Överblick av provoslavnska kyrkan.

Innan vi gå att tala ytterligare om det evangeliska missionsarbetet i Ryssland, vilja vi taga en kort överblick av den provoslavnska d. ä. »rättrogna» kyrkans historia och nuvarande ställning. Ryssland sträcker som bekant sitt välde från Östersjön till Stilla oceanen, från Svarta och Kaspiska haven till Norra ishavet. På detta ofantliga område bo och bygga omkring hundra olika stammar, och varje stam har sitt eget språk. Ryssland uppgives hava omkring 165 miljoner innevånare.

Då hedendomen härskade i Ryssland, var krigets gud, Piron, den största gudomligheten. Därefter i rang kom Wolos, boskapens gud. Stribogh var vindarnes gud, och Daschbogha dyrkades under solens bild. Av Piron, Wolos och Stribogh gjorde man stora beläten, till vilka man frambar blodiga offer av människor och djur. Vidare härskade den vidskepliga tron på skogs-, berg- och sjörån jämte flera andra andeväsen.

Under Wladimir den stores tid 988 infördes den grekiska läran i Ryssland. Wladimir sände bud till den grekiske kejsaren, Wilhelm, begärande hans syster till gemål. Om det beviljades Wladimir, skulle denne antaga kristendomen. Kejsaren gick in härpå och sände sin syster Anna jämte några präster över till Ryssland. Wladimir och hans närmaste vänner döptes, och den förre förenades med Anna. Därefter blevo avgudarne under mycken skymf nedbrutna och kastade i60

Dnjeper. Prästerna gingo omkring på Kiefs gator och predikade, men frukten därav synes ha varit ganska ringa, varför historien berättar följande:

»Då många medborgare dröjde med att mottaga den nya religionen, började fursten handla med bestämdhet; han befallde Kiefs innevånare att samlas på Dnjepers strand, och så fullbordades högtidligen döpelseakten».

På så sätt gjordes stadens hedningar till kristna. Wladimir sände vidare ut präster till andra städer och lät

Innocentkloster i Sibirien.

uppbygga kyrkor. Gossar upptogos, vilka prästerna undervisade i konsten att läsa och förberedde dem till det prästerliga kallet. Dessa ynglingars mödrar sörjde dem som döda, »ty de hade ej ännu blivit befästade i den nya läran».

Då kristendomen skulle införas i Novgorod, »gjorde hedningarne uppror och lugnades endast genom vapnens makt, varefter de liksom Kiefs innevånare blevo förda till floden Wolhof och döptes».

På så sätt blev »det hedniska Ros förvandlat till ett kristet Ros». I stället för träbeläten gav man folket målade helgontavlor att tillbedja. Ännu i dag yves denna kyrka över, att den ej har »helgonstatyer» som den katolska eller lutherska61

kyrkan. Skillnaden mellan att tillbedja en staty eller en målad bild torde dock till sin betydelse vara ganska oväsentlig.

Lev Tolstoj.

Många hedniska seder och bruk bibehöllos ock sedan oförändrade. Ryska historien beskriver Wladimir den store som en grym och hänsynslös härskare. Då 900-årsjubiIeet till minne av62

kristendomens införande i Ryssland firades år 1888, upphöjdes han dock till helgon och blev föremål för allmän dyrkan.

En märklig sammanblandning av kristendom och hedendom spriddes över landet, kyrkor byggdes och präster tillsattes. Vid avskrivningen av kyrkohandböckerna insmögo sig under tidens lopp många fel, varvid en stor förvirring uppstod. Av kejsar Michael Feodorovitj uppdrogs åt en arke-mandrit i Trojzki Lavri, Dionysius, att tillsammans med några munkar rätta de felaktiga handböckerna. Detta skedde, men då dessa böcker framlades till granskning, ansågos de för kätterska, varför Dionysius dömdes som irrlärare till marter och förvisningsfängelse.

Sex och ett halvt århundrade efter kristendomens införande uppträdde en man, som i någon mån reformerade kyrkan. Denne man var patriark Nikon. Han var son till en bonde, lärde sig dock läsa, blev präst, därefter munk och slutligen metropolit i Moskva 1652. Han synes icke allenast som me-tropolit ha regerat kyrkan med envåldsmakt utan även den dåvarande zaren Alexi Mikailovitj. Metropoliten kallades slutligen »den store zaren».

För reformens genomdrivande sammankallade Nikon ett kyrkomöte 1664. Det beslöts, att handböckerna skulle rättas till sin ursprungliga form. Detta skedde, varefter de utsändes till kyrkorna, och de gamla böckerna borttogos. Folket ville dock ej veta av någon reform utan höll fast vid de sedvanliga bruken. Nu började Nikon hänsynslöst förfölja sina motståndare, men detta gjorde ej kyrkans sak bättre. De förföljda ansågos som martyrer för den kristna tron, och Nikon benämndes Antikrist.

Nikons anseende sjönk, och slutligen nödgades han lämna metropolitstolen och återgå till munklivet. Kejsaren grep då in och sammankallade ett kyrkomöte. Även de antiokeiska och alexandrinska biskoparne voro närvarande. Detta möte dömde Nikon förlustig namn och titel samt förvisade honom till Bjelosörska klostret. Men samma möte, som dömt honom, upptog hans utarbetade kyrkohandböcker till kyrkans ritual. Att den nu följande reformen icke alltid genomfördes utan motstånd, är uppenbart. Så kapitulerade klostret i Salonetzka63

först efter en åttaårig belägring, då reformen där genomdrevs, och många av de andliga, som varit dess motståndare, hängdes.

Att närmare utreda, vari denna »reform» bestod, ingår ej i vårt syfte, men i allmänhet innehöll den sådana småsaker, att man häpnar däröver. En av de viktigaste stridspunkterna gällde stavningen av ordet Jesus. 1 de gamla böckerna var det skrivet Isos och i de nya Iisos. Vidare hade man vid förvandlingsakten endast använt fem bröd, nu skulle man an-

Rådhuset i Moskva.

vända sju. Korstecknet hade gjorts med fyra fingrar, nu skulle man använda tre. Vidare ingingo förordningar, huru man skulle sköta sitt skägg m. m. d. Oändliga äro de strider, som förts härom. Härigenom ctelades den ryska kyrkan i tvenne: starovéri = gammaltroende och provoslavni = rätttroende.

Att få visshet om, vad ryska kyrkan är och lär, faller sig ej lätt: bekännelseskrifterna giva en bild, gudstjänstformerna en annan och det praktiska livet en tredje.

I korthet må sägas: kyrkan bekänner att barndopet pånytt-föder och frälsar barnet från djävulen. Genom smörjeisen giver64

hon barnet den helige Ande. Nattvarden utdelas åt både barn och äldre under försäkran om syndernas förlåtelse. Kyrkan äger sju sakrament: Dopet, nattvarden, prästvigseln, brudvigseln, sista smörjeisen, förvandlingsakten av brödet och vinet samt liturgien. Kyrkan påbjuder vidare helgondyrkan. Ensamt av jungfru Maria har kyrkan över etthundraåttio olika exemplar med olika undergörande förmågor och olika lokalnamn efter den ort, där madonnan tros ha uppenbarat sig. Alla benämnas de dock gemensamt »Guds moder». Förutom dessa madonnabilder finnes även en massa andra helgonbilder. Kyrkornas väggar äro till stor del beklädda med sådana, och i varje provoslaviskt hem måste det finnas en eller flera helgonbilder. De äro föremål för tillbedjan, och inför dem brännas lampor och ljus. Kyrkan påbjuder vidare fastor och vallfärder till de heliga orterna såsom Kief och Jerusalem m. fi. ställen, tillbedjan av reliker och, om möjligt, utövande av kloster- eller eremitliv.

Sedan ryssen fått syndernas förlåtelse och helig ande i dopet, åter fått syndaförlåtelse i nattvarden, tillbett och bränt ljus inför helgonen, vallfärdat till helgonens gravar, ja i dödsögonblicket fått sista smörjeisen och efter döden beledsagats med kyrkans förbön och ett formligt pass, som följer den döde i graven, visande, att mannen var en rättrogen kyrkans son eller dotter, skulle väl både han och de efterlevande känna visshet om, att han gått in i den eviga glädjen. Men så är ej förhållandet. Den dödes själ måste nu i nio dygn genomgå tjugufyra s. k. mitarstvå eller pass, varest djävlar stå redo att anklaga honom för under livstiden begångna synder och söka därvid gripa och föra honom ned i förtappeisen. Har han då icke en god ängel som, gent emot dessa framhåller hans goda gärningar och förtjänster och visar, att dessa väga mera än synderna, går det illa. För den skull måste de anhöriga i kloster och kyrkor beställa förböner för den döde. Detta är en god inkomstkälla för präster och munkar. Många kloster utsända agenter, och mot höga arvoden taga dessa upp nyssnämnda beställningar, antingen för evärdlig åminnelse eller ock för ett år eller ännu kortare tid. Kyrkan vet således ej av någon65

verklig frälsning. Den låter sina barn tjusas av ljuva löften men lämnar dem därefter i den mörkaste ovisshet.

För att erhålla en överblick av den ryska kyrkan i sin helhet vilja vi efter de källor, som stå oss till buds, anföra följande:

Suckareffs torn i Moskva.

I europeiska Ryssland finnas:1

Stift 59, metropoliter 3, ärkebiskopar 17, biskopar 36, vice biskopar 25, domkyrkor 636, kyrkor 41,047, kapell eller bönhus 13,877, munkkloster 385, munkar 10,113, nunnekloster

1 Dessa uppgifter äro delvis från 90-talet.66

167, nunnor 18,830, teologiska institut 4, studenter 950, andliga högre läroverk 53, studerande 14,800, andliga skolor 185, studerande 28,288; Provoslavni = rättroende 100,000,000. Utgifterna för kyrkan pr år rubel 68,800,931.

Förutom dessa finnas vidare i Ryssland:

Starovéri = gammaltroende 15 miljoner, katoliker (romerska) 8 miljoner, evangeliska och lutherska 3 miljoner,armenska gregorianer 2 millioner, judar 6 miljoner, och muhammedaner 20 miljoner, hedningar 2 miljoner. Avresan från S:t Petersburg och ankomsten till Baku.

Till följd därav, att predikoförbud utfärdats mot mig, beslöt Svenska Missionsförbundet, att jag och min hustru skulle resa ned till Kaukasien och Höijer taga min plats i Petersburg. Dagen för resan var bestämd, och församlingen hade dessförinnan anordnat ett avskedsmöte. Trots polisförbudet, som hängde som ett damoklesvärd över mitt huvud, kunde jag ej undandraga mig utan nödgades besöka mötet och säga några avskedsord. Sällan har jag upplevat en stund som denna: det var bön, förbön och tacksägelse för Herrens stora barmhärtighet, det var gråt, suckan och tårar. Sammankomsten avslutades med, att Nyrén uppläste några känsliga, av honom författade avskedsverser. Detta möte var liksom en motvikt till de sist förflutna dagarnas bittra erfarenheter.

Jag var medlem i ryska traktatsällskapet och erhöll uppdrag att vara dess agent. På grund härav erhöll jag

fribiljett på järnvägen till Moskva. I ressällskap voro vi fem personer: min hustru, jag och vår gosse, Lydelis fästmö samt en tjänarinna. Vi reste med järnväg ned till Zaritsen. Därifrån fingo vi med Nobelska båtarna fri resa till Baku.

Huru ödsligt tedde sig icke Baku från sjösidan! Staden ligger i en halvbåge, omslutande en vik av Kaspiska havet. Viken bildar en god hamn. Endast några jämförelsevis vackra68

hus finnas vid strandgatan, och så följer där bakom en hop av dessa små österländska hus med platta tak, vilket gör, att det hela ger intrycket av en stor gravgård. Bergen, fälten och gatorna äro gulgrå, och det lätta, fina kalkdammet upp-röres vid minsta vindfläkt. Gatorna sakna stenläggning, och i hela staden kunna vi endast skönja ett par punkter, där några träd stå halvt förtorkade, halvt kvävda av dammet. Detta är det enda tecken till vegetation, som vi kunna upptäcka. Vända vi oss så mot Svarta staden, är tavlan ännu mera öds-

Vy från Moskva.

lig, ja, hemsk! Här väller ur ugnar och skorstenar en bolmande, svart rök, som lägger sig som ett moln över staden och bekläder den med ett tjockt hölje av sot. Marken är genomdränkt av jordolja, som i sin tur gör den klibbig och svart. Hus, redskap, ja, delvis även husgerådet är svart. 1 detta kaos av fabriker sucka och pusta maskiner och pumpar, det knäpper och smäller i rörledningar, och här och där bryta stora eldkvastar fram. Människorna, oljiga och svarta, röra sig fram och åter för att fullgöra sina sysslor. Över allt detta skiner från molnfri himmel en glödande sol. Hela naturen liksom försmäktar och ropar efter vederkvickelse — efter vatten!69

Under våra fötter bränner däcket som eld, vi byta oupphörligt fötter för att söka svalka den ena, medan den andra brännes. Även vi bedja om en dryck vatten. Den räckes oss, och vi gripa den begärligt, men — vattnet är salt. Hu, så illa det smakar! Vi begära att få te. Även det har smak av saltvatten. Törsten marterar oss ohyggligt, utan att vi finna medel att stilla den. Aldrig har jag varit på en plats, där jag känt frestelsen så stark att börja dricka öl eller vin som här.

Men då vi nu landat på bröderna Nobels brygga, låtom

Alexandrovska bron över Volga nära Samara.

oss säga några ord om deras oerhört stora bolag. Vad vi här meddela, rör den tidpunkt, då vi första gången anlände till Baku nämligen år 1883. Stamfadern till Nobelska släkten reste från Sverige över till Petersburg som smed och upprättade där en smedja, som småningom utvidgades till verkstad. Vi ha ej tillfälle att här följa utvecklingen från den ringa begynnelsens dag till nu, men säkert är, att här föreligger ett enastående bevis på energi och beslutsamhet, och genom dessa våra landsmän har svenska namnet blivit ärat och känt i vida kretsar i Ryssland. De äro ock orsaken till, att ej så få svenskar och finnar flyttat ned till Baku och trakterna utefter Volga. Förvaltaren, kontorspersonalen, uppsy-70

ningsmännen vid fabrikerna samt kaptenerna, styrmännen och maskinisterna på bolagets båtar voro med få undantag svenskar och finnar. Man kan göra sig en föreställning om den oerhörda kvantitet fotogen, som utgick från fabrikerna, om man nämner, att ensamt på Kaspiska havet arbetade bolagets nio stora ångare, som vardera lastade 50,000 pud (819,000 kg.) i stora cisterner. All lastning skedde medelst maskiner och pumpar. Varje båt gjorde resan till Volgas mynning, »Niofot», på sex dagar. Så fortsatte dessa båtar att gå turvis sommaren runt. Förutom denna trafik fraktades även

Strandvägen i Baku.

stora kvantiteter fotogen med andra båtar samt med den Trans-Kaukasiska järnvägen. — Det var just till följd av den stora mängd svenskar, som voro bosatta i Baku, som Svenska Missionsförbundet kom att upptaga arbete i Kaukasien.

Bröderna Höijer och Lydell sändes dit ned år 1882. Höijer sökte då realisera en koloniseringstanke och medtog tvenne andra troende bröder, en skomakare och en byggmästare. Men företaget var dåligt planerat och illa lett,

och då dessutom medel till planens genomförande saknades, upplöstes »kolonien», och kolonisterna kommo, istället för att vara med om att rädda andra, själva in på det sluttande planet. Höijer återvände till Sverige, där han gifte sig, varefter71

han, som ovan nämnts, placerades i Petersburg. Nu stod Ly-dell här ensam som missionsarbetare. Han predikade för svenskarne både i Svarta och Vita staden samt undervisade en del svenska barn. Under det korta uppehåll, vi nu gjorde i Baku, hade vi glädjen få närvara Vid Lydelis bröllop. Vistelsen i Kaukasien. Lenkoran.

Enligt Svenska Missionsförbundets beslut skulle jag och min hustru resa ned till Kaukasien och bosätta oss i Lenkoran. Om denna plats skrev Höijer den 24 april 1883: »Jag önskade meddela något angående en stad vid namn Lenkoran, som är belägen omkring 30 mil söderut från Baku och sålunda helt nära persiska gränsen, där jag hoppats, att en missionsstation skulle kunna upprättas. Efter att nu i fjorton dagar ha vistats i denna stad, är jag glad kunna säga, att detta mitt hopp blivit till fast övertygelse. Lenkorans innevånare torde uppgå till omkring 15,000 och består av perser, ryssar och armenier. .. Naturen är ofantligt rik, och det skulle ej vara svårt att här genom eget arbete förskaffa sig uppehälle. Silkesodling, garveri, jordbruk och trädgårdsskötsel skulle löna sig utomordentligt. För övrigt skulle man kunna uppehålla sig med jakt och fiske. Skogen vimlar av villebråd och sjöarna av fisk . .. Några svårigheter finnas naturligtvis att bekämpa. De värsta av dessa äro klimatet och polismyndigheternas penningsnikenhet.»

Så långt Höijer. Till följd av dessa »upplysningar» var det, som ovannämnda beslut kom till stånd. Höijers livliga fantasi fick ej så sällan föra honom långt utom verklighetens gräns. Så ock här. Man kände sig ej så litet besviken, när73

man väntade se en stad på 15,000 innevånare och fann ett byliknande samhälle på 1,500 à 2,000 innevånare. Att tjäna sitt uppehälle i Lenkoran är törhända möjligt, men om man satte det som mål, torde Lenkoran vara en av de sista platser, man skulle välja härför. För mig, som under mitt liv endast metat några löjor och skjutit en gråsparv, fanns ej heller stora utsikter att kunna leva av jakt och fiske, isynnerhet som fisklägena, vilka upptaga varje kv. meter av stränderna, utarrenderades av staten. Några arrenden betalades med 80 tusen kronor per år.

Vad däremot Höijer liksom i förbigående nämner som svårigheter, nämligen klimatet och polismyndigheterna, voro dock verkligheter, ja, här hade han berört svårigheter, som höllo på att kosta oss vår frihet och därför våra liv, vilket läsaren själv senare kommer i tillfälle att kontrollera.

Arbetet i Petersburg, ordnandet för resan, den fyra dygns långa järnvägsresan, den tropiska hettan under båtfärden på Volga och Kaspiska havet gjorde, att vi ankommo till Lenkoran uttröttade till kropp och själ.

Här ställde vi i ordning ett provisoriskt hem, gjorde en del möbler och murade en spis på en balkong, som fick tjänstgöra som kök.

Vi sutto en dag och samtalade i vårt lilla hem, undrande huru länge molnstoden skulle vara sänkt över detta vårt tjäll. Jag tog mitt nya testamente, och mina ögon möttes av orden: »Han stannade där ett år och sex månader, lärande Guds ord bland dem». Apg. 18:11. I marginalen av N. T. antecknade jag: Ankomsten till Lenkoran den 23 oktober 1883. Vårt arbete i Lenkoran.

I Lenkoran, som utgjorde en förvisningsort för ryska »kättare^, gjorde vi bekantskap med de flesta av de olika sekter, som äro representerade i Ryssland. Bland andra fanns där även en baptistförsamling, bestående av 12 medlemmar, vilket antal under tolv år varken ökats eller minskats. För att visa församlingens tillstånd kan följande episod omnämnas. En av medlemmarna hade fallit i synd. Då en resande predikant anlände, önskade man utesluta den vilsegångne. Den ifrågavarande, en kvinna, bekände sin synd men visade på samma gång, att föreståndaren var en drinkare. En annan åklagare framträdde — denne var en sabbatsbrytare, en tredje en lögnare, en fjärde en tjuv etc., tills kvinnan bevisat, att alla de övriga elva medlemmarne voro syndare liksom hon.

»Till vad resultat kom Ni», frågade jag predikanten, som berättade mig detta.

»Ingen blev utesluten», svarade han, »ty om vi börjat på den vägen, hade ingen blivit kvar. Vi böjde i stället våra knän inför honom, som förlåter synder och helår brister och bådo om förlåtelse och kraft till ett nytt liv.»

Andra saker förekommo ock, som omöjligen skulle få existera inom en friförsamling i Sverige. Trots detta församlingens förfallna tillstånd härskade dock inom densamma en högkyrklig baptistanda, d. v. s. de voro strängt partiska för75

sin sekt. Det behövdes många och långa diskussioner, innan frågan om jag, såsom icke varande medlem av deras församling, skulle få predika på deras sammankomster. Slutligen tilläto de mig det dock. Jag sökte, med den nåd Herren förlänade, återuppliva den domnade församlingens medlemmar. Herren till pris tror jag det lyckades. Även utomstående lämnade sig åt Herren.

Den förste, som blev frälst, var en ung man från den s. k. malakanska sekten. Hans namn var Timoteus. Han hade ett gott utseende, ett behagligt sätt att skicka sig, ett

Kremelj, Moskva.

ljust förstånd, parat med enfaldig tro och tillit till Herren. Med liv och hänförelse mottog han evangelii sanningar, och hans omvändelse blev uppenbar för alla. Han döptes till Herren en stilla söndagsafton på Kaspiska havets strand. Småningom drogs också hans hustru till Herren. Den gamla församlingens medlemmar började vakna till nytt liv. Sången blev åter livlig, bönen blev varm och innerlig och syndabekännelsen mera allmän än förut. Ehuru ingen större väckelse uppstod, var det dock en stilla besökeisens tid, då flera själar blevo omvända och fallna återupprättades. Bönhörelse.

En dag kallades jag och min hustru bort för att bedja med en sjuk kvinna. Den sjuka med familj tillhörde den malakan-ska sekten. Vid framkomsten funno vi kvinnan mycket sjuk. Hon led av vattusot och hög feber och var nästan sanslös. Rummet var fullt av människor, både troende och icke troende. En vemodig känsla bemäktigade sig oss. I hälsans och livets dagar ville ej dessa människor lyssna till vårt budskap, men i dödsstunden, då önskade de, att vi skulle komma. Jag sökte samtala med den sjuka, men hon kunde med möda viska. Slutligen framstönade hon ett:

»Jag har kallat er hit för att ni måtte bedja Gud, att jag blir frisk, ej att tala med mig».

Mitt redan förut sjunkna mod ville nu svika. Jag bad församlingen sjunga en sång, läste därpå några av Guds löften, och hopp och tro återvände. Vi bådo tillsammans för kvinnan, förehållande Herren hans löften. En synbar förändring till det bättre märktes strax, och inom kort blev hon frisk. Hon lyssnade sedan till Guds ord, likaså hennes son och sonhustru, och alla tre kommo till tron och blevo döpta.

Jag fattade ej på länge, varför hon kallade oss dit att bedja. Sedan löstes gåtan. Hon låg på sin säng, medveten om, att döden var omedelbart förestående. Då såg hon en77

syn, varvid en person uppmanade henne att tillkalla oss, ty genom förbönen skulle hon räddas. Detta gick i uppfyllelse i det hon, som vi sett, återvann sin hälsa både andligen och kroppsligen.

Vid vår ankomst till Lenkoran fanns ingen provoslavnsk präst därstädes, fastän där var en gammal förfallen kyrka. De rättrogna ryssarne sågo ej med blida ögon vår verksamhet och att den började bära synliga frukter. Då vi predikade, samtalade med folket och utdelade ströskrifter, väcktes deras nit. De rådgjorde med varandra, och följden blev, att ett te-

Karavan i vila. (Utanför fästningsmuren i Baku.)

legram sändes till biskopen i Tiflis, att denne ofördröjligen skulle sända dem en präst, ty en missionär hade anlänt, som annars skulle göra dem alla till protestanter. Inom fjorton dagar uppenbarade sig verkligen en »själasörjare» —en förfallen stackars drinkare, som alla drevo gyckel med. Detta gick då icke an, de måste ha en riktig präst, och slutligen sände biskopen en av sina släktingar, en ung, kraftig man, som verkligen började arbeta bland folket. Att söka draga sig undan var här till ingen nytta, ty allt, som talades och gjordes i denna lilla stad,

visste genast alla människor. Jag vandrade därför fullkomligt öppet både inför poliser och präster. Med prästen gjorde jag bekantskap och talade med honom om78

bibelns lära, vilken syntes vara mycket främmande för honom. Han besökte oss i vårt hem, och jag gav honom Nya testamentet, ty något sådant hade han ej förut. Han följde med på våra möten, åhörde våra predikningar, sånger och böner. Därefter började han själv en sorts predikningar i kyrkan, sedan liturgien var avslutad. Vad vi förövrigt uträttat i Lenkoran, kan ju vara svårt att avgöra, men att vi blevo orsak till, att platsen fick en rysk präst, det är dock säkert.

Från Lenkoran som utgångspunkt gjorde jag i sällskap med missionär Lydell en och tillsammans med ryska bröder flera resor ut åt byarna och de omgivande städerna ända till Tiflis, Schemacha och Baku. Därunder fingo vi göra bekantskap med flera sekter, men till beskrivningen av dem skola vi återkomma sedan. Ryska Traktatsällskapet.

Det ryska Traktatsällskapet var av staten erkänt och inregistrerat. Det hade sitt säte i Petersburg och arbetade en följd av år ganska energiskt. Alla traktater och skrifter, som skulle tryckas, måste gå genom censuren. Härvid uppstodo ofta svårigheter, och censuren var ytterst nyckfull, men man fick dock de flesta böckerna godkända. Hur gick man då tillväga? Man inlämnade saken till censuren A. och fick den åter, ej gillad. Då skrev man en annan titel på boken, ändrade inledningen och sände den till censuren B. i en annan stad. Nu gick den utan alla hinder igenom. Nästa gång var det B., som nekade, och A., som tillät tryckningen. I andra fall åter nekade både A. och B., men censuren C. tillät att trycka och sprida skriften.

Traktaterna, som spriddes, voro av evangeliskt innehåll och utgingo i byar och städer i miljontal exemplar. De nådde fram till de mest undangömda platser, och utan tvivel bringade de ej liten välsignelse med sig. Folket mottog dem med glädje, men prästerna och de kyrkliga myndigheterna sågo ej med blida ögon, att de spriddes bland folket. Som jag var agent för sällskapet, erhöll även jag tvenne stora lå-rar fulla med böcker. Jag hade just ordnat för en resa ut åt byarne för att sprida traktater, då underrättelsen nådde oss, att sällskapet blivit upplöst av regeringen och order ut-80

färdats, att böckerna skulle konfiskeras och brännas. Samma budskap bringade oss även den ledsamma underrättelsen, att bröderna Paschkoff och Korff med familjer blivit landsför-visade. Dessa bröder hade varit bland de ledande person-

Rysk bröd- och teförsäljare.

ligheterna i Traktatsällskapet. Då detta fordrade ersättning för sina böcker, återtogs ordern om att bränna dem. Endast en del av böckerna konfiskerades.

Även till Lenkoranska polisen kom bud angående traktaterna. Jag inkallades därför till poliskontoret. Det blev ganska stor uppståndelse i den lilla staden. Ryktet visste81

nämligen berätta, att jag hade nihilistiska skrifter och alltså var en farlig upprorsmakare. Mitt under stridens larm delade jag ut en del skrifter, som lästes med mera uppmärksamhet än tillförne. Helt naturligt glömde jag ej att säga folket, att alla dessa skrifter hade gått igenom den andliga censuren, men att de nu konfiskerades av polisen. Efter många uppträden och överläggningar erhöll jag slutligen en förteckning på de böcker, som skulle utlämnas. Jag förde dem till poliskontoret. Polischefen var själv ej närvarande, men alla, som funnos tillstädes, revo till sig så många exemplar som möjligt. I ett nu var lokalen förvandlad till läsrum. När polischefen slutligen kom tillstädes och märkte, vad som skett, blev han mycket uppbragt och sökte samla ihop böckerna, vilket blott delvis lyckades. Dessa böcker inslogos i buntar, förseglades och skrinlades. Jag hade omedvetet räddat en hel hop skrifter, ty när jag sedan ordnade i mitt hem för flyttning, fann jag två stora kappsäckar med böcker, som voro orörda uppe på vinden.

Jakten efter dessa traktater fortsattes nu över hela Ryssland. Som ett bevis på, att Herren även i våra dagar kan slå folk med blindhet, må följande anföras: I en stad på Volgas strand bodde en man, som spritt en ansenlig mängd av Traktatsällskapets skrifter. När konfiskeringsordern anlände, trodde sig polisen hos honom finna en

stor och lätt fångst. Liksom gräshopporna översvämmade egyptierna och trängde in i bakugnar och tråg, så gjorde nu här polisen. De översvämmade traktatspridarens hus, genomsökte källare, vindar, bodar och uthus, koffertar och kistor, baktråg och skåp, men allt var förgäves. Fanns det då inga böcker? Jo, en stor mängd. Hade då mannan så sorgfälligt gömt dem? Nej. I en ofantligt stor lår, som han placerat i förstugan, hade han samlat hela förrådet. Poliserna fingo nästan tränga sig förbi den utan att dock uppmärksamma låren eller sätta ifråga att få undersöka den. Böckerna räddades således och utdelades därefter till folket.

6 Svårigheter och hinder i verksamheten.

Lenkoran var en febersjukdomarnes plats. Till följd av sitt sanka läge var trakten sumpig, och ofta låg dimman tung över staden. Med ytterst få undantag led hela befolkningen av malaria, och även vi angrepos därav. Under de ovannämnda byresorna foro vi ganska illa. Om dagen steg nämligen hettan till 50 gr. C., och om natten voro vi utsatta för den disiga och kyliga luften. Ofta plågades vi mycket av insekter, synnerligast mygg, och hindrades därigenom att sova. Alla dessa svårigheter förorsakade, att jag insjuknade i klimatfeber. Även min hustru och vår lille gosse blevo nedbrutna. Stundom lågo vi alla tre, oförmögna att hjälpa hvarandra och utan en enda människa, som kunde se till oss. Vid ett dylikt tillfälle, då det såg mera hopplöst ut än någonsin, kröpo vi bokstavligen upp, bådo till Gud och smorde varandra i Herrens namn. Vi bådo Gud, att åtminstone en av oss skulle bli så återställd, att denne förmådde bistå de övriga. Huru tacksamma till Herren blevo vi ej, när han styrkte min hustru, så att hon förmådde stå upp för att hjälpa oss andra med det nödvändigaste.

Vi ledo mycket av sjukdom och svåra kroppsliga smärtor, men i sin helhet var det en andlig hugsvalelses tid. Vakande och sovande, vid redigt förstånd, i feberyra eller dröm fick själen alltjämt umgås med himmelska ting. Den andliga världen såg jag under denna tid mera verklig, än jag gjort vare sig förr eller senare.83

En dag, då febern gått ned, satt jag i en vilstol på balkongen. Solen sken från klarblå himmel. Jag tyckte mig vara vid full sans och kunde samtala redigt om allt, som rörde sig omkring mig. Plötsligt såg jag upp mot skyn. Där drog ett ljust moln förbi. Detta delade sig, och ur skyn framträdde en flock älskliga änglar, som sakta sänkte sig ned och slutligen omringade mig, där jag satt. Jag frågade:

»I vad ärende haven I kommit?»

»Vi äro sända att vara en eldsmur omkring den lille Elia», svarade de. (Gossen låg i rummet innanför så sjuk, att han, som vi tyckte, svävade mellan liv och död).

Fru Eva Högberg med son.

»Gån då i Jesu namn», sade jag, »och bevaren honom för sjukdom och allt ont».

Hela den lilla täcka skaran tågade nu förbi min stol in genom den öppna dörren fram till gossens säng.

Kalla detta feberfantasier, gärna för mig, ett vet jag dock: att jag aldrig sett en mera älsklig syn än denna.

Till sjukdomslidandet sällade sig nu även en rad andra svårigheter. Till följd av en del missförstånd, som uppstått före avresan från Petersburg, kommo nu flera ganska tråkiga brev. Min hustru med sitt milda och känsliga sinne tog detta alltför djupt. Hon kom i ett tillstånd, där hon knappt visste,84

om vi hade rätt att äta eller dricka. Under samma tid gjorde vi en resa till Baku, varunder en dotter föddes.

Jag såg, att vi vore inne på en orätt stråt och måste vända om. Även missionärer måste ha rättighet att leva. Vi sökte anskaffa en torrare bostad, mera husgeråd, men framför allt mera närande föda. Från Baku hämtade vi litet möbler. Vid återkomsten var dock vår tilltänkta bostad uthyrd till en annan. Andra underrättelser, som ej bidrogo till en gladare stämning, voro, att en ko och en kalv, som vi lämnat i

Gatuhandlare i Ryssland.

Lenkoran, under tiden dött, och vinterfodret hade man låtit ruttna ned. Vi hyrde nu ett gammalt hus, som vi började reparera.

Dagen efter kontraktets undertecknande kom en polis och kallade mig till vaktkontoret. Ankommen dit blev jag i lagens namn förbjuden att verka och predika vare sig bland ryssar eller sekterister. Polischefen befallde mig att ofördröj-ligen resa från Lenkoran. Jag svarade, att han väl hade rätt att förbjuda mig att predika men ej att befalla mig att resa, så länge jag ej gjort något lagbrott. Han bad mig då lämna staden. Jag svarade, att jag på angivna grunder först påföl-85

jande vår kunde resa. Jag tvangs nu att underteckna en skriftlig förbindelse att ej predika. Detta förbud var utverkat av den förutnämnde ryske prästen.

Vi flyttade in i det förhyrda huset. Broder Timoteus och hans hustru kommo till oss på besök. Vi bådo Gud välsigna det nya hemmet, och för detta »brott» inkallades jag åter till polisen.

Vår kassa hade blivit betänkligt medtagen. För största delen av våra sista slantar inköpte vi ett litet matförråd, som vi hoppades skulle räcka under julen och sedan en tid framåt. Min hustru arbetade tillsammans med en kvinna, som vi lejt som hjälp, energiskt på att laga i ordning nämnda förråd. Under arbetet satte vi oss ned att samtala. Då kom kvinnan inrusande och ropade.

»Frun, kom ut, hundarne ha trängt in i köket och fördärvat allt».

Vi sprungo ut men kunde blott konstatera, att de hungrande gathundarna grundligt utfört sitt verk. Det fanns knappast mat kvar till kvällsvarden. Dock fingo vi en »torftig spis» även den julen. Vi firade juldagen i lugn och ro. Den därpå följande natten bröto tjuvar sig in i vårt hus, bortstulo de värdefullaste sakerna jämte de sista örena i vår kassa. Detta frampressade slutligen från min hustru en suck, som gav sig uttryck i följande sång:

Ack, när slutar nöd och jämmer, möda, trångmål utan tal? Jag med mången ann' instämmer: "jorden är en jämmerdal". Fröjder finnas här blott få — men till glädjens hem vi gå.

Mycket har jag efterlängtat få av Gud en fridens dag, ja, och under tårar trängtat få betrakta Herrens lag. Allt förtvivlat syns ännu. Herre, o, vi dröjer du?86

Hör min arma själ, som kvider, suckar efter frid och ro, som av törst och hunger lider, läska mig och styrk min tro! Jag är svag till kropp och själ. Fader, du mig känner väl.

Under den härpå följande tiden lämnade polisen oss ingen ro. Vecka efter vecka inkallades jag att stånda till ansvar än för ett, än för ett annat. Redan från början av vistelsen i Lenkoran gjorde jag bekantskap med polischefen, och jag sökte »uppehålla bekantskapen» hela tiden. Jag gick alltid direkt fram till honom och hälsade med en vänlig handtryckning, frågande vad han för tillfället önskade höra av mig. Förlägen vände han då ofta ansiktet mot väggen, under det han talade till mig. Ofta blev jag på så sätt herre över situationen. Jag kunde bland annat exempelvis säga till alla närvarande :

»Vore jag en förbrytare av vanlig lag, skulle jag blygas att komma hit. Nu gör jag det ej, ty hela Lenkoran vet, att det är för evangelii saks skull, som jag trakasseras».

När jag vid andra tillfällen ej kunde efterkomma polisens kallelse, ty jag låg stundom bunden vid sjuksängen, kom polisofficeren hem till oss, satte sig på sängkanten och läste upp lagparagrafen om, att sådana förbrytare som jag skulle förvisas till Sibirien.

Tvenne av bröderna i den lilla församlingen skulle resa bort och kommo till oss för att taga avsked. Vi knäböjde och bådo Gud välsigna deras resa. Under det vi bådo, inträdde en polisofficer och stannade mitt i rummet. Vi stodo upp, och enligt rysk sed kysste jag bröderna till avsked, varpå de avlägsnade sig. Nu vände polisen sig mot mig och utfor i vredgade ordalag:

»Vad gören •!? Vi hava så många gånger förbjudit Er att verka, och I fortsätten dock därmed!»

»Haven I förbjudit oss att tala med Gud också? Det trodde jag, vi skulle ha rätt att göra, så mycket vi önskade.»

»I mån bedja så mycket I önsken i eder egen familj men icke tillsammans med ryssarna», svarade han.87

Därpå satte han sig ned och skrev ett protokoll över, vad han hört och sett. Han var sänd av »ojesdnij natjalniken», en tjänsteman ungefär motsvarande häradshövding, för att få en mängd frågor besvarade. Sedan detta skett, utspann sig följande samtal:

»Har Ni döpt Timoteus?»

»Jag vill ej vara min egen åklagare, gå till folket och fråga dem. De skola säga er det,» svarade jag leende.

»Ni ler, när Ni tänker på, huru många Ni döpt.»

»Jag önskade till Gud att icke allenast de utan också Ni vore såsom jag, undantagande dessa bojor, såsom Paulus säger.»

»Paulus! Är det den Paulus, som skrivit i Nya testamentet».

»Ja», svarade jag. Hämtande ett stort ex. av ryska Nya testamentet öppnade jag Apg. 26:29, vilket han läste. Jag fortsatte:

»Det kan ju synas Eder underligt, att vi trots edert förbud ej upphöra att verka, men tro mig, detta är icke trots. Det är endast, vad apostlarne gjorde. Då myndigheterna för-bjödo dem att tala i Jesu namn, gingo de ut från rådet, glade över att de voro värdiga att lida för Jesu namns skull och predikade åter evangelium för folket». Därpå lät jag honom läsa Apg. 4: 18 och följande.

»I tron säkerligen», sade jag vidare, att blott I fån bort mig från Lenkoran, skall rörelsen bland folket upphöra. Men så stor heder skolen I ej giva mig, ty det är jag icke värd. Men jag vill fästa eder uppmärksamhet på, vad en vis man fordom sade: »Sen eder före, vad 1 ämnen göra med dessa män. .. Låten dem vara, ty är detta anslag och verk av människor, så skall det varda om intet, men är det av Gud, så kunnen 1 icke göra det om intet; sen till att I icke mån finnas strida mot Gud själv».

Åter slog jag upp Apg. 5: 35—42, som polisofficeren med intresse läste, varefter han sade:

»Ja, detta är Guds ord, det kunna vi icke motstå».

»Jag bryr mig inte om det här», fortsatte han och drog därvid ett stort kors över det uppsatta protokollet. Jag skänkte88

honom Nya testamentet, och på hans begäran lades märken vid de bibelställen vi läst. Polisen kastade över sig kappan, tog den stora boken under armen och sade: »Jag skall gå till »ojesdnij natjalniken» och läsa detta för honom».

Troligtvis gjorde han det, ty från den dagen hörde jag ej vidare av polisen.

Förutom dessa offentliga trakasserier stodo vi även under hemliga polisens vakande öga. Det fanns i staden endast tvenne edsvurna personer, som hade vård om hemligheterna, men jag var dock den tredje, som hade del av dem. Många av de ryska ämbetsmän, med vilka jag kommit i beröring, ha varit personer, som funnit prästväldet och de religiösa förföljelserna vara ett ont, som de tvingats att lämna sin handräckning till, men vars verkningar de på samma gång sökt förmildra... En missionsresa.

Flera malakaner i Lenkoran hade blivit omvända till tron på Kristus och ville mottaga dopet. De önskade, att jag skulle betjäna dem därvid. Till följd av det ovannämnda förbudet och polisens vaksamma ögon, som ständigt vilade på mig, ville jag helst undandraga mig uppdraget, men det syntes vara omöjligt. Slutligen villfor jag deras begäran. En stilla mörk natt döptes de på Kaspiska havets strand. Redan innan polisen var på benen följande dag, sutto broder Timoteus och jag i en postvagn på väg ut till andra distrikt, där vi ännu hade frihet att tala och undervisa.

I byarne utanför staden Schemacha stannade vi en längre tid. I en malakanby hade de beslutit hindra oss att komma in. Då detta misslyckades, hade överenskommelse träffats, att ingen skulle mottaga oss i sitt hem. Vår skjutsbonde var bekant med en av byns rikaste män och körde oss direkt dit. Enligt den ryska gästfrihetens lag

kunde ej värden neka att taga emot oss. Nu utgick i byn ett påbud, att ingen skulle få besöka oss. En deputation av några äldsta kom dock för att utforska, vilken »riktning» vi tillhörde. I denna församling förnekades Kristi gudom, och det var nu detta schibolett eller sibolett, som skulle fälla utslaget. Bekände vi Kristi gudom, skulle vi utvisas.

Ett mycket intressant samtal utspann sig över detta äm-90

ne. Ledaren för de deputerade var väl bevandrad i Nya testamentet. Med största ledighet anförde han hela kapitel utan att använda boken. Kristus var människa blott, ehuru en helig sådan, sänd av Gud, sänd att göra Guds vilja, att tjäna Gud och att frälsa oss. Bevisen härför hopades rent av på varandra. Nu kom avgörandets stund. Skulle vi säga amen till alla dessa bevis, som gubben hade framdragit? Vi gjorde det, ja, ännu mer, vi visade honom på många andra synpunkter, som han förut ej sett, och härigenom vunno vi

Rysk trojka, trespann.

deras förtroende. När han talat ut, frågade jag honom, om jag finge framställa spörsmål. Detta bejakades.

»Tror Ni på Nya testamentet och att det skall tolkas efter bokstaven?»

»Ja».

»Står det ej, att Kristus är Guds son»?

»Jo, det står.»

»Vilken är den där mannen»? frågade jag, visande på en man i hopen.

»Det är min son».

»Har han samma mänskliga natur som Ni?»

»Ja, han är en människa som jag».91

»Alldeles rätt, en människoson har mänsklig natur, och en Guds son har Guds natur».

Härpå framdrog jag ur bibeln bevisen för, huru mycket större Kristus är än alla profeter och helgon. Innan malakanerna själva fattat situationen, hade rummen fyllts med uppmärksamt lyssnande åhörare. En hel vecka fortsattes sedan sammankomsterna varje afton från kl. 5 till midnatt, varunder kristendomens grundsanningar genomgingos. Vi rönte mycken välsignelse under dessa möten.

Tiflis.

Under denna resa besökte jag även Tiflis. Till min stora överraskning mötte vi där Höijer, som med hustru anlänt från Odessa. Under påskhögtiden predikade vi mycket både bland malakanerna och baptisterna.

I en del byar var det ganska svårt att kunna samla folket. Efter en regnig och stormig dag höllo vi på att bliva utan härbärge i en malakanby. Slutligen visade de oss så betecknande »på andra sidan graven» för att få viloläger. Mycket riktigt, på andra sidan om kyrkogården fanns verkligen en stuga, där man tillät oss att få logi för natten. Men hur man än tolkar ordspråket: »sämja ger rum» — här hjälpte det ej,92

att vi voro sams, trångt var det ändå. Förutom husfadern och husmodern, deras två söner med hustrur och en stor skara barn, en massa höns och en kalv, skulle även i samma rum beredas plats för oss två främlingar samt två skomakare. Utrymmet inkräktades även betydligt av två vävstolar och en skomakaredisk.

Vid ett annat tillfälle kommo vi fram genomvåta av det ihållande regnet. Vi fingo taga in i ett oeldat rum och ligga i kalla sängkläder. Rummet hade fem fönster och hälvten av rutorna voro sönderslagna, varför regnet slog in och vinden

Kirgiser på steppen.

spelade fritt. En naturlig följd av dessa umbäranden var, att jag fick recidiv av min feber, varjämte en ihållande blodhosta inställde sig.

Vi reste över Baku med båt ned till Lenkoran. Denna färd varade i normala fall 18 timmar. Nu uppstod en så häftig storm, att vi i två dygn fingo ligga på sjön. Den bräckliga båten vräktes och överspolades av vågorna. Det var nära, att vi gått under i det rasande elementet. Vi räddades i sista ögonblicket genom att komma i lä bakom en ö. I nödens ögonblick visste alla, att det fanns en levande Gud. Ryssen ropade på Bogh, armeniern på Atfvats, muhammedanen på Allah och jag på Gud. Detta gjorde ett93

säreget intryck. Mera död än levande kom jag fram till Lenkoran. Som här ej fanns någon skyddad hamn och ingen kaj, stannade den stora båten långt ute i öppna sjön, och passagerare och gods hämtades i land av småbåtar. Sjön vräkte betydligt och kastade obarmhärtigt upp de små båtarne på sandreven, där de fastnade, varpå vi passagerare fingo bäras i land på tartaremas ryggar. Min hustru mötte mig på stranden. När hon fick se mig, föll hon i en häftig gråt. Jag var nämligen så avtärd och blek, att jag mera liknade en död än en levande. Avresan från Lenkoran.

Vi voro nu redo att lämna denna stad. Fraktgodset var sänt med lastbåt, och då vi sutto och väntade på passagerarebåtens ankomst, anmälde sig åter polisofficeren.

»Skolen I resa nu?» frågade han.

»Ja, vi äro redo att fara».

»Ack, far ej från oss, stanna här! Efter ett par månader lämnar polischefen sin plats, och jag kommer i hans ställe, och då blir det ej så sträng tillsyn som nu.»

»Våra saker äro redan avsända, och vi kunna ej ändra vår avresa», svarade jag.

»Kom då åter och hälsa på oss», fortsatte polisen. »Från den tid Ni gav mig Nya testamentet, har jag dagligen läst ett kapitel däri, och ser Ni ej, att jag är en ny människa?»

Huruvida denne man hade kommit till en personlig uppgörelse med Herren, måste jag dock lämna osagt.

När vi sutto och väntade på båten, påmindes vi om vårt samtal vid ankomsten till Lenkoran. Jag tog Nya testamentet och såg efter i marginalen. Där stod: »Ankomsten till Lenkoran 23 oktober 1883». Nu hade vi den 23 april 1885, således på dagen ett år och sex månader. Vi reste nu över Baku upp till staden Schemacha. Vistelsen i Schemacha.

Vi redde oss åter ett litet hem i staden Schemacha. Vårt husgeråd kom grundligt sönderbrutet fram. När man till forbonden anmärkte detta, svarade han lakoniskt: »Människan bryter ock benen av sig, men vem kan hjälpa det?» Inför sådana argument måste ju alla invändningar tystna.

Omedelbart fortsatte vi med vårt väckelsearbete. Men detta fick ej fortgå länge. Efter ett par veckor inkallades jag till polisvaktkontoret. Då jag kommit dit, sade polischefen, att han från högre ort mottagit order att förbjuda mig predika. Detta gav anledning till ett samtal, som varade i två timmar. Jag framhöll, att vi arbetade bland de för sin tros skull förvisade ryska sekterna. Polisen måste ju vara rättfärdighetens tjänare, och vi vore rättfärdighetens predikare, vi borde ju ej verka i strid mot utan i samförstånd med varandra. Bleve människorna omvända till Oud, så bleve de rättfärdiga. Nu berodde mycket på, vilken ståndpunkt han intoge till frågan. Han svarade dock:

»Vi äro blott små hjul i ett stort maskineri, och vi måste röra oss i likhet med de större! Jag skulle troligen ej stört Er, men befallningen kom från högre ort».

Angående sekterna yttrade han:

»Det är sant, att de äro skilda från kyrkan, men vi96

anse dem som vilsegångna får, vilka skola återföras till 'den rättrogna kyrkan'.»

»De äro så långt skilda från och stå i ett så spänt förhållande till henne, att de troligtvis aldrig komma tillbaka», invände jag.

»Jo, jag har tydliga bevis på, att de närma sig oss och kyrkan».

»Det tvivlar jag verkligen på. Jag har verkat och vistats bland dem och känner deras tänkesätt», yttrade jag.

Tjerkessisk nationaldans.

»Jo se», sade han, »malakanernas lag förbjuder dem att röka, men de börja därmed, den förbjuder dem att supa, men några av dem dricka mycket, den förbjuder dem att stjäla, men många äro tjuvar».

Jag skrattade och sade, att han skrev ett dåligt betyg åt sin kyrka, då han påstod, att de sekteriska närmade sig henne genom att börja röka, supa och stjäla. Själv skrattade han också, när han tänkte därpå.

Han återkom till det ursprungliga ämnet: förbudet. Jag måste lämna en skriftlig förbindelse att ej predika inom det häradet. Jag invände häremot:

»Det är ingen sanning, om jag skriver på, ty så länge97

jag är här, talar jag med människorna om frälsningen i Kristus. Det är bättre att ej skriva på utan resa härifrån».

»Ni vet», sade han, »att utlänningarna säga, att vi i Ryssland använda så mycket papper, att ett helt konungarike kunde underhållas därmed. Det här är en formell sak. Skriver ni under, är saken klar. Gör Ni det icke, återgår det till ojesdnij natjalniken. Han skickar då två poliser att hämta Er och översänder Er därpå till guvernören. Undertecknar Ni dokumentet, finns ingen lag, som kan hindra Er att tala till de människor Ni ser och möter.»

Jag såg, att han hade rätt. Så läste jag igenom papperet än en gång. Där stod, att jag skulle upphöra med min verksamhet mot den rättrogna kyrkan.

»Har ni bibeln som grund och rättesnöre i Er kyrka», frågade jag polisen.

»Ja, det ha vi».

»Ar det den här boken, som är grundvalen», frågade jag, visande ett nya testamente.

»Ja, det är det».

»Nåväl, mot bibeln skall jag icke predika», sade jag, tog det föreliggande dokumentet och undertecknade det. När jag räckte det till honom, tog han det skrattande och sade:

»Gå nu och predika, så mycket ni vill».

Strax efter vår ankomst till Schemacha ankommo även Höijer med fru dit samt Abraham Amirchanjans, en troende armenier, som arbetade för Brittiska bibelsällskapet och som översatt bibeln både till armeniska och aserbedjantartari-skan. Att tänka på en så enkel arbetsmetod som att predika och samtala med de personer, man kom i beröring med, var nu ej längre möjligt, nej, man skulle nu i ett slag uträtta något stort. Stora framtidsplaner välvdes. Synnerligast skulle man göra mycket för de armeniska flickornas undervisning och utbildning. En skola liknande ett gymnasium skulle upprättas. Att visa på sådana små hindrande omständigheter, som att vi saknade personliga krafter och förmågor, att vi saknade medel och att myndigheterna ej skulle giva tillåtelse att utföra arbetet, tjänade till intet, då hänförelsen var så stor och planen så väl uttänkt.

698

Höijers och mitt inbördes förhållande påminner mig ofta om den ryska fabeln, där det säges, att bonden spände en kräfta, en gädda och en svan för vagnen; den ena drog uppåt, den andra framåt och den tredje bakåt, och vagnen lär stå där än i dag. Var det icke så i varje fall, så hände dock oftast, att Höijer ville fram på obanade vägar med snälltågsfart. Där fick jag efter bästa förmåga fullgöra min tjänst som bromsare. Att ovannämnda förslag liksom så många andra strandade mot omöjligheterna, behöver ej sägas.

Höijers stora uppfinningsförmåga har ock hjälpt honom igenom alla de svåra pass, han under årens lopp måst genomvandra. Där mången annan skulle finna alla vägar stängda, fann han tusen utvägar, ju äventyrligare dess bättre. Att skona sig själv var en sak, som han i dylika fall minst av allt tänkte på.

Nyss var han eld och lågor och besjälad af idéen att grunda en stor uppfostringsanstalt för flickor med sin fru som föreståndarinna. Då vi strax därpå rådgjorde om, vad som var att göra, då jag erhållit förbud att predika, och det kom på tal att gå ut i en by och göra en plog för att samtidigt komma i tillfälle tala med folket och praktiskt hjälpa dem — ja, då var Höijer den mest redobogne i världen att äfven gå ut som hantverkare och uppehålla sig i en enkel ryssby.

Sagt och gjort. Allt var arrangerat för vårt byarbete. Vi ville ej gärna låta polisen veta, vart vi begåvo oss, och därför togo vi en en lång omväg ut ur staden. Vi kommo då att gå igenom en stor tartarby och överföllos av sju åtta stora, vilda hundar. Jag bad Höijer se stadigt på hundarna gå lugnt framåt. Hans nerver stodo ej provet, han kastade en sten, och nu var striden i full gång. En sådan hundfäktning gäller stundom livet. Slutligen fick han fatt i en stor sten, och med ett väl riktat kast träffade han den vildaste besten, som med ett genomträngande tjut så fort han kunde drog sig ur striden. De övriga följde skrämda hans exempel. Nu fick Höijer ont samvete:

»Jag slog väl ihjäl det arma kräket. — Hur gick det med stackarn», utropade han alltemellanåt.99

Framkomna till byn, dit vi ämnade oss, upprepades samma historia. Jag gick lugnt genom hundhopen, och nu skulle Höijer göra likaså, men han såg ej på dem med den påföljd, att en stor best högg honom i stövelskaftet tvärs över vaden. Nu gick dock Höijer orubbligt lugnt fram. Hunden spärrade ut alla fyra benen och spjärnade emot. Slutligen vände Höijer sig om och mumlade något som liknade: »Hur länge tänker du följa med, din lymmel?» Jag kunde ej låta bli att skratta inför den komiska situationen. På samma gång var dock bettet rätt allvarsamt, ty Höijer led sedan i par veckors tid därav.

Sartiska kärror.

Som ovan nämnts, gingo vi till byn för att göra en plog. De plogar som hittills använts, voro förspända med fyra à fem par buffeloxar. Vi gjorde nu en plog av enklare konstruktion, som kunde köras med ett eller två par. Att förfärdiga plogen var jämförelsevis lätt, men plöja, det hade varken Höijer eller jag gjort och kunde ej i ett nu göra det. Ryssarne försökte plogen omkring en timmas tid, varefter de förklarade: »Den plogen går ej».

Ingen makt i världen förmådde dem att göra ett andra försök. »Vi hava misslyckats» tänkte vi, »men när vår plog ej går, sända vi väl efter ett par ÖVerumsbruksplogar». Så100

skedde. När de ankommit, försökte ryssarne dem lika länge, varefter de fingo samma dom. Våra träplogar ligga ute i ryssbyarne ännu i dag.

Detta är blott en liten illustration till, huru svårt det är att lyfta ett lågt stående folk och få dem att antaga en ny och för dem främmande sak.

Men detta arbete var för mycket för mina svaga krafter. Jag återvände från byn, och strax efter hemkomsten fick jag blodstörtning. Genom tillstötande feber och blodhosta gick det fort utför med krafterna. En läkare förklarade, att mina lungor voro så angripna och jag själv så svag, att jag ej skulle kunna uthärda den fem dygn långa färden med ofjädrad vagn genom öknen till Baku. Vid dödens portar.

När tälttågen darra och hyddan bryts ned, då smärtornas pilar gå genom var led och tankarnes flykt sker med osäkra slag och livslampan flämtar vid dödsflodens drag, Då längtar min ande från lidandets land till skaran, som hunnit den fridsälla strand, där synder ej finnas, ej sorger och nöd, där vänner ej skiljas av hav eller död.

Se, dödsfruktans boja är löst från min fot, mot graven jag går utan fruktan och knot. Förlossaren lever! Han gått denna stig och skall över djupen mig hämta till sig. Då han är min herde, skall jublande glad jag gå genom porten till dig, o Guds stad, med lovsångens toner och prisa Guds råd för eviga livet, för frälsningens nåd. Resan och ankomsten hem.

När missionskommittén i hemlandet hörde, huru nedbrutna vi voro, gav den oss tillåtelse att resa hem för vila och rekreation.

För den, som varit gäst och främling en tid, ligga orden »hem» och »hemland» liksom inhöljda i en helig gloria,

och hos varje människa förnimmes helt visst mer eller mindre hemlängtans trånande känsla. Nedanstående erfarenheter skola dock visa, att verkligheten icke alltid motsvarar föreställningens hägringar.

Den fem dagar långa resan i ofjädrad arbetsvagn genom öknen till Baku, båtfärden över Kaspiska havet och upp efter Volga till Zaritsen och därefter fyra dygns resa med järnväg gick lyckligt. Hettan var dock mycket tryckande, och många svårigheter mötte oss både i öknen och på havet. Vi gingo med Nobelska båtarne över Kaspiska havet. Bolaget gav oss fribiljett, och allting gick bra, tills vi kommo till hamnplatsen »Tolv fot». Där var det krångel, och vi fördröjdes mycket, innan båten länsat så, att den kunde gå upp till »Nio fot». Här var ingen båtlägenhet till mötes, och vi fingo åter vänta flera dagar. Härigenom fördröjdes resan mycket men ännu mer, vi fingo under tiden betala 8 à 10 kr. pr dag för maten, vilket tog ett betänkligt grepp i vår förut svaga reskassa.

I Petersburg mottogo trossyskonen oss varmt och in-103

nerligt. Kärleken fann utvägar och övervann alla hinder. Ett rum i broder Linds hem ställdes till vårt förfogande. När

L. E. Högberg med familj i armeniska dräkter.

vännerna sågo, huru svaga vi voro, styrde de strax om, att en syster kom och skötte barnen, medan vi voro där.104

Tvenne trosvarma bröder behandlade mig enl. Jak. 5:14—15. Herren styrkte mig så, att jag flera gånger kunde predika och deltaga i bibelsamtal. O, vilken vederkvickelse det var att efter dessa år, som utgjorde en fortlöpande kedja av trångmål och svårigheter, nu i lugn få vila ut en vecka i denna kära församlings sköte.

Här mötte vi även missionär Lindgren, den för sitt arbete så hängivne, trogne Kristi tjänare. Han var en bild av hälsa och kraft. När dödsbudet strax efter vår hemkomst nådde oss, kunde jag ej annat än förundra mig över Herrens ledning. Jag, den svage och av läkare dödsdömde, helades, och han, den friske och starke, kallades in i vilan. Säkert är, att Förbundet genom broder Lindgrens bortgång miste en av sina bästa arbetare.

Efter detta korta uppehåll i Petersburg fortsatte vi med båt till Stockholm. Till följd av storm blev resan mycket svår, och vi ledo oerhört av den obehagliga sjösjukan. Vi hade genom brev och telegram underrättat om vår ankomst, men på grund av båtens försening var ingen oss tillmötes, när båten lade till vid kajen. t Då jag styrt om förtunningen av resgodset, återvände jag'till de mina. Min hustru hade klätt barnen, men nu svek henne krafterna, och hon sjönk halvt medvetslös ned i en soffa. Med möda lyckades jag få henne och barnen upp i en droska, varpå vi foro från hamnen och togo in på ett »rum för resande». Vi kommo från söderns hetta och medförde ej så litet frossa i kroppen, varför vi funno det mycket kallt i Stockholm. Inga böner eller löften om ersättning kunde förmå värdinnan att giva oss en brasa i rummet. Vi hade lyckats bevara barnen mot förkylning under resan, men här var det omöjligt. Båda två förkylde sig och fingo kikhosta. Vidare gjorde vi fruktlösa försök att erhålla någon hjälp att vårda barnen, under de dagar vi tvingades att stanna i Stockholm. Värdinnan kom ock in i vårt rum, bredde lösa tidningsblad på soffor och stolar med tillsägelse, att barnen ej skulle få draga ned dem. Sedan barnen blivit förkylda, var hon även mycket förargad över, att de hostade. När äldste gossen av svaghet sjönk tillsammans vid bordet, röt hon:105

>Elia, sitt ordentligt vid bordet!»

»Snälla mamma, får jag lägga mig», sade gossen, och då han strax därpå sjönk maktlös ned i moderns armar, var knappt ett öga torrt vid bordet med undantag av värdinnans.

En bekant fru var vänlig nog att en afton sända sin tjänarinna till oss att vårda barnen. Vi skulle därigenom få tillfälle att bevista ett möte. Vi gladdes häröver och gingo till Valhalla. Där var fullt hus, där sjöngs, spelades och hölls tal. Möjligt är, att vår betryckta sinnesstämning gjorde, att vi betraktade allt med kritiska ögon. Publiken var förtjust, men min hustru föll i en så häftig gråt, att jag hade all möda att avvända den offentliga uppmärksamheten från oss. Vi skyndade så fort som möjligt ut ur salen. Aldrig hade vi i Ryssland känt ett sådant

främlingskap, som vi den gången kände i Stockholm. Denna känsla följde min hustru till graven. Jag är glad att kunna säga, att hon slapp att en gång till i sitt liv göra en dylik erfarenhet. När det sedermera blev fråga om hemresa från missionsfältet, sade hon:

»Om det behöves, så kan ju du resa hem, men jag stannar hellre härute.»

Att det var flera, som vid nu berörda tid gjorde samma erfarenheter som vi vid vistelsen i Stockholm, vet jag. En predikant sade mig: »Jag har rest och predikat i Sverige, Norge, Finland, Ryssland, Tyskland, Frankrike och England, och i alla länder och städer, jag besökt, har jag funnit gästvänliga hem öppna sig för mig utom i — Berlin och Stockholm. Här bor man på hotell under det man predikar i bönehusen.»

Med tacksamhet omnämner jag dock, att vid senare besök i hemlandet förhållandet varit helt annorlunda. Gästfrihet, kärlek och deltagande ha kommit oss rikligt till del.

Vi lämnade snart Stockholm och bosatte oss i Örebro. Så snart hälsa och krafter medgåvo, användes tiden till pre-dikoresor i skilda delar av landet. Ett minne från Svenska Missionsförbundets konferens 1886.

Missionsförbundets konferens 1886 fattade ett beslut, som särskilt fäste sig i mitt minne. Under början av nämnda år hade Hammarstedt och Karlsson i Arkangelsk i norra Ryssland fängslats och därifrån med fångskjuts transporterats till Moskva. Genom svenska beskickningens energiska åtgärder återfingo de dock friheten och erhöllo tillåtelse att resa hem. Dessa båda bröder hade likt David och Jonatan älskat varandra och delat sorg och glädje. Nu stodo de båda, som varit värdiga att gå i fängelse för Kristi evanglii skull, åter ibland oss. Konferensen skulle nu anvisa dem ett nytt arbetsfält. De förklarade sig helst önska arbeta tillsammans, men av lätt förstådda skäl sade de sig vara nöjda, även om konferensen beslutade annorlunda. Höijer och jag framhöllo åter, vad redan några år förut skrivits till kommittéen, nämligen att bröder, som sympatiserade, ej borde åtskiljas. Det hjälpte dock ej. Man betraktade de båda bröderna; man hörde sig för angående deras hälsotillstånd; man ansåg, att Hammarstedt, som var så frisk och stark, skulle gå till Kongo, Karlsson däremot, som ansågs svagare, skulle gå till Alaska. Detta blev också konferensens beslut. Således tog man Hammarstedt från en plats nära norra polarcirkeln och sände honom rakt ned till ekvatorn. När klubban föll till tecken, att frågan var avgjord, vände Höijer sig till mig och sade:107

»Nu far Hammarstedt till Kongo, och där dör han. Sedan skriver man i tidningarne: 'Herrens vägar äro underliga'. -De äro ej alls underliga, utan tydliga och klara.»

Hammarstedt hann ju knappt Kongos jord, förr än han dog. Detta skedde den 24 februari 1887.

Missionär Nilsson skrev då:

»Varför han så snart skulle tagas bort från arbetet, är en fråga, som endast i evighetens ljus skall finna sin lösning.»

1 sin minnesruna över Hammarstedt skrev d:r Ekman:

»Oväntad var underrättelsen om Hammarstedts död, emedan man hade hoppats, att han med sin, såsom det tycktes, friska kropp skulle bättre än någon annan kunna uthärda klimatet i Kongo. Men Herrens tankar äro icke våra tankar. Det behagade honom att taga hem sin tjänare genast vid arbetets början, och för hans ledning hava vi endast att böja oss i ödmjukhet, huru underlig än denna ledning kan synas. Må vi av hjärtat säga: 'Herren gav och Herren tog, välsignat vare Herrens namn'. Då vi kommit hem, skall allt dunkel bli klart, och alla frågor skola bli fullkomligt besvarade.»

Broder Karlson gick till Alaska och har med trohet och flit arbetat med välsignelse tills år 1909, då han fick ingå i vilan. Åter i Kaukasien.

Efter tio månaders vistelse i Sverige hade våra krafter blivit så pass stärkta, att vi den 3 aug. 1886 stodo redo att lämna Stockholm för att återvända till Kaukasien.

Ett stycke av Grusinska härvägen.

Vårt sällskap bestod av missionärerna Orest, Höijer, fröken Amalia Wickman samt min hustru, våra två barn och jag. Vi följdes åt till Moskva, där Orest skiljdes från oss och for till Odessa. Vi övriga fortsatte ned till Vladikavkas och därifrån med s. k. forvagn över Kaukasus på Grusinska krigsvägen ned till Tiflis. Under denna tid var nämnda väg synnerligen livligt trafikerad på grund av sin diligens och fasta109

förbindelse mellan nämnda städer. Den erbjuder utomordentligt storslagna och vackra naturscenerier. Sedan järnvägen byggdes öster ut på norra sidan av Kaukasus och därefter på Kaspiska havets strand ned till Baku, har dock betydelsen av denna väg rätt mycket reducerats.

Denna gång skulle vi slå ned våra bopålar i Tiflis. Under förra vistelsen i Kaukasien hade vi lärt, att det var omöjligt att existera här med mindre man hade något hantverk eller annan offentlig sysselsättning som skylt. Vi ansågo, att det vore bäst att skaffa sig en handel, ty tvenne mål vunnes då: Vi hade en officiell etikett, och för det andra kunde personer fritt gå ut och in hos oss. Höijer och jag köpte då en affär av en tysk. Detta var begynnelsen till det s. k. Svenska Magasinet. Vi fruktade, att missionsvännerna hemma ej skulle fatta bevekelsegrunderna till detta steg, varför Höijer och jag fingo taga detsamma på eget ansvar. Baptisterna.

Jag sökte verka bland malakanerna och baptisterna i Tif-lis. Dessutom deltog jag i små möten bland armenierna och och tyskarne. Under vintern gjorde jag en resa utåt byarne ned till Alexandropol. I det hela taget kände jag mig aldrig tillfredsställd med vårt arbete i Kaukasien och i synnerhet ej i Tiflis. Troligen hade det varit svårt, ja, omöjligt att under förhanden varande kritiska förhållanden börja ett självständigt arbete bland ryssarne. Icke heller torde det ha varit klokt att bland de många sekterna avskilja en ny grupp. Den ställning, som vi intogo, ansåg jag emellertid i längden outhärdlig. Malakanerna sågo ej med blida ögon, att vi alltid verkade bland dem, då vi ju hade så vitt skilda åsikter från deras. Baptisterna däremot mottogo oss med glädje och läto oss predika, så länge de uteslutande kunde draga nytta av oss och vi tillförde dem nya friska krafter och medlemmar. Under tiden förde de sina diskussioner på möten och konferenser, huruvida jag och min hustru skulle anses som församlingsmedlemmar och om de av mig döpta skulle anses som verkligen döpta eller döpas om. Slutligen uteslöto de mig formligen ur församlingsgemenskapen och deltagandet i Herrens nattvard och detta icke på grund av syndigt leverne utan därför, att jag icke kunde uppgiva umgänget även med andra troende i nattvardsfirandet. Hade jag nu besjälats111

av samma ande och samma praxis som baptisterna, skulle jag satt som mitt mål att draga från dem först och främst alla, som genom vår verksamhet hade kommit till tron, och dessutom taga så många som möjligt ut ur deras församlingsgemenskap och bilda en ny grupp — och sedan prisa Gud för

Ryska typer.

framgången av arbetet. Jag lät dock icke min känsla förleda mig därtill. Av alla de många andliga företeelser och strömningar, jag varit i tillfälle att se och lära känna, finnes det ingen, som så djupt sårat mina känslor som baptismen. Detta smärtar mig så mycket mera, som dess bekännare, vad läran112

angår, i mångt och mycket ha en klarare uppfattning av Guds uppenbarade vilja än de flesta andra sekter i Ryssland. Det sätt, på vilket de vittja andras nät och fiska i andras sumpar, är så påfallande och betecknande, att det i närvarande tid torde sakna motstycke. Jag har redan nämnt, huru våra svenska baptister kommo in i Petersburg och där söndersleto församlingen.

Men nu ett exempel från verksamheten bland ryssarne. I staden Kief verkade för många år sedan en man med en utpräglad karaktär — en Johannesnatur. Hans namn var André. Under strider, förföljelser och faror arbetade han oförskräckt. Måhända återkomma vi till hans historia sedan. Genom hans arbete och nit frälstes många. Han hade en ganska stor församling, som hade sitt andliga hem i hans hus. Då kom baptistpredikanten Pauloff till staden. Helt naturligt sökte han upp de troendes sammankomster, blev broderligt mottagen och fick predika där. Vid sitt första besök i Kief tog han alla, som kunde avgiva ett klart vittnesbörd om sin tro, döpte dem — däribland Andrés egen hustru — bildade en baptistförsamling, tillsatte en föreståndare och hyrde en gudstjänstlokal. Lämnande André ensam i sitt hus for han sin väg, prisande Gud för den härliga framgången av sitt verk.

Jag kan ej undgå att ofta se Guds rättvisa dom skymta fram redan här över ett dylikt handlingssätt. Bland alla församlingar, som söka uppbygga sig på profeternas och apost-larnes lära, torde det icke finnas några, som i verkligheten ha så många och bittra inre strider och slitningar som baptisterna. De söka för kristenheten och världen predika om enighet genom dopet, men själva synas de ha grundligt tagit miste om denna enighet. De äro delade i många olika grupper, som inbördes döpa om varandra och ofta nog upprivas och återuppbyggas — samma baptistförsamling många gånger om. Vad än Kristus ville giva oss i dopet, aldrig åsyftade han väl därmed en skiljemur mellan Guds folk, som baptisterna göra det till.

Måste man å ena sidan djupt beklaga det hänsynslösa proselytmakeriet, så måste man å andra sidan tillönska varje113

baptistförsamling, som förlägger sitt arbetsfält inom eget område och dessutom söker vinna nya medlemmar ur den stora, oomvända hopen, all möjlig framgång och välsignelse. Att många av baptistförsamlingarne i Ryssland även handla så, kan också konstateras.

6 Sjukdom och död.

För att komma ur den kvävande atmosfär, som enligt mitt tycke ständigt vilade över Tiflis, och åter få bland folket förkunna fridens budskap reste vi sommaren 1887 upp till en ryssby, Ivanovka, i Elisabetpolska guvernementet. När vi kommo nära byn, märkte vi, att ett stort antal nya gravar voro uppkastade, och vi frågade efter orsaken. Skjutsbonden underrättade oss då, att difteri gått där föregående vår. Vi kunde dock ej göra annat än fortsätta in i byn och snart hade vi möblerat en rysstuga och funno det ganska trevligt. Vi besökte de enkla människorna och blevo hjärtligt mottagna. Jag fick predika både i denna och andra byar. Till en början såg det alltså fridfullt och hemtrevligt ut, men det skulle ej få fortsätta länge. Väderleken blev regnig, kall och disig. Nu bröt difteriepidemien åter ut med förfärande styrka, och många barn dogo. Våra tre små angrepos även av sjukdomen, och de båda yngsta, Febe och Lydia, dukade under. Med fem dagars mellanrum fingo vi gå de tunga stegen upp till kyrkogården på kullen och jorda dessa våra kära. Bybefolkningen visade oss så mycken kärlek och deltagande, att det var rörande. De flesta av dem hade genomgått dylika och ännu svårare förluster. Att vår gosse Elia genomgick krisen, ansågo vi som ett Guds under.

Under tiden hade Jegor Nikanorovitj, den man som förestod vår handel i Tiflis, svårt insjuknat, och jag måste fara dit. Han115

svävade mellan liv och död, och även hans hustru insjuknade svårt. Omkring en månads tid fick jag vårda dem. Många gånger var det nästan omöjligt att skaffa mat åt de sjuka, och någon kvinnlig hjälp stod ej att få. O, vad man stundom mitt i en stad med myllrande människor kan känna sig tröstlöst övergiven och ensam! Jag satt vid de lidandes läger och hörde deras jämmer natt efter natt — på tre sidor om vårt hus lågo värdshus och förlustelseställen, och från dessa ljöd natten igenom den sprittande dansmusiken så skärande mot den klagan, som hördes i min omedelbara närhet. Både]egor och hans hustru tillfrisknade dock och voro efter några veckor åter i sitt arbete. Ryssbyarna i Kaukasien.

I de ryska byarna i Kaukasien äro så säregna förhållanden rådande, att en beskrivning av dessa torde vara av intresse. Allt sedan Kaukasien förenades med Ryssland, har denna trakt utgjort en förvisningsort för avfällingarne från den ryska kyrkan. Detta gör, att vi bland den ryska bybefolkningen i Kaukasien finna alla möjliga sekter representerade men däremot jämförelsevis få grekiska katoliker. Vi vilja ej här beröra de andliga egendomligheterna utan hålla oss till den politiskt-ekonomiska sidan av saken.

Varje sådant byalag utgör en fullständig republik, skattskyldig under staten. Den väljer sin egen president (starosta) och vice president, samt har sitt rådhus och sin råds-församling, där rösträtten är lika för alla manliga medlemmar. Byn har vidare sin sekreterare, som för alla protokoll, sin domstol, bestående av tre medlemmar, och slutligen sin egen polis. Är nu republiken lycklig nog att bestå av lugna element, som hålla frid inbördes och frid med sina grannar, lever man i ett sådant samhälle så lugnt och fredligt, att man knappt förnimmer den yttre världens oro. Den föreställningen, att man överallt i Ryssland skulle känna ett tungt träldomsok vilande över

samhället, är därför icke verklig. Nej, långt därifrån; man kan till och med finna rent idylliska bysamhällen.

Detta är tyvärr icke i allmänhet fallet. Då motsatsen mot nyss antydda förhållande äger rum, har man ej att söka olyc-117

kan så mycket i det yttre som fast mer i det inre samhällslivet. Så länge allt är lugnt, är här som annorstädes polisen överflödig och domarne ha intet att göra. Förekomma likväl stridigheter, men av sådan art, att byns egen polis och domare kunna utreda saken, är olyckan ej ännu så stor. Annorlunda ställer det sig, när man i ett eller annat hänseende måste vända sig till de ryska tjänstemännen och hänskjuta saken dit. Då kan man säga, att byn i regel faller i rövarehänder. Åtminstone var förhållandet sådant för omkring 20 år sedan, varpå vi skola giva några exempel.

Sartiska barberare i Samarkand.

Alla offentliga ärenden avgöras i rådsförsamlingen. Trots den allmänna rösträtten finnas ju här, liksom överallt annorstädes, några tongivande personer i byn, vilka nästan alltid förstå att driva sin sak igenom, och hopen svarar ja, ja! Partibildningar av politisk art har jag ej hört talas om, men däremot uppstå sådana på grund av gemensamma ekonomiska intressen eller släktskaps- och vänskapsförbindelser och förorsaka ofta, att »brännande frågor» komma på dagordningen. Då uppstår en stor oreda i rådsförsamlingen, fem, tio personer, ja, stundom hela hopen talar, nej, skriker på en gång. Det blir omöjligt att komma till klarhet och beslut i föreliggande frågor. Församlingen upplöses för att åter inkallas nästa dag, ofta med samma resultat. Då stridiga frågor uppstå, blir det118

nära nog inbördes krig. Byalaget delas i tvenne grupper, som i åratal kunna vara bittra fiender till varandra. Så skedde t. ex., då man i en by, Tjuchurjort, skulle bygga en vattenledning. Man kunde ej ena sig om, var fontänen skulle förläggas. Frågan avgjordes slutligen i högsta instans.

Ibland händer det, att det ena samhället förklarar krig mot det andra. Isynnerhet är detta fallet, när de vandrande tartarnomad-stammarne draga upp och ned från sina vinter- och sommarbetesmarker. Om tartarernas hjordar då släppas in på ryssarnes

Ryska bönder.

(Efter oljemålning).

betesmarker eller fält, uppstår strid. Att de icke leka krig, har jag med egna ögon sett. Vid min vistelse i en by gick budkaveln runt, och »man ur huse» måste ut. Den lilla hären torde ha uppgått till mellan fem à sju hundra krigare. Den var beväpnad med gevär, svärd, yxor, störar etc. och drog delvis till häst, delvis till fots ut mot fienden — en tartarstam, som släppt sina hjordar på ryssarnes fält. Huru själva striden utkämpades, såg jag ej, men den avlopp ej utan att skarpa skott lossades å båda sidor. Tartarerna lyckades rädda största delen av sina hjordar, men krigsbytet, som ryssarne togo, utgjordes dock av 1,500 får. Under triumf och jubel hemfördes bytet.119

Att fåren fallit i legoherdars händer, blev dock snart tydligt, ty påföljande natt slaktade man och åt väldeliga. Efter därpå följande rättegångar och bråk fingo tartarerna i krigsskadeersättning utbetala en stor summa penningar och igenlösa hjorden.

Varje bonde äger den jord, där hans hus står, jämte ett därtill hörande trädgårdsland. Ja, byn måste till varje nygift par avstå en så stor jordlott, att även de kunna uppföra sin gård därpå. Det övriga av jorden är byallmänning. Den är delad i små lotter och skiftas ut vart tredje år genom lottkast-ning. Varje manlig individ, även den nyfödde gossen, äger rätt till del i jorden. Fördelarna och olägenheterna i detta system äro i båda fallen mycket stora.

Man har härigenom åt människan vunnit vilddjurens obestridliga rätt att få reda sig ett eget bo på den jord, där de blivit födda. Man må prisa äganderättens helgd huru mycket man vill, varje tänkande människa måste dock inse det oegentliga i att land och sjö, flod och berg skola vara uppdelade, såsom nu i allmänhet är fallet. Den ene

individen födes med den mindre avundsvärda lotten att av nåd få trampa på andras jord, oftast utan möjlighet att med all sin möda och allt sitt arbete kunna förvärva en egen torva. Den andre födes till ägare av stora domäner. Man har ej hjärta att avliva den lilla fågeln, som bygger sitt rede i trädet, men man skulle ej draga i betänkande att vräka människobarnet, som gjorde sig en koja i en backsluttning. 1 detta avseende måste man säga, att ovannämnda ryska lag har stora företräden framför lagarna i andra länder.

En annan fördel är den, att den ryske bonden, så länge han bor kvar i sin by, ej kan bli så fattig, att han ej äger litet jord. Han kan väl, driven av nöden, utarrendera den lott, som tillfallit honom på tre år, men sälja den kan han icke. Flyttar han åter till staden eller ett annat samhälle, går hans lott utan ersättning in i den gemensamma egendomen.

Från statsekonomisk synpunkt måste ju varje mänsklig individ anses som en producerande arbetsmaskin av ett visst värde. Ju flera individer desto större värde äger samhället. I de flesta länder tar staten ingen hänsyn till den enskilda120

familjens numerär. Ofta nog lägger den skattebördan lika tung på den ogifte mannen som på den, som har hustru och flera barn, men ger inga fördelar åt dem, som uppfostra många dugliga medborgare. Denna orättvisa är åtminstone till en del upphävd i ett ryskt byalag, ty där följes regeln: ju flera familjemedlemmar, desto större brödproducerande område av jorden.

Äger detta system ovannämnda fördelar, har det ock sina mycket stora olägenheter. Det var ju drägligt, så länge man kunde bruka jorden enligt gammal hävdvunnen sed utan att tillföra henne några gödningsämnen. Sedan befolkningen ökats

By i Lill-Ryssland.

och jorden stigit i pris, kan man ej längre låta ett skifte ligga i träde vart annat eller vart tredje år. Man måste så småningom övergå till ett rationellt jordbruk, och då är treårsdelningen nästan omöjlig. Helt naturligt vill ingen uppbruka sin jordlott till hög bärkraft för att sedan få den utbytt mot grannens magra lott. Inför dessa problem får man en aning om, huru svårt det i verkligheten är att lösa denna fråga på ett ideellt och tillfredsställande sätt. Frågan är, om man ej kommit idealet närmast i Mose lag.

I byallmänningen delas jorden i god och medelgod jord samt betesmarker. Här är ett fält, där lantmätarne ha fritt spelrum — men aldrig synas de förlora på sina väl uttänkta schackdrag. Enligt folkets allmänna utsago äro de en verklig121

landsplåga. Det har t. ex. mellan tvenne byar uppstått en strid om ett jordstycke. En lantmätare infinner sig för att avgöra tvisten. Om det blott är tvenne byar, som strida, dragas oftast alla de omkringliggande ofrivilligt in i tvisten. För att rekognoscera fältet gör nu lantmätaren en rundresa till alla i tvisten inveckladе byarna. Nu sparas ej på feta fårstekar och gödda gäss. Storartade bondmiddagar serveras i varje by. Hemligen pågå underhandlingar om »efterrätten». Lantmätaren tar från två- till sju- ä åttahundra rubel i mutor av varje by, innan han ens begynner sitt arbete.

Allt efter som lantmätaren fått mer eller mindre mutor, sker delningen. Den by, där han blev bäst tillgodosedd, tilldelar han, om också ej alltid den största arealen, dock den bästa jorden. De övriga förlora både jord, och mutor. När jag av trovärdiga personer hörde detta, anmärkte jag:

»Det finns ju en jordlag. Huru kan lantmätaren försvara detta sitt handlingssätt?»

»Det är för honom endast att flytta jordvärdena upp eller ned i papperen, så är han klar inför lagen. Han skriver t. ex. ned jordvärdena för den by, där han fick de mesta mutorna, så att den goda jorden kallas medelgod, den medelgoda betesmark, och då ger lagen denna by rätt till större areal. Där han fått mindre, gör han tvärtom».

»Men varför överklagen 1 ej ett sådant handlingssätt?» frågade jag.

»För vem skulle vi klaga?»

»För de högre myndigheterna eller direkt till ministeriet för statens egendomar.»

»Vi hava gjort bådadera men med enahanda resultat. Det sändes en överlantmätare för att på ort och ställe undersöka saken. Han inser, att vår klagan är berättigad, men tar kanske dubbelt större mutor. Han inrapporterar, att våra klagomål äro oberättigade och delningen laglig. Då falla vi åter i händerna på den förste lantmätaren.»

»Men nu är ju delningen gjord här, på vad sätt kan han nu plåga er?» frågade jag vidare.

»En del av vår jord är skogbeväxt. Vi betala arrende för den och ha således rätt att nyttja den. Muta vi ej lånt-122

mätaren, så få ej våra hjordar beta i skogen. De äta upp de späda plantorna, påstår hart. Muta vi honom, få de äta sä mycket de vilja. Släppa vi kreaturen dit utan lantmätarens tillåtelse, tagas de av skogvaktarne, och vi få lösa ut dem.»

»Vad han 1 för nytta av skogen, om Edra djur ej få beta där?»

Ryskt lantfolk.

»Ja, den ha vi ingen nytta av», svarade de. »Vi få ej ens taga kvastris, hötjugeskaft eller ämbarsvirke där, ja, icke ens taga frukten från de vilda träd, som stå i våra åkrar, utan att betala särskilt därför.»

Ja, sådana äro förhållandena i verkligheten. Men även bonden har lärt, att man kan gå krokvägar och kringgå lagen. Han betalar till staten för kvastris, skovel- och spadskaft, det är sant, men han kan på samma gång stjäla timmer till stora,123

präktiga hus. Det tillgår på så sätt, att han tager ut några biljetter, som berättiga honom att hämta ett visst antal timmer ur skogen. Bäst är ju att härunder ej bli observerad av jägmästare och skogvaktare, men möter han den förre, måste biljetten kanske lämnas, möter han den senare, lämnas mutor, och så kör han kanske hem tjugu lass på en biljett, som berättigar till ett.

Att stjäla av statens skog, att fiska på förbjudet område m. m. dyl. har den ryske bonden svårt att fatta vara synd eller orätt. Man fruktar här icke för Gud men väl för att ertappas. Under min vistelse i en by kom händelsevis en jägmästare på besök, och hela bybefolkningen var utom sig av fruktan, att han skulle hålla syn. Hade detta skett, skulle intet hus ha gått ostraffat undan. Men den gode jägmästaren såg genom fingrarne och nöjde sig med att aväta en så storslagen middag, som en ryssby förmår att giva.

Även i fall, där man skulle tro det ligga utom möjlighetens område, tilltvinga sig ämbetsmännen mutor. Se här ett exempel. Från en by inkommo till guvernementstaden Elisabetopols kansli deputerade, medförande årets skatt för att i laga ordning inbetala den. Kassören visade sig mycket upptagen och förklarade sig den dagen ej ha tid att mottaga penningarne. De måste avlägsna sig och kommo igen dagen därpå. Samma resultat, likaså tredje dagen. »Vi kunde omöjligt få honom att mottaga penningarne, förrän vi mutade honom», sade en av de deputerade, som var med vid tillfället.

Jag anmärkte: »Varför ej taga vittnen med Er som bevis, att Ni sökt betala skatten men ej fått det. Därefter haden 1 bort fara hem med penningarna.»

»Det hade ej hjälpt. Han skulle då ha funnit många utvägar att hämnas på oss, även om han blivit fast i detta fall», svarade de.

1 allmänhet är den ryska bybefolkningen i Kaukasien välbärgad. Detta är till stor del beroende på att de sekteriska — dochaborerna undantagna — icke använda vare sig starka drycker eller tobak. Tvenne orsaker göra dock, att mången drages ned i skuld och fattigdom, och det är deras oförnuftiga och ruinerande vanor vid bröllop och begravningar. Bruden skall köpas och en större utstyrsel givas av brudgummen eller124

hans föräldrar. Köpesumman skall förvaltas av brudens föräldrar för att dessa under de första åren av dotterns äktenskap skola förse henne med kläder. Vidare skola bröllopshögtidligheterna vara storslagna och fortgå flera dagar. Hela bybefolkningen skall därvid inbjudas. Alla dessa utgifter göras av brudgummens föräldrar, men skrivas på de nygiftas konto. Har nu en familj flera söner, händer det, att ganska välbärgade hus därigenom

ruineras. Penningarne ha tagits av ockrare. Stundom kunna makarne icke under hela livet komma ur den skuld, som åsamkats dem genom bröllopet.

Samma onaturliga sed gäller även, när det är fråga om begravningar. Även då göras stora festmåltider, och dessa skola förnyas på fyrtionde dagen samt årsdagen efter dödsfallet. På så sätt uppäter man änkors hus, under det långa böner frambäras. Tjuvar och rövare.

Vid den tid, om vilken vi nu tala, voro rövarne i Kaukasien en verklig landsplåga. Mord och rån hörde till ordningen för dagen.

Ofta voro vi under resorna nära att falla i rövares händer men herren beskyddade oss på ett underbart sätt. En dag for jag tillsammans med en rysk broder med postskjuts. Under vägen mötte vi några resande, som knappt kommit utom synhåll, förrän de överföllos och plundrades. Under samma resa följde oss på något avstånd under 20 minuters tid sex à sju personer till häst, väpnade till tänderna. I en dalsänka bland bergen veko de av på obanade vägar, och glada blevo vi att slippa ifrån det otrevliga sällskapet.

Tillsammans med Lydell reste jag en annan gång genom en öken, där dagarna förut sex personer mördats och rånats. Efter att ha besett platsen, där mordet skett, anlände vi till ett öde, förfallet härbärge i öknen. Vi förde in våra reseffekter. Jag lade min kappsäck under mitt huvud, och sedan vi gemensamt befallt oss i Guds hand, somnade jag lungt. Sedermera påminde mig Lydell om denna händelse, sägande:

»Du sover och kan sova, även där du borde vaka.»

Jag svarade: »Ja, varför skulle vi väl vaka den natten. Om rövarne kommit, hade de nog själva väckt oss.»126

Under en resa omtalade vår skjutsbonde följande: »För omkring ett år sedan for jag denna väg fram. Då vi nått denna brant, sågo vi, att en hop ryttare sprängde ut ur den där byn och fram över slätten. Vi undrade, vad kosackerna hade att göra här, och vår nyfikenhet gjorde, att vi i god fart körde

Ryskt bondfolk.

utför nedåt dalen. Men vad hände? När vi kommo ned, inne-slötos vi av en massa rövare, som där fattat posto. Det var marknad i närheten, och alla marknadsbesökande tvungos att stanna och utlämna alla penningar och varor, de medförde. Under det en del av rövarne voro sysselsatta med att plundra, höllo de övriga vakt med spända gevär. Sökte någon göra motstånd eller fly, var hans dom säker.127

Plundringen pågick under fyra timmar, och därunder samlades en massa varor, som sedan fördes uppåt bergen.»

»Gjorde de Er ingen skada?» frågade jag.

»Nej, en av dem kände mig och sade vårt familjenamn, och då läto de mig vara i fred.»

»Slogo de eller misshandlade någon under tiden?»

»Blott i ett enda fall. Det var en man de piskade obarmhärtigt, ja, nära nog dödade. Slutligen flydde han till min vagn och bad mig beskydda honom. Jag frågade då rövarne, varför de slogo honom så obarmhärtigt.

De svarade: »Han har ljugit på oss och sagt till polisen, att vi rånat honom, och det ha vi icke gjort.»

Det var icke endast enskilda personer, som på detta sätt ledo förfång. Posten rövades flera gånger. Ofta eskorterades därför varje postskjuts av fem, tio eller femton kosacker.

Vid ett stationssamhälle hade en amerikansk firma en lakritsfabrik. Den därvarande disponenten omtalade för mig, huru fabriken överfallits av rövarne. De tjänare och vakter, som funnos, använde alla tillgängliga vapen, och kulorna veno både från de försvarandes och anfallandes sida. Det var dock fruktlöst att söka försvara sig mot övermakten. Rövarne bröto sig in och plundrade kassan -jag tror det var omkring 36,000 kronor — och foro sina färde. Det påstods, att polisen i varje dylikt fall fick sin del av bytet.

En verklig sport utgjorde kreatursstölder. Dessa förövades, när hjordarne utsläpptes på bete. I en by hade vecka efter vecka kreatur försvunnit. Polisen kunde, kanske rättare ville ej göra något däråt. Tjuvarne voro bekanta.

Bybefolkningen beslöt då att själv ingripa. Man utsände några unge män, som slutligen grepo tjuvarne på bar gärning. De fördes till byn och nedkastades i källaren under rådhuset. Rådsförsamlingen sammankallades. Under det de äldre diskuterade frågan, huru man nu borde handla, tuktade byns ungdom tjuvarne i källaren, tills den ene — dog. Bud därom fördes upp till de äldre. Man beslöt att gräva ned den döde i källaren och släppa ut de två andra under hotelse, att samma öde skulle128

drabba dem, om de yppade saken. Liket fördes sedermera en mörk natt till kyrkogården och begravdes.

En tid därefter kom en polis till byn, sammankallade de äldste och sade: »I haven dödat en man här!» Naturligtvis voro de oskyldiga, men då polisen hade alltför tydliga bevis för sitt påstående, funno de för gott att sticka till honom två hundra rubel, och så for han sin väg. Några månader senare kom en annan tjänsteman i samma ärende. Till honom måste de betala tre hundra rubel, och på så sätt försonades byn från blodsskulden. En resa till Karadag i Persien.

Under arbetet i Kaukasien kommo vi till insikt om, att man för verksamhetens bedrivande måste söka utbilda infödda arbetare. Detta mötte dock stora hinder, ty på ryskt område skulle man ingenstädes finna en fristad, där man ens några månader i frid och ro skulle få sysselsätta sig med ett sådant arbete. Till följd av dessa omständigheter riktades vår tanke på Persien. Vi undrade, om man ej utom ryska gränsen skulle kunna förlägga en sådan utbildningsanstalt. Detta var orsaken till, att Höijer och jag i. augusti 1887 gjorde en rekognosceringsresa till Karadag.

Vår väg förde oss över järnvägsstationen Jevlak till Schucha, i bokstavlig mening en stad på berget. Den är byggd på en platå, omgiven av djupa dalar. Endast på en sida fanns en uppfartsväg. Sedermera ha dock ryssarne även på motsatta sidan byggt en sådan.

I denna stad fanns en evangelisk-armenisk församling. Vi stannade bland dessa bröder omkring en vecka och hade goda möten. Därefter fortsatte vi färden två dagar med mulåsnor och kommo till gränsstationen Djabrail. Där fingo vi en vägvisare, Karapet, som var villig att vara vår ledare och tolk under fortsättningen av färden. Sedan våra pass på vederbörligt sätt granskats, avrådde de ryska tjänstemännen oss på det bestämdaste att fara in på det persiska området. »För värdet

9130

av edra skor skola de mörda Er», sade de bland annat. Trots dessa varningar ansågo vi oss dock böra resa.

Första natten, vi tillbringade på persiskt område, sovo vi i en kurdisk khans (furstes) tält. Med sömnen blev det dock klent, ty vi stördes alltför mycket av nattens pilgrimer, dessa otaliga små närgångna varelser. Mycket har jag sett i den vägen men sällan eller aldrig ett motstycke till, vad vi den natten erforo. Khanen själv kom först på aftonen hem och avlade strax ett besök i vårt tält. Han

Bergformationer nära Agsabad.

var klädd i en hög persisk lammskinnsmössa, en vit linnerock och domestikbyxor samt skor utan strumpor. Vi hade verkligen väntat att få se fursten i en ståtligare dräkt. Han åtföljdes av sina tvenne söner och ett par tjänare. Efter övliga ärebetygelser samtalade han länge med oss genom tolk. De affärer, han uppgjorde med vår tolk, togo dock snart hela hans uppmärksamhet i anspråk. Karapet förde med sig te och socker, som han lämnade såsom gåva till fursten och hans bror. Men nu koncentrade sig furstens intresse kring — Karapets röck. Den ville han äntligen komma åt. Karapet tog av sig rocken och gav även den.131

När vi sedermera frågade Karapet, huru han, som var fattig, hade råd att skänka bort så mycket, svarade han:

»En annan gång tar jag tre gånger så mycket av honom i gengåva, t. ex. en häst eller något dylikt.»

Det var första gången jag kom att riktigt se innebörden av de asiatiska »gåvorna» — detta gemena sätt att tigga, som är så utbrett i hela Orienten.

Andra dagen foro vi upp till en armenisk byhövding, Melek Sarkis Djehanjans. Denne man var farbroder till en

av

Asiatiska bazaren i Mero.

våra medarbetare, Abraham Djehanjans. Bland den kurdisk-tartariska folkstammen lågo här ett tiotal armeniska byar inklämda. Dessa hade under en lång följd av år lytt under de kurdiska furstarne, vilka hänsynslöst plågat armenierna. Sarkis Djehanjans hade rest till Teheran, där han fick audiens hos schahen och framställde armeniernas betryck. Schahen åhörde nådigt hans framställning och befallde, att den kurdiske khanen även skulle inställa sig i Teheran. Därpå hörde han dem båda och fann armeniernas sak rättvis och befriade dem ur deras förtryckares händer. Han fick av schahen titeln Melek, som är ett gammalt armeniskt namn på konung, men f. n. möjligen132

kan översättas med byfurste. Han ansågs därför av armenierna som en befriare och åtnjöt ett ganska stort anseende.

Melek Sarkis mottog oss mycket vänligt och lät tillreda en välsmakande middag. Vi framställde för honom våra tankar och frågade, om han ville mottaga oss samt om det vore möjligt att i hans eller i någon annan av de armeniska byarne få upprätta en skola såväl för armeniska barn som för ynglingar från Ryssland. Han ställde sig välvilligt mot förslaget och lovade oss både jord och material till bygge utan ersättning, om vi ville bygga. Så långt var allt klart, och vi hade nu att vidare utreda saken. :

Medan vi sutto och samtalade med Melek Sarkis, anmäldes några kurder, som hade viktiga angelägenheter att överlägga med honom om. Vi befunno oss i en vild och storslagen dalsluttning, då sex kurder i full rustning framträdde. De voro beväpnade med martingevär och gördlar, fullsatta med patroner, dels om midjan, dels hängande över axeln. Dessutom buro de dolkar och pistoler m. m. De slogo sig ned i en ring, men ingen av dem lämnade för ett ögonblick geväret ur sin hand. När man visste, att de kommit i fredligt syfte, föreföll denna audiens för oss främlingar rätt besynnerlig.

Vi fortsatte sedan färden och besökte de flesta armeniska byarne i distriktet. En sådan resa medför alltid för resenären en massa svårigheter och försakelser, men ock mycket av intresse. Vi foro sålunda en gång genom heta, av solen förbrända trakter, där törsten plågade oss mycket och framkommo då till byar, där enda vattentillgången bestod av en vattenfattig kanal, i vilken hästar, kor, åsnor och människor badade om varandra, där vi sågo ormar, grodor och sköldpaddor kräla. Det otrevligaste av allt var dock, att garvare lade ned sina råa hudar i vattnet och bearbetade dem med fötterna. Detta var byns och nu vårt dricksvatten.

Vid ett annat tillfälle höllo vi på att bliva utan mat. Efter mycket besvär funno vi en plats, där vi fingo köpa en nästan oätlig soppa, litet svart bröd och — spansk peppar. Trots hungerns gnagande känsla var det nästan omöjligt att förtära något av detta, som liknade allt utom mänsklig föda. I samma rum, där vi tagit in, satt även en stackars förfallen drinkare, som133

med synbart välbehag åt sitt svarta, sura bröd och spansk peppar, såsom man i allmänhet äter frukt. Det såg så lockande ut. Jag varnade Höijer, som ej kände till pepparn, men han ville aldrig vara sämre än andra. Han tog en pepparpung och krossade mellan tänderna — o ve! Höijer hoppade, spottade, skrek, skrattade och grät på samma gång. Ingen, som ej erfarit något dylikt, har en aning om den intensiva, brännande känsla, som i ett dylikt fall uppstår, och som sätter personen ifråga ur stånd att andas och reda sig. Vid ett annat tillfälle gick det nästan lika illa för en annan reskamrat.

Men nu en liten »picnic» i skogen. Vi förde med oss gott fårkött, lök och peppar samt färskt bröd från staden. Vi hade haft en härlig ritt på våra trilskna mulåsnor, som med sina infall roade oss mycket. Luften är sval och skön i skogen, grönskan och växtligheten härlig. Sen vi ridit oss trötta, stiga vi av vid en porlande, klar källa och göra upp eld. Sedan skära vi köttet i bitar, peppra och salta det, träda så bitarne på nyskurna, barkade videkvistar och steka det jämte lök över glöden — o så härligt det luktar, och ännu bättre smakar det tillsammans med färskt bröd och drycken ur källan. Den ovannämnda rätten är mycket omtyckt i Orienten och kallas schischlick (spettstek).

Men människan lever icke allenast av bröd. Det finnes också mycket annat intressant att giva akt på. Här ett litet natursceneri!

Vi äro uppe i arla morgonstund och ha redan tagit våra platser i sadeln. Vi fara framåt och uppåt i en dalgång bland bergen, under det en svag gryning synes i öster. Den tilltager, och en lätt morgonrodnad strör sitt purpur över horisonten. Vi fara in i dalen, där bergen skymma utsikten mot öster. När solen går upp och dess strålar brytas över de höga berg-kammame, dväljas vi i en nattlig skymning i den djupa slagskuggan. På himlen uppstå utomordentligt vackra molnformationer, vilkas övre halva i ett ögonblick belysas av solstrålarne. Detta gör, att alla molnkanter glänsa som en ram av strålande vitt ljus omkring fält av nattens regioner. Vi låta blicken sjunka mot jorden, och ögat uppfångar bilden av dessa vilda men storslagna bergformationer, av dessa skiftande skuggor134

och dagrar, som i olika nyanser uppstå vid ljusets brytning i den eteriska bergluften. Vi se den intensiva grönskan i dalarne, som dock redan fått prägeln av höstens omdanande färgprakt i brunt, gult och blodrött. Endast en gång i mitt liv har jag sett en mera hänförande tavla. Karapet.

Karapet var namnet på den armenier, vilken, som jag redan nämnt, var vår vägvisare i Persien. Historien har troligen bevarat minnet av många hjältar, som mindre gjort sig förtjänta av en minnesruna än denne man. Han levde i en sådan undangömd vrå av världen, att han ej ens till namnet är känd utanför den trånga krets, inom vilken han levde och verkade.

Vad har han då uträttat? Ja, vi hörde så många historier och berättelser om honom under dessa få dagar, att de vore nog att fylla en stor volym. Här huvuddragen av några av dessa berättelser.

Till yrket var han lurendrejare, om man nämligen alls kan tala om honom som en yrkesmänniska. Att föröva andra olagligheter tro människorna i allmänhet vara synd, men att bedraga tullverket och lura tulltjänstemännen anses av mången vara rätt — ja, en trevlig sport — så länge sveket ej uppdagas. Jag har icke mött en resande, som ej känt tullen som ett intrång på människans fri- och rättigheter. Alla utan undantag erfara en obehaglig känsla, när man närmar sig tullstationen.

Karapet var, som sagt, lurendrejare, och denna hantering bringade honom ofta i faror. Själv var han en utomordentligt skicklig ryttare, som kunde göra många konststycken till häst. Detta räddade honom vid flera tillfällen. Ofta listade han sig fram genom ryssarnes tullinjer utefter Araxfloden, men stundom blev136

han upptäckt och eftersatt av ryska kosacker, vilka t. o. m. tvenne gånger i själva floden sköto hans häst under honom, men gripa honom kunde de dock ej.

Men att på så sätt överföra te, tobak m. m. var bisaker. Han hade utfört större bedrifter. Vi hava förut omtalat, att armeniernas ställning bland kurderna var outhärdlig. De voro under ett hårdare ok än Israel i Egypten. Oud uppväckte där en Mose och här en Karapet som räddare. Där var Röda havet gräns, här låg Araxfloden som gräns för de kurdiska kha-nernas välde. Men huru förmå något mot dessa väl beväpnade kurdiska horder? Karapet gick ensam över till fiendelandet, gjorde sina förberedelser så hemligt, att ingen hade en aning därom mer än de personer saken gällde. Planen var väl uttänkt, och på en enda natt förde han omkring 170 familjer, barn, kvinnor och män, med husgeråd och all lösegendom så väl som alla deras boskapshjordar till ett hemligt vadställe i floden och över till ryska sidan. Om än armenierna välsignade honom för denna handling, så fick han dödsfiender i kurderna, vilka ruvade på hämnd.

Slutligen föll han ock i deras händer. De togo hans häst och gevär, hans svärd, dolk och revolver, bundo honom till händer och fötter och kastade honom naken i ett tält, där han utan mat och dryck väntade på döden som befriare.

Några år förut hade en släkting till en kurdisk khan fallit i de ryska myndigheternas händer och kastats i fängelse. Genom Karapets bemedling befriades han dock och fördes oskadd till sitt land igen. Händelsevis kom nu denne khan dit, där Karapet låg fängslad, och genom hans bemedling räddades Karapets liv. En gång frigiven kom han efter en tid åter tillbaka och tog igen allt det, man frånrövat honom, och det med ränta. Allt detta hade tilldragit

sig i den by, där vi tillbringade första natten i Persien. Det var med den nu levande khanens fader dessa strider utkämpats.

Vid ett tillfälle var Karapet på resa från Tabris till Schucha med en stor penningeförsändelse. Vägen gick genom Karadag. Ankommen till en armenisk by fann han den kurdiske khanen där med sina tjänare. De hade gripit den mest framstående mannen i byn, bundit honom vid fötterna i ett träd, och nu137

pågick som bäst tortyren. Vad hade hänt? Ingenting. Khanen behövde blott penningar och fordrade 2,000 rubel av byn. Fick han penningarne, skulle han släppa mannen men i annat fall döda honom. Byn var redan förut utblottad på allt, ej en häst, ej en matta eller ett värdefullt föremål fanns kvar — allt hade kurderna bortrövat. Bybefolkningen vände sig nu till Karapet, som mot revers lämnade dem den ovannämnda summan. När de äskade penningarne lämnats, löstes mannen, och khanen lämnade byn.

En rövarehövding med sin liga var en tid hela norra Persiens skräck. En truppavdelning på tusen man utkommenderades att taga honom till fånga bland Karadagska bergen. För att rädda sig själva tillgrepo kurderna nu den listiga utvägen att inberätta för perserna, att armenierna stodo i förbund med rövarehövdingen och att de gömt honom. Nu skulle museimännens raseri utgjutas över de olyckliga armenierna. Männen flydde hals över huvud till bergen och gömde sig där. Kvinnorna och barnen samlades till ett antal av omkring 300 i en underjordisk håla, använd till förvaringsrum av foder. Vad som i hast kunnat bärgas av husgeråd och matvaror fördes ock dit. Här skulle soldaterna få ett lättfånget byte: plundra egendomarne och skända kvinnorna. Men vad hände? I ingången till grottan stodo tvenne män med spända gevär, färdiga att skjuta ned den förste som vågade nalkas. I den ene igenkänna vi vår Karapet, i den andre en fransk köpman, som vistats i orten för uppköp av valnötsvirke. Utan vila fingo dessa tvenne hjältar i två dygn försvara de värnlösa mot ett tusen persiska soldater. Att det lyckades, torde till en del bero därpå, att perserna visste, att de här hade att göra med en fransk och en rysk undersåte. Det kom icke heller till skottväxling den gången. Därefter drogo perserna sina färde, och byn var räddad. Ej under att dessa armenier med vördnad och kärlek sågo upp till denne man, som hjälpt dem ur så många trångmål. Han gick och kom när som helst och var som en medlem i varje familj. Vi gjorde hans sällskap och sågo, att t. o. m. varje barn, där vi reste fram, kände honom.138

Men Karapet är icke mer. Han föll slutligen i en batalj, genomborrad av många kulor. Berättelsen om Karapet hörde vi delvis av hans egen mun, bevittnad av en skara åhörare, dels av andra armenier, som kände honom.
Gamla malakanerna.

När vi blicka ut över det andliga fältet i Ryssland, skola vi finna många egendomligheter och flera sekter än i andra länder. De flesta av dessa sekter äro mer eller mindre asketiska, och ofta inrättas därför sammankomsterna så, att själva gudstjänsten, på samma gång den skall giva andlig uppbyggelse, även skall vara ett späkande av kroppen. Undantar man de gammaltroende, är malakanska sekten den, som f. n. äger största numerären i Ryssland. Låtom oss se något på dess uppkomst och utveckling. Namnet malakan påstås härleda sig från malakå, mjölk. Orsaken härtill uppgives olika. Den ene säger det komma därav, att sektens medlemmar under fredagen, som är fastedag för ryssarne, även använda mjölk, som är förbjudet för de rättrogna. Detta är det sannolikaste. En annan härleder namnet därifrån, att malakanerna fingo bosätta sig vid en flod, Malåtjnaja, en tredje åter påstår det komma därav, att de drucko mjölk, då de andra drucko brännvin. Själva benämna de sig »andliga kristna.»

Sekten är omkring hundra år gammal och grundades av en skräddare, Simon Matfejewitsch Oklejen. Denne man levde först ett mycket utsvävande liv. Om hans omvändelse berättas följande. Han hade vid ett folknöje varit gyckelmakare för alla och hänsynslöst kastat sig in i nöjenas yra. En präst, som mötte honom, tilltalade honom då med orden:140

»Det kunde bli något bättre av dig, än vad du nu är. Kom till mig, skall jag giva dig en bok, så du får lära dig läsa.»

Oklejen gick, och prästen gav honom en abc-bok. Inom kort hade han gått igenom den. Han återvände då till prästen, och denne lämnade honom under tysthetslöfte i största hemlighet en bibel. Han måste ock lova att icke

för någon yppa, vad han läste. Nu hade han kommit till en visdomskälla, som var outtömlig.

Oklejen läste sin bibel utan någon mänsklig vägledning. Han började med Gamla testamentet och kom underhand till en märklig sammanblandning av Gamla och Nya testamentets läror. I flera fall kan man anse sekten vara mer judisk än kristen, ja, lagens bud skulle hållas, så långt man utan tempel, präst och altare kunde uppfylla dem. Dock behölls söndagen såsom sabbatsdag. Detta fasthållande vid lagens bud har haft till följd, att många malakaner sedermera övergått till judendomen. Lagen om de rena och orena djuren och om orenhet och rening i allmänhet hölls mycket i helgd, och alla, som icke mottogo denna lära, dömdes enligt Esaia 66: 17 att förgås. En naturlig följd härav är, att malakanerna ej äta fläsk, harar, kräftor m. m. sådant. Vidare är att märka, att de förkasta de synliga tingen i dopet och nattvarden: vattnet, brödet och vinet. Detta förklaras hava andlig betydelse. Ursprungligen torde dock icke stiftaren ha gjort det. Det berättas, att Oklejen, när förföljelserna utbrutit mot honom och hans anhän-hängare, befallde jordegummorna att, då det nyfödda barnet första gången badades, nedsänka det i vattnet i Fadrens, Sonens och den helige Andes namn. Då prästerna sedermera ville döpa barnen, svarade föräldrarne, att detta icke var av nöden. De fördes på så sätt in på förnekelse av dopet, och väl inkomna därpå, började de i Nya testamentet söka stöd därför. Märkligt är ock, vad man i den delen kan åstadkomma. *)

*) Det är endast ett ställe i Nya testamentet, som talar om vatten i förening med,kristligt dop, näml. Apg. 8: 36—38. Här invänder mala-kanen, att Filippus ej var en apostel, blott en diakon, och att han troligen döpte i överensstämmelse med Johannes sätt att döpa i vatten, liksom, dopet skett med de 12 lärjungarne i Efesus, (se kap. 19). Malakanerna liksom Johannes döparen, sätta dopet i vatten i motsats till dopet i Herren Jesu namn = dopet i ande, dopet i eld, dopet i lidande.141

På liknande sätt förklara de brödet och vinet i nattvarden vara överflödigt — man fattar det andligen och vill även andligen njuta av Kristus, hans utgivna lekamen och blod. Liksom hos laestadia-nerna förekommer här ingen enskild bön. I stället har man en ritual, bestående till största delen av valda psalmer, stycken ur profeterna och något ur Nya testamentet samt några författade delar. Det utgör tillsammans 22 avdelningar. När stiftaren av sekten ej bad med egna ord, finns intet språk i bibeln nog tydligt för att övertyga malakanerna om den personliga bönens nödvändighet.

En återstod av kyrkans lära är dock de bibehållna sederna att bedja för de döda, att bringa offer i form av gåvor och måltider på begravningsdagen och fyrationde dagen efter döden, årsdagen etc. Malakanerna tro, att dessa gärningar tillräknas den döde såsom någon förtjänst.

En lära, som på samma gång utgjorde deras styrka och ådrog dem den största förföljelsen, var den absoluta förkastelsedomen över all bilddyrkan.

Att rörelsen från början var en verklig andlig livsyttring, som förmådde lyfta de sjunkna och frälsa syndare ur lasten, giva dem mod att förkasta kyrkans helgonkult och lida för sin tro, är höjt över allt tvivel. Det säges, att Oklejen bedrev en mycket ivrig propaganda för sin nya lära. Han blev därför gripen och kastad i fängelse. En framstående man besökte honom där och gav honom det rådet att icke offentligen bryta med kyrkan utan gå ut som skräddare och på samma gång undervisa folket. Han frigavs därpå och följde det givna rådet. Så spreds läran först hemligen. Men snart brann elden i full låga. I byar och samhällen, köpingar och städer utbredde sig den nya läran, och innan de yrvakna prästerna och poliserna hunnit fatta situationen, hade rörelsen grenat ut sig vida omkring.

Nu började den provslavnska kyrkans förföljelse, som sträcker sig framåt under ett helt sekel. Huru många personer den låtit »försvinna», kan ingen historiker registrera, huru många familjer den skilt och förvisat, den ena parten hit, den andra dit, skall aldrig på jorden bli veterligt, ja, näppeligen skall det kunna beräknas, huru många, som för sin tros skull142

offentligen anklagats och dömts till förvisningsorterna i Tauritski-guvernementet, till Kaukasien och Sibirien.

Vid en malakansammankomst är man allt för biblisk: man läser Guds ord, man beder Guds ord, man sjunger Guds ord. Presbytern eller den äldste tar plats längst in i högtidshörnet av rummet bakom ett bord, och de, som

äro närmast

Dumamedlemmen Sacharoff.

(Se sid. 170).

i rangskalan, till höger och vänster om honom i given ordning. Sedan man samlats, sjunger man ett stycke ur en av profeterna eller en av Davids psalmer. Man använder gammalryska folkmelodier och inpassar däri prosasatser. Av orden hör man i allmänhet endast det första och sista i satsen. Man tänke sig, att man skulle sjunga orden: »en ed han har143

svurit vår fader Abraham att giva oss» till melodien av »Vår Gud är oss en väldig borg». »Det är omöjligt, det går ej», invänder man. Icke går det för vanligt folk, men för mala-kanerna går det, och det sjunges så, att det både hörs och känns. Att sjunga på detta sätt tar ofantligt mycket längre tid än vanlig sång, varför det är tröttande.

Fru Sacharoff.

När sången slutat, läser presbytern några kapitel och gör därunder korta anmärkningar över innehållet samt hänvisar* då och då till andra bibeltexter. Med synnerlig kraft framhäves, att deras hävdvunna seder äro goda och deras uppfattning av bibeln den rätta. Även denna del av sammankomsten drar långt ut på tiden. Därpå reser sig presbytern,144

och de andra följa exemplet. En stunds kaosliknande oreda uppstår, ty alla bänkar, stolar och säten skola flyttas undan. Snart står församlingen på golvet, såsom seden är i de ryska kyrkorna. Nu börjar dock det plågsammaste av allt, synnerligast för den ovane främlingen, ty nu genomgås den ovannämnda böneritualen. Man måste intaga en vördnadsfull ställning och får ej göra på stället vila. Förebedjaren läser en psalm. Då den är slut, börjar en ny, varvid församlingen faller på knä, dock i fullt upprätt ställning. Under växelvis stående och knäfallande ställning läses 22 psalmer eller kapitel ur bibeln. Vore läsaren närvarande, ginge det troligtvis honom på samma sätt, som det gick mig. Jag blev mången gång så utmattad, att jag formligen skakade i varje lem.

Nu vidtager en mycket besynnerlig ceremoni, nämligen den s. k. heliga kyssen. Presbyterns närmaste man kysser honom, faller ned mot jorden, ger åter en kyss, därpå ett knäfall, åter en kyss, varpå han ställer sig till höger om presbytern. En annan framträder och gör sammaledes och ställer sig i ledet som tredje man. Så fortgår, tills alla män, kvinnor och barn kysst varandra. Under tiden sjunges en psalm, och när kyss-ningsceremonien är över, tackar man Gud, att man fått tillbedja inför Guds sanna avbild, d. v. s. människan.

De största malakanska samhällena återfinna vi nu i Sydryssland, Tauritski-guvernementet, Kaukasien och Sibirien. Att närmelsevis uppgiva några siffror angående sektens storlek kunna vi icke.

Som ovan nämnts, ha malakanerna genomgått många förföljelseperioder, allt efter som en frisinnad eller reaktionär kejsare och regering haft makten. Sedan de under Alexander den I:s regering omkring 1800 fingo flytta till Tauritski-guverne-mentet och bosätta sig där, ha de åtnjutit jämförelsevis större lugn; likaså de till andra orter förvisade. En gång komna till förvisningsorten ha de haft fri religionsutövning, men på samma gång ha de stelnat i sina hävdvunna former och den andliga eldens värme och nit har avtagit. Det har därför varit stundisternas och baptisternas uppgift att pånyttfödande och föryngrande inverka på malakanerna.

Som av ovanstående synes, har man här en grupp män-145

niskor, som läsa Guds ord, sjunga Guds ord och bedja Guds ord, förakta bilddyrkan och kyrkliga ceremonier i allmänhet, icke antagit några skrivna bekännelser och icke ens äga en sångbok eller en katekes, men likväl stannat i vissa former och andlig död.

Malakansekten är ett bevis för, vart man kan komma, om man ej känner den historiska utvecklingen av bibelns lära. Denna sekt är en självständig planta, uppväxt ur den pravo-slavnska kyrkan.

12 Duchaborerna.

Duchaborets betyder andekämpe, och därav kommer namnet på denna ryska sekt. *) Den har i vissa fall

släktskap med kväkarne, men saknar denna sekts renhet i lära och liv. Den uppstod omkring år 1740 på Ukraines stepper. Några påstå den vara av äldre datum än malakansekten, andra att deras uppkomst är samtidig. En soldat lär ha varit dess förste ledare. Hans namn har jag dock icke fått reda på. Sedermera uppträdde en ny ledare i Tambovska guvernementet vid namn Hilarion Pobirochin. Denne levde samtidigt med den förut omtalade Simon Oklejen. Den senare var måg åt den förre.

Betecknande för denna sekt är, att den väl uppstått genom bibelordet men på samma gång förkastar detsamma. »Bokstaven dödar, men anden gör levande» och »I haven smörjelse av den helige och veten allt, och såsom smörjeisen lär eder, så är det sant och icke lögn», äro de enda ord i bibeln, som skola tagas i bokstavlig mening och stå som rättesnöre för församlingen. Då de ha ett sådant underlag för tron, är det omöjligt att avgöra, hurudan deras religion är. Vad man vet är, att de förkasta det skrivna eller tryckta ordet och därmed läsningen av bibeln. De förkasta även dopet och nattvarden jämte hela den »rättrogna» kyrkans kult. Den negativa sidan av

*) De som i anden kämpa med Gud = andetillbedjare.147

deras lära har man således mycket bättre reda på än den positiva. Detta beror på att duchaborerna leva i fullkomligt

slutna samhällen. De bevara sina läror och lagar så väl, att deras närmaste grannar aldrig förmå genomskåda den hemlig-

En rysk duchaborfamilj.148

hetsfulla slöjan. Flera författare synas ha skattat deras kult ganska högt, men det torde bero därpå, att de aldrig förmått genomtränga utanverken. Genom Lev Tolstojs skildringar ha duchaborerna delvis blivit världsberyktade.

Jag har under min mångåriga vistelse i Ryssland endast träffat tvenne personer, som kunnat lämna mig närmare upplysningar om sekten, den ene en stundist, som varit skollärare hos dess medlemmar en tid, den andra en kvinna, som med sin man varit duchabor men som nu tillhörde baptisterna. Trots det att stundisten en tid varit i en av deras byar, visste han mycket litet om dem. Han omtalade dock, att de på sina sammankomster sjöngo en del sånger, och varje nyinkommen medlem måste läsa upp ett utantill inlärt tal, en sång och ytterligare ett tal. Det hela lär ha varit ytterst monotont och meningslöst. Troligt var dock, att detta endast var anordnat för att föra honom bakom ljuset, och att sammankomster av mera intresse sedermera höllos i hemlighet.

Av vida mer intresse var kvinnans berättelse, ity att hon och hennes man varit duchaborer och levat i ett duchaborsam-hälle. Det var så slutet, att ingen främling någonsin fick tillträde till deras religiösa sammankomster. Att avvika från »tron» eller yppa sektens hemligheter var belagt med dödsstraff. För detta ändamål funnos i varje samhälle dödsänglar, d. v. s. individer, som av samhället fått i uppdrag att undanskaffa de personer, som på ett eller annat sätt gjort sig misstänkta eller förhatliga. I sådana fall kommo »dödsänglame» en mörk natt och utförde domen, fattade därpå liket med särskilt avsedda krokar, buro bort och nedgrävde det på begravningsplatsen. Om de efterlevande drogo duchaborerna försorg. Sedlighetsbegreppen stodo hos dem mycket lågt och voro av sådan natur, att man helst med tystnad förbigår dem.

Nämnda kvinnas man kunde ej i allo dela de övrigas åsikter och kom vid ett möte att yttra sig något oförsiktigt. På miner och åtbörder hos de närvarande såg han, vad timmen var slagen. Han satt på sammankomsten utan röck och mössa. *)

*) Ryssarne på landet använda blusar av kulört, ofta rött tyg. Blusen tages över benkläderna och en väst utanpå blusen. Det är mycket vanligt, att männen uppträda i denna dräkt utan röck.149

Låtsande sig behöva avlägsna sig för ett ögonblick gick han så klädd ut och flydde för livet. Hans hustru kom även undan. Hus, husgeråd och boskap fingo de lämna, men voro överlyckliga att ha räddat livet. De slogo sig därpå ned i en avlägsen malakanby. Mannen var nu död, men makarnes barn levde, och en av sönerna var äldste i den baptistförsamling» där denna kvinna nu var medlem.

På senare tiden har sekten i Kaukasien haft stora svårigheter att genomgå, ßland dem fanns en kvinna, som de

kallade sin drottning. Hon var härskarinna med nära nog oinskränkt makt över deras liv, lära och egendom. Hon samlade stora skatter, som ju i viss mån voro gemensam egendom. När hon dog, togo hennes närmaste släktingar hand om arvet, och en av dem gjorde anspråk på att insättas i hennes rättigheter som härskare. Både sättet att tillvälla sig arvet och detta maktbegär voro förhatliga för de flesta duchaborerna, och en inbördes osämja uppstod, som gjorde, att ryska polisen ingrep, lade beslag på kassan, som utgjorde en million kronor, och satte tronpretendenten inom lås och bom.

Alla i Kaukasien boende asiatiska folk och stammar jämte de dit förvisade ryssarne hade ända in i senare tid varit befriade från värnplikten. Då lagen, att alla dessa voro skyldiga att göra militärtjänst i likhet med övriga ryssar, trädde i kraft, satte duchaborerna sig bestämt till motvärn. Härigenom uppstod en ny förföljelse mot dem. Efter mycket bråk utvandrade sedan en stor skara duchaborer till Kanada, där de fingo ett landområde sig anvisat. En av de evangeliska ryssarne, Scherbinen, reste ock ut för att där söka verka bland dem.

Från Kanada omtalades sedermera, att en »profet» uppträdde bland dem, som kungjorde, att de borde draga ut i öknen till Kristi möte. De förvillade duchaborerna drogo ut med hustrur och barn och skulle allesammans omkommit, om ej kanadensiska regeringen utsänt militär och proviant samt fört dem tillbaka. Obschtji.

Ordet »obschtji» betyder gemensam, och därför att denna sekt hade egendomsgemenskap, erhöll den detta namn. Sekten är ej stor, men till följd av sin lära och sammansättning är den mycket intressant.

En viss Michael Akinovitsch Papoff är stiftaren, och det nya evangelium han skrev kallades »Michael Akinovitschs lära». Sekten anser honom vara den i Lukas IQ: 11—25 omnämnde mannen av ädel börd, som for bort i främmande land att få sig ett rike. Av Kristus skulle han ha erhållit makten att slutligen döma levande och döda. Även inför denna sekt står man »utanför murarne» och kan ej fullt fatta den djupaste innebörden, ty Michael Akinovitschs lära anses av sekten som en dyrbar hemlig klenod, som ingen utomstående får taga del av.

Denna läras bekännare ha lidit mera än de flesta andra sekterister. I början av sektens utbredning förbjöds genom en kejserlig ukas alla sekteriska sammankomster. Man resonerade då: »Alla hinder för Guds rike äro från satan, så ock denna lag». Men kejsarens namn var under ukasen, och det inrapporterades nu till kejsaren, att de kallade honom för satan. Detta blev orsaken till en intensiv förföljelse. De flesta unge männen insattes i hären som soldater på livstiden. Medlemmarne skingrades, men icke det allenast, man lade särskild vikt vid,151

att familjerna skulle splittras. Barnen sändes därför ut till rättrogna katoliker eller insattes i klosterskolor, den ene maken förvisades till Sibirien, den andre till Kaukasien. Michael Akinovitsch själv blev även förvisad till Sibirien. Efter oerhörda ansträngningar lyckades de spridda medlemmarna av sekten få rättighet att i Bakinska guvernementet i Kaukasien samlas och bilda ett eget bysamhälle. Detta kallade de Nikolajevka. Efter en lång följd av lidandesår i Sibirien fick stiftaren slutligen fribrev att med familj återvända därifrån. Han tog då med sig sextio av sina trogna, som han kallade sin familj, och så fick bybefolkningen mottaga sin efterlängtade ledare. Nikolajevka består nu av omkring 200 gårdar. De sökte praktisera läran om egendomsgemenskap och höllo ut därmed t. o. m. femton år efter det de bildat det nya samhället, men då måste en delning ske. Nu följa de samma praxis som alla andra kaukasiska ryssbyar. Deras församlingsordning är ganska invecklad. Först har man tolv äldsta, nio manliga och tre kvinnliga, som utgöra rådet eller domen, som de ock kallas. Var och en av de tolv ha sitt särskilda ämbete i församlingen. Så har man domare-, altare- (kassör-), värd- uppsynings-, förebedjare-, befallningsmans- ledare-, sångare-, tanke-, röst-, förstånds-ämbetet m. fi. Enär kroppen är en men har många lemmar, så motsvarar ock varje ämbete en lem i församlingskroppen: domareämbetet är högra handen, altareämbetet högra örat, värdämbetet högra foten, uppsynings-mansämbetet högra ögat o. s. v. Dessa tolv lemmar i församlingskroppen ha sedan sina avdelningar under sig, så att hela församlingen ned till de små barnen är uppdelad i ämbeten eller kastväsende.

Denna sekt skiljer sig vidare från den malakanska däri, att vid varje sammankomst skall den döma alla, som på ett eller annat sätt förbrutit sig, till penningeböter eller späknings-straff i fasta och bön. Allt tyder på, att den har en hemlig lagbok, efter vilken domen sker. Den, som är till anstöt -vore det än högra handen eller högra ögat — skall skiljas från församlingskroppen och utkastas. Dock äro penningeböter och späkningsstraffet det vanliga. De,

som försyndat sig, de s. k. arrestanterna, få komma med på de offentliga samman-152

komsterna men nekas därvid att deltaga i den heliga kyssen, tills de gjort bättring. Gästgivaren måste efter allmän rysk lag även under söndagen utlämna hästar till resande. För varje par han lämnar ut på söndagen straffas han för sabbatsbrott med 60 öre och får så av »domen» förlåtelse. Gör en annan sabbatsbrott, åläggес böter av omkring 7 kronor. Kan han ej giva detta, betalar han i stället 50 öre och åläggеs att försona sitt brott med 7 dygns absolut fasta eller 14 dagars fasta med ett mål om dagen. Domen är här oföränderlig,

Beredning av "komissmärrmjölk", Väst-Turkestan.

men den dömde kan bedja om församlingens förbarmande, och då åtager en sig en fastedag, en annan en o. s. v., tills kanske endast en dag återstår för den felande. Några åtaga sig fyrtio dagars fasta och uppfylla löftet på ovanstående sätt.

Skulle nu dessa lagar strängt efterlevas, torde många i närvarande tid tröttna, men för att rädda dem från avfall finnes en allmän avlösning, då »domen» avkunnar förlåtelse för alla synder och brott. Detta sker vid de större högtiderna, eller då någon av de mera framstående ha bröllop eller någon annan bemärkelsedag inträffar. Under en resa besökte jag deras153

by och gick tillsammans med en rysk predikant på söndagsmorgonen till deras sammankomst. Allt präglades här av en viss regelbundenhet mitt i virrvarret. »Domen» var redan före vår ankomst fulltaligt representerad och hade tagit plats omkring det stora bordet. Vid vårt inträde kommenderar en uppsyningsman: »Stån upp». Hela församlingen reser sig. Vi bedja stående en tyst bön. När det skett, kommenderas åter: »Hälsen», varpå hela församlingen bugar sig och sitter ned. Denna ceremoni upprepas för varje inträdande. Nu föreläste »domaren» något Guds ord. Under tiden framburos de frivilliga penningeoffren och lades på bordet. När det skett, uppstämdes en av Davids psalmer. Det var en sång, som gick genom märg och ben. Den både hördes och kändes. Jag hade en bibel i min hand, och av lufttrycket, som uppstod, darrade bladen i boken, och denna dallring liksom fortplantade sig genom nerverna. Aldrig, vare sig förr eller senare, har jag varit med om något dylikt. Vacker var ej sången, men kraftig. Dock klagade de, att sången försämrats på sista tiden. När deras förre sångledare ännu var ibland dem, sjöngo de »tolvstämmigt», påstods det. Hur det gick till, vet jag ej, men t. o. m. ordet låter ju för vanliga öron underligt, och att sången även varit underlig, tror jag nog.

När sången tystnat, vidtogo domshandlingarne, och alla brottslingar och arrestanter fingo sin dom. Detta tog en rundlig tid; allt efter brottets art utkallades än en, än en annan av domarne. Därpå framträdde »förebedjaren». Nu togos alla bänkar bort, golvet sopades, och ett par mattor utbreddes. Bönen förrättades nu liksom bland malakanerna. »Sångaren» föreslog därpå en psalm, som sjöngs, varunder »den heliga kyssen» försiggick, då alla församlingsmedlemmarna, män, kvinnor och barn, kysstes i ordningsföljd. För mig och min kamrat blev ställningen ganska kritisk. Skulle vi inträda med i ledet och deltaga i kyssandet eller stanna utanför? I förra fallet skulle vi bli ansedda som medlemmar och få tala till och predika för dem, i senare fallet däremot vore vi bland de uteslutna arrestanterna. Vi måste därför gå med och fingo så tre kyssar av var och en av de till ett femhundratal uppgående mötesbesökarne.154

Genom detta vårt handlingssätt samt det tålamod vi ådagalade, i det vi höllo ut hela söndagsförmiddagen i deras ceremonier, som delvis äro anlagda på att vara för kroppen späkande, vunno vi deras förtroende och fingo sedan tillfälle att samtala med och predika för dem.

Denna egendomliga sekt, vilken vi här skildrat i de yttre konturerna, är nu delad i tvenne grupper. Utan tvivel var huvudorsaken härtill som så ofta annorstädes endast en strid om äreplatserna i församlingen, men den form, under vilken striden fördes, låter för svenska läsare nästan löjlig. I Mikael Akinovitschs lära heter det bland annat: »Den, som dricker vin, gör en styggelse liknämnig med den, som dricker hundblod, och den, som äter socker, är lik den, som äter fläsk». Något liknande förbud i klädedräkt måtte även ha förelegat, ty ena hopen höll det för en stor synd att använda knappar i röck och väst; häktor och hakar skulle det vara. Striden om knappar och socker delade församlingen i tvenne hopar, som nu samtidigt ha sina möten. Utan tvivel var förbudet för

användande av socker baserat på sockrets rening genom blod. För övrigt håller även denna sekt hårt på alla Mose stadgar om rent och orent. Duchåvni.

Duchåvni betyder andlig, och namnet på denna sekt skulle därför bliva »De andliga». Den är utgången ur den malakanska, med vilken den till stor del, vad ceremonier och lära beträffar, sammanfaller, men är skild från den genom andliga rörelser, som ofta taga olika karaktär och form. I det hela äro dock denna sekts medlemmar mycket friare och ej så bundna vid ceremonier som deras andliga fäder, malakanerna.

Sekten representerar en andlig livsyttring, som i skilda former möter oss på olika områden och bland olika nationer. I huvudsak sammanfalla nog här en mängd andliga rörelser, såsom de gamla »roparne» och de nutida tungomålstalarne i Sverige, leastadianerna i Lappland och Finland, de andliga (duchåvni) i Ryssland samt många andra grupper där; men ännu mer återfinner man samma underliga företeelser bland muhammedanerna i Kaukasien, dervischerna i Persien och Kinesiska Turkestan. Därför att man fått den uppfattningen, att dessa rörelser visa ett stort mått av ande och andlighet, är mången frestad att hängiva sig däråt. Att en del av dessa yttringar är bedrägeri och tillgjordhet är sant. Men lika verkligt är det nog, att icke allt får skrivas på bedrägeriets konto. Det är i många fall en andemakt, som oemotståndligt griper än enskilda personer, än hela församlingar. Att härvid även mången av exemplets makt drages med, är ock givet. Så156

långt jag kunnat följa dessa företeelser, synes det mig, att de nästan alltid föra till ytterligheter i både god och ond mening. Vid ett dylikt känsloutbrott kan syndakännedom, ånger och bön om nåd och förbarmande bli av så varm och innerlig karaktär, som aldrig eljes. Det kan utbildas en hänförelse, försakelse och verksamhet samt en helig hängivenhet för Herren, som gör, att mången enskild med villigt hjärta försakar även eljes lovliga ting. Men så kommer reaktionen. Andligheten kan slå över till vad vi ville kalla överandlighet, och då ledes människan lätt in i den andra ytterligheten: en köttets frihet, där andligheten blir en täckmantel för ondskan, ja, där man försvarar lasten och kläder den i dygdens namn.

Inom duchåvnisekten händer det ofta, att någon eller några av församlingen falla i extas, predika, profetera och tala med tungor etc. De bekänna sig äga alla andens gåvor, som omtalas i Nya testamentet.

Den man, som omtalas vara den förste, över vilken »anden» blev utgjuten, levde sedermera mycket länge och åtnjöt anseende som en profet. Då han hunnit över hundra år, var detta anledning nog för övriga profeter att profetera: »Denne lärjungen dör icke». Själv lär han ha trott på deras profetior och tänkt, att han skulle få »förbliva». Han samlades dock i sinom tid till sina fäder.

Till en av de ovannämnda profeterna anmärkte jag detta förhållande och tillade, att det var falska profeter, som ej profeterade sant.

»Hur kan Ni säga det»? svarade han. »De tio lärjungarne sade om Johannes: Denne lärjungen dör icke (Joh. 21: 23). Han dog dock, men icke voro de tio falska profeter för det?»

Här blev jag honom svaret skyldig. Vi fortsatte vårt samtal, varvid han förebrådde mig vår otrohet mot bibeln, och som bevis härför anförde han, att den heliga kyssen ej praktiserades bland oss. Jag gav honom rätt, att detta var en nytestamentlig sed, men den borde användas med urskiljning.

»I följen endast det nya världsliga modet och given handen till hälsning.»

»Hur kan Ni säga det», svarade jag. »Först och främst är det modet ganska gammalt, och att det ej är världsligt, kunna vi157

se av Oal. 2: 9, där det heter, att Jakob, Kefas och Johannes, vilka ansågos som pelare i församlingen, räckte handen till gemenskap åt Paulus och Barnabas.» Här blev han mig svaret skyldig.

Sådana där smådispyter om yttre ting lämna i allmänhet mycket liten valuta, men de anföras för att visa, huru rustad en rysk bonde är med sina bibliska argument, och huru man själv, om man vill verka ibland dem, måste försvara sin sak med bibliska uttryck.

En av mina bekanta hade i 15 år stått som profet inom

Rysk telega, bondvagn.

denna sekt. Nu tillhörde han baptisterna. Han omtalade, att han i sin ungdom tillsammans med flera andra i en grannby besökt en duchåvnisammankomst. Han berördes icke nämnvärt av vad han hörde och såg, men under hemvägen greps han av en oförklarlig känsla och började därvid tala ett språk, som han ej själv förstod. Från den tiden var han ofta »i anden», I början av rörelsen var allt, enligt hans åskådning, rent och heligt. Sedan började man profetera om »andliga hustrur» m. m. dyl. Även denne man tilldelades en »andlig hustru». Detta blev orsaken till, att han föll i synd. Till straff härför smiddes en järnkedja om hans kropp, och han ikläddes158

botgörardräkt. Deri bar han ett år, varefter han lossades ur banden och blev åter upptagen som medlem i sekten.

Vid beskrivningen av malakanerna nämndes, att de förkasta dop och nattvard. Det kan man däremot ej säga om denna grupp, ehuru en oerhörd oreda råder i detta avseende. Några ha döpt sig själva, andra blivit övergjutna med tre glas eller ett ämbar vatten, under det de voro »i anden». Vid sådana tillfällen uttalas ibland instiftelseorden, ibland icke. Några ha, vad formen beträffar, erhållit ett skriftenligt dop. Vid en sammankomst uppstod en profetissa och omtalade, att Gud uppenbarat för henne, att de borde låta döpa sig. Strax förspändes tvenne stora arbetsvagnar, och hela församlingen for till en flod och döptes genom nedsänkning. Jag frågade en av dem:

»Varför lät du döpa dig?»

»Profetissan förkunnade det, och då måste vi lyda.»

»Antag, att hon ej profeterat därom, utan du i stället läst i Guds ord, att den, som kommer till Kristus, bör låta döpa sig. Skulle du då ha låtit dig döpas»? frågade jag.

»Nej, det skulle jag icke ha gjort», svarade han okonstlat. Subåtniki.

Namnet på denna sekt kommer av ryska ordet subåta, som betyder sabbat. Medlemmarne av sekten äro proselyter, d. ä. till judendomen övergångna ryssar. Även dessa räkna sin upprinnelse från malakanernas läger. Som vi redan visat, hava malakanerna upptagit en del av Gamla testamentets lagar och ceremonier, varför vägen till judendomen härigenom är utstakad. Dessa subåtniki äro mycket ömkansvärda. De hava skilt sig från de kristnas hop samt häda och försmäda den Frälsare, som köpt även dem åt Gud med sitt blod. Härför äro de utstötta och föraktade av de kristna. Judarne mottaga dem icke heller utan räkna dem som orena.

Om man på sabbaten träder in i deras synagoga, får man se en ganska egendomlig syn. Här stå dessa enkla, olärda ryssar, som ofta med möda kunna läsa sitt eget språk, och söka upprepa det judiska böneformuläret och utföra de tal-mudiska ceremonierna för gudstjänsten. Judarna själva äro utan tempel, överstepräst, altare, försonings- och synd-offer, utan renings- och vigvatten etc. Till dessa olyckliga, förströdda främlingar, som själva ej kunna fullgöra sin religion, sluter sig nu en skara, som dock nämnts efter Kristi namn.160

Den lämnar fullheten i Kristus för att, figurligt talat, träda ut i »Juda öken».

För att visa, att de övriga sekternas »trångbröstenhet» att ej röka eller supa för dem är en övervunnen ståndpunkt, hängiva de sig åt dessa laster. Övergången till denna sekt måste man därför i allt betrakta som ett degraderande steg. Starovéri.

Starovéri betyder gammaltroende. De benämnas även staro-brjadzi, gammalceremonisterna. Deras antal uppgives i Ryssland utgöra omkring 15 millioner. Denna kyrka har icke liksom de ovannämnda sekterna tillkommit genom nya andliga impulser, utan genom att konservativt fasthålla det gamla oförändrat.

Då patriarken Nikon, som förut är nämnt, på uppdrag av en sammankallad synod korrigerat kyrkohandböckerna, sammankallades åter en synod. Denna dömde Nikon som kättare och förlustig sitt ämbete och sin rang just på grund av hans nya handböcker. Sen det var gjort och patriarken var avsatt, antog man på samma möte just dessa hans förkättrade handböcker. De gammaltroende kunde emellertid ej förmås härtill. De, som antogo de rättade

handböckerna, kallades rättroende. På så sätt uppstod skismen, och tvänne kyrkor uppkommo, som under århundraden fört en strid på liv och död.

Jag vill här omnämna ett besök i en Starovériby utanför staden Lenkoran. Tidigt en söndagsmorgon drogo vi, en ung troende ryss och jag, dit ut. Vi hade förut styrkt våra hjärtan i bön. Vi medtogo testamenten och ströskrifter. Framkomna till byn gingo vi direkt till det hus, som användes som kyrka. Redan på gatan nådde oss ljudet av en egendomlig melodi. Visste vi ej, att här var en kyrka, skulle vi minst av allt anat, att det vi hörde var andlig sång. Redan på avstånd

11162

hade man märkt vår ankomst, och en man skyndade emot oss frågande: "Varifrån ären I? Stämmen I överens med oss?" På första frågan svarade jag. Utan att låtsa om den andra stego vi dristigt in i den tillfälliga kyrkan. Här mötte oss en egendomlig syn. Den stora stugan var avdelad med en mellanvägg, (ikonoståsi), vilket rättare kunde översättas med helgonbildsvägg. Innanför densamma var det allra heligaste och på den yttre sidan det heliga. Rummets alla väggar jämte den provisoriska voro fullsatta med helgonbilder, d. v. s.

Ryssby utanför Samara.

större och mindre brädlappar, på vilka målats bilder av helgon. Här voro inga mästerverk representerade. De flesta bilderna voro grova, otympliga och fula. Dessutom gnagda av tidens och maskarnes tand, nedsolkade av att under århundraden ha blivit kyssta av hängivna tillbedjare, nedrökta av förfalskade vaxljus och kyrklig rökelse och slutligen blekta av solen och höljda i damm. Några helgonbilder voro liksom inbyggda i skåp. Framför bilderna brunno en mängd vaxljus, ehuru det var full dag. Helgonen i denna dräkt och form tilltalade minst av allt vårt skönhetssinne, men för den övriga publiken var det nog annorlunda.163

När vi inträdde i kyrkan, voro där endast några få besökare anlända, men efter en stund hade det blivit formlig trängsel. De voro alla enkla byinnevånare i grova dräkter med väderbitna ansikten. Nästan alla buro radband av läder, uppdelade i fyra avdelningar med 40 knappar i första, 20 i andra, 12 i tredje och 7 i sista avdelningen. I kyrkan tjänstgjorde en präst och en diakon samt sångare. Inga instrument användas av de gammaltroende. Vi stodo nu på förbjuden mark, ty ingen, som ej tillhör deras bekännelse, får komma in i deras samlingshus. Vår närvaro verkade ock synbarligen störande. Prästen kom ur fattningen, diakonen blev förvillad, och föreläsningen gick sönder. Den föreläsande måste oupphörligen taga tillbaka och rätta sig själv, eller ock blev han rättad av andra.

Vid vårt inträde höll just prästen och diakonen på att uppsända rökelse, bön och tacksägelse till helgonen. Men prästen syntes vara obekant med alla dessa andliga storheter, varför diakonen fick presentera dem en och en för honom: "Här är gudaföderskan Maria, här Nikolai ogådnik, där Ivan Slataost" o. s. v. Prästen svänger med sitt rökelsekar, skyar av rök bolma fram, och helgon och publik få njuta av rökelsedoften. Under tiden upprepar han en massa böner och framför allt sitt: "Gaspodi påmiloj", (Herre förbarma dig). Publiken böjer sig i. tillbedjan, än stående, än med ansiktet mot jorden under ideliga korstecken. Detta utföres ej här som hos "de oheliga pravoslavni" utan rätt och heligt: Man sätter högra handens tumme mot dess ring och lillfinger, detta betecknar treenigheten. De föra så handen mot pannan; detta betecknar att Kristus bor i himmelen; mot maggropen, detta betecknar att Kristus kom till jorden; mot högra axeln, att han är upphöjd på fadrens högra hand och skall ställa de troende på högra sidan, och slutligen föra de handen mot vänstra axeln, som skall beteckna, att han skall ställa de otrogna på vänstra sidan. Korstecknet göres med en sådan snabbhet, att ögat knappt hinner uppfatta det, och månne tanken hinner med? Bönerna upprepas ock med en otrolig hastighet. "Herre förbarma dig" skall i vissa repriser återupprepas 40 gånger i serien, och det sker på sådant sätt, att det slutligen blott liknar164

ett oartikulerat, hickande ljud. Likaså skall bönen Fader vår upprepas många gånger. Radbandet gör tjänst som räknemaskin.

I ett nu blir det djup tystnad. Förvandlingsakten börjar, då "offret" tillredes under många vidunderliga ceremonier. Över allt detta måste man skriva ordet "hemlighet". Omöjligt kan man här igenkänna Frälsarens

enkla anordning att välsigna brödet och vinet och utdela därav till sin åminnelse.

Men vi ha sett nog. Den milslånga morgonvandringen på den sandiga stranden av Kaspiska havet, den därpå följande tre timmars långa vistelsen i kyrkan i upprätt ställning, den tryckande atmosfären av "rysslukt" från hopen i kyrkan, från vaxljus och rökelsekar och känslan av hunger, gjorde, att huvudet började värka och vi måste gå ut i friska luften. Det var således helt naturliga orsaker, som drevo oss ut, men de rättrogna ryssarne sågo häri ett andligt bevis för deras läras gudomlighet.

Några år efteråt hörde jag, att denna präst i en diskussion framdragit detta, att vi avlägsnade oss, som ett ojävaktigt bevis för att deras förvandlingsakt var så helig, att ingen otrogen kunde övervara den till slut.

Hela gudstjänstritualen, bibeln och alla deras bekännelse-och uppbyggelseböcker äro skrivna på slavonska språket, gammalryskan, och förstås blott delvis av folket. Ryska översättningen av bibeln anse de kättersk, synnerligast därför att stavningen av ordet Jesus ändrats däri.

När vi kommit ut ur kyrkan frågade någon:

"Finns det gammaltroende i Sverige?"

"Ja, vi tro på Jesus Kristus och följa hans och apostlarnes lära och anse det för den gamla tron."

"Ja, men när man börjar läsa bibeln, blir man en kättare och avfälling från kyrkan. Det ser man, när de börja läsa bibeln på ryska. De akta då ej mera på fädernas lära, helgonbilderna eller korstecknet", svarar en bland dem.

"Det är sant", svarade jag. "Det är just därför, att bibeln icke talar om dessa tre saker."

"Ja, ni vill föra oss bort från den rätta nytestamentliga läran, överlämnad åt oss genom de heliga fäderna, på sammaTurkisk moské uti Erivan, Kaukasien.166

sätt som grekiska och romerska kyrkorna och alla sekterna bortförts från den."

"Men är det ej en välsignelse, att bibeln finns på edert eget språk, ryskan, som allesammans förstår?,, frågade jag.

"Nej, vi hava den heliga slavonska bibeln och fädernas skrifter. Det är Guds ord. I ryska bibeln skriva de, som det faller dem in."

"Men tron I då, att det är läsningen av bibeln, som gör skilsmässorna mellan kyrkor och sekter."

"Ja, naturligtvis, de tolka den ju efter egna tankar."

"Men alla i denna by äro ju gammaltroende och hålla på fädernas skrifter?"

"Ja-a det äro och göra de."

"Hur kommer det då till, att denna lilla by på 25 gårdar har fem olika församlingar? Fädernas skrifter måste då tolkas bra olika."

På det senaste inlägget fick jag ej svar. Skillnaden mellan dessa fem gammaltroende grupper i byn var så utpräglad, att medlemmar av en ej kunde äta ur samma kärl som en medlem av en annan grupp använt. Ja, så långt kan partidårskapen gå, under det man är färdig att liksom dessa stackars fattiga förvisningsfångar tro sig vara de enda på jorden, som ha rätt och utgöra den kristna kyrkan, från vilken alla andra avfallit.

På utomordentlig lättvindigt sätt få dessa kyrkofäder bevis för allt, vad de önska ur bibeln. Som bevis för fastans nödvändighet anföres, att Gud redan i paradiset bjöd Adam och Eva att fasta och att Gudaföderskan Maria redan från barndomen bad och fastade. Ett liknande "bevis" för korstecknet anföres ock, nämligen att Petrus, då han i Joppe bad på taket, gjorde korstecknet. Huru mycken betydelse man bör tillmäta

dylik bevisföring, får läsaren själv avgöra.

* *

*

En dag besökte jag i staden Lenkoran en sjuk man. Han var liten och mager, hade högrött hår och skägg, blek ansiktshy, men ägde för övrigt ett par kvicka, kloka ögon. Efter ett långt samtal frågade jag:167

"Till vilken grupp hör ni?

"Jag är ett förlorat får, som saknar herde", svarade han, under det att ett ironiskt leende lekte på hans tunna läppar.

"Vad menar ni med det, ni är ju för er tros skull förvisad hit ut?"

"Ja, jag är förvisad hit, därför att jag i en prästs närvaro korsade mig på detta sätt." Han försökte med den vänstra handen inrikta den förvärkta högra handens tumme mot ring-och lillfingersspetsen.

"Är ni förvisad därför?"

"Ja, prästen anklagade mig såsom varande gammaltroende, och så dömdes jag till förvisning hit."

"Är ni inte gammaltroende då?',

"Nej, jag är ett förvillat får. Då jag var så sjuk, att jag trodde döden var nära, sände jag efter de gammaltroendes präst. Han förklarade, att han icke kunde mottaga mig i deras kyrka, förrän jag i tre veckor dagligen gjort trehundra "påklön" (tillbedjan inför en helgonbild under korstecken), etthundrafemtio stående, etthundrafemtio med ansiktet nedböjt till jorden. Jag var så sjuk, att jag ej ens kunde stå upp ur sängen, och för övrigt var min högra hand så förvärkt, att jag ej kunde göra ett rätt korstecken. Prästen lämnade mig därför utan råd och hjälp."

Jag sökte visa honom till de arbetande och betungade syndarnes vän men fruktar, att även min anvisning dock så motsatt den omnämnda prästens lämnades utan avseende.

"Jag bor nu mitt i paradiset. Jag har ett hus och en vingård, mat och vin tillräckligt, vad skulle jag önska mer", sade han, under det att åter det ironiska leendet spelade i hans ansikte och visade, att hjärtat och munnen förde olika språk.

* * *

Då missionär Lydeli och jag en dag voro i Lenkoran, mötte vi i en handelsbod en gammaltroende från ovannämnda by. Han var en undersätsig man med grova drag och ett väldigt gulbrunt, illa vårdat helskägg. Han såg på Lydeli en stund, (L. hade rakad haka) och utropade därpå vänd till mig:168

"Leven I då alldeles laglöst?"

"Hur så", frågade jag.

"Se på den där, han har ju rakat sin haka. Han har ju förlorat Guds avbild!"

Jag kunde ej återhålla ett leende, när jag såg den toviga ryssgubben, som för sitt buskiga skäggs skull med sådan tvärsäkerhet trodde sig vara en Guds avbild. Jag frågade honom:

"Har då Gud skägg?"

"Ja, visst har han skägg." Flyttning till mellersta Ryssland.

Från den ovan beskrivna resan till Karadag i Persien foro vi upp till Schemaha, där Höijers nu voro bosatta. Min hustru och vår gosse Elia kommo också dit från Tiflis. Vi uppgjorde ett förslag till ordnande och upptagande av skolverksamhet inom Persiska gränsen och avsände förslaget till styrelsen. Strax efter avsändandet insjuknade både Höijer och jag i hög feber. Till följd av de umbäranden vi utstått, hettan om dagen och kylan om natten samt det hälsovådliga vattnet och den olämpliga födan, hade vi åsamkat oss denna häftiga feber, för vilken vi båda höllo på att duka under. Doktorn på platsen rådde oss att byta klimat. Även Dr Baedeker, som då var i Schemaha, gav oss samma råd. Vi beslöto då att fru Höijer och en troende syster Amali Wikman skulle resa hem till Sverige och jag, min hustru och gosse till Charkov.

Så hade då Herren fört oss från arbetsfältet i Kaukasien till Central-Ryssland. I Charkov funno vi några troende

ryssar, vilka med mycken innerlighet och kärlek hälsade oss välkomna. Det var en verklig vila att få komma från Kaukasien med dess otaliga sekter och meningsskiljaktigheter och så andas ut bland dessa enkla, anspråkslösa troende, som syntes vara obetydligt berörda av sekteriska spörsmål.

Ombytet av klimat verkade välgörande, och med glädje fingo vi deltaga i de små religiösa möten, som i största hem-170

lighet höllos i en av utkanterna av den stora staden. Efter ett par veckors vila var jag åter ute på resa i Tauriska guvernementet och besökte där flera byar och utgårdar på steppen. Vad som i första hand förvånade mig var, att flera av dessa byar ägde ett eller flera präktiga missionshus alldeles liknande våra hemma i Sverige. Synnerligast trevligt var det i byn Astrachanka, som kan anses som en stamort för både den malakanska och stundistiska rörelsen. Det var också första gången jag hade glädjen göra bekantskap med bröderna Sacharoff, vilka ha haft så stort inflytande på den andliga rö-

Domkyrkan i Samara.

relsen i Sydryssland. Dyrbara voro de tillfällen jag nu hade att predika evangelium, och folket syntes ock med glädje mottaga budskapet om Kristus. Aldrig har jag dock under sådan »köttets svaghet predikat evangelium» som då. Jag satt och talade, men feberyrseln kunde göra, att jag förlorade både text och sammanhang, ja, glömde satsens förra del, innan jag hann utsäga den senare. Jag måste nu vid flera tillfällen be om överseende och lämna talarestolen för att lägga mig till sängs.

Efter tre veckors resa var jag åter hos de mina. Nu hade även min hustru och vår gosse gripits av febern och ledo171

svårt. Vi voro rätt klena alla tre. Något förbättrades vår hälsa framåt jul och nyårstiden. Trots den lekamliga svagheten hade vi en välsignad tid med mycken förnimmelse av Guds närvaro och frid. Särskilt ljuv var julhögtiden i skötet av den lilla församlingen, som under dessa dagar betydligt förökades till antal och anslutning av nya åhörare. Vi hoppas att den även kom till mera stadga och sammanslutning, varför den sedan under årens lopp fortgått och utvecklats. Under den tid, som närmast följde, då jag fick genomresa södra och mellersta Ryssland i alla riktningar och besöka de flesta platser, där vi hade troende församlingar och större folkcentra, hade vi vårt hem i Charkov, dit jag tid efter annan återkom och vilade ut. "Den förbannade stundisten."

Fanns det här och där i det vidsträckta zarriket några, som samlades i all tysthet till bön och sång, till förbön för land och folk, för både sina vänner och fiender, så fanns det ock andra makter, som verkade i rakt motsatt riktning och sågo i dessa andligt sinnade personer endast förbrytare och riksförrädare, vilka man borde tillfoga så stor andlig och timlig skada som möjligt. Det var den ryska folkkyrkan, som hade den tvivelaktiga äran att stå bakom den politiska makten och egga och hetsa den till förföljelse mot dessa troende. Munt-ligen och skriftligen, hemligen och uppenbarligen arbetade den på de andliga rörelsernas undertryckande. Så har det fortgått i sekler, utan att det dock ännu lyckats. Följande må utgöra ett prov på, i vilken belysning man i dylika kretsar satte stundisterna. Förkunnelsesången är gillad till tryckning av den andliga censuren i Moskva med ärkebiskop Platon Ka-pustin som censor:

"O, dundren I kyrkliga åskor sänd ljungeldens blixtar för evigt. O, kyrka, vak upp att förbanna Stundisternas utstötta hop."

"Stundisten fördärvar ju läran, stundisten ej tror traditionen; de heliga ceremonier föraktar förbannad stundist.""Som himmelens stjärnor de klara på fädernejorden nu lysa de stora och heliga tempel, dem skyr han, förbannad stundist."

"Om heliga böner uppsändas, om kyrkliga sånger uppstämmas, förvaltas också sakramenten, dem tadlar förbannad stundist."

"De heliga andliga tjänster ja, präster och biskopar alla, försvarande fäderneslandet, vanhedrar förbannad stundist."

"Guds helgon och dyra reliker ja, ock våra helgonabilder liksom våra korsprocessioner dem klandrar förbannad stundist."

"Och sjunga vi psalmer på fälten, och helga vi vattnet med korset, om vi i tillbedjan det kyssa, då skämtar förbannad studist."

"Så dyster och mörk som en djävul så skyr han det rättrogna folket, och dväljes i kulor så dystra Guds ovän, förbannad stundist."

"Om blott någon enfaldig blickar i svekfulla rovdjurets håla, med hädelse, falskhet och lögner dem fångar förbannad stundist". På en egendom i Ukrajna.

Redan i Petersburg hade vi gjort bekantskap med en ung adelsman, som också var en av de troende. Han vistades nu med sin familj hos sin moder, generalskan B., på hennes egendom A. i Pultavska guvernementet. När han hörde, att vi vistades i Charkov, inbjöd han oss på vintern 1888 att vila ut hos dem en tid. Med glädje mottogo vi detta anbud och reste dit ut. Vi hade nu att efter häst resa flera mil ut från staden Krementjug och mottogos vid ankomsten hjärtligt av vår vän och hans hustru. Här skulle vi bli i tillfälle att på närmare håll studera den ryska adelns vistelse på sina gods.

Oeneralskan själv, ehuru till åren kommen, bar ännu spår av en svunnen skönhet, och aristokraten framträdde i hela hennes uppträdande. Bruten var hon nu i viss mån till följd av stora sorger och motgångar, men hon bar även detta med reservation och yttre lugn. I sin ungdom hade hon ingått äktenskap med en adelsman S. De voro lyckliga och levde ett stilla liv ute på sitt gods utanför Pultava. I detta äktenskap födde hon tvänne söner. Under en av sina resor träffade S. en bekant officer, vilken han inbjöd som gäst till sitt hem. Den ridderliga officeren imponerade på S:s unga hustru Officerens rikedomar lockade, han var mångmillionär. Utsikten att komma ut i livet och träda in i de högsta kretsar i samhället var bedårande. Officeren själv blev ock förälskad. Då175

svek han sin värd och reste med dennes hustru till utlandet för att i Paris och Rom njuta av livets lycka. Återkommen till Ryssland avancerade officeren till rangen av general. Generalskans förre man tog sig en annan hustru. Som ryska lagen lägger stora hinder i vägen för äktenskapsskillnad kunde det första äktenskapet först efter 20 års skilsmässa upplösas och de senare förbindelserna få laga sanktion.

Men nu började det gå utför. Genom generalens dryckenskap och slöseri smälte rikedomarne samman. Generalskan måste taga avstånd från sin man, som nu blivit en för-

Privathus i Samara.

fallen drinkare. Hon bosatte sig på den ovannämnda egendomen, som utgjorde hennes egen tillhörighet. Den forne mångmillionären och generalen gick slutligen på Moskvas gator, sålde sina kläder och köpte brännvin för penningarne. När generalskan hörde talas om hans djupa fall och förnedring, rördes hennes medlidande. Hon sände och lät hämta honom till sin egendom, där han nu vistades. Den gamle generalens förstånd var omtöcknat, och av den svunna makten och härligheten fanns nu ej ett spår. Hans sinnessjukdom yttrade sig särskilt däri, att han aldrig trodde sig få mat tillräckligt. Vid middagsbordet kunde han därför176

från sin närmaste granne i hast plocka till sig allt, vad som fanns på dennes tallrik. På samma gång scenen var ömkansvärd, var den även komisk, synnerligast som man vid detta middagsbord sökte iakttaga alla etikettens fordringar. Den gamle mannen dog strax efter det vi lämnat honom och hans familj.

Även generalskans ekonomi var undergrävd. Hennes

Rysk kusk.

eleganta egendom var högt intecknad och skulderna stora. Egendomen sköttes av legda förvaltare, som vanvårdade den. Släktingar kommo och helt enkelt bosatte sig hos generalskan utan att ha någon befattning alls. Trots det, att hon ofta var i penningförlägenhet, höll hon dock så stort hus, att tjänstepersonalen översteg tjugutalet. Då vanliga människor stå upp vid dagbräckningen och gå till vila vid mörkrets inbrott, förvand-177

lar den överciviliserade världen däremot natten till dag och tvärtom. Så ock här. 1 allmänhet serverades frukost två e. m., middag kl. sju à åtta, kväll något senare, och så drack generalskan sitt te mellan två och fyra på morgonen, varefter hon

gick till vila och sov till elva à tolv påföljande dag.

* *

*

Ären ha flytt. På en genomresa besökte jag generalskan i Petersburg. Hon talade om flydda tiders välmakt och nutida fattigdom. Hon hade nödgats sälja den ovannämnda egendomen, realiserat allt, och då alla skulder betalats, fick hon endast 36,000 kronor över. »Men vad är det!» utbrast hon, »iakttager jag nu den ytterligaste sparsamhet, så kan det måhända räcka till min dödsdag».

12 Skoptsi.

Den sekt jag här nedan skall omnämna är icke stor, men den har blivit bemärkt genom den intensiva förföljelse, ja det utrotningskrig, som av myndigheterna förts mot densamma. Ordet skoptsi betyder på svenska snöpta. Det är för dess samhällsvådliga tendenser, som förföljelsen träffat sekten hårdare än andra. De flesta av sektens medlemmar ha nog begått våld på sin kropp »för himmelrikets skull». Så vitt jag vet, är nu denna sekt i utdöende. Man ser här och där nere i Kaukasiens städer medlemmar av den. Likaså lär det finnas några i Sibirien, ja, även i Moskva. Vid förföljelserna tog man nämligen hänsyn till alla barn, som blivit kastrerade, och ansågos vara oskyldiga och fingo stanna i Ryssland.

Jag sade: man ser dem. Ja, det är verkligen så, att detta stympande av kroppen sätter en fysisk prägel på hela varelsen Vederbörande få gulblek pergamentlik ansiktsfärg, ansiktsmusklerna äro slappa, skäggväxten ringa och rösten kvinnlig.

Vid ett längre samtal med en medlem av denna sekt, frågade jag honom slutligen, på vilka grunder de fattade sin lära. Han ställde då en genfråga till mig: »Har ni läst Nya testamentet?» »Ja, det har jag nog».179

»Har ni då ej sett Joh. 11:49,50: »I förstån intet, ej heller besinnen I, att det är bättre för oss, att en man dör för folket, än att hela folket förgås».

Jag må bekänna, att svaret kom överraskande, och jag behövde reflektera en stund, innan jag insåg dess sammanhang med vårt ämne. Skuggor och dagrar.

Då jag den 25 maj 1888 lämnade min familj i staden Charkov och gav mig ut på en längre resa genom Sydryssland, hade vi ej mera penningar, än att det räckte till biljett för mig till en viss station, och så blev det två kronor över till min hustru. Vi hade här att utstå betydande ekonomiska svårigheter. Detta berodde på tvänné orsaker. Sedan vi i Missionsförbundet övergått från underhålls- till avlöningssystemet för missionärerna, erhöll gift missionär ett tusen rubel pr år. Mellan tre och fyra hundra gingo därav till hyra, och sedan en del andra utgifter till ved, vatten, läkare etc. gjorts blev det stundom så litet kvar att leva av, att missionärerna med knapp nöd redde sig. Kom så därtill, att vi nödgades hålla Svenska magasinet i Tiflis för att ha en sysselsättning i Ryssland, vilken ock stundom ej var lätt att sköta. Men vid detta tillfälle var det ett extra fall. Från Förbundet hade sänts ett penningbrev, innehållande kvartalslönen. Detta brev mottogo vi som »rekommenderat brev» utan penningar. Vi väntade ytterligare meddelande, men inga penningar kommo, vi skrevo och telegraferade hem. Den därpå följande utredningen från ryska, tyska och svenska posten lämnade inga upplysningar. Penningarna voro borta — och under tiden hade vi svåra prövningar att utstå.

Synnerligen svårt var det vid påskhögtiden. Vi hade181

lånat penningar av våra fattiga vänner, och nu hade de ej mera att avstå. Alla gjorde förberedelser i hemmen för den stora högtiden. Skafferiet hos oss var tomt och penningarna slut. En dag fann min hustru i sanden utanför vår dörr en tioöring — det räckte till bröd den dagen. Men nu var påsk-

Ryska järnvägsarbetare.

afton inne. Vi hade bett till Gud, och min hustru gick därpå ut att besöka några av våra vänner. Men vad händer? I folkträngseln på gatan hittar hon en »trerubel», omkring sex kronor. Vi togo detta som en gåva från Herren och hade nu mat några dagar framåt.

Tillåt mig nu beskriva vår bostad under vistelsen i denna stad. Den bestod av ett enda rum, som tjänstgjorde som182

mat-, sov-, arbets- och mottagningsrum. I ena hörnet fanns två fönster med trådgardiner, och där framför ett simpelt bord och två stolar. I inre hörnet tvänne enkla järnsängar och två kappsäckar. Halvannan packlåda utgör stomme till en soffa, en annan packlåda tjänstgör som stol, en tredje som matskåp och matbord. Sedan vi klätt över skröpligheterna med blå domestik, såg ju vårt hem rätt trevligt ut.

Som jag ovan påvisat, voro dessa trångmål av mera tillfällig art. Dock var hela vår vistelse i Ryssland åren 1880 — 1890 en oavbruten kedja av umbäranden och trångmål till följd av den pågående förföljelsen, vilken gjorde det omöjligt få reda sig ett hem och förbliva där. Under denna tid fingo vi sätta bo på åtta olika platser, och helt naturligt skingrades boet lika många gånger. Apostelns ord: »utan något visst hem» fingo vi bokstavligen praktisera. Under tiden kommo vi ofta i kollision med polismakten, stodo under hemliga polisens uppsikt, trakasserades av myndigheterna på otaliga sätt, efterlystes av myndigheterna, men under allt detta gingo vi dock fria och blevo ej en enda gång fängslade, som flera av våra bröder blevo. När polisen sökte mig i Kaukasien, var jag i Sydryssland, när den fått spaning på mig där, var jag i Volga-distrikten etc. Flera gånger — jag är viss därpå — räddades jag därigenom, att jag helt oförbehållsamt för polisen omtalade motiven för vår verksamhet, folkets andliga nöd och behovet av evangelii förkunnelse. Stundom voro vi ju på så sätt förda in på ett direkt personligt vittnesbörd om frälsningen i Kristus. Att det för min hustru var en stor prövning att under mina långa och många resor sitta som en främling i en rysk stad med vetskapen, att jag dagligen stod i fara att gripas av polisen, är lätt att inse.

Var livet i Ryssland på så sätt fullt av oro, nöd och försakelse, fanns det dock en motvikt till detta, som gjorde det lätt att bära bördan, nämligen alt glömma sig själv och av hjärtat tacka Herren för hans nåd. Det är en salig erfarenhet att få vara så upptagna av Herrens verk, att man glömmer jordiska sorger och bekymmer. Stort är ock att i praktiken få lära, vad den hungrande och törstande Frälsaren en gång sade: »Jag har mat att äta, varav I intet veten» och »Det är min mat att183

göra dens vilja, som sänt mig». Själar frälstes och stadfästes i nåden.

* * *

Det var ej blott på 1880-talet, som en sådan hunger efter Guds ord flerstädes förmärkts bland ryssarne, att man alldeles glömde sig själv. Se här ett exempel från närvarande tid. En evangelist kom ut till en förut ej upptagen verksamhetsplats. När ryktet spreds om hans ankomst till byn, samlades folket i hopar att höra evangelium. Han talade till dem första dagen. Andra dagen kommo de klockan 5 på morgonen, då han fick börja och fortsatte sedan till kl. 12 påföljande natt, d. v. s. 19 timmar. Då evangelisten slutligen helt uttröttad sade:

»Nu förmår jag icke längre, nu måste vi sluta», svarade hans åhörare.

»Länge har du dröjt att komma och tala om detta för

oss, och när du äntligen kommer, då vill du bara sova». | *

*

Under dessa i yttre måtto brydsamma tider hade jag en stor hjälp och ett ovärderligt stöd i min hädansovna hustru. Hennes orubbliga lugn, hennes stilla gudsfruktan, hennes re-dobogenhet att under försakelse tjäna Herren, hennes sätt att i det tysta obemärkt tjäna och hjälpa, var allt egenskaper, som just behövdes på den plats hon var satt. Endast en gång hörde jag henne klaga, och det var i den förut omnämnda sången. Många gånger har

jag dock känt mig tacksam till Gud, som styrde det så, att vi några år före hennes död fingo resa över till Persien, där vi i många avseenden hade det lugnare. Eljes skulle jag känt det så, som hon för min skull blivit en martyr. Ett och annat om ryska polisen.

Även i Charkov och omkringliggande nejder var polisen vaken. Men stundom gjorde den nästan komiska förväxlingar. Synnerligen sträng var uppsikten vid järnvägsstationerna, där den uniformerade och hemliga polisen samt gendarmerna strövade omkring sökande sina offer. Men som även vi hade våra kunskapare, voro vi ganska väl hemmmastadda med deras görande och låtande, och om vi tillägga, att en av de våra själv en tid tjänstgjort i hemliga polisen, inses, att vi fingo goda förhållningsorder, huru man borde gå tillväga för att ej väcka uppmärksamhet. Man måste härvid besinna den omständigheten, att förkunnandet av evangelium på denna tid i Ryssland var ett brott som jämfördes med stora förbrytelser i politiskt eller kriminellt hänseende. Trots all försiktighet kunde vi ej undgå att uppmärksammas. Då jag och en broder reste ut att predika, sökte oss några bekanta på stationen. Det var ej särdeles uppbyggligt att höra en konduktör i gendarmernas närvaro yttra till dessa våra vänner:

»Er präst är i den där vagnen».

Tåget rullade iväg, vi voro skilda från de uniformerade poliserna, men de hemliga, ja vem vet, var man har dem. När vi stego av tåget funno vi dock personer, som nära nog spärrade vår väg och vidare personer vid ut- och ingångarna till väntsalen — det såg betänkligt ut; andra åter bjödo oss185

rum och tjänster, ehuru allt talade för, att de icke voro vanliga hotellbetjänter.

En framstående broder kom en gång på besök till staden Charkov. Han var formligen rädd att visa sig på gatan eller att mottaga besök, där han bodde. Ja, han förbjöd vännerna

Rysk kosack, stundisten N. K. Grigorjeff.

att gå dit. I största hemlighet besökte han de troendes sammankomst och drog sig därpå åter undan. Han meddelade mig då bland annat:

»Jag kan icke begripa, hur det är fatt. Under hela denna resa följes jag, ja, förföljes av poliserna, konduktörerna uppmärksamma mig, gendarmerna stå uppsträckta, när jag går förbi, och några tjänsteandar finnas det vid varje dörr, som186

öppna den. Det måste vara något på tok.» Han berättade härom ytterligare vid ett senare sammanträffande:

»Att undgå deras uppmärksamhet var omöjligt. Jag beslutade mig därför att spela en annan roll. Jag stannade i första klassens sal. Där var en polisofficer före mig, som satt och spisade vid ett bord. Jag slog mig ned mitt emot honom och beställde middag, gav mig i språk med honom och började göra mina anmärkningar:

»Kan ni säga mig, vem som gett dem rätt att här i stationshuset uthyra och förvandla herrtoalettrummet till frisérsalong?»

Nej, det kunde officeren ej meddela. Vår vän- fortsatte nu att tala om järnvägarne med dess personal, här och där inskjutande en anmärkning över missförhållanden. Polisofficeren tuggade på sina rätter, såg på sin tallrik och blev synbarligen mer och mer besvärad. Vår vän serverades en ypperlig middag. Den sistnämnda kastade sig nu rätt in på det farligaste ämnet: — nihilismen, och frågade:

»Hur är det i Ch ... nu, är nihilismen i av- eller tilltagande?»

»Det är svårt att säga.» »Har ni gjort många arresteringar i år?» Ja, så fortsatte vår vän under det officeren började vrida sig på sin plats och söka efter förevändning att avbryta samtalet och rymma fältet. Så skedde, och båda voro synbarligen belåtna.

Efter ett av våra möten, då ovannämnda broder predikat, sutto vi och samtalade. Därvid yttrade bl. a. en broder, anställd vid järnvägen:

»Jag kan aldrig se hr N. N. utan att tänka på vår högsta chef, ministern för väg- och vattenbyggnadsdepartementet, ni är så lik honom». »Där har jag det! Nu förstår jag sammanhanget. Man har hela tiden tagit mig för en förklädd minister och spion», utropade vår vän.

En annan av våra vänner, herr S., stod under hemliga polisens uppsikt. Han var förbjuden att utan särskilt tillstånd187

avlägsna sig från sin gård. Vid ett tillfälle begärde och erhöll han rätt att resa till norra Ryssland för att besöka några släktingar. Han for dit. Både han och släktingarne kände varenda person i byn, dit han for, och anade intet oråd. Han reste därför till andra släktingar i andra byar, men var åter

Rysk byggnadsstil, Moskva.

på sin egendom i bestämd tid. På stationen möter honom polisen och säger:

»Ni reste längre än ni hade löfte att göra, ni besökte den dagen och timmen den byn, och den och den personen» etc. etc. beskrivande punktligt allt, vad han gjort och återgivande en del av samtalen, ehuru de ute i byarne ej sett en enda misstänkt person. Det var mer än S. kunde fatta.

Ett år besöktes denne broder av tre adelsmän, som ock188

voro troende. Detta gav polisen ej litet bryderi. Den ena hade begått den oklokheten att använda en vit mössa. Denna vita mössa var den ledtråd, som hjälpte polisen att taga reda på hela reseturen för nämnda person. En annan, en greve, var ju i och för sig för remarkabel för att komma obemärkt undan; dessutom begick han den oförsiktigheten att telegrafiskt anhålla om, att snälltåget stannade vid en mellanstation. Detta beviljades, men därmed var uppmärksamheten fästad vid honom, och nu fick polisen stränga order att taga reda på allt i detalj. En tredje adelsman, den förståndigaste av dem, undgick helt polisens uppmärksamhet.

»Vid en av mina resor till staden», berättade S., »kom polisen en natt och grep min trädgårdsmästare — den enda provoslavin, som fanns där — förde honom till vaktkontoret, lät honom först svärja heligt vid bibelns, jungfru Maria och sin egen själ, att han skulle yppa allt vad han visste, men ej omtala vad han nu komme att utfrågas. Han lovade allt, uppskrämd som han var. Därpå började förhöret. Trädgårdsmästaren omtalade tydligt och klart allt, som timat, allt vad han mindes av predikan etc., men han misstog sig helt på person. När polisen menade grevens besök och utfrågade honom därom, gav trädgårdsmästaren i stället svar som hän-syftade på den förutnämnda tredje adelsmannens besök. Härigenom förvillades polisen, och alla förut samlade upplysningar gjordes om intet.

»Jag hann knappt hem från staden, förr än den uppskrämda trädgårdsmästaren trots alla eder och löften omtalat allt av fruktan för, att de skulle göra hans älskade husbonde något illa».

*

| *

»Hur är det möjligt för eder att under dessa svåra förföljelsetider resa och predika, som I gören», frågade en gång en doktor i Odessa en av mina reskamrater.

»Där vi kunna, resa vi med tåg och båt, där ej det går fara vi efter häst, blir det åter omöjligt, vandra vi till fots, och där detta möter hinder, där krypa vi fram», blev svaret. Chlisti.

Ordet chlistjatj betyder klatscha, smiska, och sektens namn härör därifrån, att de slå eller plåga sig själva. Den har i Sydryssland en mycket större spridning än man i allmänhet tror, och under alla förhållanden är den mycket talrikare, än präster och poliser ana.

Kunde man på det andliga området följa de olika strömningarna skulle man finna, huru de från en ursprunglig enhet skiljas och utgrenas till mycket olika system och läror. Men man skulle ock möta andra helt motsatta företeelser, då tvänne läroriktningar ingå förening och ur denna framfödes en ny, vars form och innehåll blir något helt nytt.

Mystikernas lära vann i Ryssland på sin tid icke så få anhängare. Deras skrifter översattes och studerades, kanske mest i de högre kretsarna. Många av dess anhängare beskrivas såsom älskliga och verksamma kristna, som i tysthet gjorde mycket gott. Men i deras allegoriska tolkning av bibeln låg en fara, som oundvikligen skulle leda på villovägar.

I den provoslavnska kyrkans lära framhålles som höjden av helighet att leva ogift, varför biskoparna ej fingo gifta sig; att späka och plåga sin kropp, det hava alla helgon gjort -vidare att fasta och göra allehanda umbärande, att avhålla sig från köttmat o. s. v. Denna kyrka påbjuder ock helgondyrkan.190

Det är ur en föreningen av dessa båda religionsuppfattningar, mysticismens hänförelse och kyrkans "överspända helighetsbegrepp, som chlistisekten har uppkommit.

En överste i ryska armén, Suchotin, var sektens egentliga stiftare. Han verkade i och omkring Charkov, och stora rörelser måtte på den tiden ha förekommit. Det ena »skeppet», så kallades församlingarna, byggdes efter det andra. Verksamheten gick i all tysthet, ja, hemlighet, men kunde dock icke undgå myndigheternas uppmärksamhet. Överste Suchotin blev anklagad och slutligen dömd till förvisning till Nikolajef vid Svarta havet. Han lämnade då sin dotter att stå som ledarinna för sekten i Charkovska guvernementet.

Vad deras egentliga lära innehåller, torde vara svårt att avgöra. Emedan alla eller åtminstone de flesta bibelställen skola tolkas allegoriskt, har man egentligen ingen hållpunkt häri, utan dessa kunna tolkas snart sagt huru som helst. Den »profetiska gåvan» hålles i stort anseende, och när profeterna fallit i extas, kunna de förkunna vilken lära som helst, och »skeppet» måste lyda.

Vid ett samtal med några profeter och en stor del andra av denna sekts utövare talade jag Guds ord. Jag framhöll Jesu födelse av Maria, hans tillväxt, verksamhet, underverk, lidande och död. De jublade av fröjd över ordet, som stämde överens med deras lära. Men huru förhöll det sig egentligen med uttydningen? När jag fattade orden givetvis såsom jag sade dem, då fattade de det däremot på följande sätt: Maria är människans själ, den föder anden, Jesus. Anden tillväxer, förkovras, gör under, den lider, då vi synda, och då vi framhärda i synd dör han, den uppstår, då vi göra bättring och - nu är det ej allegori längre —- »i uppståndelsen tager man sig ej hustru eller hustru gives åt mannen, utan de äro lika änglar».

Deras sammankomster synas ej på landet ske så ofta, men så fortgå de däremot ett eller flera dygn i sträck. Inbjudaren får därvid förse de ankomna medlemmarna med mat och dryck, ty det är skrivet: »Given I dem att äta». Man observerar härvid, att de frångått sin vanliga tolkning.

1 motsats till skoptsi begå dessa intet våld på sin kropp191

men lära absolut återhållsamhet i sexuellt hänseende, fast de tillråda äktenskap. Dessa inkonsekvenser inleda otaliga människor i frestelsernas labyrinter och i ett nät, varur de ej kunna reda sig. Det är i synnerhet i tre punkter vari de fara vilse, den första den ovannämnda allegoriska tolkningen av ordet, den andra att människan genom botövningar och späk-ningar — icke blir lik Kristus nej — blir en Kristus själv, en apostel, en ängel eller överängel, ja t. o. m. kan låta utropa sig som Herren Zebaot. Den tredje punkten är deras helgondyrkan.

Mjölkning av märrar för beredning av >komiss>, Väst-Turkestan.

Till följd av den förställning och de olika former, sekten tar, ha i synnerhet de, som avancerat långt till vänster, varit en riktig plåga för de små stundist- och baptistförsamlingarna, som här och där uppstått, och gång efter annan har genom deras verksamhet lovande församlingar upplösts och förskingrats.

I en av de byar jag besökte, hade den provslavnska prästen anklagat invånarne såsom anhängare av skoptsismen, och som bevis härför anförde han, att äktenskapen voro utan barn. Skyndsamt anordnades en beskickning till byn av präster, läkare och poliser, och bybefolkningen inkallades. Läkarebesiktningen visade, att de icke voro skoptsi. En sak, som192

slog läkarne rned förvåning lär ha varit, att dessa människors hudfärg ej liknade de övriga ryssarnes, med vilka de dock voro släkt och hade samma yttre livsbetingelser. Deras hy och hud var nämligen skär och ren, under det

ryssarnes däremot var grågul. Troligen stod denna egendomlighet i sammanhang med förbudet att icke förtära animalisk föda, ej använda spritdrycker och slutligen deras avsky för allt bruk av tobak. Läkarne måste således giva dem ett gott vitsord. Kom så prästernas examen i den rätta läran. Alla hade de helgonbilder i sina hem, alla brände de ljus för helgonen, och vid förhören gjorde de djupare korstecken än t. o. m. de rättrogna själva. Följden blev, att den anklagande prästen fick en grundlig tillrättavisning, och alla chlisti gingo fria.

1 allmänhet tro de ej på bilderna men behålla dem för att därmed försvara sin ställning gent emot kyrkan. Då en stundist samtalade med en chlist om helgonbilderna, och den förre förebrådde den senare, att han behöll dem i sitt hus, svarade chlisten:

»Jag har uppenbarligen sett, vilken kraft helgonbilden äger, djävulen kom in till mig härom dagen, och då gjorde jag ett djupt korstecken inför bilden, och han flydde från mig».

Det var den ryske prästen, som kom för att utforska om chlisten var rättroende eller sekterist, och på detta sätt befriades chlisten sålunda ur prästens händer.

Av denna sekt finnes nu en stor del avarter. En del slå över från den ovannämnda återhållsamhetsläran till ett liderligt köttets evangelium. Sedan man lösgjort sig från ordets bokstav, kan man på fantasiens område nå oanade resultat, vilket efterföljande torde visa. Ett besök hos en f. d. chlist.

Jag och en rysk broder, Wasili Wasilevitj, åkte in i en by, och skjutsen höll framför en av de trevligaste halmtäckta stugorna. Vi voro väntade och mottogos hjärtligt. Hela gården och huset fejat, stugan vitlimmad och själva jordgolvet struket med rödgult lervatten och överstrött med friska blommor och blad. En säng med rent överdrag, ett bord, ett par skurade bänkar och slutligen några 6 fot långa konstvävda paradhanddukar här och där på väggarne utgjorde möblemanget. Friska blommor i buteljer och glas stodo i fönstren -allt tydde på högtidsstämning och att en kärleksfull hand skött om det hela.

Vilka voro nu vårt värdfolk? Mannen var till yrket skomakare. Tidigt föräldralös hade han haft en svår kamp mot fattigdomen. Men redan i barndomen fanns i gossens själ en längtan efter Gud. Han kom i beröring med ovannämnda sekt och blev slutligen efter vederbörlig prövning och högtidliga eders avläggande inför »Guds moders bild döpt i Helig Ande och eld» och blev därigenom en medlem av sekten. Här strävade han med fastor, späkningar etc. för att nå fullkomligheten, men han blev missmodig, då han ej lyckades. Slöt sig därpå till en annan gren, som drev en delvis motsatt lära: »Det är ej man eller kvinna i Kristus», »allt är det edert», »ingen sade om sina ägodelar, att de tillhörde ho-

13194

nom». Detta tillämpades även på deras kvinnor. Här mötte han ett köttets evangelium, för vilket han likväl ryggade tillbaka och skilde sig därifrån och fann åter medlemskap i den förra sekten, som tillät äktenskap men påbjöd renhet. Han hade redan varit gift en längre tid, då hans hustru födde ett barn. För denna »synd» blevo de båda uteslutna.

Då min reskamrat en gång besökte denna trakt, kom han in till dessa makar. Med förgråtna ögon och förtvivlan målad i sitt ansikte satt den unga hustrun med sitt lilla oskyldiga barn i sin famn. Ehuru de voro äkta makar, hade detta barn neddragit över dem sektens förbannelse och uteslutning.

By i Lillryssland.

Min vän tog fram bibeln och läste för de sörjande, visande på vad Gud sagt. De funno en sådan tröst i ordet, som inga botgöringar kunnat skänka dem, och från den stunden tillhörde de båda de av chlisti kallade bibliska. Denne broder gör nu glädjande framsteg i sin tro och vittnar på sitt sätt om Herren. Genom honom kommo vi ock i tillfälle att få samtala med flera av »profeterna» och »profetissorna».

Själva byn var olik alla andra ryssbyar, jag hittills besökt.

Vägarna voro slingrande och krokiga som i en österländsk by. De små lerhyddorna med sina halmtak voro

inbäddade i lummiga trädgårdar, som från bygatan voro avstängda med ett högt flätat staket. Jag förstod ej först, vartill allt detta skulle195

tjäna, men fick snart förklaringen. Vår värld tog oss näml. med för att besöka några »profeter». Genom trädgårdar på bakvägar och här och där genom en bakgata förde han oss genom hela byn och in genom en bakdörr i det hus, dit vi ämnade oss, utan att en enda människa i hela byn hade en aning därom, fast det var ljusan dag. Det är på detta sätt, som dessa förföljda kunna samlas i hundratal i ett hus, utan att grannen ens vet om det. Vi hade ett intressant samtal och återvände därpå till vårt värdfolk, där vi hade en uppbygglig stund omkring Guds ord. Hos en "profet".

Vi besökte ute i en ryssby en av dessa chlistovska profeter. Till växten var han lång och gänglig och nu genom späkningar och botgöringar ytterligt mager och nervös. Kunde hyckleriets och förställningens ande förkroppsligas, så skulle man ha en trogen bild därav i denne man. Vid inträdet i rummet, där vi befunno oss, stannade han mitt på golvet, slog sig för sitt bröst, såg ned mot golvet, räckte därpå armarna mot höjden och såg upp liksom han sett en uppenbarelse, slog åter armarna rätt efter sidorna och stod så en stund liksom soldaten i ledet. I ett nu lät han huvudet falla åt ena sidan och såg ut, som han av rörelse ej skulle kunna hållas upprätt etc., allt under en ström av honungssöta ord om den förunderliga, outsägliga, himmelska nåden, som givits honom, den ovärdige, att få möta dessa innerligt älskade och begåvade bröder i Herren.

Av sin sekt hade denne man fått rang av profet men stod just på gränsen att bliva förklarad vara Kristus själv. Vi samtalade länge med honom, och slutligen presenterade han oss för några av sina förtroligaste vänner, uppgående till ett antal av 25 personer. Bland dessa var även den ovannämnde överste Suchotins dotter. Vi bjödos på mat, men vår värd var allt för andlig för att själv kunna äta. Åter och åter bedyrade han, huru lycklig han var att äga "dessa dyrbara bröder" som gäster.197

Vårt samtal rörde sig i huvudsak om en bokstavlig eller allegorisk tolkning av bibelordet, om andens gåvor och ämbeten m. m. Vilket intryck detta gjorde på denna åhörare-krets är mer än jag kan säga, men alldeles fruktlöst syntes det ej ha varit. En av profeterna utropade: "Han känner alla Guds hemligheter!" Min skämtsamme och kvicke kamrat viskade då till mig: "Icke allenast dem, du har även lärt känna satans!"

Efteråt försporde jag, att vid nästa sammankomst hade profeterna varit i anden, och en av dem hade därvid profeterat, att även icke i sekten upptagna medlemmar skulle kunna tillåtas att närvara vid deras möten. Hittills hade endast edsvurna medlemmar rätt därtill. Denna profetia ansågs som en utomordentligt stor Guds uppenbarelse. Om tiden tillåtit, kunde således även jag fått deltaga i deras sammankomster. Sällan är jag rädd, men när jag såg dessa fanatiska människor, erfor jag en sådan obehaglig förnimmelse, att jag helt säkert besinnat mig mer än en gång, innan jag besökt deras nattliga sammankomster. Överste Suchotins dotter.

Som läsaren torde erinra sig, var det genom en viss överste Suchotin som den s. k. chlistovska sekten uppstod i Sydryssland. När ledaren förvisades, stannade hans dotter kvar och ledde rörelsen. En dag kom jag i tillfälle att besöka denna kvinna.

Vid detta sammanträffande var hon till en början mycket sluten och otillgänglig. Men det finnes dock en nyckel, som ofta öppnat dylika naturer, och den heter: deltagande. Jag kände delvis hennes förflutna, och därför var det ej tillgjort utan verkligt deltagande jag hyste för henne. Snart sutto vi i förtroligt samtal.

"Jag har haft liten glädje men många sorger i mitt liv", sade hon.

Därpå följde en kort självbiografi och några antydningar om ledningen av "skeppet" (församlingen), varefter hon tillade:

"Nu haven I kommit och fördärvat allt."

"Vi vilja ej fördärva, vad som är Guds verk, utan i stället vara med om att uppbygga det", svarade jag.

"Ja, men hela vår församling är upplöst, och I ären orsaken."

"Jag är ledsen, om vi rivit ned något, som är uppbyggt av Gud, men hoppas dock, att vi ej talat annat än vad Guds ord lärer."

I199

"Till alla mina övriga sorger har nu även kommit den, att min fader skrivit ett förmanande, hårt brev till mig, vari han strängt förebrår mig, att jag mottagit villolärare och falska profeter, — så kallar han Er/

"När jag i Nikolajef samtalade med eder fader, upphöjde han helgonet Nikolaus, undergöraren, högt över Gud, Kristus och änglarne, och då jag ej tillsammans med honom kunde tillbedja det skapade i stället för skaparen, ansåg han mig som en falsk profet. Jag vet, att Ni inser det orätta i helgondyrkan, och att man endast bör dyrka och tillbedja Gud, varför jag hoppas ni icke tar anstöt av hans brev", sade jag.

"Ja, det är sant, han håller mycket på helgondyrkan."

"Låt oss nu," fortsatte jag, "gå närmare huvudsaken. Jag vet, att ni äger stort inflytande bland folket. Ni säger, att vi nedrivit, vad I haven uppbyggt, jag är sorgsen häröver, men låtom oss nu sluta vänskap och arbeta gemensamt för ett mål, nämligen att på bibelns grund söka uppbygga en församling."

"Det går nog icke, vårt folk duger icke för er. De äro vana att tolka allt andligt, ni tolka däremot allt bokstavligen, det går icke", sade hon.

På detta sätt fortgick samtalet, varvid jag sökte påvisa det berättigade i att verkligen tro, att Kristi födelse, liv, lidande och död voro verkliga historiska tilldragelser, och att han kommit för att återföra oss till Gud. Hon syntes begrunda allt detta. Denna kvinnas eftertänksamma sinnelag, hennes lugn och ödmjuka värdighet gjorde på mig ett ojämförligt bättre intryck än profeternas överandlighet. Ingen av mina läsare må tro, att jag kände skadeglädje över, att hennes lilla grupp blivit skingrad. Nej, jag kände däremot djupt medlidande.

Men liksom profeten Jeremia av Herren fick uppdrag att upprycka, nedbryta, fördärva och förstöra för att sedan åter begynna bygga och plantera, så måste man göra även här.

Då man känner den ryska folkkaraktären och dess ostadighet, måste man beundra den kraft och energi, som denna kvinna ägde. Hon var så okunnig, att det sades om henne,Rysk fest den 19 januari (ny tid) i Erivan till minne av Jesu dop.201

att hon ej kunde läsa innantill, men hon hade dock som "befälhavare" krafteligen styrt sitt "skepp" med en besättning på 150 personer i 20 års tid. Hon hade av- och tillsatt profeter, upptagit och uteslutit medlemmar. För dem, som försyndat sig, hade hon bestämt botgöringens art och lösenoffrets storlek, innan de åter skulle upptagas.

Hon hade varit gift men levat "rent", varför hon vid mannens död var barnlös. Sedermera hade hon dock gjort en förseelse och födde en son. Lika sträng, som hon varit mot andra, var hon nu mot sig själv och pålade sig en tvåårig uteslutning ur församlingen under späkning — minnes jag rätt med en järnkedja om kroppen. Därefter återtog hon ledningen av församlingen, tills nu en ny brytning inträffat.

Denna schism hade tillgått på följande sätt. Några av hennes profeter hade oss ovetande besökt våra sammankomster i staden Ch. Där hörde de, att man föreläste ur bibeln och förklarade det lästa, bad till Gud och sjöng andliga sånger. Några strålar av livets ljus synes även ha nått dem. De vände åter till sin by. En sammankomst utlystes och alla samlades, men ledarinnan var ej där. Man väntade flera timmar, men hon kom ej. Då föreslog någon, att man skulle börja sammankomsten med bön. Just då kom hon. För det brott, att de utan henne begynt sammankomsten, måste församlingen ligga på knä inför henne omkring en timmes tid, delvis med ansiktet mot jorden för att avbedja sin skuld. Men härmed var också hennes regering i det närmaste förbi.

* * *

Icke alla hennes forna undersåtar kommo till oss. Hennes yttrande — "De duga ej för er" — fingo vi erfara sanningen av. Var och en önskade nämligen bli härskare över så många som möjligt och sökte blott efter något

som förevändning till skilsmässa. Några syntes dock vara verkligt troende och älskliga Guds barn. Vi hade en medelålders man, som var ett ljus för sin omgivning. Hans fader, en drinkare, var däremot mycket hård och grym. Den 35-åriga sonen sade, att han ännu ej hört ett vänligt ord av sin far, varken till202

modern eller till någon av syskonen — endast hot och förbannelser. Och dock stod denne son undergiven och stilla i hemmet — det hade evangelium uträttat. Vidare hade vi här en Marta och hennes man. Liksom bibelns Marta syntes denna kvinna, då några bröder kommo på besök, vara outtröttlig i att tjäna. Dessa makar voro dock icke så befästade i tron som den förre. Tillfälliga erfarenheter under en resa.

En gång under våra besök i byarne hade vi förirrat oss så långt ut på bygden, att då vi äntligen åter uppnådde järnvägen, vi kommo till en station, som låg ej mindre än fem hållplatser från den station, vi hade som utgångspunkt. Genom krångel från järnvägstjänstemännens sida fingo vi ej ut våra reseffekter, som voro hitsända, och jag måste nu därför skiljas från min reskamrat. Jag kände mig varje ögonblick bevakad av den hemliga polisen. I staden K. inväntade jag kamraten. Reskassan var oförsvarligt klen, varför min middag utgjordes av en torr fisk, ett stycke svart bröd och en halv liter kvass (surt dricka). Följande dag kom min kamrat, och med båt fortsatte vi så färden. När kvällen kom, skrev han i utgiftskontot: "Till middag en portion fasta — den kostar ingenting", tillade han.

* * *

I staden E., vilken vi endast tillfälligt besökte, fanns en man, som till börden var jude. Som ung hade han blifvit upptagen i den provslavnska kyrkan. Men då de gammaltroende visade, att de voro de äldsta kristna, gjorde han ett raskt beslut och gick över dit. I Bulgarien träffade han några metodister. Helt naturligt var den sanna gudsdyrkan bättre än helgondyrkan och fullkomlig helighet bättre än tomma cere-204

monier, varför han blev medlem där. Därpå mötte han några baptister, som visade på ordet: "den som tror och bliver döpt, han skall varda salig" — och salig ville han givetvis bliva, varför han av dem mottog dopet. Nu tycker man, att han skulle vara lugn, men som hans värme för baptistförsamlingen svalnade och han hörde talas om alla troendes bröd-

Bild från Lillryssland.

raskap bland stundisterna, slöt han sig nu till dem. I alla dessa grupper hade han haft ett eller annat förtroendeuppdrag. Hade han nu kunnat pröva allt och behålla det bästa, skulle han säkert haft ett gott förråd, men jag fruktar, att han var omvänd allt för många gånger för att nu äga något sådant. Med tvenne ryssar hade han nu bildat ett litet kotteri i staden.205

I allmänna häktet sitter i staden E. sex bröder inspärrade för Guds ords och evangelii förkunnelses skull. Vi hade beräknat få en dag för att besöka dem, men som vi på järnvägen hindrades en hel dag, kunde vi ej stanna utan måste fortsätta resan.

lj * *

I Taurien besökte vi åter byn Astrachanka. Här funnos ej mindre än sju olika sekter representerade: två olika malakan-församlingar, dito två stundistförsamlingar, en baptistförsamling, en duchovni (de andlige) och slutligen en subåtniki eller judeförsamling. Flera av dessa ha stora och präktiga samlingslokaler, vilka dock äro helt enkla, utan prydnader, tavlor eller inskriptioner. Hela denna by består uteslutande av sekterister.

Just som vi anlände dit, kom en polistjänsteman och sammankallade de äldste i byn. Han uppläste en ukas från högre ort med innehåll, att alla samlingslokaler skulle stängas och inga sammankomster mera få hållas. De äldste voro dock modiga nog att säga honom, att de, stödjande sig på förut erhållen tillåtelse, ej komme att ställa sig detta till efterrättelse. Detta förbud, vilket kom som en blixt från klar himmel, verkade dock ganska oroande, och man fruktade för följderna av att ej efterkomma detsamma.

Nästa söndag samlades i största bönehuset tvänne av de ovannämnda församlingarna till gemensam gudstjänst, varvid jag och min reskamrat predikade. Omväxlande med bön och sång inleddes mötet. Man sjunger här med

glädje och kraft. Många av dessa melodier och ord känna vi från barndomen. Det är en översättning av de kända Sankeys sånger. Evangelium är här som annorstädes en Guds kraft till frälsning för för var och en som tror. Åhörareskaran synes gripen av dess kraft; klara tårar glänsa i fleras ögon, och i mångens ansikte avspeglas en stilla glädje. Då föredragen voro tillända, återförenades församlingen i bön och sång samt mottog slutligen välsignelsen.206

Hos vår värd nådde oss sedan underrättelsen, att en mycket rik malakan, Massajef, jämte fem andra bröder, stundister och baptister, blivit dömda till mycket hårda straff, därför att de talat Ouds ord. Den förstnämnda var dömd till tre års fängelse, en till 12 års förvisning till Sibirien, de övriga till längre eller kortare straffarbete. De dömda hänsköto sedermera sin sak till högre rätt, vilket hade till följd, att straffen förmildrades.

* ♦ *

Pyramidklippan, Aksabad.

I den lilla staden Militopol var en sammankomst av deputerade, som hade att kontrollera stadens och landskommunernas räkenskaper m. m. Bland dessa var en av våra vänner S. Han omtalade därifrån följande episod:

Av kommitterade skulle ett utskott på tre personer väljas för att revidera räkenskaperna för reparation av stadens gymnasium. Det föll sig då så — man valde nämligen dem som hade den största praktiska insikten — att en menonit, en stundist och en jude blevo utsedda. Bland dem var även S. »Vi började nu vårt arbete», fortsatte han, »prutade ned207

siffrorna under hälften, ty de voro omåttligt högt tilltagna. Slutligen kommo vi till en punkt i räkenskaperna: »Guds moder 1,000 rubel.» Juden såg på menoniten och denne på mig. »Jag tycker en sådan bild kunde målas för 10 rubel», sade jag. Juden mumlade: »Jag vill ej ge något för den», och menoniten sade: »Jag vet inte, huru mycket den är värd.» Ingen av oss tre ville ha något med helgonbilden att skaffa. Vi avslutade allt det övriga arbetet men läto de rätttrogna själva värdera »sin Gud». De slogos nu emellertid med häpnad över, att de satt oss, kättare, att värdera »sina gudar». Hela kommittén samlades därför i kyrksalen för att värdera Guds moder. Många olika omdömen fälldes nu om bilden, de flesta tyckte den var vacker. Slutligen framträdde en professor och replikerade: »Den är alldeles utmärkt, en äkta rysk typ!»

»Åhå», sade juden, »hon borde väl ändock vara lik ,en judinna, ty Maria var väl av vårt folk!»

De rättrogna funno situationen mindre trevlig och gjorde ett hastigt slut på frågan, i det värdet av den värderade bilden

fick kvarstå — tusen rubel.

* *

I staden Cherson hade en eldsvåda rasat. Ämbetsmännen hade icke de i lag bestämda vattendammarna fyllda, varför förödelsen blev stor. Den förbittrade folkhopen gjorde upplopp och togo både guvernören och polisen i upptuktelse. En hel del av de oroliga elementen blevo emellertid straffade, men på samma gång blevo även många tjänstemän avsatta.

Vid denna tid var folkets fanatism mot stundisterna uppjagad till det yttersta, det behövdes blott en tändande gnista för att upprorslågan skulle blossa. En släkting till en av stundisterna dog. Pravoslavniprästen och biskopen nekade att begrava den döde. Hopen stod färdig till överfall, blott stundisterna visade sig med liket. Nu måste guvernören ingripa och med polismakt skingra skaran, vilket skedde med blanka vapen. Under polisens skydd begravdes därefter den döde. Det strängaste straff, guvernören kunde utfärda, lovades den, som vågade röra en stundist. Var det nu välvilja mot våra208

bröder, som formulerade detta, kan man fråga. Nej, alls icke, men guvernören visste, att ett nytt upplopp skulle ha varit orsak till hans avsked. Några dagar därefter besökte vi staden och predikade för fullt hus under den största

stillhet, något

som blott en vecka förut varit otänkbart.

* *

*

Vi foro ut till en by, Musiken. Vi togo in hos en gammal man, som hade tre söner. En av dem var rättroende katolik, den andre tillhörde chlistis och den tredje var baptist. Den gamla gubben själv hade tillhört de två förstnämnda kategorierna men anslöt sig nu till den tredje gruppen.

I denna by hade under en 15-årsperiod en intensiv förföljelse ägt rum mot den andliga rörelsen. Det var en bonde, som mer än alla andra nitälskade för kyrkan och tillfogade de sekteriska oerhörda svårigheter. I samma by fanns en mycket ogudaktig rysk präst. Bonden insåg, att kyrkans sak ej kunde upphjälpas, om prästen fortsatte i sitt leverne. I sitt nit för kyrkans väl anklagade han därför prästen för konsistoriet och begärde, att han skulle förflyttas från byn. Nu stämde prästen bonden för ärekränkning, och bondens dom blev förvisning till Sibirien. Han hänsköt sin sak till högre rätt och nödgades inkalla baptisterna som vittnen mot prästen. Därtill inkallades även yngste sonen i det hus, vi nu gästade. Denne gosse såg så ung och för övrigt så intetsägande ut, att ingen fäste sig vid honom. Han framkallades som vittne. Prästens gudlöshet och oduglighet avslöjade gossen emellertid med en sådan klarhet och övertygelse, att alla förvånades. Han återgav lugnt och ledigt prästens samtal och uppträdande. På gossens och andras samfälda vittnesbörd frikändes nu bonden, men prästen dömdes.

Bonden föll den förut hatade gossen om halsen, kysste honom och sade, att det var hän, som frälst honom från att försmäkta bland Sibiriens is och snö. »Nu ser jag var människorna finnas», tillade han. — Detta drama hade utspelats någon tid före vår ankomst. Nu kunde t. o. m. vi främlingar gå fritt ut och in och predika. För dem, som hava Gud kär, tjänar allt till det bästa.209

Tillståndet i den lilla baptistförsamlingen var ömkligt. Under vår vistelse där intogos dock fyra medlemmar, och jag

hoppas att vårt besök ej var utan sin nytta och välsignelse. * *

*

Vi fingo här bevis på, vilka fasansfulla härjningar smittosamma sjukdomar göra i Ryssland. Vi besökte en familj, där just vid vårt besök i byn under tio dagars tid fem barn bortryckts av difteri och ett halvår förut tvänne. En annan familj hade på samma sätt förlorat elva barn.

14 I Nikolajef.

Nikolajef är en örlogshamn vid Svarta havet. Staden med samma namn är byggd på en halvö, bildad av havet och floden Bog. Aldrig har jag sett så långa, raka och breda gator som här. Staden lär vara avsedd till militärstad, och detta är orsaken till den oerhörda bredden av gatorna. Små envåningshus stå här och där, och mellan dem finnas de ofantliga kvarteren med de stora fälten ouppodlade. Vi besökte personer i olika delar och fingo därigenom mäta stadens längd och bredd flera gånger om. När jag slutligen beklagade mig över gatornas oerhörda längd, sade min kamrat: »Det ginge väl an, om de ej voro så breda.» Han hade rätt, ty just därigenom, att de korsande gatorna voro så breda, bildades avstånden. Det var dock ej om staden och dess byggnadsstil eller plan vi skulle tala utan om det, som ligger oss mera om hjärtat, nämligen innevånarnes andliga ståndpunkt och sekteristernas liv.

Här ha vi en härd för den chlistovska sekten, och en större förvirring på det andliga området har jag aldrig påträffat. Det var i denna stad Léon Ivanovitsch Nåråff levde, vars historia f. ö. skall giva oss en bättre inblick i folklivet än långa detaljerade beskrivningar. På denna plats mötte vi överste Suchötin; det var här han hade sina trognaste och mest hängivna anhängare, men ännu mer, det är här som yttersta vänstern av den chlistovska riktningen har sitt hemvist; här211

mötte vi ävenledes överängeln Gabriel och slutligen »profeten» Kerila.

Förutom alla dessa ryska sekter fanns en tysk baptistförsamling med sex medlemmar. Man h^de en trevlig samlings lokal. Vidare besökte vi en sjuk armenier Mgebroff. Man sade mig, att denne man troget i nöd och lust kämpat med i stundisternas led ända från denna sekts upprinnelse tills nu. Nu låg han bruten till följd av ett slaganfall. Skada blott att jag känner så litet av denne mans levnadshistoria.

Sultan Myfati Bek, Kokand. Léon.

I Nikolajef sammanträffade jag med en man, vars egendomliga historia jag här i korta drag vill teckna. Den giver oss en inblick i vissa sekters sorgliga tillstånd.

Vi kalla mannen vid hans dopnamn Léon.

Léon tjänstgjorde en tid som matros vid ryska flottan. För omkring 20 år sedan började han läsa Nya testamentet. Oförskräckt vittnade han om, vad han erfarit, såväl för sina kamrater i tjänsten som för sina grannar i staden. Snart samlades ock omkring honom en åhörareskara, som blev allt större.

Inom kort uppenbarade sig emellertid helt plötsligt vid Leons sammankomster några »bildade, gudfruktiga främlingar». Regelmässigt infunno de sig vid sammankomsterna och började bliva mer och mer förtroliga. De talade om Guds godhet, huru han skapat himmel och jord, huru han insatt människan att råda över jorden och den synliga skapelsen, huru Jesus har kommit och blivit en förebild för oss, huru han lärt, att den, som har två livklädnader, skall giva den ena till den som ingen har, och att den, som har mat, må giva därav åt den behövande. Vidare talade de om, huru de första kristna hade allt gemensamt. Huvudsumman av deras tal var dock: »Allt är edert».

Den oerfarne Léon tog emot dessa vänner på det hjärt-213

ligaste, ja, lämnade dem rum i sitt hus och gladdes över, att även några av de bildade hade »tagit vid tron».

Efter någon tid kommo emellertid ytterligare några okända personer till Leons sammankomster. Dessa blevo allt mer närgångna; och en vacker dag blevo Léon och hans hyresgäster, vilka voro äkta nihilister, förda i fängelse av de senare, som voro detektiva poliser. De båda »troende», som bott hos Léon, blevo dömda till döden och avrättade i staden O. Rann-sakningen med Léon fortsattes oavbrutet i 2 månaders tid, varunder han var omringad av soldater med dragna svärd.

Kameler, använda som dragare i Väst-Turkestan.

Han ställdes inför krigsrätt, anklagad för att vara nihilist och kättare. Han hade lämnat den saliggörande läran och fört andra med sig i villfarelse. Det var en förskräcklig tid. Det ena vittnet framkallades efter det andra, allt syntes stämma överens, och dödsdomen syntes oundviklig.

Léon omtalade för mig en liten episod från rättegångarna. Nya vittnen hade inkallats. Fången lämnades för tillfället allena i ett rum, där den bibel låg, ur vilken prästen brukade läsa, då vittneseden avlades. Stora, breda band voro lagda vid de bibelställen, som skulle föreläsas. Vår vän tänkte: »Jag vill pröva lille far' *, huru mycket han känner till sin bibel.» Léon tog

(* 'Lille far' — batuschka, kallas prästen på ryska.214

så de ovan nämnda banden och lade dem vid helt andra ställen i bibeln. Tiden kom, då vittnena inkallades, och prästen begynte det vanliga talet till dem, tills han slutligen yttrade.

Såsom den heliga skrift säger:----(tystnad). Han

öppnade bibeln, men de föreskrivna citaten stodo ej att finna. Förvillad och förlägen stod »lille far» där. Han kunde ej söka reda på bibelställena i fråga. Med förvåning betraktade publiken sin präst, som dittills ansetts som ofelbar. Fången och bibeln fördes åter i det ovan nämnda rummet. Försiktigt lade nu Léon banden tillbaka på de platser, där de förut lågo. Prästen utfor därpå i vredesmod mot diakonen, som ej lagt banden rätt. Diakonen tog

bibeln och visade den förvånade prästen att de lågo rätt.

Vid ett annat förhör rörande religionen svarade fången lugnt, bestämt och sansat på de till honom ställda frågorna, bevisande sin sak med tydliga Guds ord. Prästen for då upp i vredesmod, slet bibeln ur fångens hand och slog den i golvet, så att bladen foro hit och dit. Med tårfyllda ögon samlade fången till hopa de spridda bladen, under det han yttrade: »Gud skall slå den, som så handlar med hans ord.»

Den lagparagraf efter vilken Léon skulle dömas, framställde tre alternativ: hängning, skjutning eller (i mildaste fall) deportation till Sibiriens gruvor. Denna dom skulle dock stadfästas på högre ort. Under tiden gick emellertid Guds dom över prästen i fullbordan, han insjuknade och dog i en mycket svår sjukdom. En överste, som varit Leons hätskaste åklagare, hängde sig och Léon blev, såsom genom ett under, räddad och frigiven.

Han återkom till de sina, men där var ej mer som förr. Församlingen var förskingrad. Folket fruktade både för honom och hans sammankomster. Den nitiske mannen fällde likväl icke modet. Han började åter arbeta. Under denna prövning hade han gjort många erfarenheter. Nu hoppades han på bättre tider. Inom kort hade han åter en församling till stånd. Det nya arbetet liknade fruktträdens blomningstid. Så lovande såg det ut. Man kunde tro, att här skulle bli en härlig skörd för Guds rike. <

Till den lilla församlingen sällade sig emellertid snart några215

mycket märkvärdiga män, vilka framför allt beständigt talade om ett rent och heligt liv, om Guds vilja, om andedop, andens gåvor och krafter. Vad värde hade ett kristligt liv — sade de — då den kristne liknade alla andra människor, d. v. s. åt samma mat som andra, levde i familjeliv etc. Detta dugde ej, menade de. Ett heligt liv borde föras. Alla, som hade hustrur, skulle vara såsom de inga hade. Man borde avhålla sig från allt slags ont t. ex. att döda djur och äta deras kött, man borde göra botövningar, späka sin kropp och

Bild från Kokand.

behandla den som en slav m. m. dyl. Ett tydligt bevis på, att Leons församling ej var en Kristi församling, var, sade dessa »helige», att ej den helige ande synligen verkade bland församlingsmedlemmarna samt att inga utomordentliga nådegåvor uppenbarades. Med vältaliga, smilande ord stulo de församlingsmedlemmarnes hjärtan, ja, deras kroppar och själar. Innan Léon visste ordet av, var hela hans församling upplöst. Många hade »fått anden», börjat dansa och profetera och slutit sig till de »heliges» sekt, som bar namnet »chlisti».

Léon levde denna tid i ett lyckligt äktenskap. Påverkad av de nya »helgelselärorna» inträdde ett annat förhållande. Familjelivet ansåg han nu som ett syndigt och oheligt liv.216

Den tanken kom ofta för honom: »Ack, att min hustru doge, så skulle jag kunna leva ett heligt och Gud behagligt liv, nu är det hon, som lägger frestelse i min väg, och jag är ohelig.»

Tiden gick, och den rättfärdige Guden tog bort hans älskliga hustru. Nu var Léon fri att leva ett »heligt» liv.

Hans församling var förskingrad. Han önskade nu närmare lära känna de märkvärdiga profeterna och deras sammankomster. Han började därför närma sig dem, och, ställande sig helt okunnig, begärde han att bliva intagen i deras församling. På alla deras prövande frågor svarade han undvikande. Han hade nog läst bibeln men visste ej, om han förstått den rätt. Han sökte sanningen, skulle han ej finna den hos dem? Efter löfte att ej yppa något av det, som sades eller förehades på sammankomsterna, beseglades detta med dyra eder vid »Guds moders bild», varefter han »blev döpt i helig ande och eld» och upptagen i församligen eller, för att begagna deras talesätt, »intagen i skeppet».

Vid ankomsten till deras möten måste alla egna kläder avläggas t. o. m. skor och strumpor och medlemmarne klädas i »bröllopskläder», som endast bestodo av en vit skjorta. Vakt ställdes vid dörrarna, på det ingen obehörig skulle inkomma. Då de voro samlade, sjöngos några sånger med en egendomlig, raskt markerad takt, och »dansen», d. ä. botövningarna, började. De däri deltagande få konvulsiva ryckningar, börja slå sig själva och dansa slutligen omkring på en plats som snurror med oerhörd hastighet, tills de sanslösa sjunka ned. Svetten flyter i strömmar från dem.

Under fortsättningen av sången faller »anden» över profeterna. Även de få konvulsiva ryckningar i kroppen, mest i händer och fötter, börja slå och stampa, antagande de mest onaturliga ställningar, hoppande på ett ben, dansande och profeterande. Vid profeterandet begagnas ett sorts orakelspråk, som kan tydas efter förekommande omständigheter. Profeterna tala ett teckenspråk med varandra både med minspel, händer och fötter. När dessa besynnerliga yttringar börja, går som en elektrisk ström genom skaran. En galen »profet» hoppade vid ett tillfälle på ett ben över bänkar och stolar upp på en217

stor kista, där han tog ett väldigt hopp; men, o ve, locket brast, och profeten for ned i kistan.

Léon omtalade många exempel på de »heliges» profetior, av vilka vi här anföra några. En afton profeterade en av dem, att de kl. 12 på natten skulle få se ett stort underbart sken på himmelen. »På morgonen hörde jag», sade Léon, »att denne profets hus jämte några av grannarnes nedbrunnit. Som » profeten» hade sitt hus brandförsäkrat dubbelt högre än värdet var, sörjde han ej över branden. Då hans nödställda

Mestjet Atagan-Mir-Ojob, Nya Margelan.

grannar, som förlorat allt, vad de ägde, för polis och brandstodsbolag bevisade, att han själv antänt sitt hus, svarades dem, att de ej kunde göra något däråt. Han hade naturligtvis mutat dem».

En dag såg Léon en arbetskamrat (en av profeterna) på verkstaden vara ivrigt sysselsatt med ett större mässingsrör. Han släppte ett snöre genom röret, band en sten i snöret, att det ej skulle glida tillbaka, och likaså en sten i andra ändan av snöret. Därpå kastade han stenen med snöret över den älv, vid vilken verkstaden låg. Så gömdes röret. Då han lämnade verkstaden synades han, som alla andra, men intet tjuvgods anträffades. Sedan smög han sig i mörkret till andra218

stranden av floden, och med det nämnda snöret metade han till sig det stora röret. Léon hade följt i hans spår och sett alltsammans. På nästa sammankomst var profeten åter i anden. Dansande profeterade han: »Jag ser, jag ser — änglarne i himlarne — de komma, de komma — profeterande, hava rör, hava rör*, — basunande». »Vänta, vänta», ropade Léon till honom, »var det samma rör, som du metade upp ur floden härom aftonen?»

Åter kommo svåra tider för Léon. Polisen ansatte honom ständigt, och alla profeterna förutsade, att bojor och band väntade en broder. De märkte, att Léon ej var med dem och ville därför överlämna honom åt polisen. De sågo en man i fängelse, på väg till Sibirien etc. »Jag ryggade ej tillbaka för lidandet», sade Léon, »men jag fruktade, att dessa bedragare skulle befästa det lättrogna folket i sina villfarelser. Jag bad till Gud, och han befriade mig. Återkommen till sammankomsten, bestraffade jag dem hårt och sade, att de voro falska profeter. Men vad gjorde de då? Ibland dem funnos två förförda flickor utan pass. Dessa lämnades i polisens händer, och de sändes på fångskjuts till sin hembygd. Profeterna jublade: »Se, det var detta, som anden bebådade.» »I ären bedragare», svarade Léon, »I haven profeterat om en man, men detta var tvänne kvinnor.» — »Har du aldrig läst», genmälde de, »att det i Kristus Jesus icke är man eller kvinna.»

Hos dessa »heliga» predikades ett köttets evangelium, som trotsar all beskrivning; för att ej såra sedlighetskänslan kunna inga detaljer relateras.

Léon hade emellertid sett nog för att förstå, vilken kraft och ande det var, som verkade i dessa »profeter» och i deras sammankomster. Han hade lyftat den hemlighetsfulla slöja, under vilken de hemskaste dåd förövades. Men liksom förhållandet var i Gamla testamentets tid, att den som rörde vid en oren, själv vart oren, så blev ock här fallet. Att se de syndiga lustarnes utövning är liksom att inandas ett sjukdomsgift. Det framkallar orena fantasier, vilka i sin ordning föda av sig verkliga synder.

(* För rör och basun användes samma ord i ryskan.219

Vid denna tid inflyttade i Leons hus några maskinister. Dessa voro till en början mycket vänliga mot honom och in-bjödo honom ofta på té och någon gång på ett glas vin. Han hade ej mod att säga nej. Nu var den förr så frimodige bekännaren på det sluttande planet, vilket förde honom ned i dräggen. »Vännerna» hade slutligen fångat honom i sitt nät. Här följde nu dryckeslag på dryckeslag, i vilka både män och kvinnor deltogo, och

därefter ett liv i ännu skändligare lustar. Med beklämt hjärta och tårfyllda ögon berättade Léon om denna tid, då han var given »satan i våld.»

Det var ett liv i synd och elände, men den gode helige anden lämnade honom dock ingen ro. Då han var vid sans, hörde han alltid rösten: Vänd om, vänd om! Varför skall du, som smakat Guds nåd och kärlek, vandra på förtappeisens väg och förgås? Många beslut fattades, många bättringstårar fälldes i det tysta. Nu anklagade han sig själv därför, att han fordom trott, att det var hans hustru, som förlett honom. Nu förstod han, att synden bodde i hans eget kött och insåg, vilken förlust han gjorde, då hans trogna maka gick bort.

Det var hög tid att vända om, men detta var ej någon lätt sak. De hyresgäster, som voro hans vänner, härskade över honom. Han ville jaga bort dem, men hade ej makt därtill. Han ville sluta upp att dricka, men förmådde det ej. Slutligen rensade han sitt hus, och därmed var ett av de svåraste banden brustet. Under bot och bättringstårar öd-mjukade han sig inför sitt livs Gud liksom David efter Natans besök. Den Gud, som ej förkastar till evig tid, hörde hans nödrop och frälste honom. Efter en tid inträdde han i ett nytt äktenskap och har se'n dess fört ett stilla, husligt liv.

Han kände emellertid behov av gemenskap och församlingsliv. Att återgå till kyrkans helgondyrkan föll honom ej ens in, att gå till någon chlistovsk församling var omöjligt, därtill hade han sett för mycket. Han började åter att läsa Guds ord, efter en tid hade han en församling på 30 personer. Han var nu jublande glad.

Så kommo några främmande predikanter till staden. Han lät dem predika, och de talade ordet med kraft och värme. Slutligen kommo de till frågan: »Haven I blivit döpte, sedan220

I trodden?» Svaret blev nekande. Följden vart, att åtta av de mest framstående bröderna blevo döpta — icke Léon — och av dessa tillsattes av främlingarna en äldste. Församlingen flyttade från Leons hus till en annan plats. Främlingarna reste, inberättande för sina respektive ledare om åtta omvända och döpta samt om en baptistförsamlings bildande, prisande Gud för en sådan seger. Nedslagen gick L. efter till den nya församlingen och talade stundom där. Man kunde dock ej tåla, att en odöpt skulle predika i »deras» församling. Slutligen förbjödo de honom det. Då L. var utdriven, uppenbarade sig strax »profeterna» likt rovfåglarne på Abrahams offer, men som ingen Abraham fanns, som hade makt att bortjaga dem, så skingrades snart hela baptistförsamlingen, och »profeterna» hade tagit de flesta medlemmarne.

Den outtröttlige L. samlade åter en grupp i sitt hus. Ett rum inreddes till samlingslokal. Léon kände det tungt att på egen bekostnad underhålla verksamheten. Med anledning därav tillstyrkte församlingen, att en barnlös familj skulle få bo i lokalen mot att som ersättning därför hålla lokalen varm, städad och ljus. Man blev dock snart missnöjd härmed. I rummet fanns nämligen en säng, och huru skulle man kunna bedja, ja, ännu mer, fira Jesu döds åminnelse i en predikolokal, där en säng fanns? Det var ju oheligt att göra det! Han frågade då församlingen, om han skulle låta familjen flytta. Ja alla voro villiga att betala för ved och hyra, bara sängen komme bort. Nu skulle församlingsmedlemmarne betala, men som det ej står i bibeln, att man skall hyra församlingslokal, fingo andra »samvete» däröver och inbjödo församlingsmedlemmarne till sina hem. Hela församlingen lämnade så Leons hus.

Så var förhållandet, då vi besökte Léon. Hans församling var skingrad. Av baptistförsamlingen fanns ej »sten lämnad på sten.» Stundistförsamlingen fanns ännu till, men redan hade »profeterna» börjat innästla sig där. En förlikning och återförening skedde, och åter samlades man i Leons hus.

Fem veckor före denna tid hade en kyrkans missionär besökt staden för att omvända de »sekteriska». Detta var ej ett lätt uppdrag. Genom polisen kallades Léon och de övriga221

stundisterna till diskussion. De infunno sig. Den stora kyrkan var till trängsel fylld av nyfikna åhörare. Jag kan ej återgiva samtalet, endast säga, att missionären och prästerna gåvo bitande frågor, och stundisterna stickande svar. »Det var en lek», sade Léon, »liksom när katten leker med råttan. Jag.tog fatt prästen och gav honom några slag, så att han ej hade lätt att resa på huvudet. Då släppte jag honom i de andras händer och lät dem leka med honom, som kattungarna få göra; men då han höll på att slinka från dem och bli dem övermäktig, tog jag hand om honom

igen och gav honom en duvning.»

Hettan blev allt större i den församlade hopen. En slaktare drog mitt i kyrkan sin förskräckliga kniv och, svängande den, lovade han först hugga ned sin syster, som var stundist, och sedan alla de övriga. Prästerna och missionären drogo sig nu tillbaka och sade, att stundisterna kunde avlägsna sig. L. svarade:

»I haven fört oss hit, I måsten i frid föra oss hem. I sen denna hop. Detta är barn av den rättrogna kyrkan. Den är färdig att slita oss i stycken.» — »Under det jag stod där», fortsatte han, »tänkte jag över, vad som var att göra, om de verkligen skulle överfalla oss i kyrkan. Jag sade till mina kamrater: »Följen mig efter, vart jag går.» Jag var fullt besluten att rusa in i »det allra heligaste» innanför altaret och taga »spjutet» (kniven), som prästerna begagna, när de, liksom krigsknektarne, uppstinga Kristi sida". *

Slutligen ankom polis och kosacker, vilka bildade kedja omkring de stackars stundisterna och förde dem ut ur kyrkan. Pöbelhopen växte allt mer och mer samt hotade att överfalla t. o. m. polisen. Den lilla gruppen fördes till L:s hus, och polisen skingrade med våld den förbittrade skaraji. »Vad skall jag göra, om de återkomma på aftonen eller natten», frågade L. polisen. »Du får skjuta dem», ljöd svaret. Polis och kosacker hade knappt avlägsnat sig, förr än en lika stor pöbelhop åter var samlad, vilken började bryta ned skorstenar, riva upp taket,

| Vid förvandlingsakten tar prästen den omtalade kniven, sticker den i det välsignade brödet, sägande: "Och en av krigsknektarne uppstack hans sida med ett spjut."222

kasta sten, grus och sand samt skrika och väsnas. Bud gavs till kosackerna, som ögonblickligen infunno sig till häst med långa piskor, med vilka de började bearbeta hopen. Några fängslades. Nu var den vilda skaran åter skingrad. På aftonen samlades smädande ynglingar, som kastade smuts och sten. Léon befallde dem avlägsna sig, ty han ämnade ej längre skämta med dem. Han öppnade fönstret, och då de ej lämnade platsen, avlossade han ett gevärskott och lät kulan vina förbi deras huvud. Det oaktat tredskades de. Ännu ett skott och kulan ven mellan dem. Då började de springa och skrika:

Kamelryttare i Väst-Turkestan.

»Fly, fly, den gudlöse kättaren skjuter oss!» Senare på aftonen samlades en stor mängd barn, skrikande, bannande och kastande smuts och sand. "Jag satt vid fönstret", sade Léon, "och kom ihåg Elisa och bad som han, att Gud skulle sända en björn, som förskingrade dessa piltar. Just som jag så satt, kom min granne, som för min tros skull varit som en björn mot mig, och sade: "Léon, vad göra dessa här?" Sedan han hört mitt svar, började han med en stor piska att grundligt upptukta barnen, så att skaran skingrades.» Så fingo då själva myndigheterna försvara stundisterna, och från den tiden hade

de jämförelsevis stor frihet.

* *

*

Här slutar Leons berättelse, som jag återgivit så troget som möjligt. Den är ej ljus; den visar från ena sidan ryska223

karaktärens ostadighet och giver oss en inblick i ryska sekternas och folkets tillstånd. En av orsakerna till, att många sekter så urartat, tror jag man har att söka i förföljelsen från polis och präster. Sammankomsterna måste oftast hållas i hemlighet på nätterna, och just i detta hemlighetsfulla ligger en orsak till förfall, som aldrig skulle komma i fråga, om sammankomsterna voro offentliga. Ett besök hos överste Suchotin.

Överste Suchotin kan man i viss mening kalla chlistovska profeternas fader. Ty, så vitt jag vet, var han den förste av dem. Han var nu bosatt i staden Nikolajef vid Svarta hafvet, men som ovan visats begynte han sin andliga verksamhet i trakten omkring Charkov. Vid mitt besök hos honom hade jag brev med mig från profeterna i guvernementet Ch. Det var ej utan intresse att få träffa denne märklige person. Han var nu en 80-årig man, lång till växten med krigarehållning i sitt uppträdande. Hans långa hår var silvervitt, likaså skägget, som välvårdat

hängde ned över bröstet. Det fanns något vördnadsbjudande hos den gamle.

Min reskamrat och vår värd, Noroff, följde mig dit. Om detta lände till godo eller ondo, vet jag ej. Jag har under tidernas lopp lärt att ej "väcka björnen som sover", men den konsten syntes ej de avdankade gamla krigarne tillämpat. Här kunde poetens ord passa:

"De spände hop som örnar utöver vredgad sjö. De brottades som björnar uppå ett fjäll av snö."

Det hela påminner mig om Herrens ord till Job: "Lägg på honom din hand och minns en strid, som du aldrig förnyar.225

Se, den det hoppas blir bedragen. Blir han ej sträckt till marken redan vid hans åsyn?"

Under samtalets gång rätade den gamle krigaren på sig, alldeles som en nummerhäst, som hör trumpetsignalen. Hans ögon brunno och sände skarpa, genomträngande pilar, hans händer darrade av iver, och från hans mun flöt en ström av ord med blixt och dunder. Vår värd Noroff var ej mindre het, även om han i det yttre kunde lägga mera band på sina känslor.

Jag måste uppgiva tanken på att återgiva detta samtal,

Risgrynsbazaren, Taschkent.

hvilket fördes under en inspiration, som ej kan beskrivas. Det inleddes på så sätt, att Suchotin mottog brevet, jag medförde, och läste det, varpå han yttrade: "Det är mina barn, jag har fött dem."

"Hur var det?" frågade Noroff.

"Det är mina barn, jag har fött dem", upprepade Suchotin.

"Aha! Nu förstår jag det! Det är edra barn, ni har fött dem. Jag trodde de voro födda av Gud och således Guds barn", svarade Noroff. Därmed var stridshandsken kastad, och den väldiga drabbningen började, som slutade med, att gubben bokstavligen drev ut oss med det bestämda uttalandet,

14226

att mina kamrater aldrig skulle komma åter. jag utgjorde dock ett undantag, och av nåd skulle jag få audiens en gång. till.

Jag tog tillfället i akt och gick efter några dagar åter till hans bostad och fann honom allena. I hans rum voro väggarna till stor del behängda med helgonbilder. Nu satte jag mig ned som en lärjunge vid den gamles fötter och förde samtalet hela tiden i frågoform. Min avsikt var tvåfaldig: först ville jag så vitt möjligt få reda på den s. k. chlistovska läran, och för det andra önskade jag giva den gamle några nya synpunkter. Ofta ville även nu hans sinne koka över, men jag sökte åter lugna honom, vilket ock delvis lyckades. Då jag hänvisade till något direkt bibelord, blossade elden åter upp och lade sig ej, förrän samtalet åter förts in på hans eget område.

Vad man än må säga om Suchotin, måste man dock erkänna, att han var en man, vars like sällan träffas. Han kan beskrivas som en villolärare, en fantast, men han visste dock, vad han ville och vad han trodde. Det praktiserade han även, då fängelse och förvisning kom på hans lott. Överängeln Gabriel.

Vid en av våra sammankomster inträdde, under det församlingen sjöng en sång, en undersätsig ryss och tog plats på en bänk. Hans utseende tilldrog sig min uppmärksamhet. Han hade ett stort, rödbrusigt, något platt ansikte med hög-rött hår och skägg. Min broder V. viskade i mitt öra:

"Vet du, vem det där är?"

"'Nej, det vet jag icke."

"Det är överängeln Gabriel", sade han.

Ofrivilligt påmindes jag därvid om en vers i en visa, jag hört i barndomen:

"Han sjöng, så hela kyrkan svara': Av himlens höjd jag kommen är. Jag tänkte då: Det må så vara. — Ser

himlafolket ut så där?"

Berättelsen om denne man lyder som följer: Han hade tillhört en av de chlistovska avdelningarna. På detta "skepp" tronade en ryss, vilken, hädiskt nog, kallades Herren Zebaot. Vid hans sida stod en annan, vid namn Kristus. Inför dem stod en gång överänglarne Gabriel och Mikael jämte andra änglar, vidare profeter och apostlar och slutligen en stor hop frälsta i sida, vita kläder; allt en teatralisk efterapning av Uppenbarelsebokens himmel. Man syntes delvis ha behållit en228

renhet även i yttre måtto. Men trots allt tal om "jungfrurena jungfrur" hade dock en av medlemmarne fött ett barn. Syndens frukt, det lilla barnet, frambars inför den heliga församlingen, och Herren Zebaots dom avvaktades. Den' ljöd helt enkelt, att syndens frukt skulle tillintetgöras. Till tjänsteanden Gabriel gavs befallning att kväva den nyfödda. Han tog det oskyldiga barnet i sina armar, lyfte sin hand, men då svek honom modet. Han kunde ej utföra dådet. "Men änglarne, som ej förblevo i underdånighet, blevo utstötta." Så ock här. Gabriel blev utkastad från församlingen. Han har själv berättat det ovanstående. Kerila.

För omkring femton år sedan var Kerila en av de mest ansedda "profeterna" bland "chlisti", Han for från ort till ort och var mycket uppburen. En profetissa Maria följde honom ock. Slutligen blev hon havande. Detta väckte både förstämning och förbittring.

"Låt oss höra, vad anden säger", svarade Kerila lugnt. Samma afton "kom han i anden", profeterade väldigt och yttrade bland annat:

"Se, jungfrun skall bliva havande och föda en son, och hans namn skall vara Öster."

När "anden" talade så, kunde de ej säga däremot. De skämtsamma lillryssarne sade mig dock:

"I stället för Öster blev det Väster, ty Maria födde en flicka."

Nu sjönk Kerilas anseende, han blev utesluten och måste se sig om efter något nytt. Han gifte sig då med Maria och bildade ett eget bo. Så samlade han en självständig hop. Han predikade bl. a. egendomsgemenskap, gemensamt bord, gemensamt familjeliv, gemensam uppfostring av barnen. Det blev en stor rörelse. Många voro de, som lade ned värdet av sina ägodelar vid denne apostels fötter. Tre hus byggdes av dessa gemensamma medel. Kerila var nog omtänksam att låta teckna husen i sitt namn. Dä senare de bedragna ville skilja sig från230

hans sällskap, fingo de visserligen detta, men all deras egendom stannade kvar.

Även denne man besökte vi och beságo ock de hus, han

förvärvat. Nu var han nästan ensam med sin familj. * *

*

Som av ovanstående synes, möter oss här den svåraste formen av chlistovska sekten. Med fog kan man här tillämpa orden om "villoandar och onda andars läror" och om dem, som

Cheik Ul Islam Sinnep, muhammedansk ärkebiskop.

"genom lögnens skrymteri äro brännmärkta i sitt samvete och förbjuda äktenskap och mat, som Gud har skapat för att med tacksägelse mottagas av dem, som tro och hava lärt känna sanningen." Se 1 Tim. 4: 1—3. Vidare talar aposteln om sådana, som vilja taga segerlönen från de troende "genom ödmjukhet och ängladyrkan, i självtagen gudstjänst och ödmjukhet och skoningslöshet mot kroppen, icke i något hedrande, till köttets mättande." Kol. 2: 18—23.

Orden äro så träffande, att man kunde tro, att aposteln haft dessa ryska sekter för ögonen, när han nedskrev ovanstående ord.231

För att undkomma den allmänna lagen förbjuder man ej den yttre formen, äktenskapet, men väl den naturliga äktenskapliga sammanlevnaden. Man lär asketism och försakelse av mat, synnerligast kött. Genom dessa tvänne lärors utövande kommer man slutligen till att dyrka Gud såsom änglarne. Som ovan är visat, återfalla dessa

olyckliga människor i de vidrigaste motsatser till, vad de förut satt som sitt mål.

I Sverige, Finland och Ryssland, ja, även i Persien och Kina, bland kristna och muhammedaner av flera olika nationer, har jag mött dessa egendomliga företeelser, där människorna förlorat kontrollen över sig själva och falla i extas, tala och handla under ett tillstånd, då kroppen ej kontrolleras av de vanliga sinnena. En del se i dessa företeelser den största möjliga uppenbarelse av Guds ande och kraft, andra se däri endast en överspänd fantasi, som försätter människan i ett tillstånd av sinnesförvirring, andra åter ta det för självbedrägeri och förställning, och slutligen tro många det vara en yttring av mörkrets makter. För egen del iakttager jag största möjliga försiktighet för att ej avgiva ett förhastat omdöme. Där man, som här ovan är visat, finner falskhet och där synd utövas, är ej svårt att veta, av vilken ande rörelsen behärskas. Som ett prövningsmedel, med vilket vi från kristlig synpunkt kunna pröva andarna, har aposteln givit oss ordet: "Men åt var och en gives andens uppenbarelse till gagn. 1 Kor. 12: 7." Där gåvan eller uppenbarelsen är till gagn och välsignelse, där är den av Gud. I Odessa.

Det finnes tilldragelser i en missionärs liv, då han inom loppet av några få timmar får erfara mer, än mången annan får göra under tiotal av år. Sådan var min första dag i staden Odessa. Turisten skulle nog ha mycket vackert att säga om staden, dess prydliga kalkstenhus, dess trevliga gator och dess sköna läge på en kalkstensplatå vid Svarta havet. Han skulle troligen säga oss, att det är den renligaste stad i Ryssland och den, som äger mest av västerländsk karaktär. Men han borde även få se litet av det levande livet, som rör sig inom de ståtliga husens murar, av striderna för tillvaron, som föras av dessa fattiga och nödställda, av de andliga strider, som utkämpas hos den enskilde så väl som tvisterna mellan olika tänkande o. s. v.

Båten, som förde oss till Odessa, lade till i dess hamn. Vi togo vårt resgods och förde det direkt till järnvägsstationen, varefter vi kl. 4 e. m. voro fria att börja vår vandring. I staden funnos, förutom de vanliga kyrkorna, tvenne ryska baptistförsamlingar och en tysk. Att de ryska baptisterna voro delade i två församlingar, berodde ej på olika läror utan på striden om föreståndarskapet.

Den första person vi besökte var en baptist, men vi förvånades ej litet över hans fullkomliga okunnighet om förhållandena på platsen. Så gingo vi till Brittiska och Utländska Bibel-233

sällskapets depot. Här skulle vi få en liten inblick i de svårigheter, under vilka detta sällskap arbetar i Ryssland. Föreståndaren för depöten var bortrest till en annan stad för att på rättslig väg söka utkräva räkenskaper och penningar av en kolportör, som bedragit sällskapet på 1,200 rubel. Det var en lång och invecklad historia.

Därpå gingo vi att besöka en annan kolportör, hos vilken vi hoppades få natthärberge. Han var ej hemma, varför vi besökte en skräddare. Denne upprullade för oss en upprörande historia om den ömkliga striden inom baptistförsam-

Kamel med förare i Väst-Turkestan.

lingen. Nu var åter fred sluten, ty sex av de värsta bråkmakarne voro uteslutna.

Vi gingo till ett nykterhetsvärdshus, där innehavaren var en man, som i 15 år varit troende och levat ett stilla liv. Han hade sökt inträde i baptistförsamlingen men kunde ej antagas som medlem — »ty han bröt sabbaten». Han kokade mat åt sina gäster på söndagen liksom på andra dagar. Det gjorde ju baptisterna också, ja, än mer, de kommo till hans lokal på söndagen, köpte mat och spisade. Men detta var ej orätt, det var blott synd att koka och sälja. Sådana inkonsekvenser möter man ofta i Ryssland.

Värden berättade för oss om en av baptisterna, som nu blivit »omvänd» till de nikolajefska profeterna "chlisti". Vi gingo234

att besöka denne. Han förklarade för oss, huru andlig han blivit, vilken kraft han erhållit, ja, att allt nu var så andligt, att intet verkligt återstod. Hans hustru och barn voro förgråtna. Den förr så stillsamme och fridfulle familjefadern hade förvandlats till en tyrann. På hustrun och barnen tillämpade han nu orden: »Driv ut tjänstekvinnan med hennes son, ty han skall icke ärva med den frias son». O, vilken förblindelse!

Klockan var nu redan Vs 11 e. m. Vi uppsökte kolportören och funno honom i porten till sitt hus. I glädje och sorg synes lillryssen ej kunna övervinna sin böjelse att skämta. Min kamrat kände denne man sedan omkring tjugo år men tilltalade honom dock med frågan:

»Känner herrn till, om kolportör N. är hemma?«

»Jag tror det, jag skall stå till tjänst och ledsaga er dit.»

Kolportören förde oss till sitt hem. Här var allt i den vildaste oordning. Det såg ut, som om en huslig batalj nyss hade utkämpats.

De båda ryssarne fortsatte med sitt skämt. Jag tyckte det började gå för långt, då min kamrat avbröt och sade:

»Var är din hustru och ditt barn?»

»Dem har jag kört bort.»

»När hämtar du hem dem igen?»

»Dem har jag kört bort för evigt.»

»Hur länge varar den evigheten?»

I denna stil fortsattes samtalet, tills min reskamrat såg stora tårar rulla utför kolportörens kinder. Då var skämtet slut.

»Talar du verkligt allvar?»

»Ja, verkligt.»

»Vad har hänt?»

»Jag körde ut henne i går och vill ej mera se den uslingen för mina ögon», sade kolportören. Nu följde en lång historia, som är allt för drastisk att återgiva. Med glödande vältalighet och iver beskrev han hela förloppet. Det var en värme, som endast den djupt sårade och förolämpade kärleken kan åstadkomma. Stumma sutto vi i de nattliga timmarna och lyssnade, då plötsligt en gäll stämma, som trängde genom märg och ben, ljöd från mörkret där ute. Det var hustrun, som utöste över sin man de hemskaste förbannelser. Nu235

hördes även en tredje röst, som ropade: »Pappa, pappa!» Det var barnet på moderns arm.

»Tig din.....» ljöd moderns skärande stämma, under det

hon försvann i mörkret.

Här kunde vi ej få nattlogi utan måste ut igen. Vi sökte komma in på ett hotell, men där blev sådan uppståndelse och utfrågande om pass etc., att min reskamrat sade till mig: »Kom, låt oss gå». Vi beslöto oss för att gå till en förstad, en timmes vandring, under vilken jag fick höra den

Gata i Kokand.

olycklige kolportörens levnadssaga. Redan i ungdomen omvänd till Herren hade han troget verkat för själars vinnande. Under förföljelsetiderna hade han frimodigt utstått allt och varit färdig att in i döden följa sin Mästare. Han blev gift med en ovanligt vacker flicka, och i början voro de mycket lyckliga. Men hennes skönhet blev en frestelse både för henne själv och andra. Mannen vistades ofta ute på resor. Hon föll och sjönk allt djupare, tills hon slutligen åsamkade sig döden. Rörande var att höra, huru hennes man i kärlek och uppoffring ända in i det sista gjorde allt för att rädda henne. Efter hustruns död gifte han om sig, och nu inträffade236

samma olycka, som nu syntes bringa den eljes lugne och gudfruktige mannen till förtvivlans rand.

Klockan halv två f. m. voro vi i förstaden. Vi knackade på porten till ett hus, där åtskilliga baptister bodde, och släpptes in. På gården var fullt med vagnar, droskor och kuskar. Många av dem hade just nu inkommit och skötte om sina hästar. Gårdshundarna ställde till ett hiskligt oväsen, och snart var en stor del av husets innevånare på

benen för att höra, vad som var på färde. Vi blevo hjärtligt välkomnade av en ung man, till börden jude, som en tid varit baptist. Snart stod den bland ryssarne så kära "samovaren" på bordet med det välsmakande teet jämte mat, som nu efter ett helt dygns fasta smakade förträffligt. Vår värd var alltför överväldigad av sorgliga historier för att kunna tänka på, att vi behövde vila. Vi höllo ut och samtalade, tills det började dagas. Han var en av de nämnda föreståndarne, som kämpat om makten, och en av de sex uteslutna. Dessa hade nu en egen församling i detta hus.

Efter ett par timmars vila besökte vi den andre baptistpredikanten, en äldre man, som saknade alla förutsättningar för sitt kall, men som likväl envist kvarstod som ledare. Han var nu dömd till förvisning till Kaukasien samt förlustig medborgerligt förtroende. En stor summa penningar hade insatts som borgen för honom, och han var därför på fri fot, väntande på att utslaget från högre rätt, till vilken han vädjat, skulle ankomma. Stundom kan man även i förföljelserna skåda »Guds rättvisa dom». Denne Kosma, så hette han, stod i skarp konflikt med den andra parten av baptisterna. Dessa senare hade ute på landet arbetat och berett tolv personer till dopet och bestämt dagen därför. Kosma fick vetskap härom och for en dag i förväg dit ut och döpte dem för att få dem med på sin sida. Det var just, när han predikade och döpte dessa, som polisen tog hand om honom, och så dömdes han. Här har man ett exempel på, att baptisterna även sins emellan kunna följa samma taktik, som de i allmänhet öva mot andra, men då dömes handlingssättet som orätt.

Vi uppsökte vidare en familj, där hustrun var troende. Hon var hemma med barnen i ytterst torftiga omständigheter.237

Då vi trädde in, funno vi henne sittande på en träbänk med den minste familjemedlemmen på sin arm, matande honom med te och svartbröd. Själv var hon ostädad, barnen likaså, och på brödkanter och matrester frossade en otrolig mängd flugor. Kvinnans ögon voro rödsprängda och förgråtna, och ansiktet var blossande av feberhetta. På vår fråga, hur det stod till, svarade hon endast med en ström av tårar, gömmande ansiktet i händerna under konvulsiva ryckningar.

Då hon lugnat sig något, berättade hon, att de hade en

Gravgård i Kokand.

förlorad son. Han hade kommit i dåligt sällskap, i en förförisk kvinnas klor, bedragit sin fader och slutligen överfallit honom med blanka vapen. Polisen grep sonen, och han dömdes till förlust av medborgerligt förtroende och livstids förvisning till Sibirien. Då fadren förlät sonen och bad om nåd för honom, efterskänktes domen. Icke ens denna fadrens handling bevekte sonens hjärta. Nu hade han åter begått några brott, och slutligen hade han begärt att få gå in i den ryska kyrkan. Det var över denne förlorade son, som modern grät så bittert.

Nu hade vi hört så många jobsposter, att det var en verklig vederkvickelse att få möta en kär broder i Herren, vilken liksom vi själva var ute för att sprida evangelii ljus. Det var238

tredje gången vi i olika städer möttes, men varje möte befäste vår vänskap och sammanknöt oss än fastare genom trons och kärlekens band. Denne broder önskade alltid att få resa inkognito, och därför nämner jag ej heller här hans namn.

Vi fingo även träffa en gammal veteran på det andliga området. Han lär ha stått orubblig under alla stormar och förföljelser, under allt lidande, som tillfogats de troende. Nu var han gammal och gick och ordnade i sin trädgård. Livet i Gud syntes dock hos honom alltfort vara friskt.

Slutligen hade vi en sammankomst, där vi för dessa arma, marterade själar fingo tala om fridsfursten Jesus. Så var ett dygn i Odessa till ända, och av vad vi därunder hörde och erforo, har jag i ovanstående sökt lämna en skildring, som dock endast i största korthet belyser de yttre konturerna.

Bender.

Från Odessa reste vi till Bender, som ju särskilt för oss svenskar har sitt intresse till följd av Karl den tolftes vistelse här. Vid den tiden tillhörde Bender turkarne, nu är staden rysk. Bender ligger på Djnesters strand och är för övrigt i intet avseende någon mera anmärkningsvärd plats.

Här finns en tämligen stor malakanförsamling. De yttre gudstjänstformerna voro bättre än hos malakanernas på andra orter, men däremot var det inre livet motsatsen. Malakanerna voro nämligen sadducéer, som förnekade uppståndelsen och Kristi andra tillkommelse. Den läran syntes bland malakanerna i denna del av Ryssland vara allmän. Jag hörde den framhållas på flera ställen, särskilt här i Bender samt i Kischinev.

På inga andra orter har jag sett malakanerna sysselsätta sig med vinodling, men här ägde de utomordentligt stora och vackra vingårdar. En del sälja ju skörden, andra bereda själva vin därav, men de lära dock vara nyktra och själva ej dricka vare sig vin eller andra starka drycker.

Anm. Bender, som är en kretsstad i ryska guvernementet Bessarabien, räknade 1901 över 31 tusen inv. Betydlig handel med timmer, spannmål, vin, ull och boskap. Utanför staden låg förut en stark fästning, men denna slopades 1897. Ryssarne erövrade Bender från turkarne 1770, 1789 och 1806, men först genom freden i Bukarest 1812 kom det varaktigt i de förras händer. Bender är mest bekant genom Karl XII:s uppehåll i grannskapet 1709—1713 och särskilt genom den dramatiska slutakten därav, i historien känd under namnet “*kalabaliken i Bender*“, ehuru den ej utspelades i själva staden.

Judarne.

Vi kommo till Bender på lördagen. Där härskade verklig sabbatsvila. Allt var lugnt och stilla, inga bodar eller magasin voro öppna, och få människor syntes på gator och torg. Man var färdig fråga: Är detta en judisk stad? Ånej! Det är nog rysk, men den står under *judiskt inflytande*. Under en resa i Sydryssland kan man näppeligen undgå att märka detta inflytande. Judarne äro hatade och avskydda, förföljda och omgärdade av undantagslagar, och likväl — regera de. De äro underkuvade och förtryckta, och likväl sätta de sin prägel på hela samhällslivet. Jag frågade, varför båttrafiken på floderna och till stor del på Svarta havet voro inställda på lördagarna.

»Det lönar sig ej, ty judarne hålla sabbat, och då få vi inga passagerare», upplyste man mig.

»Varför hållas alla handelsbodar stängda på lördagen?»

»Det lönar sig ej att öppna dem, ty judarne stänga sina, och då kommer ingen publik till våra bodar heller. Vi måste därför följa med, stänga på lördagen och öppna på söndagen.»

Ja verkligen, på söndagen var det full marknad. Alla bodar och stånd voro öppna, och även i ryska kyrkan pågick handeln med ljus och bröd.

***

Men för juden skulle det ju bliva en ekonomisk förlust att hålla sabbatsbudets andemening såsom han håller dessbokstav — därför nöjer han sig med det senare. Se här ett exempel. En jude var ägare av ett större badhus. Nu är ryska folkseden den att bada på lördagen. Att på sabbaten sälja biljetter vore sabbatsbrott, att stänga vore förlust. Ifrågavarande jude gick medelvägen, satte sig vid biljettförsäljningsbordet och lade där ut växelpängar. När någon kund kom, fick denne allt efter badets pris själv nedlägga betalningen och gå in utan biljett. Så fortsatte juden, tills solen gått ned. Med glädje inhöstade han då penningskörden. Han hade hållit budet, icke sålt biljetter, ej heller mottagit penningar eller vidrört sådana på sabbaten.

Ofta var vid den tid, här är fråga om, spirituosaförsäljningen i judarnes händer. Då kunder kommo på sabbaten, fingo de själva skriva på en redan förut färdig skuldförbindelse och själva ifylla det begärda måttet. Juden såg blott efter, att allt gick »ärligt» till, och krävde sedan på söndagen ut penningarna.

***

Judarne frukta mycket för värnplikten, och otaliga äro de knep, de utföra, för att undkomma den. Dagen före inmönstringen i Odessa var inne. En jude, som ville rädda sin son från värnplikten, gömde honom i en stor packlåda och skrev utanpå: »Glasvaror. Aktas för stötar» och sände lådan till en jude i en annan stad. Nu ville det sig ej bättre, än att eld utbröt i godsvagnen, där glasvarorna voro, tåget stoppades och fraktgodset utkastades. Det var mer än den unge juden kunde uthärda. Han gav allarm, lådan öppnades under allmän munterhet, »godset» återsändes, och utan lottning intogs juden i armén, där han för denna rymningshistoria även fick avtjäna sitt straff.

Bland andra besökte jag en gammal känd rysk köpman i hans hem. Jag frågade, huru hans affärer nu gingo.

»Det är alldeles omöjligt», svarade han. »Vi ryska köpmän gå alla under, ty en jude har kommit hit.»

»Hur kan det vara möjligt», frågade jag, »att han kan skada er, gamla kända handlande?»

»Juden säljer kaffe, te och socker för ett par öre prskålpund billigare än vi köpa det hos grosshandlarne, likaså säljer han tyg m. m. under inköpspriset, giver dessutom vin och brännvin åt kunderna, och på så sätt drar han från oss alla kunder, och vi ha intet att göra», fortsatte han.

»Hur är sådant möjligt?»

»Han väger med falsk våg, han mäter falskt, men ännu mer, han tar dubbelt och tredubbelt betalt för varor, vilkas pris kunderna icke kunna kontrollera. Han narrar dem att dricka sig druckna, lämnar ut varor på kredit, och under ruset veta de ej, vilka växlar de skriva på. Efter några år skall icke allenast denna utan ock kringliggande byar vara helt i judens våld. Han skall stå som ägare av hus, hem, boskap och allt. Det är på hans nåd de sedan få leva, och hela deras arbetsförtjänst och skörd tar han.»

Porten till furstepalatset i Kokand.

Den ryske köpmannens ord syntes hårda, men de voro icke överdrivna. Får juden endast insteg, ser det ut, som om den ryske bonden, ja, även borgaren och arbetaren voro sålda i hans våld. Ej underligt då, om stundom den ryska befolkningen i städer och byar vilja avkasta sig detta ok och driva judarne på flykten. Det är ett känt förhållande, att vid dessa under årens lopp återkommande judeförföljelser ryssarne icke råna ellertillskansa sig judarnes egendom. Men de sönderslå, fördärva och bränna den i stället. De riva sönder deras kläder, utströ för vinden fjädern och dunet i bolstrar och dynor o. s. v.

Men hur kan juden taga sig fram, när ryssarne göra allt för att kringskära hans rättigheter, frågas med rätta? Härpå kan följande exempel tjäna som svar. En jude samtalade med en högre polisman och yttrade därvid: »Om vi skola »gå på lagen» (= uppfylla lagen) fördärvas den, och vi få ingen nytta. Låtom oss »gå omkring lagen», så ha både ni och jag fördel därav». I ryska språket ligger här en ordlek, som ej kan återgivas på svenska.

Under vistelsen i Ryssland hörde jag en berättelse från Österrike. Kejsaren var upprörd över judarnes stora makt och beslöt att söka frigöra sitt folk från deras tyranni. Han framlade ett lagförslag i statsrådet. Endast en minister bistod honom, varemot alla de övriga talade mot förslaget. Överläggningarna måste uppskjutas. Kejsaren sände då den minister, som biträtt förslaget, på en rundresa genom riket för att utforska folkets vilja. »Men», sade kejsaren, »mottag ingen jude, och tränger han sig på er, så låt honom ej säga mer än två ord.»

Ministern började sin rundresa och bestormades därunder av judiska deputerade, som ej lämnade honom ro varken natt eller dag. Slutligen tillät han en jude få tillträde. Utan att spilla ett ord på hälsning gick juden fram till honom och sade: »Tag, tig» och räckte honom en stor sedelbunt. Juden avlägsnade sig, och ministern stoppade sedelpacken i fickan. Ingen jude syntes mera till på hela resan, som ministern i ro fick avsluta.

Åter sammankallades statsrådet. Kejsaren framlade ånyo förslaget för att stävja judarnes framfart. Alla ministrarne talade även nu mot förslaget, utom den, som gjort resan. Han teg. Slutligen uppfordrades han av kejsaren att säga sin mening. Han stod då upp, drog ovannämnda sedelpacke ur fickan och sade:

»Eders Majestät, detta har jag mottagit, för att jag skulle tiga. Fråga nu dessa herrar, hur mycket de fått, för att de

skulle tala. Härmed ber jag emellertid få inlämna min avskedsansökan.»

Kejsaren stod maktlös gent emot judarne.

Kischinef.

Kischinef ligger i Bessarabien, som nu utgör en rysk landvinning. Hälvten av staden är mycket gammal och existerade redan i 9:de århundradet. Andra hälvten är ny, regelbundet byggd och ganska trevlig. Här liksom i de flesta städer i Sydryssland, som vi under resan besökte, var hettan mycket tryckande och det fina, lättrörda dammet kvävande. Under vår vistelse i Kischinef fick dock staden en grundlig blöta, i det att ett oerhört stritt regn föll. Vattenmassorna formligen öste ned. Stadens gator förvandlades i ett nu till väldiga floder. Det var en egendomlig och intressant syn. Jag valde en utsiktsplats vid en större, brant gata, där de väldiga vattenmassorna störtade ned under brus och dån. Några våghalsar ville visa sig duktiga och sökte vada över men måste fly tillbaka så fort som möjligt för att ej ryckas med. Att vid detta tillfälle köra med häst och vagn över gatan hade varit otänkbart. Så vitt jag vet, spilldes dock här inga människoliv. Vid ett liknande tillfälle i Tiflis *drunknade flera personer på gatorna*.

Efter den långa och ansträngande resan vilade vi nu ut några dagar hos vänner och bröder, innan vi anträdde återresan. Här erhöll jag ock brev från min hustru. Både hon och vår gosse hade insjuknat allvarsamt och väntade på min återkomst.I denna stad levde de båda judemissionärerna pastor Faltin och Rabinovitj, den förre en tysk pastor, den senare en omvänd judisk rabbin. Vidare fanns här också en malakanförsamling. Klart är, att även de vanliga ryska och lutherska kyrkorna voro representerade.

Josef Rabinovitj.

Som jag ovan nämnt, var Rabinovitj en till kristendomen omvänd judisk rabbin. Mycket hade jag förut läst och hört talas om honom, hans omvändelse och tro, predikningar och skriftspridning. Delvis blev jag mycket besviken av att nu se verkligheten, delvis icke, ty hans personlighet var något enastående.

Vi besökte honom. Han satt på sitt arbetsrum. Hans yttre var fint och nobelt. Han mottog oss artigt och bad oss sitta ned, och snart var samtalet i full gång. Hans ord kommo först lekande, såsom den kvicka vårbäcken ilar fram över stenarne. Men de växte snart till en flod av ord så rik, att man drogs med av dess överväldigande styrka. Nu framträdde de karaktäriserande dragen hos juden mer och mer. Han syntes värmd av sina egna tankar, blev inspirerad, och verkliga kvickheter och slående, talande liknelser flöto i en oavbruten kedja. Säkerligen får ej en vanlig människa under åratal fram så många träffande bilder, som han nu på denna korta stund.

Vi talade om judarne i närvarande tid. De likna, förklarade Rabinovitj, en man, som stängt sig inne i ett välbyggt hus och tillskruvat alla fönsterluckor, så att icke en stråle av ljus får tränga in. Han sover lugnt, och tror ej det är tid att stå upp, *ty det är mörkt*. En annan knackar på och säger:»Stå upp, varför sover du?»

Vredgad svarar mannen: »Varför stör du mig? Det är natt, jag vill sova».

»Vad! är det natt? Solen lyser ju klart på himmelen», säger den utanför stående.

»Jag ser klart, att det är mörker och natt», säger den innevarande, »jag har ock en klocka, som visar, att det är midnatt.»

»Vad bryr jag mig om din klocka, solen står mitt på fästet, stå upp, kom ut, och även du skall se det».

»Tror du, *min klocka* bedrar mig? Hon är så dyrbar, gjord av en stormästare.» Därpå lägger han sig åter att sova, vredgad över att hava blivit störd.

»Så är det med nutidens judar», fortsatte Rabinovitj. »Lagen och profeterna utgöra deras dyrbara klocka, men de

sitta i mörker och se på den. Att söka med profeterna bevisa, att Jesus är Messias, är ett fel. Det är, som om, då solen skiner klart, man skulle vilja återvända till nattens mörker och stjärneljus för att därmed bevisa, att dagen är inbruten. Nej, vi skola med Jesus-Messias-ljuset visa, att profeterna talat sanning.»

Vi talade om det slentrianmässiga läsandet av böneformler, varvid R. yttrade:

»Det finnes nu så många moderna judinnor, som blygas för sin härkomst, och i följd därav måste de tala franska. Ja, franska, franska måste det vara. Det går så bra, tills födslosmärtorna komma över dem. Då ropa de på ren jargon: »Jehova, förbarma dig». Då har all deras franska tagit slut. Tills människan kommer i nöd, duger inlärda formler, i nödens stund framträder dock det naturliga.»

Då det tålamodsprövande i att stå och arbeta utan att se någon direkt frukt kom på tal, yttrade han:

»Gud fordrar trohet av oss. För soldaten gäller samma lag, om han är satt som vakt vid riksbanken, där alla kistor äro fulla av guld och värdepapper, eller vid en gammal tom källare, där man en gång i tiden har förvarat litet krut. På båda posterna måste soldaten vakta lika troget och får lika lön därför.»Vi besökte också på sabbaten hans synagoga, som var inrättad i ett privat hus. I fonden voro lagens tavlor med de tio buden, Herrens bön och några andra bibelspråk målade. Morgongudstjänstordningen för Nya testamentets israeliter, som till stor del i formen mycket motsvarade altartjänsten och predikan i en luthersk kyrka, fast innehållet var av mera direkt biblisk prägel, följdes av dess författare. Predikan, som hölls på jargon, förstod jag icke men hörde sedan, att den var mycket god. Värme och kraft i framställningen saknades icke. Endast några få judar och dessutom några judiska ynglingar och gossar voro närvarande.

Framför mig ligga nu några skrifter av ganska märkligt innehåll. »Dokument för den national-judiska kristtrogna rörelsen i Sydryssland», »Trosbekännelse för Nya testamentets israeliter» och »Nytestamentliga national-judiska församlingen», äro bland andra titlarna på trenne skrifter. När man vidare läste i tidningarna om denna rörelse, väntade man med rätta att finna en församling, som *bekände* allt detta. Så var dock icke förhållandet. I verkligheten erhöll Rabinovitj ej rätt av myndigheterna att bilda någon församling, och så vitt jag vet, var det nu endast R. själv med familj, hans broder och en vaktmästare vid synagogan, som stodo i närmare förening med honom. Skrifterna giva oss emellertid ett klart begrepp om, huru Rabinovitj velat trygga sin församling, om han haft folk därtill. Skriftspridningen var även mycket inskränkt.

Det sades mig dock, att det varit tider, då judar i skaror strömmade till för att höra R:s nya lära, men då nyfikenheten stillats, förblevo de allra flesta vid de gamla traditionerna.

***

Nu är Rabinovitj död. Huru mycket, som återstår av denna rörelse bland judarne, vågar ej jag bedöma. Dock vill jag hoppas, att några enskilda kommit till tron på sin Messias.

***

Samtidigt med Rabinovitj verkade pastor Faltin i den lutherska kyrkan i Kischinev. Han var en troende ochsaktmodig man. Jämte sin pastorssyssla i församlingen hade han även ett proselythem. Årligen upptog han tio à tolv judar, undervisade dem och gav dem den ledning och det stöd, de behövde. Skada blott, att dessa tvenne personer, som båda syntes ha gjort till sin livsuppgift att verka för Israels frälsning, icke kunde samarbeta. Den eldige, ofta hänsynslöse Rabinovitj hade behövt den saktmodige Faltin vid sin sida. Ingendera kunde fylla den andres plats, men i samarbetet skulle de ha kompletterat varandra.

Överblick av resan.

Det vi i det föregående sökt teckna de andliga striderna i Sydryssland på 1880-talet, är en tavla med få dagrar men med djupa skuggor. Den är så vemodsfull, att man frestas, för att få den mera tilltalande, till att ej återgiva den naturtroget utan i alltför ljusa färger. Som läsaren ser, är det nästan uteslutande egna upplevelser, jag omtalat,

och de personligheter, jag sökt teckna, äro sådana, som jag lärt känna. Bilden ger oss dock en inblick i ett folkliv, som sovit under en tusenårig helgonkult och därpå vaknar upp och söker ett andligt liv men famlar i mörkret samt vilseledes av vilseledda lärare. Vi se andra, renare former av kristendomslivet uppspira, och dessa vinna delvis terräng på de förras område, delvis övervinnas de av dem. Vi se nihilismens förkämpar blanda sitt gift i den andliga rörelsen. Under allt detta märka vi den gamla ryska kyrkans kamp mot de andliga livsyttringarne och hennes genom den världsliga makten utförda förföljelser mot sekterna, i vilken form dessa än uppträda. Hennes upplysningsarbete kan liknas vid brandkårens, som endast synes vara till för att släcka elden. Just genom dessa förföljelser tvingas sekterna till hemlighetsmakeri, och följden därav blir givetvis många utväxter och besynnerligheter, som aldrig skulle trivas och blomstra i ljuset.

Att vi under resan ofta flera gånger på dagen men i regel en gång dagligen hade möten, då vi talade, bådo och predikade, är en sak, som jag ej ansett nödigt att vid varje tillfälle återupprepa.

Vår skjutsbonde.

Min gode vän och reskamrat Wasili Wasilevitj och jag hade nu styrt färden åt norr och voro i Centralryssland. Intet syntes störa den sköna, ljusa sommarnattens frid — intet utom det med rask fart framåt ilande tåget. De vitnande sädesfälten, de täcka skogslunderna, här och där några dalsänkningar och stundom en by med sina kojor skymtade förbi vårt fönster. Ångvisslan ljöd, och tåget gjorde korta uppehåll vid stationerna. Slutligen stannade det vid Chotiner, och vi stego av.

Vi skulle resa omkring 27 kilometer efter häst och lejde därför en bondvagn. Snart voro vi inpackade i telegan (bondvagnen) och fortsatte färden genom byn ut åt bygden. Den sköna, ljumma sommarnatten på Rysslands vida fält med den balsamiska doften var ersättning nog för försakande av vilan. Vi hade nu månader igenom rest i Lillryssland, och det var ej utan sitt stora intresse att komma upp i Storryssland och få se dess folkliv. Vår skjutsbonde var redan inbegripen i ett förtroligt samtal med sin »pojke», hästen, en av dessa skinntorra krakar, som av zigenarebanden bruka utbjudas för några rubel på marknadsplatserna. Han fick dock smaka lika mycket av piskan som av de goda orden, och därför bar det stundom av med god fart i utförsbackarna. Telegan med träaxlar och oskodda hjul och för övrigt sammanhållen av rep- ochsegelgarnsstumpar var ytterst bristfällig. Man hade all orsak att frukta, att hästkraken skulle fara överända, snörena brista och vi bliva sittande på spillrorna.

Ett så utmärkt tillfälle att få en inblick i folklivet läto vi ej gå oss ur händerna. Vi frågade därför skjutsbonden:

»Hurudan har skörden blivit i år?»

»Nitjevå»Ordet nitjevå är mycket ofta använt i ryska språket och betyder god, gott, bra, intet att anmärka, det gör ingenting, ingenting m. m. dylikt..

»Har ni avslutat den ännu?»

»Nej, icke ännu», svarade han.

»Varför reser Ni då ut att skjutsa, då det är så gott skördeväder?»

»Småpengar behövas — till utskylderna», tillade han.

»Huru stora utskylder han I på varje hus i byn», frågade jag?

»Tjugo kronor, det är ju förskräckligt!»

»Det medges, men huru stora äro de frivilliga utskylderna då?»

»Frivilliga utskylder — vad är det?»

»Huru mycket kostar årligen den där pipan, ni har i munnen?»

»Aha då — den kostar omkring tio kronor — åja, mycket mer än så», tillade han med sorgsen uppsyn.

»Huru», frågade jag?

»Jag är fattig nu, men har ej alltid varit det», sade han. Vi hade en liten festlighet i mitt hus och torrlade buteljer och glas. Slutligen visste vi ej, vad vid gjorde, och när vi då skulle röka, antändes gården och brann ned med boskap och lösören, och själv blev jag med nöd räddad ur lågorna».

»Tobakspipan har således kostat er mycket mer än tio kronor om året.»

»Åja, det har den visst!»

»Huru mycket kostar er glaset då?»

Efter en stunds funderande svarade han: »Omkring två hundra kronor pr år. Till varje helg måste vi skaffa så och så många ämbar brännvin förutom vad som behövs varje söndag».

»Således har ni där 210 kronors frivilliga utskylderårligen. Om ni avstår från glaset och pipan, kan ni första året köpa en ny häst och vagn, ny rock och nya stövlar, och ändå kanske ni får litet över att hjälpa upp stugan med. Utom dessa direkta utgifter förlorar ni något annat, som är ännu mera värt: ni förlorar tid, hälsa och ett gott namn, om ni röker och super».

Över denna beräkning häpnade ryssen. Han funderade på saken en lång stund — men villkoren voro ju orimliga!

»Det är allt gott och väl, men om jag skulle sluta att supa, skulle alla skratta åt mig. Det går ej, det finns ingen i vår by, som ej dricker.»

»Försök ni att bli den förste», uppmuntrade vi honom.

Han stannade hästen, vände sig om och bad artigt att få 40 öre på skjutslönen. Utan att reflektera över saken lämnade jag honom det. Han hoppade ur. Nu först märkte jag, att vi voro mitt för krogen. Den trasiga gestalten slank in där, beställde ett glas brännvin och tömde det i botten, varefter han gjorde korstecken och djupa bugningar inför helgonbilden.

Ja, så slutade denna min nykterhetspredikan, som jag tyckte började så bra. Vi hade härpå ett längre samtal med honom om det enda nödvändiga, själens frälsning. Om han fattade mera därav än av det förra samtalet, vet jag ej — sanningskorn få vi dock så ut efter vägen.

Besök hos adelsmannen Zinovjef.

Den långa, nattliga färden var ändad, och morgonsolen stod redan högt på den molnfria himmelen, då vi nalkades adelsmannen Zinovjefs herresäte. Det låg inbäddat i en ypperlig grönska och var omgivet av en stor trädgård. Nedom sluttningen flöt en flod. I utkanten av den vackra parken låg en vitlimmad rysk kyrka med sina gröna kupoler, och i bakgrunden syntes en ångkvarn jämte magasiner, stall och ladugårdar.

Vi resenärer kommo i den ovannämnda eländiga telegan, och själva voro vi neddammade efter den långa resan. Bonden körde dock fram till stora mangårdsbyggnaden. Vi stego ur och ringde på. Då utträdde en mager ryss, iklädd långstövlar, svarta, vida benkläder och en röd blus, sammanhållen om livet med ett läderbälte.

»Är herr Z. hemma?»

»Ej för närvarande, han är å kronans vägnar ute i byn för inregistrering av hästar».

»När kommer han hem?»

»Till middagen».

»Vem är under tiden herre i huset?»

»Det skulle väl vara jag», svarade lakejen.

»Nå väl, vi äro hungriga, var god och giv oss litet mat, så skola vi göra upp räkningen, då herrn kommer

hem».Lakejen såg förvånad på oss främlingar och frågade: »Skall jag sätta på samovaren?»

Snart sutto vi vid det sjudande teköket. På bordet hade vi gott bröd och färskt smör — o, vad det smakade bra efter det föregående dygnets vaka och fasta. Sedan hungern stillats, började vi se oss om i rummet. Detta bar vittne om, att den föregående ägaren sökt göra det praktfullt, under det den nuvarande sökt få det så praktiskt som möjligt. Så stod ett präktigt piano på sin plats men tjänade numera till bokhylla. Boksamlingen var rikhaltig. Man fann bl. a. stora arbeten om trädgårdsskötsel, jordbruk, hästavel, boskapsskötsel, mejerihantering, byggnadskonst m. m. Förvånande var att se, huru genomstuderade och fulla av anteckningar dessa verk voro.

I Petersburg hade jag flera gånger mött denna adelsman vid andliga sammankomster. Han var omvänd till Herren och syntes hängiven sin Frälsare, men hela det yttre uppträdandet var den bildade, förfinade världsmannens. Det var ej utan, att vi nu med litet spänning avbidade mötet med honom. Vår värd kom efter några timmar hem. En oförställd glädje lyste i hans öga, ett kraftigt handslag, beledsagat av en broderskyss, gjorde, att vi glömde rangskillnad, glömde vår resdräkt och måste deltaga i den gemytliga och trevliga stämning, som besjälade vår värd. Även hela hans yttre hjälpte till härvid, det var ej längre frågan om modet från Paris. Han kom i en brun vadmalskostym och grova smorläderstövlar. Det klädde så väl hans resliga, välväxta gestalt och passade till de manliga, markerade anletsdragen.

Både under och efter middagen fördes ett livligt samtal. Han berättade bl. a. om sin barn- och ungdomstid. Enligt hans egen utsago lärde han då två ting och lärde dem t. o. m. grundligt. Han lärde sig att bliva teatersångare och vidare att slösa bort och fördärva den fäderneärvda förmögenheten. »Dessa två ting kunde jag verkligen», sade han. Så fortgick den unge mannen, tills han en dag, liksom en gång Saulus, mötte sin Frälsare och lämnade sig åt honom. Liksom Paulus räknade allt för skada och avskräde mot att vinna Kristus och vara funnen i honom, så gjorde även Zinovjef. Han drog sig undan stadslivets larm, och med sin unga fru reste hanhit till sin egendom och började arbeta. Efter ett par års lycklig sammanlevnad dog hans hustru, och sedan dess hade han levat ensam härute. Den ovannämnda lakejen var hans ende tjänare.

Efter middagen var han själv vår ciceron och förde oss till stallet. Här hade han utomordentligt vackra avelsdjur, bl. a. en halvblodsarab och en holländsk hingst m. m. Vidare beságo vi avelsgården med över hundra föl och unghästar, fallna efter avelsdjur. I ladugården hade han ock en utmärkt uppsättning av olika djur.

»Ni ser dessa djur», sade Zinovjef. »När jag kom hit, var det livsfara att gå in i stall och ladugårdar; hingstarna betos och slogos, tjurar och kor stångades, och de övriga flydde så långt de kunde från människan. Nu äro alla spaka och vänliga — *det har evangelium gjort.*» Ovillkorligen påmindes jag härvid om apostelens ord i Rom. 8 kap. om skapelsens trängtan efter Guds barns uppenbarelse.

»När jag kom hit», fortsatte han vidare, »fann jag folket förfallet i dryckenskap och andra laster. Ingen hade tagit hand om dem, jordbruket var ytterligt vanvårdat, husen förfallna och allt låg i lägervall. Det var att taga i och söka återgälda, vad jag och mina förfäder hade brutit, och nu ha vi hunnit dit, där vi i dag stå».

Han visade oss ångkvarnen och sädesmagasinen, som han byggt. Det var skördetid, och ute på den rymliga gården arbetade som bäst ett stort amerikanskt självränsande ångtröskverk. Allt var liv och rörelse.

Även visade han oss den stora präktiga mangårdsbyggnaden. Från huvudentrén förde han oss till vänster rätt in i — en smedja. Ja verkligen, det var en smedja med alla till yrket hörande redskap. I ett annat rum var filareverkstad, i ett tredje svarvareverkstad. En sal var fylld med gjutgods och maskindelar m. m. Själv hade han bl. a. utfört ett vackert och mycket stort arbete, i det han uppsatt ett präktigt järnstaket kring den stora trädgården. När jag slutligen uttryckte min förvåning över att han kunnat åstadkomma allt detta, svarade han på sitt bestämda sätt:»Min religion säger mig: Den som icke vill arbeta, han skall icke heller äta.»

Av det sagda har läsaren redan bildat sig ett omdöme om mannen ifråga. Liksom han i det praktiska livet bröt sin egen väg, bröt med den övriga adelns sedvänjor, så bröt han ock sin egen bana i religiöst hänseende. Men ej i så måtto, att han var en ny riktnings upphovsman och ledare. Han tjänade med sin gåva på ett så oegennyttigt sätt som få. Men i uppfattningen av bibliska frågor och spörsmål, gick han sin egen väg. Skulle han tala om, att han

med Paulus räknade alla dagar lika, skulle nog många söndags- och sabbatsbudskristna döma honom, skulle han tala om sin tro med avseende på äktenskap, dop och nattvard m. m., skulle nog många tro honom vara en villolärare. Men han räknade själv allt detta för bisaker, talade ej ofta därom, och då gå även vi förbi det. *Huvudsumman av det han framhöll var dock frälsningen i Kristus*. Trots förföljelsetiderna har han rest vida och talat ordet. Alltid måste han ha någon sysselsättning: köpa hästar från Tamboff, spanska får från Krim, nötboskap från andra håll, studera lantbruksskötsel på andra orter etc., men under allt detta syntes han *mest* intressera sig för *människorna* och deras *frälsning*.

Denne man var ett verkligt original. Under hela hans livsgärning få vi nog skriva hans egna ord: *Detta har evangelium gjort*.

Hos Pioter Alexandrovitj A.

»Tror ni vi böra fara till Pioter Alexandrovitj», frågade vi vår vän Zinovjef.

»Varför skulle ni inte göra det?»

»Han är ju den ende troende i hela den stora familjen, röner mycket motstånd för sin gudsfruktans skull, och måhända skulle vårt besök lända till mera anstöt än nytta», sade vi.

»Skulle det ej bli till nytta? Taga de väl emot eder, är det till nytta, köra de ut er, är det till nytta, tala de vänligt med er eller banna de er, är det till nytta. *Hur skulle ett Guds barn kunna komma till en plats och ej bli till nytta*», genmälte Zinovjef.

»Förhåller sig saken så, resa vi väl dit», svarade vi småleende.

Nu behövde vi ej fara efter en eländig hästkrake i en rankig telega. Vår värd bestod skjutsen, och som kusk tjänstgjorde hans troende trädgårdsmästare; vagnen var förspänd med ett par vackra, ystra hästar ur avelsgården. Nu åkte vi kungligt. Vi foro direkt till staden Arel, omkring fyra svenska mil. Under ett uppbyggligt samtal med kusken gick både tiden och vägen fort, och snart voro vi framme.

Vi ordnade så, att vi kunde fortsätta resan med tåget på aftonen och hoppades påföljande natt få lämna järnvägen ochhinna fram till den ovannämnda broderns hus. Att vi på så sätt skulle få vaka två nätter och tre dagar i rad kunde ej hjälpas, ty tiden var mycket knapp.

Vi presenterade oss själva för Pioter A., som helt naturligt glömt den tillfälliga bekantskapen, då min kamrat presenterats för honom på en järnvägsstation. Han inbjöd oss på te, och vi samtalade en stund. Nu inträffade emellertid något, som jag ej anat. Lika innerligt glad, som han var över vår ankomst, lika förlägen var han gent emot sin familj för vår skull. När téet var drucket, gingo vi ut. Han förde oss ett slag omkring det präktiga boningshuset, visade oss gården, trädgården och uthusen, tills vi slutligen kommo till en nybyggd visthusbod. Här stego vi in och voro på fridlyst område. Här kunde vi samtala om andliga ting, sjunga, läsa och bedja fritt. Denna söndag i visthusboden hör till ett av de dyrbaraste minnen, jag äger från vistelsen i Ryssland. Jag vill i det efterföljande meddela något av vad jag där hörde.

Den unga Pioters förfäder hade tillhört frimurarorden och voro därigenom liksom tränade i en viss barmhärtighetsverksamhet. Då mystikernas skrifter inträngde i Ryssland, omfattades de av denna släkt. De läste och begrundade dem, ja, än mer de översatte flera skrifter till ryska språket. Denna andliga livsriktning gjorde, att de i stort bröto med livet i världen. Alla starka drycker förvisades ur hemmet, likaså allt bruk av tobak. Inga baler och nöjestillställningar förekommo. Bibeln var i flitigt bruk. Pioters fader hade från fjorton års ålder till den ifrågavarande dagen läst bibeln dag för dag. I hemmet fanns också tvenne kassor. I den ena lades tionde, som uteslutande användes till barmhärtighetsverk. Så hade familjen vunnit gott namn och anseende bland folket i orten. Vid de båda äldsta sönernas födelse hade fadren böjt knä och över dem nedkallande Guds välsignelse. En av dem var Pioter. Vid de senare barnens födelse hade detta försummats. Skillnaden var påtaglig: de två äldsta

bröderna voro djupa, begrundande naturer, medan de senare födda syskonen blott levde för sina nöjen.

De båda äldre bröderna kunde redan som barn sitta långt in på nätterna och läsa mystikernas skrifter och talaom ett heligt liv. Då de börjat skolan, blevo de för sin fromhets skull föremål för allmänt åtlöje både av lärare och kamrater. Pioters äldre broder hade en gång skrivit en uppsats över ämnet: »Människans liv liknat vid en seglats». Gossen inlade i denna uppsats mystikernas djupgående tankar om människans tillvaro och liv. Detta var fullkomligt främmande för läraren, som inför hela klassen förlöjligade det hela. Ja, ännu mera, han tog uppsatsen inför lärarekollegiet och uppläste under hån »dårskapen». En annan lärare tog då uppsatsen, inlade känsla och liv i densamma, och kollegiet tillerkände gossen högsta betyget. Läraren måste giva lärjungen upprättelse.

Vid denna tid blev Pioter troende och fann frid med Gud samt blev frälst även från ryska kyrkans helgonkult. Därigenom förvärrades hans ställning, och hatet mot honom växte. Ej heller den religiöst anlagde fadern fattade sonens nya religion. Han ansåg honom som förlorad för kyrkan och sin adliga ätt, ett familjens sorgebarn, som otvivelaktigt för sin religions skull skulle komma att förvisas till Sibiren.

Den, som avlagt studentexamen, behövde endast under ett år fullgöra värnplikten, alla andra måste göra soldattjänst fyra år. Att avlägga studentexamen ansåg dock Pioter själv liksom även hans fader omöjligt, ty prästen, som kände honom såsom kättare, skulle ej försumma att här hämnas. Under mycken bön beredde Pioter sig på examensdagen. Alla ämnen voro lyckligt genomgångna, endast examen i religionslära återstod — det bäst lärda och mest fruktade ämnet. Han kunde nu skrymta och svara regelrätt efter läran — och därmed förneka sin tro och sin Frälsare. Han kunde bekänna, vad han trodde — och förklaras underkänd och än mer, förklaras vara en kättare. Han beslöt i Jesu namn att säga sanningen.

På bordet låg det lika många biljetter, som det fanns studenter att examinera. Nu berodde mycket på, vilket ämne han fick. Biskopen satt i sin kateder, och Pioter trädde fram med klappande hjärta. Han tog en biljett: — ämnet, som stod på densamma, lydde: den äldsta kristna kyrkan. — Här var han hemma, frågorna besvarade han med liv och hänförelse. Biskopen var förtjust, gav högsta betyget åt den märkvärdigelärjungen, varefter han vände sig till prästen, tryckte hans hand och tackade honom för den grundlighet, varmed han undervisat i bibeln. Till Pioter gav biskopen några uppmuntrande ord och yttrade bl. a., att han vore viss på, att om än alla andra bleve avfällingar från den rätta kyrkan, så skulle dock Pioter bliva en stödjepelare. Under tiden stod prästen hotfull och bitter men fick ej tillfälle att anklaga den förhatade kättaren.

Nu återstod ännu en ceremoni. Alla lärjungarna skulle kyssa korset och biskopens hand. Detta ansåg Pioter som avgudadyrkan och kunde ej förmå sig därtill. Han stod främst i ledet. I detsamma som Pioter kom, meddelade sig biskopen med annan person, Pioter bugade sig och gick, och närmaste kamrat kysste både korset och handen. En av lärarne, som uppmärksammat tilldragelsen, sade honom sedan: »Ni kom ganska lätt undan från att behöva kyssa den långmanige»“Långmanige“ kalla ryssarne ofta skämtsamt sina präster och biskopar, emedan de hava långt hår och stort helskägg..

Nu hade han genomkämpat en svår dust. Men en annan återstod, nämligen krigstjänsten. Han hade läst evangelii kärlekslag och trodde ej, att det var möjligt för honom att vara trogen mot den och på samma gång lära sig använda vapen mot sina medmänniskor. Skulle nu Herren förmå frälsa honom även ur denna svårighet? Han satte sig i en spårvagn och reste hem. Under tiden kom han i samtal med en ung, uniformerad man om examen och krigstjänsten. Främlingen upplyste honom, att han fullgjorde sin värnplikt i en avdelning av generalstaben såsom kartläggare, men på samma gång omnämnde han, att där endast fanns plats för fem à sex personer årligen, ehuru ansökningar inkommo i hundratal.

När Pioter kom hem, blev sorgen förbytt i glädje. Man kunde knappt tro det vara verkligt, att han genomgått sin examen. Nu omtalade han även för fadren sitt möte med den unge mannen och att han önskade fullgöra sin värnplikt som kartläggare. En sådan plats, menade fadern, stod öppen endast för de högsta tjänstemännens söner; Pioters familj ägde ej sådana förbindelser och relationer, att något sådant kundetänkas möjligt. Pioter behöll dock sitt hopp till Herren, ty för honom var allting möjligt.

I Pioters hem liksom i så många andra adliga familjers i Ryssland hade rikedomarna smält ihop, och man stod invid ruinens brant. Det var blott skuggan kvar av den forntida makten. Pioter insåg till fullo sin plikt att söka taga vara på kvarlevorna och rädda, vad som räddas kunde. Han stoppade sitt betyg i sin överrocksficka och for ut till den egendom, som ännu fanns kvar. Den var i ett eländigt skick. Här började han med kraft och energi att arbeta och bygga upp nya hus, sökte bringa jordbruket i tidsenligt skick, omarbeta trädgården och anskaffa en ny uppsättning boskap etc. Under tiden levde den övriga familjen kvar i sitt hus i Moskva.

Slutligen måste han för affärer resa till staden. När allt var klart, satte han sig i sitt ekipage och reste till stationen. Just som han ankommit dit, blåste tåget avgångssignal. »Det var väl Guds vilja», sade Pioter till kusken, som smålog åt herrns enfald att taga sådant från Gud. »Vi fara nu åter hem», fortsatte han.

De hade ej åkt långt, förr än Pioter såg en ung man i den egendomliga uniformen. »Stopp»! I ett nu stod Pioter inför honom och utfrågade alla omständigheter vid den ifrågavarande tjänstgöringen. Men det var enligt främlingens utsago lönlöst att söka. Pioter avlägsnade sig men kallades strax tillbaka, varvid främlingen yttrade:

»Jag kommer i håg, att en av oss blifvit sjuk och lämnar in sin avskedsansökan — ni kan ju försöka».

Pioter fick adress och reste omedelbart till den anvisade platsen. Ja, avskedsansökan hade inkommit. »Jag sänder den just till general N., men han skall inom 10 minuter resa bort, skynda dit, får ni se, hur det går», sade tjänstemannen.

Pioter skyndade till generalens bostad. Portieren nekade honom dock bestämt tillträde, ty generalen skulle resa. Efter alla fruktlösa försök att få komma in gick Pioter modstulen bort. Då hörde han en röst från övre våningen ropa:

»André, vad gör du? Har ej generalen förbjudit dig att neka besökande tillträde?»Pioter skyndade tillbaka och fick audiens. Han framställde sitt ärende.

»Vad är detta»? frågade generalen. »Jag har just detta ögonblick fått avskedsansökan och ni begär platsen, det går dock ej min gosse, det är hundratal som vänta på den. Hur kom ni hit?»

Okonstlat omtalade han förloppet, varpå generalen yttrade: »Synbarligen är ni en lyckans gunstling. Står platsen ledig, får jag ej ro natt eller dag. Ni får den väl, så är jag fri, var äro edra betyg?»

Pioter stod utan betyg. Han ville hämta en kopia från läroverket, men generalen svarade blott: »Omöjligt».

Pioter fick avlägsna sig — så nära målet och dock utestängd. Han gick bedrövad ut och iklädde sig sin kappa — det frasade ett papper i fickan. Där bar han ju det avglömda betyget. Han rusade nu in därmed.

»Skämtar ni med mig?» frågade generalen. Åter fick han omtala förhållandet, att han glömt betyget i fickan, när han reste till landet och att det legat där sedan. Han fick så platsen och tillträdde den strax därpå utan att behöva svärja, som han enligt evangelii lära såg sig förhindrad att göra. Så slapp han ock ifrån att bära vapen.

När han for hem, omtalade han sin lycka för den gamle trotjänaren, kusken. Nu skrattade denne ej längre åt unge herrns tro på, att Gud hade sin mening med, att de kommo för sent till tåget. Familjen blev utom sig av förvåning över att höra, huru Gud hade lett saken till sådan god utgång. Hade Pioter tvingats till krigstjänst men nekat att svärja och nekat att bära vapen, skulle fängelse och förvisning blivit hans lott. Nu var det dyrbaraste familjen ägde räddat: det ärade, obefläckade, adliga namnet.

Den nya tjänsten var lätt. I läroverket hade han sökt sprida evangelii ljus, men ingen av kamraterna ville lyssna därtill. Ehuru Pioter själv hade litet arbete, fick han strax därpå en »medhjälpare», en fursteson, som här ville genomgå värnplikten. Denne lyssnade med begärlighet till ordet, och de läste ofta och mycket i Nya testamentet. En dagöverrumplades de därvid av en general, som fick se dem läsa. Han tog boken och såg på den.

»Vad!» utropade generalen, »läsa ni evangelium. Jag har länge märkt, att ni varit fridsamma ynglingar, men inte kunde jag tro, att ni läste bibeln. Det var märkvärdigt!» sade han och lämnade den boken tillbaka.

De hade väntat att få en anmärkning, ja, kanske bliva anklagade, men fingo i stället uppmuntran.

Detta var endast en del av de upplevelser, han berättade för oss i visthusboden. Fram på eftermiddagen kom hans mor och inbjöd oss att med familjen intaga aftonmåltid. Ett livligt samtal uppstod om bibeln och dess lära, mystikerna och deras skrifter m. m. Sedan visade oss den gamle adelsmannen med synnerlig tillfredsställelse det nybyggda, trevliga huset och den välskötta trädgården. Allt detta var ett verk av hans Pioter, som han nu värderade och ansåg som *familjens räddare*.

Något om folklivet i Centralryssland.

I trakten kring Moskva och de där omkring liggande guvernementen förekomma mycket få sekterister. Mig veterligt finnas ej heller några tyska kolonister, varför den ryska kyrkan ostört här utbrett sin kult. Få vi bedöma kyrkan efter folklivet, står den sannerligen ej högt, ty dryckenskap, tobaksrökning och sedligt förfall ha gått hand i hand för att ruinera folket i både andligt och lekamligt hänseende. Den nyss förut omtalade skjutsbonden är ett exempel, hämtat ur hopen, en typ för dessa ryssar.

Planen för deras byar likna våra småstäder med sina raka gator och tätt sammanbyggda hus, som uppföras av trä. På sommaren har man ofta litet regn men till följd av fastlandsklimatet mycket hett. Det gör, att allt i byarne, både halm och annat foder samt husen bliva mycket lätt antändbara. Då den oundvikliga tobakspipan med dito tändstickor alltid skall vara till hands, inträffa lätt eldsvådor. I de flesta städer och byar, vi genomreste, syntes spår efter förödelsen. Man berättade oss, att nio eldsvådor på en dag iakttagits från en plats.

En av de djupa skuggsidorna av det ryska folklivet möter oss mera märkbart här än på andra orter. Till det yttre ter sig bondens familjeliv patriarkaliskt. Föräldrarne välja brud åt sin son och ombesörja bröllopet. De unga stanna hosföräldrarna. Ja, även om där är fem à sju söner, så måste de med sina hustrur stanna, om fadren så bestämmer, ty detta ligger helt i hans makt. Tillåter fadern sin son att taga ut pass, är han fri att resa, i annat fall icke. Men då den ryske bonden oftast saknar tillräckligt med jord, måste han låta sönerna lämna hemmet för att förtjäna penningar, antingen söderut till de större godsen eller upp till fabriksstäderna Tula, Moskva eller Petersburg. Sådana arbetaretåg, som likna stora trupptransporter, gå allt efter årstiderna mot södern eller norden och förmedla så den levande handelsvaran på arbetsmarknadens stora fält.

Medan sönerna äro ute på arbetsförtjänst eller fullgöra sin fyraåriga värnplikt, händer stundom, att svärfadern träder i brottsligt förhållande till sin eller sina sonhustrur. Enligt den myndighet, familjefadren äger, är det ingen möjlighet för dessa unga, åtminstone ej utan rättegångar och offentliga skandaler, att befria sig ur hans hand. Förbannelsen härav uteblir icke. Strider och tvedräkt i hemmen höra till dagordningen.

Byarne äro ytterst eländiga, och allt tyder på fattigdom och förfall. Stugorna äro små, nästan kubikformiga. Hästar och boskapsdjur äro ruggiga, vanskötta och magra. Alla jordbruksredskap och vagnar äro primitiva och bristfälliga, klädedräkten är enkel och tarvlig, kanske rättare slarvig, och ofta skyler man sig blott delvis i trasorna.

I intellektuellt hänseende är den ryske bonden visst icke vanlottad. Han har i allmänhet ganska stora förutsättningar, och mången äger en god naturlig begåvning. Genom byorganisationen med rådhus och sammankomster uppodlas stundom en god diplomatisk och oratorisk förmåga, som man ej anar kan finnas under de grova kaftanerna. Men det är dock undantag. Större delen av dessa byinnevånare äro mycket okunniga, och kyrkan gör sitt bästa för att inga tankar och reflektioner skola uppstå bland dem. Hon sörjer för, att en massa av små skrifter och ströblad gå ut bland det rättrogna folket, men innehållet i dem är ofta så underhaltigt, att man kan förvånas över, att folk med sunt förnuft kan skriva något dylikt. De vidunderligaste spökhistorier kan man här få se beskrivas såsom heliga berättelser. Dengudhängivne munkens första övning i tålamodets och självförnekelsens heliga dygder består däri, att han ej får rengöra sin cell utan måste vistas i smutsen, ej får utrensa ohyran, ej får göra sig ren, när han uppfrätes av den. — Som exempel på ryskt tålamod kanske detta ej är så olämpligt. Men lär man ryska folket, att smutsen och ohyran äro helighetsbringande nådemedel, får man ej förvånas, att tillståndet ej är bättre, än det för närvarande är. André.

Man skulle ej utan skäl kunna kalla Rysslands präster och poliser »Ryska missionskommittén». Genom de förföljelser, som dessa åstadkomma, sätta de olika verksamhetskrafter i rörelse, förflytta ofta de energiska och bästa missionsarbetarne från de trakter, där andliga rörelser redan vunnit fast fot, och sända dem till mörka, ouppodlade fält. På så sätt har evangelium spritts till förut vanlottade orter i Ryssland. För dem, som hava Gud kär, verkar allt till det bästa. På ovannämnda sätt hade även André, den man, om vilken vi i det följande vilja tala, blivit tagen från sitt arbetsfält i Kief och förflyttad till det mörka Tulska guvernement i hjärtat av Ryssland.

Jag och min reskamrat önskade besöka honom. I Sverige har man ingen aning om, huru mycket uppseende ett sådant besök kan väcka i Ryssland. Poliserna i staden, gendarmerna på järnvägsstationerna, byns äldste och präster, — alla ha de sina ögon riktade på främlingen, och alla anse sig i full rätt att examinera honom. Min kamrats lillryska dialekt och min utländska accent och våra för ortens befolkning främmande dräkter, allt tydde på, att vi voro långväga främmande. Vad kunde dessa hava att skaffa med en simpel bonde ute på landet?

Min kamrat måste ensam begiva sig ut från järnvägssta-269

tionen för att uppsöka André. Funne han honom, och det vore utsikt för mig att komma efter, utan att polisen grepe oss, skulle jag hämtas senare. Nu följde några odrägligt långa väntans timmar. Mörkret hade redan inbrutit, och med det släcktes hoppet att få resa ut till byn. Nu inträdde dock i väntsalen en lång, mager ryss med svart hår och stort helskägg, bruna kvicka ögon och bestämda anletsdrag. Hans vaksamma öga överfor sällskapet, som till stor del bestod av halvdruckna personer, och så kom han direkt fram till mig och frågade:

»Varifrån kommer ni?«

»Jag kommer från staden H.»

»Varför har ni stannat här?»

»Jag hade ett ärende och stannade därför.»

»Är ni predikant?» frågade den närgångne främlingen, om vilken jag ej ännu visste, huruvida han var vän eller fiende.

»Tillåt mig att göra er en genfråga. Vem är ni och vad är ert namn?»

»Mitt namn är André.»

»Har någon främling kommit på besök till er», frågade jag för att ytterligare försäkra mig om, att ingen falskhet förelåg.

»Ja.»

»Vad var hans namn?»

»Han heter Wasili N.»

»Gott, jag är den man ni söker.»

Jag anför detta för att visa, huru man i kritiska tider presenterar sig för sina vänner. »Vi fara då hem», fortsatte ryssen och tog en del av packningen och gick. Snart sutto vi i den vanliga ryska telegan, en träaxlad bondvagn, och under det vi foro framåt mellan eländiga byar, där allt vittnade om fattigdom och förfall, samtalade vi om folkets ekonomiska och andliga ståndpunkt. Efter halvannan timmes färd kommo vi till en by, där en koja lutade åt öster, en annan åt väster. I ena änden av byn syntes en nybyggd stuga — den ståtligaste av dem alla. När vi hunnit dit, sade skjutsbonden:

»Här äro vi hemma.»

Vi möttes nu av min kamrat och Andrés hustru. Av värden välkomnades vi med vidöppen famn och många broderskyssar. Här stod den oumbärliga samovaren, téköket, redan270

sjudande på bordet. Vi tackade Gud för hans godhet och bådo om välsignelse över vår sammanvaro och de

jordiska gåvorna. Huru hemtrevligt kändes det ej i denna pilgrimens hydda! Vår värd omtalade därpå sin levnadshistoria, som för mig var av synnerligt stort intresse. Då min kamrat kände till den likadan förut, ligger däri en borgen för, att den är sann.

André var född i denna by och vistades där, tills han utskrevs som soldat. Värnplikten var fem år. Under soldattjänsten lärde han jämte några av hans kamrater att känna och älska Gud. Då han fullgjort sin värnplikt, bosatte han sig i Kief. Denna stad är för ryssarne, vad Rom är för katolikerna.

I Chersonska guvernementet hade en kraftig, andlig väckelse uppstått. Den broder, som var det synliga redskapet i Guds hand, greps och fängslades av präster och poliser och sändes därpå som fånge till sin födelsebygd i Kieffska guvernementet.

Genom denne mans verksamhet hade, som nämnts, en stor andlig väckelse ägt rum i landsbygden men icke i staden, som hittills varit helt oberörd därav. Det blev nu Andrés uppgift att här tända den heliga elden. Genom otroliga lidanden, försakelser, förföljelser och trakasserier arbetade han sig fram och hade slutligen en liten troende församling i sitt hus. Genom att gå sina fiender rätt in på livet och enskilt samtala med dem avväpnade han många och vann dem till vänner. Svårast voro dock de ryska prästerna. De anklagade honom inför myndigheterna och sände sina missionärer, som oupphörligen störde mötena. De anordnade offentliga disputationer etc. Vid de senare drogo de i allmänhet kortaste strået, ty inför bibelkunskapen och visdomen, som talade i och genom denne man, kunde de ej bestå. Andra medel måste därför tillgripas. André stämdes som kättare och utövare av förbjuden propaganda.

Genom sitt klara bibliska vittnesbörd och sina visa svar gick han genom Guds nåd segrande ur striden. När han frikändes, rasade prästerna av harm. Nya stämplingar och rättegångar följde, varvid André slutligen förklarades brottslig.271

Han överklagade domen, och tvärt emot, vad man kunde tänka sig, frikändes han även nu i högsta instans. Nu kunde han åter fortsätta sitt arbete.

Staden Kief besöktes vid denna tid av en baptistpredikant, Pauloff. André mottog honom med glädje, och Pauloff predikade i hans hus och församling. Snart bragtes dock dopfrågan på tal, och flera av de troende voro villiga att låta döpa sig. Pauloff vände sig nu till André för att höra hans vittnesbörd om dopkandidaternas kristliga liv. André, trogen sin vana att oförtäckt säga sanningen, gick igenom listan av anmälda: »Denne är en troende» — »denne säger sig vara troende men super i smyg» — »denne är ej sannfärdig i sitt tal» — »denne åter är en sann kristen» — »denne man bekänner tron, men han är en tjuv» etc. På detta sätt skrev han betyg åt alla, och att han träffade huvudet på spiken, måste de erkänna. Då de bästa och ädlaste karaktärerna på detta sätt utgallrats och döpts av Pauloff, tog han den nybildade baptistförsamlingen till en annan plats, hyrde en egen församlingslokal, tillsatte en äldste av de döpta och inrapporterade till de sina den »stora segern» för Guds rike.

André var nu åter allena, t. o. m. hans hustru hade ingått i den nya församlingen, och att den ej erkände en »odöpt» som ledare eller predikant är givet. De, som ej fått medlemskap hos baptisterna, stötte sig på André, därför att han uppenbarat deras felsteg och synder och drogo sig därför tillbaka.

André började på nytt och hade efter någon tid åter en församling i sitt hus. När icke pravoslavnska kyrkan kunde genom rättegångar och förvisning stävja den andliga rörelsen, började en ännu intensivare kyrklig mission att utövas för att på den vägen föra de sekteriska tillbaka till kyrkan. Härvid använde dennas missionärer många medel såsom diskussioner, lock, penningegåvor, trug, hot, böter, straff och fängelse. I de flesta fall var dock allt förgäves. På Andrés sammankomster uppträdde dessa missionärer oupphörligen störande. En av dem var mer illfundig än de övriga. Han talade milt och vänligt. Han sade sig vara driven av Kristi kärlek, och utan jordiska fördelar hade han kommit för att om möjligt leda dem åter till den enda saliggörande kyrkan.272

»Det är icke Kristi kärlek, utan den lön du får, som driver dig hit,* sade de evangeliska.

»Jag går utan lön», svarade missionären.

Några dagar därefter uppgavs i tidningen, att nämnde missionärs lön av metropoliten var bestämd till 400 rubel. André tog tidningen, gick till metropoliten och, visande på uppsatsen, frågade:

»Är detta sant?»

Metropoliten svarade undvikande, och André fortsatte:

»Vem av eder är en lögnare, ni eller eder missionär?»

»Hur så då?»

»Jo, er missionär kommer och säger oss, att han, driven endast av Kristi kärlek, utan lön gått ut för att omvända oss, och här säges, att han har 400 rubel därför.»

»Det är icke eder sak», svarade metropoliten.

»Är det icke vår sak? Hur skulle vi kunna omvända oss genom eller tro på en lögnare?»

Frågan lämnades outredd av metropoliten.

Som känt är, lever det högre prästerskapet i Ryssland i ogift stånd. Det sedliga livet är dock icke det bästa, och så var även fallet här. En metropoliten närstående person hade blivit omvänd till Herren, varför André var väl underrättad om förhållandet inom metropolitens palats. André begav sig åter dit men upplystes vid ankomsten om att mottagningstiden för dagen var förbi.

»Säg metropoliten, att André är här», ljöd den bestämda befallningen.

Det lyckades, och han fick audiens.

»Jag hör», började André, »att mottagningstiden är slut. Är ni en Kristi tjänare och bestämmer två timmars mottagningstid om dagen? Så gjorde aldrig Kristus, han mottog syndare även om natten.»

Metropoliten såg förvånad på den besökande, som fortsatte:

»Så lär du icke dig själv, du som lärer andra; du som predikar, att man icke skall stjäla, du stjäl; du som säger, att man icke skall göra hor, du gör hor (Rom. 2: 21—22); du som säger dig icke hava någon hustru, du har två.»273

För metropoliten var en sådan bättringspredikan för mycket. Sedan han avfärdat den besökande, befallde han fram sin vagn, for direkt till guvernören och utropade där:

»Sänd bort André från staden, han låter mig knappast leva!» Så skedde ock. Den man, som av både lägre och högre domstolar frikänts, han blev nu utan rannsakning dömd och förvisad från staden Kief—ett sakförhållande, som knappast torde äga motstycke i andra länders rättsväsende. Han sändes nu till sin hembygd. Ryktet hade gått före André, och ankommen till sin fäderneby mötte han mycket motstånd, ty prästen uppviglade t. o. m. hans släktingar mot »kättaren». Han nödgades under strängaste vintern bo i ett uthus. Att flytta till en annan by eller till en stad hade han ej rättighet. Han måste nu tänka på att få någon inbringande sysselsättning, som skulle skänka honom uppehälle, och hans nitälskan för själars frälsning gjorde, att han även sökte få ett arbete, som gav honom mera direkt beröring med folket. Han köpte ett tröskverk och for omkring till bönderna. Det skänkte honom arbete och uppehälle på hösten. Därefter skaffade han sig en väderkvarn. Då förbjöd prästen folket att mala sin säd hos honom. Vidare var man van att utföra sådana sysslor på söndagen. André övervann dock slutligen dessa svårigheter, och härmed var den hotande ekonomiska nöden avhjälpt.

Men än mer. I kvarnen var det utmärkta tillfällen att missionera. För att ej stöta de rättrogna ryssarna med talet om gudabilder och avguderi etc. köpte han en av de ortodoxa mycket ansedd kyrklig tavla, föreställande den yttersta domen. De, som uppstått ur grifterna, träda här fram för domaretronen, där deras gärningar räknas och vägas, och allt efter utslaget ställas de på högra eller vänstra sidan. I nedre hörnet av tavlan var helvetet avbildat. Mitt i lågorna satt djävulen med Judas i sin famn. I sina händer höll djävulen en kedja inneslutande en mäkta stor hop människor, vilka han drog ned i förtappeisen. Orymma djävlar med förskräckliga tillhyggen körde på dem. I första ledet kom metropoliter och präster, därefter konungar och kejsare, adel och välborna, köpmän och

hantverkare, bönder och arbetare och slutligen tiggare.

Denna tavla blev i allmänhet utgångspunkten för hans

14274

undervisning. Att han ej försummade att visa, huru präster och ståndspersoner gingo före folket till förtappeisen, säger sig självt. Tavlan var ju en gammal rättrogen bild, och ingen vågade säga något mot den. Omöjligt hade han kunnat finna ett bättre sätt att varna okunniga och i sin religion bortkomna ryssar från ett fasthängande vid kyrka och präst. Den synliga frukten av hans arbete var en flicka, som blev omvänd till Herren och offentligt avsade sig all gemenskap med kyrkan och dess bilddyrkan.

Åter drogs nu André inför rätta. Han anklagades för många brott, men de tvänne huvudsakliga voro: han hade utövat förbjuden propaganda, och han var nihilist. Hans hus genomsöktes, hans böcker beslagtogos och bortfördes. Inför rätten vittnade prästen i egen person mot honom och beskyllde honom för att vara en nihilist, som ville döda kejsaren. Nu brast Andrés tålamod, och han utropade inför rätten:

»Det är prästerna och deras söner, som äro nihilister.» Därpå uppräknade han en hel rad av präster och prästsöner, som dömts som nihilister. Förskräckt utropade då prästen: • (

»Det» är icke jag, det är min brorson, som är nihilist!» André uppmanade folket att komma ihåg, att prästen själv bekant, att i hans släkt funnos nihilister. Vidare hänvisade han till i Kief och vid högre rätter avgjorda mål, då han frikänts. Följden blev, att André även denna gång frikändes. Genom lugnet, som inträtt efter stormen, var det möjligt för oss främlingar att i frid få besöka detta trogna Guds vittne.

Att vi i ett hem som detta sökte uppbygga varandra på vår allra heligaste tro med bibelläsning, bön och sång och att sådana privata andaktsstunder lämna djupare och varaktigare minnen än många stora sammankomster, behöver knappt sägas.

Dagen började redan gry, innan den lilla gruppen upplöstes, och vi gingo att njuta några timmars vila.

Snart började dock tröskverket på gården att bullra. Vi stego upp och togo detsamma och arbetet i betraktande, gjorde ett besök i väderkvarnen, beságo byn, som tedde sig i all sin prydno. O, huru eländig den var! Dock hade efter Andrés hitkomst många förbättringar gjorts. Man hade inbetalt de två275

års resterande utskylder, i vilka byn häftade, man hade börjat fira söndagen som vilodag i stället för marknadsdag etc. Då André slutligen på bystämman föreslog, att man skulle anskaffa brandredskap, trodde de ryska bönderna nästan, att han förlorat förståndet. Deras motargument lydde:

»Skaffa vi brandredskap, så få vi ju aldrig några nya hus.»

Minnet av detta besök är som en kär och dyrbar tavla med ett välkänt motiv. Få människor har jag mött, vilkas karaktär så mycket påmint om Johannes döparens, som vår broder André. r

Malakanerna i Marschansk.

I Orlovska, Tulska och Rjasanska guvernementen funno vi ganska få sekteriska och andligt intresserade personer, men då vi kommo in i Tambovska guvernementet, var förhållandet annorlunda. I staden Marschansk fanns en malakanförsamling. Vi uppsökte den och bevistade några av dess sammankomster, men något andligt intresse förspordes där ej. Medlemmarne syntes vara lika tillfredsställda med sina yttre former och ceremonier som den ceremoniösa kyrka, från vilken de separerat. Här hade greve Tolstojs läror på ett för malakanerna på andra orter fullt främmande sätt omfattats och praktiserats. En följd därav var, att äktenskapen inom deras grupp blivit ytterst få. Bland dem fanns en stor hop ogifta män och kvinnor upp till 45 års ålder. I alla andra malakansamhällen äro föräldrarna fnycket måna om, att gossen gifter sig vid 17 à 18 och flickan vid 15 à 16 års ålder. Utan tvivel är detta senare att föredraga, och genom dessa tidiga giftermål slippa dessa unga undan många frestelser, för vilka de eljes skulle utsättas. Inom malakanernas sekt var ett strängt sedligt förhållande i allmänhet rådande vid den tidpunkt, om vilken vi nu tala. Men som ofvan visats, hade Tolstojs egendomliga lära om sedlig

renhet här slagit rot. Huruvida den sedermera i praktiken höll sig så ren, kan jag ej bedöma. Greve Lev Tolstoj.

När man talar om kulturella och religiösa personligheter och rörelser i Ryssland, kan man ej förbigå den i många avseenden märklige greve Lev Tolstoj. Otvivelaktigt har dock Tolstoj med sin litteratur haft större inflytande utom än inom Ryssland. Tolstoj hade en öppen blick för tidens lyten. Han såg lättjan, sysslolösheten och det hav av nöjen, i vilket ryska societeten dränkte tid, krafter, penningar och hälsa. Han började forska efter något högre och ädlare. Fanns detta i filosofien? Han genomsökte den men fann ej, vad han där väntade sig. Han gick till teologien med samma resultat. Uttröttad av detta arbete vände han sig till bibeln. Mäktigt greps hans ande av Jesu höga personlighet, hans renhet i livet, hans upphöjda läror och hans verksamhet bland folket.

Det berättas om en rysk stenhuggare, som en tid arbetade i Petersburg, att han började läsa Nya testamentet. Han kom till den uppfattningen, att storstadslivet i sig självt var onaturligt och syndigt. Han lämnade därför Petersburg och for ut på landet och sysselsatte sig med jordbruk. Penningar avskydde han. Varje människa skulle nära sig med sina händers arbete. Vad som översteg det, som tillhörde livets nödtorft, skulle delas ut åt fattiga och hjälpbehövande. Sina lådor, koffertar, dörrar och förrådshus lämnade han olåsta. Det berättas, att då tjuvar en natt kommo med häst och vagn och278

stulo hans säd, han väcktes av bullret och gick ut. Då de flydde med sin fångst, ropade han efter dem, att de glömt en säck och kunde återkomma och hämta den. Likaledes lär en tiggerska en gång ur en koffert stulit hans hustrus bästa kläder. Då grannarna gripit tjuven, återförde de henne med tjuvgodset, men ägaren öppnade endast kofferten och frågade, om det fanns något mera där, som tiggerskan behövde. Ryktet om denna egendomlige man sträckte sig ganska vida inom Ryssland, och en skara slöt sig till honom såsom hans lärjungar, men sedan denna lära mistat »nyhetens behag», dunstade lärjungarne bort, och man märkte ej mera av hela rörelsen.

Det säges, att denne man varit Tolstojs lärare och andlige fader, och genom Lev Tolstoj spriddes sedan den ryske bondens teorier och tankar, omklädda i ett vackert och kraftigt språk, till de flesta av jordens civiliserade folk. Grundtanken, uttalad av Paulus, omfattad och praktiserad av stenhuggaren, blev även grundtonen i Tolstojs hela liv. Han försökte ock att praktisera den själv, i det han åtminstone vissa perioder av sitt liv sysselsatte sig med fysiskt arbete åtta timmar om dagen.

Den sexuella läran och helighetsidén, som Tolstoj förfäktar, återfinna vi, som förut visats, i den ryska sektens Chlistis lära. Den antimilitaristiska idén se vi bekänd och utövad av duchaborerna. Det var således för den ryske greven att stiga ned till de djupare leden av ryska folket och där finna alla dessa idéer delvis bringade i praktik. Han behövde endast upptaga och omkläda dem i tilltalande form.

Då Tolstoj en dag vandrade gatan framåt, såg han, huru en vakthavande soldat körde bort en tiggare. Tolstoj gick då fram till soldaten och frågade:

»Har ni läst evangelium?»

»Ja», svarade soldaten men tillade: »Har herrn läst soldatreglementet?»

Soldatreglementet och evangelium, tänkte Tolstoj, de kunna aldrig förenas. I en skrift, Sagan om John Fåne, låter han denne representera kroppsarbetet, varemot hans broder Simon Hjälte får beteckna krigsmakten och Taras Storbuk penningväldet. På ett enastående sätt gisslar han här krigs- och279

penningeväldet och visar, att kroppsarbetaren får föda båda. Men för nihilismen visar han ock, att vägen att övervinna dem båda ej är att sätta våld mot våld utan den är, att man passivt betraktar dem och låter dem så att säga förtära sig själ va. »Den som ej vill arbeta, han skall icke heller äta.»

»I skolen icke motstå den, som är ond», är en älsklingssats hos Tolstoj. Den förfäktar han även i den ovanstående, ja, i alla sina skrifter. Blott ett exempel härpå:

I ett stort, härligt sädesfält voro flera skördemän sysselsatta. En kalv förirrade sig dit in. I sin iver att rädda sädesfältet släppte männen sina liar, kastade sig upp till häst och började jaga kalven. Förskräckt sprang denne vilt hit och dit, och ryttarne jagade efter. Gråtande stod kalvens ägarinna på vägen och åsåg det hela och klagade:

De jaga min kalv till döds. Slutligen nödgades ryttarne stanna, gumman lockade på sin kalv, som flydde till henne, och — faran var avvärjd, men sädesfältet nedtrampat och förstört.

Den sats i Nya testamentet, som Tolstoj mest av alla höll på, är dock: »Älska din nästa såsom dig själv». Den tillsammans med de ovannämnda tvenne utgör grundtonen i hans lära. Denna lära är utomordentligt vacker och tjusar mångas sinnen genom sin renhet, men religion är det icke i den. Det torde vara orsaken, varför så mången med hänförelse omfattar den. Fattar jag Tolstoj rätt, älskar han väl bäckens flöden men vill ej veta om källan, varur den härstammar; han älskar frukterna, men vill ej veta av trädet, varpå de växa; han hänger sig åt andra budet: »Älska din nästa som dig själv», men vill ej veta av det första: »Älska Gud av allt ditt hjärta». Det är därför', som hans lära väl är en skön levnadsfilosofi men icke äger religionens bärande kraft.

Liksom alla människoverk se bäst ut på avstånd men förlora, när de betraktas närmare, så är även denne man störst på avstånd. Tolstoj var ingen lycklig familjefader. Man må härvid skjuta skulden på andra, som ställde sig hindrande i vägen för hans idéers genomförande, men om lika rättvisa lämnas båda parterna, torde icke Tolstoj vara utan skuld. Mycket av hans vitt berömda kroppsarbete var bara fuskverk, och man kan ej undgå tanken: »Detta är utfört för att omtalas».280

En ryss sade mig en gång: »Inte kunde Tolstoj uppmura den fattiga gummans skorsten, men han krånglade därmed i många dagar, och så var det ej gjort ändå. Om han däremot givit en murare ett par kronor, så hade han gjort det på ett par timmar».

Tolstoj ville försöka allt. Han ville personligen pröva på, huru allt tedde sig. Han ville beskriva fängelsets fasor och fångarnes liv. Därtill fordrades erfarenhet. Han gick till en fängelsedirektör, bad honom att bliva avklädd sina egna kläder, iklädd fångdräkt och kastad i fängelse. Direktören nekade först och förklarade det vara olagligt. Men när det var »Greve Tolstoj», som begärde det, kunde han ej neka i längden. Tolstoj kläddes i fångdräkt och kastades i fängelse. Här delade han lott med dessa samhällets olycksbarn, åt samma mat som de och delade cell med dem. Huru många dagar han stannade där, har fallit ur mitt minne. Då han trädde ut ur fängelset, yttrade han:

»Nu vet jag, vad det vill säga att vara en fånge».

»Nej», sade en av hans bekanta, »du vet inte alls, vad det vill säga»?

>:,J0) jag har varit i fängelset och delat fångarnes lott».

»Sant», säger den andre, »du har visserligen delat cell och kost med dem, men du vet ännu inte, vad det vill säga, ty du gick självvilligt dit in, levde där under medvetandet, att du var lagligen rättfärdig och att du, när du ville, kunde gå ut därifrån». I dessa tre ting hade varje fånge en annan erfarenhet. Vad Tolstoj här gjorde var hugskott, ingenting annat.

Tolstoj var ju ock grovarbetare: han plöjde åkern, han murade etc., men icke visste han därför, vad det var att verkligen vara bonde eller murare. Han hade ingen aning om, vad de bönder eller murare erfarit, som äro beroende av sitt arbete för sitt och de sinas uppehälle. Även här var hans arbete en sport.

Även om greve Tolstojs bemödanden ej skänkte honom den erfarenhet, han önskade, måste vi dock giva honom vår hela och fulla beundran för hans goda vilja att grundligt studera det praktiska livet. Huru oändligt mycket högre står han281

ej än dessa stora hjältar, som på fantasiens vingar tro sig sväva i ljuset och där uppifrån anse sig kunna bedöma allt under dem. Men om dessa erkände sanningen, måste de helt visst med Rydberg utbrista:

"Med sorgset hjärta måste själv jag svara: Du är en dotter av mitt drömliv bara, förflyttad ut i rummet ur mitt sinne, se'n känslan mejslat dig till bild därinne". Witoschkino.

Witoschkino är en egendom tillhörande överste Paschkoff. Den har ej mindre än 15,000 desatiner öppen jord och 9,000 desatiner skog. Således ett ofantligt stort område. Den lär dock vara en av de mindre egendomarne

tillhörande samme ägare.

När Paschkoff ännu ej blivit för sin tros skull förvisad från Ryssland, lär han ofta med familj bott på denna egendom. Hans nit för själars frälsning tillät honom dock ej att vara overksam t. o. m. på sitt eget gods. Han sammankallade sitt husfolk och sina underlydande till andaktsstunder, han predikade och bad folket vända sig till Gud. Under hänförelse, tårar och bön arbetade han, och många vunnos för Gud och hans rike. — Nu var den älskade husbonden och läraren borta, en av Rysslands ädlaste söner, som nedlagt så mycken tid, kraft och penningar för att lyfta de fallna, upplysa de förmörkade, rädda de döende — han var ej värdig att vandra på Rysslands heliga jord. Ja, sådan är ofta världens gång.

Månne läsaren i tanken kan förflytta sig ut på en av Rysslands oöverskådliga slätter? Den naturliga vägen, som från urminnes tider ej störts av människohand men väl bearbetats av djurens hovar och klövar, av de knarrande och gnagande hjulen och upplösts av regnet, ligger där nästan ofarbar.283

Du ser där ett par främlingar i en rysk bondvagn med sina oskodda hjul och träaxlar, förspänd med ett hästskelett, som släpar sig fram och strävar och drar den knarrande vagnen. Det går så sakta framåt. De hade beräknat vara framme vid målet för resan på viss tid, men nej, det dröjer. Dimmorna sänka sig, och steppens dystra natt faller på. Uttröttade av resans mödor sitta främlingarne halvsovande i så bekväma ställningar, som det usla fordonet medgiver. Vägen har nu blivit drägligare. Det ramlar iväg, som om allt skulle falla i spillror — krasch. Vad är det? »Nitjevå»! == ingenting, förklarar ryssen. Vi ha bara tre hjul kvar, men han lovar att söka rätt på det fjärde. Nåja, hjulet var jämförelsevis lätt att få reda på, men icke så hjulpinnen. Den kunde omöjligen påträffas. Piskskaftet fick offras, och så var den sorgen över.

Men vad betyder detta egendomliga sken på himmelen, som höjer och sänker sig, sprides och koncentreras? Det liknar norrsken, men det är icke på norra himlavalvet. Timme efter timme få vi bevittna skådespelet. Det är så intressant, att både trötthet och sömn övervinnas. Slutligen står hela den vackra synen tätt framför oss. Vad var det? Bara en av dessa vanliga eldsvådor.

I Ryssland finnas många adelsmän, som kommit på dekadans och blivit fattiga. Egendomen, som låg framför oss, tillhörde en sådan. Han hade ej penningar, och lånade därför ur banken till utsäde och arbete. Han lade den blivande skörden i pant. Nu var skördetid. Han hade ej penningar att inbärga den utan måste åter låna därtill. Innan han ännu hunnit få ett korn in i magasinet, hade han på så sätt belånat skörden till 20,000 kronor. Men så var det ock en skörd, som var härlig. I långa rader lågo ett femtiotal långa stackar av säd, framforslade till gården. En av arbetarne, som just var sysselsatt att avsluta uppläggandet av en stack, tog fram sin pipa och tände den — endast en gnista, och hela denna oerhörda massa av säd var lågornas rov. Den, som en gång sett en sådan nattlig syn, glömmer den ej lätt.

Klockan ett på natten kommo vi fram till paschkoffska godset. Nattvakter voro här utposterade kring hela gården. Vi hade passerat den första och andra kordongen och hunno fram till det284

höga, starka gårdsstaketet och porten, men här stannade vi. Alla våra försök att få någon att öppna porten voro fruktlösa. Innanför höllo vakthundarna ett fasligt liv. Situationen var obehaglig. Slutligen lyckades vi dock, och komna innanför porten underkastades vi ett riktigt polisförhör. Vi hade adressen till en hovmästare och skulle nu få ett ännu drygare arbete för att träffa honom. Vi väckte alla sovande utom den rätte, men trägen vinner, och slutligen voro vi verkligen inne i en trevlig våning hos för oss helt okända men dock vänliga människor.

Efter några timmars vila stodo vi upp för att göra närmare bekantskap med vårt värdfolk. De voro goda troende men till följd av förföljelserna tryckta och bedrövade. Deras älskade husbonde var förvisad ur landet, en troende förvaltare av myndigheterna bortsänd från platsen, flera av de troende hade förvisats till andra orter, och alla sammankomster till bön och sång voro strängeligen förbjudna. Huru innerligt gladdes de ej över, att ännu några predikanter vågade besöka dem.

Vi gingo för att besöka förvaltaren, men han var f. n. bortrest. Detta var vår lycka, ty han var ängsligt rädd för att en sammankomst skulle hållas på egendomen, vilket åter kunde ge anledning till nya trakasserier. Han var tysk,

och ryssarne påstå, att alla tyskar äro rädda av sig. I stället träffade vi hans förste man, en engelsman, som jag kände från Petersburg. Det var ett kärt möte. Han visade oss mycken välvilja och förde oss omkring på godset och visade alla de storslagna anläggningarna. Han förde oss över till en annan gård, där det fanns ett par troende familjer, med vilka vi hade en uppbyggelsestund. På kvällen hade vi sammankomst vid huvudgården. Det kan ej beskrivas, huru det kännes att predika för en skara lik denna, som står under medvetandet, att de för sitt »brott» att samlas kring Guds ord kunna fängslas och förvisas till Sibirien. När de på grund av förföljelsen ej kunnat samlas och i ett nu ett sådant tillfälle gavs — ja, då jublade skaran. Man prisade Gud och glömde ögonblickets fara.

Påföljande natt kom förvaltaren hem. Då vi besökte honom, var han ej särdeles välvilligt stämd emot oss. Det var ju ock285

naturligt, men då han fick kännedom om, att vi voro personligt bekanta med överste Paschkoff, omstämdes hans lynne. Det övergick till verklig välvilja, när vi bådo om skjuts till stationen. Han skulle således omedelbart bli oss kvitt.

Huru vemodig är icke denna tidsbild. Man ser här samtidigt den mest skriande nöd och den största lyx, man ser ett folk sjunket i okunnighetens töcken, i lastens djup. Alla, som trampa de gamla hjulspåren och, om möjligt, sjunka än djupare, de gå fria och erhålla äreposter. Men här uppträder en man, som delar med sig av sitt goda åt nödens barn, som predikar bättring och syndernas förlåtelse i Jesu namn, en man, som griper massan och sprider ljus i mörkret — han landsförvisas. O Ryssland, Ryssland, »du som dräper profeterna och stenar dem, som äro sända till dig». Ribinsk.

Följande söndag besökte vi en by, Ribinsk. Där fanns en mycket stor evangelisk friförsamling. Här hade den gamle käre veteranen Jakob Delakovitj arbetat och lidit. Genom hans verksamhet hade ock en stor del malakaner slutit sig till de evangeliska kristna. Han var en outtröttlig Herrens tjänare. Under en hel livstid höll han ut i evangelii tjänst, under motgång och medgång, under stora väckelser och under stora förföljelser. Här hade han många gånger predikat och tjänat församlingen, men ock många gånger fängslats och förts med fångskjuts därifrån. När vi gingo förbi den provoslavnska prästgården, sade en av bröderna:

»Här bodde Jacob Delakovitjs bittraste fiende, den som utlämnade honom åt polisen. Nu har jag tänkt skriva till Jacob: Kom igen till oss, ty de äro döde, som trakta efter ditt liv».

I Ribinsk hade vi många och välsignade möten.

I församlingen hade en äldste tjänat länge och troget, men hans hustru hade dött. En tid därefter gifte han sig med en annan troende kvinna men fann sig samtidigt föranlåten att nedlägga sitt ämbete som föreståndare på grund av ordet, som säger, att en äldste bör vara »oförvitlig, en enda hustrus man», Titus 1:6. Att detta är en missuppfattning av ordet, synes mig vara klart. Skriftstället heter: »om någon är oförvitlig, en287

enda hustrus man». Den ifrågavarande mannen var icke vid det tillfället två utan en hustrus man, men sedermera kunde väl sägas om honom, att han hade varit två hustrurs man. Ordets egentliga mening är väl, att en föreståndare icke får leva i månggifte. Men i detta hänseende syntes dessa evangeliska tagit ett djupt intryck av den rådande uppfattningen inom grekiska kyrkan.

Just som vi kommo ut från ett besök hos en församlingsmedlem, mötte vi »stannavoj pristof», polisprefekten. Vi undrade, om han hade samma ärende till oss, som han haft så många gånger förut till predikanterna, men han gick sin väg i frid och vi vår.

Utom Ribinsk funnos tvenne byar med evangeliskt troende församlingar, vilka vi besökte. Fortsättning av resan.

I staden Schatsk funno vi några troende. Vi stannade över en dag och hade ett möte med dem. Dopfrågan hade här liksom på många andra orter varit orsak till hårda, onyttiga strider och slitit de troende i flera grupper.

Vi foro härifrån över till en by i Rasanska guvernementet. I allmänhet äro posthästarne försedda med stora klockor i seldonen. Skjutsar utlämnas ej till vanliga resande utom på de stora postvägarne. Endast tjänstemän,

poliser och domare m. fi. ha rätt till posthästar utom dessa områden. Till följd av den hänsynslösa förföljelse, som nu rasade mot de sekte-riska, särskilt mot predikanterna, ville vi helt naturligt gå vår väg fram så tyst och obemärkt som möjligt. Men vad hände nu? Jo, vi fingo postskjuts och foro stormande fram under klockornas klang, och folket i alla byar stodo bugande inför oss, troende att vi voro ryska tjänstemän. Det var ett vågspel, men det gick bra. När vi således slutligen körde fram till församlingsäldstens hus i den by, vi hade som mål, då trodde alla, att polisen kommit, och vad det i allmänhet betydde för de evangeliska, det visste de nog. Emellertid ringde vi samman hela byn och hade en sammankomst för fullt hus.

Vår värd omtalade många egendomliga episoder ur sitt liv. Då t. ex. kejsar Alexander III kröntes, utfärdades ett ma-289

nifest, att de sekteriska skulle få bygga sig bönehus och samlingslokaler. Vår värd och den lilla församlingen beslöto att bygga en stuga, och för att ej störas eller störa förlade de den inne i en trädgård. Den skulle vara deras samlingslokal. När stugan var färdig, inlade de en böneskrift till myndigheterna, att den skulle få användas till samlingslokal. Svaret kom i form av en order på två veckors fängelse för vår värd, emedan han byggt stugan, innan rättighet därtill var sökt. Stugan måste rivas. Vår värd begärde att få använda den till visthusbod eller badhus — nej, den skulle rivas, men samtidigt erhöll han rätt att bygga en stor samlingslokal utefter byns största gata. I densamma predikade vi nu. De förståndiga domarna resonerade som så: »Hava de lokalen i trädgården, smyga våra rättrogna dit i hemlighet, därför bör den stugan rivas och salen byggas vid gatan». Vilka som nu voro nöjda med utgången, det var helt naturligt de evangeliska, ty de hade fått mer, än de begärt eller tänkt.

Klädedräkt och seder äro i dessa delar av Ryssland utomordentligt enkla. Så kommo alla ogifta kvinnor och flickor till vår sammankomst i den mest primitiva dräkt, man kan tänka sig — den bestod av ett hemvävt linne. Några hade dessutom ett stycke buldan om benen och näverskor på fötterna. De gifta kvinnorna ha dessutom en kjol. För främlingen såg detta egendomligt ut, men för dem själva var det naturligt. Många av dessa naturbarn kunna yvas lika mycket över ett par nya näverskor som en västerlandets modedrottning yves över en pärlsmyckad dräkt.

14 Staden Melenki och omgivande byar.

Vi kommo med båt på floden Åka. När vi stego av vid en brygga, hade vi tre fjärdedels mil till staden Melenki och omkring två mil till den by, vi önskade besöka först. Platsen vid bryggan var ej bebyggd, och inga skjutsar funnos att tillgå. Slutligen kommo bönder ned med järnlass. När föran avlämnats, ville de ha forlönen, men kontoristen ville taga hälvten därav för egen räkning. Bönderna ville ej godvilligt gå in härpå, det blev ett hiskligt gräl, och så for man efter polisen. När polisofficeren kom, syntes han uteslutande intressera sig för oss främlingar, bönderna kände han ju förut. Examen började således:

»Varifrån kommen I?»

»Från Marchansk.»

»Vart skolen I fara?»

»Vi fara till Nischni Novgorod».

»Varför haven 1 stannat här?»

»Vi hava en del ärenden att uträtta.»

»Skolen I fara in till staden Melenki?»

»Vi skola fara till byn N.»

»Han I bekanta där?»

»Ej personligt, men vi känna en man där.»

»Hur han I lärt känna honom?»

»Vi känna hans söner.»291

»Vad är er sysselsättning?»

, Innan vi hunnit svara, ropade en av bönderna:

»De äro predikanter och komma till oss att predika i byn.»

>Å hå, då», sade polisen, »frukta dock icke för mig, jag skall ej göra er något ont.»

»Varför skulle vi frukta för er, vi äro inga förbrytare. Er uppgift är ju att försvara ärliga människor», sade jag.

»Ja, men ni vet nog, hur många predikanter man här fängslat och sänt bort med fångskjuts. Tänk t. ex. på Jakob Delakovitj.»

»Varför ha de fängslat predikanterna? Ha de varit tjuvar och bedragare?»

»Ånej, men de ha gjort propoganda. — Kännen I Jakob Delakovitj.»

»Jag har hört talas om honom», sade min kamrat, som i verkligheten var Jakob Delakovitjs måg.

»Jag ser väl ej i eder person Jakob Delakovitj?» sporde den frågvise polisen.

»Jag tror inte det», sade min kamrat.

»Låt mig se edra pass!»

Polisofficeren var icke vid tillfället iklädd full uniform och hade därför ej laglig rätt att uppträda å tjänstens vägnar, varför jag sade:

»Tillåt oss först få veta, vem herrn är, så skola vi sedan förete passen».

Han förstod, varå jag syftade, och tillade: »Ja, jag har ej fulla uniformen men är pristov, polisofficer, här.»

»I så fall går det ju an att visa er passen».

Han synade nu passen och började läsa svenska, vilket för honom gick jämt upp lika bra, som om jag börjat med kinesiska.

Snart därpå skildes vi från den vänlige polisen. Jag har återgivit samtalet för att ge läsaren en föreställning om det för främlingen ytterst enerverande i att bli examinerad nära nog vid varje möte med en polis.

Hade bönderna förstått att utkräva sin rätt av kontoristen, så förstodo de ock nu, sedan de narrat oss att vänta till mörkrets inbrott, att av oss utkräva dubbelt så stora skjutspen-292

ningar, som vi förut överenskommit med dem om. Vi måste betala. Vi lade oss i en vagn och drogo en filt över oss. Bönderna körde genvägar genom skogar och över hedar, körde vilse och foro hela natten till kl. 5 på morgonen, då vi voro framme i byn. Vi fingo sova en timme, varefter vi voro redo att besöka sammankomsterna. Min kamrat gick till den evangeliska och jag till en annan.

I fråga om att bokstavligen vara bibliska slogo dessa mina vänner verkligen rekord. De läste uteslutande Guds ord, de sjöngo uteslutande direkta Guds ord, de bådo uteslutande bibliska böner och läste bibliska lovsånger, de hade den »heliga kyssen», de erkände och praktiserade dopet i vatten och firade nattvarden med användande av bröd och vin. De första avdelningarne hade de således i överensstämmelse med mala-kanernas åsikter, de senare med de evangeliska. Dock synas de icke fattat mycket av bibelns verkliga innehåll eller dess andemening. En sådan bokstavsträldom blir i längden tröttande och dödande. Den kväver allt liv. Synnerligast lider bönen och sången härav. Det blir ej ett hjärtats utgjutande inför Gud utan i stället ett muhammedanskt återupprepande av samma sak, låt vara den i sig själv är vacker. Likaså kan man ej med samma hänförelse sjunga Guds ord efter den malakanska ritualen och besynnerliga tonsättningen, som vi sjunga våra melodiska och poetiska sånger. Man jämföre här den förut beskrivna duchaborsekten. Där sliter man sig loss från det skrivna ordet genom åberopande av andens ledning. I chli-stovskasekten läser man väl ordet men tar det endast allegoriskt. Här åter är man så bibeltrogen, att man inregistrerar ord och handlingar under den yttre bokstaven, och även detta blir dödande för

anden.

Den ifrågavarande sammankomsten tog fem timmar, och efter den nattliga resan var detta ansträngande nog men visst intet rekord i tidsutdräkt. I Ryssland kan man ha sammankomster på sex, tio, ja nitton timmar i sträck.

På eftermiddagen hade båda församlingarne gemensam sammankomst. Den liknade mycket ett av våra gamla missionsmöten med diskussionsämnen och samtal däröver.

* i *Armenisk kvinna från Schemacha.294

Här mötte vi en av norra Rysslands evangeliska missionärer. Hela hans tankesfär, hans uttryckssätt och uppträdande var raka motsatsen till de eldiga, kvicka, ironiska lillryssarnes. Detta var en typ av hög- eller storryssen. Lugn, sävlig, öppen och rättfram gick han sin väg och blev vän med alla. Det såg verkligen ut, som om icke ens prästerna kunde riktigt hjärtligt hata och avsky honom. Hela min sympati och kärlek jämte en god del beundran måste jag skänka den mannen.

En dag satt han på en teserveringslokal. En tiggande nunna kom och begärde penningar. Vänligt bjöd han henne sitta och dricka ett glas te. Den trötta nunnan mottog inbjudningen. Nu började han tala med henne om det heliga liv, som hon utvalt, huru hon nu var fri från världen, hade dödat köttet och uteslutande levde för Gud. Ju mera han upphöjde detta helgade liv, ju tätare och djupare blevo nunnans suckar. Slutligen tillade han:

»Nu måste ni väl känna er fullkomligt tillfredsställd och äga verklig frid i er själ.»

Nunnan brast i häftig gråt och utropade: »Nej, nej, jag är en stor synderska!»

Isen var nu bruten, och missionären fick för synderskan

förkunna om den store frälsaren Jesus Kristus.

* *

*

Vid ett annat tillfälle träffade samme man en ortodox missionär, som var utsänd att omvända de sekteriska till kyrkan. Vid alla sådana möten i södra Ryssland blixtra kvickheterna, och med ironiens vapen söka de sekteriska tillintetgöra de ortodoxa. Icke så vår man. Han mötte med orubbligt lugn kyrkans missionär, gjorde sig först till hans vän, samspråkade därpå förtroligt med honom om kyrkan och dess lära. Han ställde sig ej dömande, blott frågande, tills den ortodoxe missionären själv måste giva sanningen rätt. Här ett exempel. Alla kyrkans helgonbilder hava en härlig gloria omkring sina huvuden. Den evangeliske missionären frågade nu:

»Säg mig, hade helgonen en sådan gloria omkring sina huvuden under sitt jordiska liv?»

»Nej», svarade den ortodoxe.295

»Fingo de glorian i döden då?»

»Nej.»

»Är det i uppståndelsen de heliga bliva förhärligade?»

»Ja.»

»Nåväl, hava dessa helgon uppstått ännu?»

»Nej».

»Varifrån ha de då fått glorian? Om de ej äro upp-ståndna, huru kunna då dessa döda hjälpa de levande?»

Här blev den ortodoxe missionären svaret skyldig.

Skillnaden mellan denne evangeliske missionär och hans kamrater i Lillryssland är, att ehuru båda besegra sina motståndare. den förre gör det så, att de gå bort som spörjande, sanningssökande vänner, den senare däremot på det sättet att motståndarne gå bort förtretade och stridslystna.

‡ * *

Ett alldeles säreget förhållande, som jag ej sett på andra orter i Ryssland, var, att även de pravoslavni, vilka stodo som trogna medlemmar i den ortodoxa kyrkan, samlades till gemensam bibelläsning och bibelförklaring utom kyrkan. Den nämnde brodern hade tillträde till dessa sammankomster och mottogs där med glädje, ja, han fick ofta predika bland dem. Icke ens denna rörelse sågo prästerna med blida ögon. Deras inflytande över folket var dock här mycket begränsat i jämförelse med förhållandet på andra orter. Prästen fick t. o. m. bevittna, att folket stundom gjorde den ortodoxa kyrkans korstecken, stundom de gammaltroendes. Sedan han erhållit sina penningar och sportler, bestående af ägg, höns och kalvar, fick han återvända till sin gård, medan folket begagnade sig av större andlig frihet.

* * ‡

Utanför vår bostad stod en av de så karaktäristiska ryska telegarna. Hästen var liten och raggig och körsvennen likaså. Vi skulle resa med denna skjuts ut till en by, minns jag rätt, var det omkring tre mil. När vi nådde byn, tedde husen sig som grå lådor, på vilka man lagt halmtak. Allt vittnade om ytterlig fattigdom. Ingen kyrka, ingen prästgård296

eller skola gav omväxling i den grå enformigheten. . Men nu kunde vi verkligen med stolthet se på vår skjuts och skjutsbonde, ty han var, jämförd med grannarna, en välmående, bärgad man. Han körde in på sin gård, och vi trädde in i huset, som bestod av ett enda rum. På tre sidor hade vi breda, väggfasta bänkar och i ena hörnet ett bord. Fordom hade en helgonbild och en lampa hängt i detta hörn, men nu var det tomt. I motsatta hörnet var den stora, ryska ugnen, som tog nästan en fjärdedel av utrymmet. I dessa bakugnar eldas med gödsel. I askan därav sätter man ned lergrytorna och kokar sin mat, och vid sidan om askhögen gräddar man sitt bröd. Vidare är ugnen ryssens käraste viloplats. Det är så skönt och varmt däruppe. I huset fanns förutom nämnda lergrytor även några träfat och träskedar samt täljknivar. Men — frågar läsaren — var hade de sina saker? De ägde ej mera! Alla kläder, de ägde, buro de på sig. Det var sådana dräkter, jag förut beskrivit. Männen hade buldansskjortor, byxor och näverskor, kvinnorna ett buldanlinne, en duk på huvudet och näverskor. Ett enda ytterplagg fanns i huset, en fårskinnspäls, och den turade man om att använda, då det var kallt utomhus. Det är först i Ryssland, jag mött sådan djup fattigdom.

Snart var stugan överfull med folk. De ville höra, vad vi hade att säga dem av bokens ord. O, vilken sammankomst! Jag har deltagit i gudstjänst i kyrkor och katedraler, i grevars och baroners yppiga palats, men minnena härav förblekna inför denna sammankomst i den fattiga ryssbyn. Det var liv i sången, värme i bönen, ande i samtalet, kärlek i hjärtat, och hänförelsens eld lyste ur mångas av nöd och umbäranden tärda drag. Hela sammankomsten förvandlades till en jubel- och bönefest. Vad vi främlingar talade, minns jag ej, men intrycket av att våra ord voro så matta och hänförelsen hos oss så ringa, att åhörarna måste uppvärma och uppbygga oss, det minnes jag.

Endast några år förut hade de alla varit provoslavni, rätttroende katoliker, levat i alla möjliga laster, synnerligast dryckenskap och tobaksbruk, ty även detta betraktas som en last. Men så hade de förts till besinning, gjort bättring,297

utrensat avgudarne och levde nu ett stilla, lyckligt liv med Herren under förvissning om syndernas förlåtelse.

»Men hur är det möjligt, att ni så fritt få tjäna Gud? Oroa ej prästerna eder?» frågade jag.

»Prästerna, dem ha vi talat så mycket med om Gud och predikat bättring för, att de fly för oss och önska få vara i fred», svarade de.

Befolkningen i detta distrikt lever nästan uteslutande av linodling. I år såg skörden mycket lovande ut. Men så kom mask som en landsplåga och skar av linstjälkarne, och skörden var förlorad. Man klagade i alla byar runt omkring, man fruktade och det med rätta för kommande hungersnöd. Icke ett ord av klagan förnam jag i denna by. Slutligen frågade jag dem, om icke masken fördärvat även deras lin.

»Jo, visst har den det» svarade de.

»Hur går det då för er till vintern?»

»Åh, den Gud, som frälst våra själar och skänkt oss förlåtelse, han sörjer nog för våra kroppar också.»

Jag teg och skämdes inför dessa enkla troshjältar. * *

*

Vår värd berättade för oss, att hans far och mor jämte en fullvuxen broder med sin familj så väl som värden och hans hustru och barn bott tillsammans på denna gård (märk: det fanns blott en enda stuga). Fadern dog för någon tid tillbaka. Då skulle bröderna göra boskillnad. Den ene flyttade ut, och arvet delades. Som läsaren förstår, var delningen också lätt gjord. Allt gick i kärlek, tills man kom till familjens dyrbaraste egendom, fårskinnspälsen. Den äldre brodern ansåg, att han och hans familj ej kunde leva utan den, och den yngre resonerade likaså. Hitintills hade den räckt till för sex personer, hur skulle det nu gå? De blevo oense — nu rullade stora tårar utför berättarens kinder — och trätan varade i två dagar. Längre kunde de ej hålla ut. Den yngre gick till den äldre och sade:

»Du ska' ha pälsen».298

Rörd av detta broderns handlingssätt tog den äldre honom i famn och sade:

»Nej, du ska' ha den».

* *

*

Vi voro på färd till staden Melenki. Då vi passerade en by, tittade vi in till en evangeliskt sinnad person. Vi skulle blott hälsa på och fara vidare, men vår värd var av annan mening.

»Nu sitta ni ned här och dricka te, och under tiden skall jag gå ut i byn och se, vad som kan göras.»

När vi druckit vårt te, kom han tillbaka och sade:

»Nu är folket samlat, kommen och prediken»

Det var ej annat att göra än att gå. Den syn, vi nu sågo, överväldigade oss. I en ny, stor rysstuga hade man samlats. Det var fullt på golvet, på ugnen, på en lave, i fönstren, i förstugan, på trapporna, ja, stegarne voro fullsatta ända upp till taket och dessutom var en stor hop på gården och gatan. Det var nästan uteslutande rättrogna katoliker, och skulle vi nu predika Kristus för dem, gjorde vi, enligt rysk åskådning, en synd så stor att vi vore värda fängelse och förvisning. Det kunde ej hjälpas. Det blev en sammankomst, som varade från kl. 5 e. m. till långt in på natten. Uppmärksammare åhörare får man söka efter. Predikan för poliserna.

Kommo vi i byarne undan alla trakasserier, skulle vi i staden Melenki icke lyckas så väl. Den polisofficer, vi mött på bryggan, var där, och vi visste ej, vad han hade i sinnet. De få evangeliska, som funnos i staden, önskade, att vi skulle predika, och vi beslöto oss för att sammankalla dem. För-samlingsäldsten var död, och vi samlades i änkans hus. Hon hade en son, som varit mycket god, i allt vandrat som en kristen, tills han gick att fullgöra soldattjänsten. Därvid föll han i synd och återvände hem som en drinkare. Även nu var han drucken och höll vakt vid ingången till församlingslokalen. Alla de evangeliska släppte han utan vidare in, men alla provoslavni körde han bort. "Ni äro likadana drinkare och syndare som jag, ni ha intet att göra därinne", sade han. Intet förmådde honom att frångå denna sin "princip". Vi räddades på det sättet från ett oroligt element av halvt försupna ynglingar. Måhända var det bäst så.

Sammankomsten började i sedvanlig ordning med bön och sång. Jag stod upp och började predika. Länge hade jag emellertid ej hållit på, förrän vi åter fingo höra buller och rassel, men nu av sablar och klirrande sporrar. En suck gick genom hela församlingen, en orolig väntan på, vad nästa ögonblick skulle bära i sitt sköte. Pristofen och tvenne poliskonstaplar trädde in och stannade nära dörren. Jag tänkte: "Om ni300

aldrig hört evangelium förr, böra ni dock nu få höra något." Därför fortsatte jag väl omkring tio minuter, avslutade så predikan och, vändande mig till pristofen, frågade jag, om han hade något ärende till oss främlingar.

"Jag önskar se gästernas pass", svarade han.

Då vi räckte honom passen frågade, han:

"Vad är er sysselsättning?"

"Jag är köpman av andra ordningen från staden Tiflis", svarade jag.

"Vad gör ni här då"?

Jag frestades att säga: "Som herr pristofen ser, predika vi evangelium", men höll orden tillbaka och sade:

"Vi äro på väg till Nischni Novgorod och kommo så in hit att se några vänner."

"När kom ni hit?"

"För ett par timmar sedan."

"När reser ni härifrån?"

"I morgon, vill Gud", svarade jag.

Han redde sig att gå med passen. Jag hejdade honom med frågan:

"Skola vi sända efter passen eller återsändas de till oss?"

"Det få vi se", sade han, i det han avlägsnade sig.

Under tiden satt församlingen mycket enerverad. De hade ju så många gånger förut bevittnat, hur polisen arresterat de bröder, som kommit till dem, och nu sågo de ingen utväg för oss att undgå samma öde. Tillfredsställelsen var allmän, när polisen avlägsnade sig. Vi lugnade oss och fortsatte mötet. Efter en timme kom en polis åter med passen, och glädjen och tacksamheten till Herren var allmän i den lilla gruppen. Enligt vårt givna ord reste vi morgonen därpå. Nischni Novgorod.

Nischni Novgorod är en märklig handelsstad. Den lär vara den mest besökta marknadsplatsen i Europa. Den är anlagd just där de stora floderna Volga och Åka flyta tillsamman. På triangeln, som bildas mellan de båda floderna, är handels- och marknadsstaden belägen. På andra sidan Åka och söder om Volga ligger den egentliga staden på en höjdplatå, som sluttar ganska brant mot de båda floderna. Stränderna äro kantade av ångbåtsbryggor, och en utomordentligt livlig trafik råder här. Det påstås, att utsikterna från en del platser här skola vara av de skönaste, man finner i Europa. De tvenne floderna slingra sig fram i det täcka landskapet likt väldiga, vårdslöst utkastade silverband. En intensiv grönska möter ögat på fält och i skogar, i trädgårdar och kålgårdar. Här och där skjuta målade fabriksanläggningar och större gårdar fram ur grönskan. Det talar om frihet och natur, men snart få de väldiga byggnadskomplexen ge vika och sammansluta sig i långa rader vid raka gator. Vilket liv i denna tavla! De ovannämnda otaliga båtarna förläna den en särskilt illusorisk prägel. De typiska ryska isvoschtschikerna (droskkuskarne) kila med sina lätta åkdon av och an och mellan dem de tunga, långa raderna av lastade vagnar och vandrande personer.

Troligen mötas icke på någon punkt i Europa öster- ochEn av armeniernas årsfest vid klostret i Etzmiar-fu.303

västerland som här. Här äro Europas alla nationer representerade. Den asiatiska folktypen, som vi ju minst känna, är den förhärskande och här kanske mest de kasanska tartarerna. Vidare se vi kalmucker, baskirer, kirgiser, perser, armenier, syrier, turkar, judar, hinduer och kineser m. fi. Är således folktypen mycket varierande, så äro deras handelsvaror det i ännu högre grad. Allt vad rysk och asiatisk råvara heter, allt vad slöjd, industri och åkerbruk kan åstadkomma, finner man här. Alla skatter, som jorden, bergen och haven kunna utlämna, allt vad skogarna ha att framvisa, alla djur, som finnas på och i jorden, ända ned till blodigeln — allt säljes här i parti.

1 denna stad gjorde vi många men fruktlösa försök att träffa några personer, som voro religiöst intresserade. Vi

hade förut hört, att det skulle finnas några, som älskade Herren och samlades omkring Guds ord, men vi funno dem icke. Detta var för oss en stor saknad. Vi fingo lämna denna stad — så vitt jag minnes rätt den enda under alla mina missionsresor i Ryssland, där vi ej träffat några sekteriska.

Jag svarade polisen i Melenki, att jag var köpman av andra ordningen i Tiflis och att jag reste till Nischni Novgorod. Detta var sant, men stor handel blev det ej av, ty kassan var alltför klen och mager. Att man i Ryssland på liknande sätt begagnar sig av den "kristliga listen", är ett förhållande, som mycket olika bedömes. Ofta är det dock oundvikligen nödvändigt, och då man därigenom vinner tvenne mål, först får evangel ium predikat för syndare, för det andra räddar polis och överhetspersoner från att begå övergrepp och synder, som eljes skalle vara oundvikliga, kan man ej förkasta handlingssättet. Man jämföre härmed 1 Sam. 16: 1—5, där Herren lägger i Samuels mun orden: "Jag är kommen för att offra åt Herren", då ju hans huvudsakliga ärende var ett annat. Se vidare Mat. 10: 16, 17. Rom. 16: 19. Samara.

Samara är en stad på östra sidan av floden Volga. För 25 år sedan hade den 34,500 innevånare. Troligen har den ökats betydligt sedan dess. Sedan Orenburg i 18:de århundradet anlades och direkt förbindelse med Samara upprättades, och dymedelst den senare sattes i direkt förbindelse med Central-Asien, har den utgjort ett centrum för all handel på Volga. Även genom floden Karna står den i förbindelse med vidsträckta delar av Ryssland. Då sedermera de sibiriska och centralasiatiska järnvägsnäten utgingo härifrån, inses lätt, vilken stor betydelse denna stad genom sitt läge äger. Säd och talg lära vara de största utförselprodukterna.

En säregen produkt för Samara är vidare komisen. Komis är sur, på särskilt sätt beredd märrmjölk. Den användes som medel mot lungsot. Komiskuranstalterna ligga på stranden utefter Volga, ett stycke utom staden.

Vi togo in på ett hotell. Det var övermåttan underhaltigt på alla sätt. I staden funnos några malakaner. På söndagen gingo vi till deras samlingslokal, men den var under reparation. Det var ett för ryska förhållanden präktigt hus. Vi sökte då upp den plats, där de för tillfället voro samlade. Ceremonierna voro malakanska, men "anden" bland dem var enastående, besynnerlig.

Vår närvaro var tillräcklig för att de på ett utomordentligt305

flytande och ordrikt språk skulle visa, att de och endast de voro andliga kristna. En av dem var en särskilt klyftig "tolkare" av skriften. Han fröjdades, ja jublade över att de — malakanerna — dött bort från världens elementer (barnaläror i svenska översättningen) Kol. 2: 20. Världens elementer vore: eld, vatten, luft och jord. De voro andliga kristna, som dött bort från vattnet. Alla kyrkor och övriga sekter vore villfarande, de trodde på frälsning i elementen — i vattnet och dopet. En lika märkvärdig förklaring gjordes över 1 Petr. 3 : 20—22: "I vilken få, det är åtta själar, frälstes från vattnet" (ryska översättningen). "Vi", fortsatte talaren, "äro lyckliga nog att vara i arken, frälsta från vattnet, under det alla kyrkorna och" — vändande sig till oss — "även I förgås i vattnet". Föga tid lämnades oss att säga, vad vi hade på hjärtat. Alla tydliga ställen i skriften, där det talas om dopet och nattvarden och vilka han ej kunde förvränga, undvek han sorgfälligt.

Vi besökte en förmögen änka för att till henne framlämna ett medfört brev. Där mötte vi den ovannämnde tolkaren jämte flera av de mera bemärkta i malakanförsamlingen. Vi inbjödos på middag, och här fortsattes det intressanta men onyttiga disputerandet om ord. När vi slutat, sade min kamrat:

"När vi började denna resa, var min enda önskan den att enkelt få predikä frälsning för syndare i Kristus. Då jag nu ser edert skrymteri, ser, huru skrifterna förvrängas till egen och andras förtappelse, då fylles min själ av ett brinnande nit, och jag ville med Jesus utropa: Ve eder, 1 skriftlärare och fariseer, I skrymtare, I dåraktiga och blinda!"

Icke allenast deras ord utan även deras gärningar liknade fariseernas. Se här ett exempel: En malakan dog och efterlämnade änka och barn i fattiga omständigheter. Från avkastningen av tvenne kor livnärde sig nu änkan och barnen. Sekten fordrar, att ett större offer (kalas) skall givas vid begravningen och ett dylikt offer ett år därefter. Änkan slaktade nu ena kon, och församlingen åt upp offret på en dag. Långa böner lästes för den döde, och så var begravningen över. Ett år förgick. Malakanerna fordrade åter ett offer för den döde, och om ej änkan gav det,

blevo hon och hennes barn uteslutna ur församlingen. Änkan grät, bad och visade på sina barn

14306

och kon som den enda jordiska räddningen för dem, men intet hjälpte. Kon måste offras, och så samlades man med fröjd åter, sjöng och bad och lämnade änkans hus skövlat. UI skrymtare, I uppäten änkors hus, medan i som förevändning hållen långa böner." Mt. 23: 14. Det senare är dock icke något synnerligt betecknande endast för Samara, alla malakan-församlingar handla på samma sätt. De tre förvisningsfångarne i Orenburg.

Då vi nu hunnit så långt i öster, måste vi även besöka våra tre bekanta i Orenburg, armeniern Abraham Amirchanjans och ryssarne Wårånin och Paulof. Ingen adress hade vi, och av försiktighetsskäl ville vi ej fråga efter deras bostad. Vi hade endast hört, att Abraham Amirchanjans skulle bo nära ett badhus. Vi gingo dit och funno verkligen hans bostad. Återseendet var kärt. Vi hade skilts, då de som fångar lämnade Tiflis på väg till förvisningsorten. Även familjerna Wårånin och Paulof återsågo vi här.

För att lära känna dessa tre måste vi i tanken förflytta oss till Tiflis, där de under en följd av år verkat. Amirchanjans var armenier, född i Schucha i Kaukasien. Han hade studerat och prästvigts i Basel. Därefter verkade han något i Turkiet och Persien men kom så över till Tiflis, där han huvudsakligen arbetat i Brittiska Bibelsällskapets tjänst och fullbordat en armenisk och en tartarisk översättning av bibeln. Vidare bedrev han frivillig verksamhet bland ryssar, tyskar och armenier. Hans hem var en egendomlig samlingsplats för alla skilda nationaliteter, som besökte Tiflis.

Wårånin var född i Tiflis av rysk-malakanska föräldrar och fostrad i deras religion. Han var en tid ganska förmögen och ägde eget hus och egen affär i Tiflis. Snart övertygades han om, att malakanernas lära var ohållbar. Han lät döpa sig,308

och hans troende hustru följde exemplet. De äro bland de äldsta baptisterna i Ryssland. Det var för Wårånin en naturlig sak att låta döpa sig, när han blev troende, men den ortodoxa baptismens läror ha aldrig förfäktats av honom. Detta är förhållandet med många av våra bästa baptister i Ryssland.

I Wårånins tjänst var en troende gosse, Paulof. Han sändes till Tyskland för att i baptisternas seminarium utbildas till predikant. Här insöp han de tyska baptisternas partiskhet. Han återvände till Ryssland och har inverkat mera än andra på att införa den ryska baptismen i samma benhårda ortodoxa anda, som i vissa städer är rådande.

Under tiden förlorade Wårånin sin förmögenhet. Den unge Paulof kom och valdes till församlingsföreståndare, och grundläggaren av församligen sköts åt sidan. Det blev en skism, som spred sig från Tiflis ut över hela Kaukasien, i det en del höll på den förre och en del på den senare föreståndaren.

I Tiflis verkade helt naturligt varje grupp för sig och utbildades i sin givna riktning. Under vintern 1886—87 anordnades samtalsmöten, då representanter för alla skilda grupper kommo tillsammans för att diskutera bibliska spörsmål. Slutligen kom dopet upp på dagordningen, och striden därom blev både sakrik och het. Amirchanjans var representanten, som försvarade barndopet, och Paulof de äldres dop. En medlande part fanns där ock representerad av oss svenskar. De tvenne stridskämparne voro ivriga och modiga, och bevis och motbevis följde på varann. Så höllo de en afton ut ända till midnatt. Vi skingrades, och var och en gick hem till sitt.

y[I *

Amirchanjans och Paulof hade lyckligt nått sina hem och gått till vila, insomnande i den glada förvissningen, att de var på sin sida hemfört segern. Men vad är det, som stör vilan? Det dundrar och väsnas på ytterdörren, och polisen befalleri lagens namn att öppna. Amirchanjans tages ur sin säng i den ena stadsdelen och Paulof ur sin i den andra, och båda kämparne mötas före dagens inbrott utanför Tiflis i det stora, dystra fängelset.309

Kl. 7 f. m kom en broder Steinbrecher till mig och frågade:

"Har du hört, vad som hänt i natt?"

"Nej."

"Medan Amirchanjans och Paulof sovo i natt, praktiserade polisen sig in i deras bostäder, grep dem i sängen och förde dem direkt till fängelset."

Denna nyhet spreds som en löpeld över staden och långt utom dess gränser.

* * *

1 fängelset möttes de två. Det första, som skedde, var, att herr Paulof bad herr Amirchanjans, att de skulle få lägga bort titlarne — de blevo bröder. Det var vid påsktiden och därför ganska kallt. De hade berövats sina egna kläder och iklätts den grova fångdräkten, som ej var tillräcklig att skydda dem mot kölden. Ingen bädd och inga sängkläder funnos för dem. Tröttheten överväldigade dem dock. Den ene tog sin kappa och bredde ut den på stengolvet, båda lade sig på den och togo sina tofflor som huvudgärd, under det de skylde sig med den andra kappan — bröderna kröpo så nära varandra som möjligt. En av medfångarna såg deras belägenhet, rördes därav och kom med ett bylte trasor och lade det som huvudgärd åt Amirchanjans. Denna kärleksbevisning rörde honom till tårar.

Utan rannsakning och dom, utan att egentligen veta varför blevo nu dessa båda bröder berövade friheten och satta inom lås och bom. Några år före den nu nämnda tilldragelsen hade Tiflis besökts av ryska kyrkans missionärer, som inkallat alla evangeliska och sekteriska till diskussioner. Därunder hade Amirchanjans, Paulof och Wårånin varit de, som åtsatt kyrkans missionärer hårdast och gjort dem svarslösa. Kyrkans missionärer hade således därvid dragit det kortaste strået, men de vunno dock sitt mål — de fingo reda på de andliga ledarne. Konsekvent följde de sedan lagen': "Slå herden, och fåren i hjorden skola vara förskingrade", Mt. 26: 31. Just för att förskingra de evangeliskas lilla hop hade nu de kyrkliga på310

administrativ väg utverkat ledarnes förvisande, och platsen bestämdes till Orenburg.

* * *

"Se, djävulen skall kasta somliga av eder i fängelse, på det I mån varda försökta, och I skolen hava bedrövelse i tio dagar. Var trogen intill döden, så skall jag giva dig livets krona". Uppb. 2: 10. Dessa ord gingo i bostavlig uppfyllelse på ovannämnda bröder. I fängelset predikade de, Paulof för ryssarne och Amirchanjans för armenier och tartarer.

Tvenne gånger i veckan tillåtes allmänheten att besöka fångarne i detta fängelse. Tvärs över gården spännas tvenne linor, mellan dessa gå de vakthavande soldaterna, fångarne framföras till inre linan, och de besökande stå utanför den yttre. Fångarne ha i allmänhet få vänner, och därför erhålla de sällan besök. Nu var ett enastående fall, då fängelset rent av bestormades av folk. De besökande medförde te, bröd, ost, korv och allehanda andra matvaror, som upplades i pyramider på fängelsegården. Samtalsämnena voro så olika mot vad betjäningen var van att höra. Här var det tröstеord, uppmuntran till hopp och uthållighet, till tro och förtröstan på Gud — ej ett-missljud av klagan och sorg, ej ens av bitterhet mot den kränkta friheten och den stora orättvisa, som vederfarits bröderna. Det fälldes tysta tårar av medlidande, men genom tårarne lyste hoppet om återseende. Besöket på söndagen varade i fyra à fem timmar. Då det slutligen avlystes, bad Amirchanjans fängelsedirektören om tillåtelse, att en man måtte få komma från varje avdelning för att få del av det stora matförrådet. Detta beviljades, och en mansbörda sändes till varje avdelning. Det blev en verklig jubelfäst för alla olycksbarn i det stora fängelset. Varken fångar eller fångvaktare hade någonsin förut bevittnat något dylikt.

Vilka voro då dessa besökande? Det var män ur alla samhällsklasser, det var fattiga och rika, det var lutheraner och baptister, malakaner och frikyrkliga, det var ryssar och tyskar, armenier, tartarer, svenskar m. fi. Skall detta allt vara en förebild för kommande tider? Skola förföljelsen, nöden ochEn armenisk familj utanför sin bostad på gården i Van.312

trångmålet vara de medel, som slutligen skola samla alla Guds barn?

* * *

Genom vänners energiska åtgöranden och genom deponerande av en stor borgenssumma hos myndigheterna

utverkades slutligen fångarnes frigivning under påskhögtiden samt rättighet att för egna medel resa till förvisningsorten, bevakade av en poliskonstapel. Därigenom undsluppo de den tortyr, som en rysk fångtransport i verkligheten är.

Dagen för avresan var bestämd. Tvenne stora postdiligenser stodo redo. I den förra tog Amirchanjans med sin stora familj plats, i den senare Paulof med familj och Wårånin med hustru. Diligenserna sattes i rörelse och efterföljdes av ett fyratiotal ekipager, fullsatta av vänner till de förvisade, som ville följa dem till vägs. Man kunde nu valt .en väg, som fört direkt ur staden, men anordnaren av det hela sade:

"Låt hela staden se, huru vi följa våra fångar till vägs!"

Den långa filen av vagnar drog så genom Tiflis huvudgator. Det hela liknade mera ett triumftåg än en förvisning. Jag märkte under färden, huru oerhört uppseende detta väckte. Poliser och menige man slogos med häpnad, och folk samlades utefter gatorna, liksom då furstliga personer draga fram. Tidningsreferenter av alla färger voro närvarande och nedskrevo flitigt sina observationer, men de fingo alla gömma dem i papperskorgen, ty om denna storslagna och i sitt sätt anmärkningsvärda tidsbild fingo tidningarna icke nämna ett ord. Även detta förhållande är en typisk tidsbild från Ryssland anno 1887.

g * *

Amirchanjans hade några år förut hos Brittiska och Utländska Bibelsällskapet inlagt en ansökan, att sällskapet skulle bevilja honom rätt att resa till Orenburg för att där på ort och ställe studera några tartariska språkdialekter. Ansökan hade då av-slagits. Nu hade de ryska myndigheterna däremot omedvetet beviljat hans begäran.

* * *313

De tre familjerna voro medellösa. Då vänner när och fjärran hörde om deras förvisning, insändes ganska stora frivilliga gåvor till dem. Detta fortsattes även under första tiden på förvisningsorten. Hade det funnits en förståndig Josef, som under de goda åren förstått att spara, skulle ej de senare hårda åren blivit så bittra, som de nu i verkligheten blevo, synnerligast för de tvenne baptistfamiljerna.

I staden Orenburg fanns en tysk baptist från Petersburg samt en rysk, förvisad hit från Chersonska guvernementet. Dessa sammanslöto sig nu med de nykomna till en liten baptistförsamling och hade sina regelbundna sammankomster. Amirchanjans besökte även dessa möten. En dag kom han med sin hustru till sammankomsten. Det var ordnat för nattvardsfirande. De satte sig och åhörde predikan, och då brödet och vinet utdelades, stod även Amirchanjans upp för att bliva delaktig därav — men Paulof förhindrade honom. De voro ju icke döpta.

Efter sammankomstens slut stod Amirchanjans upp och inlade en kraftig protest emot detta deras handlingssätt. De kände honom som kristen en lång följd av år, gemensamt hade de lidit för evangelii sanning, därunder slutit ett innerligare broderskap, de hade delat med varandra alla de pekuniära gåvor, som de erhållit, (en verkligt human handling från Amirchanjans' sida, då de största beloppen insändes för hans räkning). När han besökte dem i deras hem, framsatte de det bästa huset förmådde, de kallade honom för "broder", men nu uteslöto de honom från det, som ej var deras, utan Herrens bord. Däremot kunde de i sin gemenskap upptaga mycket tvetydiga personligheter, som de ej kände, blott de ägde namnet baptister.

De gamla misshälligheterna mellan Paulof och Wårånin uppblossade ånyo härute, och de därav följande svårigheterna voro ganska stora. Paulof fick behålla sin predikantlön även under förvisningen, men Wårånin hade intet underhåll. Så till åren kommen, som han var, hade han svårt att finna något lönande arbete, varför det för honom och hans hustru blev ganska trångt. Amirchanjans fortsatte med sitt bibelöversättningsarbete. Byarne utanför Samara.

Återkomna från Orenburg till Samara reste vi ut till de omgivande byarna. I många av dem funnos stora s. k. evangeliska församlingar. Andan i dem var dock mycket olik den vi funnit i de förut beskrivna byarna. Man prisade här frälsningen genom barndopet lika mycket som de s. k. hedbergi-anerna i Finland göra. De hade utbytt

det malakanska böneformuläret mot ett annat men upprepade sina böner lika mekaniskt som förut. Vid nattvardens firande försmådde de icke de synliga tingen, utan i stället för vin, som de ansågo för orent och oheligt, använde de vattenmelon. Oftast fogades härtill en kärleksmåltid bestående av honung och bröd. Varje medlem fick då ett så stort stycke av det ena, stora brödet, att "alla åto och vordo mätte." I dessa byar hade vi många och stora sammankomster och mycket livliga samtal och diskussioner. Allt avlopp stilla, och myndigheterna störde oss ej.

En konferens för predikanter och ombud från församlingarne skulle hållas i Sydryssland. I andra länder annonserar man om sådant eller sänder ut cirkulär. Båda dessa sätt äro goda, men endast i ett land med församlingsfrihet — icke i Ryssland. Där måste man genom trovärdiga, pålitliga personer sända bud från man till man. Vi hade just i uppdrag att under resan inbjuda vissa personer till ett sådant möte för överläggning om det315

gemensamma arbetet. I en långt avlägsen by bodde en predikant, som ock skulle inbjudas, varför vi beslöto att resa dit.

Vägarne voro till följd av ihållande regn nästan ofarbara. Det var därför svårt att få skjuts. Slutligen funno vi en ryss, som var villig att fara. Här stod nu vårt ekipage: ett par hästar så magra, att det varit en omöjlighet att fara in i svensk stad med dem, en tysk vagn med järnaxlar — det låter något det — men hjulen, ja hjulen voro ömkliga. Kusken försäkrade oss, att det var "nitjevå", gjorde ingenting. Han försåg oss med en stor yllematta att breda över oss, och så bar det iväg. Vi tröstade oss med, att fallet under alla händelser ej kunde bli livsfarligt, då resan måste gå långsamt och gyttjan på vägen var mjuk som piskat murbruk. Det strida regnet och stormen tvingade oss snart att krypa ned och draga mattan över oss. Hjulen sviktade nu så, att telegans rörelse fullkomligt liknade en båts på ett stormande hav. Då vi på detta sätt släpat oss fram ett par, tre mil kommo vi till en by. Här delade sig vägen. Den kortasie fram till målet var öde på ett par mil, den andra var längre, men vid densamma funnos byar. Vi hade slagit in på den förra men vände om och togo den senare. Vi hunno blott första byn. Regnet öste ned, ej en tråd på vår kropp var torr, och nu gick ena hjulet fullständigt i kras. Vi fingo härberge i en rysstuga, som var under medelmåttan renlig. Bättre blev den ej heller, när vi drypande av regn och nedsmorda av gyttjan inträdde. Vi beställde genast samovar (tekök), ägg och mjölk. Svart och rykande hett stod teet på bordet, men vi blevo ganska missräknade. Man hade kokat äggen i teet och därvid slagit sönder ett skämt ägg. Hungriga och förfrusna sutto vi där med alla dessa sköna rätter utan att kunna förtära en enda av dem. En malakan påstod, att det var de ryska, orena svinen, som genomsyrat vattnet, men vi upplyste honom om, att det i stället var de rena hönsen, som gjort det.

Ute på gården blev liv och rörelse, och från motsatta ändan av byn kom en hel karavan av ryssvagnar och körde in. Efter en stund kom vår skjutsbonde och sade: "Underliga äro Herrens vägar! Predikant N. är just nu ankommen hit". Sällan har jag sett så tydliga bevis på Guds ledning i det dagliga316

livet som nu. Vi skulle söka reda på denne predikant. Regnet, den öde vägen och olyckan med hjulet tvingade oss att söka en fristad här. Omedveten om allt detta reste predikanten en dag före den bestämda tiden från sitt hem. Regnet tvingade även honom att fara denna väg. När han och hans skjutsbonde nådde byn, frågade de efter härberge på ej mindre än åtta ställen men nekades, tills de kommo till det hus, där vi voro. Vi räddades härigenom från en två dagars besvärlig resa och tackade gemensamt Gud för hans underbara ledning.

Då alla försök att låna hjul voro fruktlösa, skaffade jag några spikar, repstumpar, träbitar etc. och spikade och band ihop hjulet så, att vi togo oss åter till den by, varifrån vi utgått föregående dag.

Den ovannämnde predikanten omtalade för oss, att en säregen andlig rörelse hade utbrutit i detta distrikt. Till det yttre liknade den närmast de ovan beskrivna Duchovni. De blevo "fyllda av anden", talade, profeterade, sjöngo under ett tillstånd av extas. Hittills hade denna rörelse endast burit goda frukter. Den syntes vara en motvikt mot det konservativa andliga parti, som finnes på denna ort. Gärna önskade vi att få stanna och vara med på sammankomsterna, men tiden medgav det icke. Vi träffade dock en av den nya rörelsens ledare och samtalade med honom omkring tre timmar. Av honom fingo vi ett odelat gott intryck. I staden Saratof.

Saratof är en trevlig stad på västra stranden av Volga med omkring 93,000 innevånare. Den driver betydlig handel, synnerligast med vete, talg, linfrö och fisk.

Här funno vi icke så få troende. Vi fingo härberge hos en mycket älsklig familj, som syntes leva helt för Herren. Genom sin kristliga vandel, sin ödmjukhet, sitt öppna och ärliga uppträdande var familjefadern känd, ärad och älskad i hela staden — men han var korvmakare. Läsaren har måhända svårt att förstå denna sak. För den, som lärt känna de ryska sekterna, står det däremot genast klart, att detta var nog att göra honom omöjlig i de religiösa kretsarna. Malakanerna och med dem många av stundisterna och baptisterna m. fi. hålla hårt på Gamla testamentets bud om rena och orena djur och bibelord sådana som detta: "De som äta svinkött och oren spis och möss, de skola allesammans förgås, säger Herren", Es. 66: 17. Detta gjorde, att de togo bestämt avstånd från korvmakaren, som ju använde fläsk. Denne mans yrke avklippte således en stor del av det inflytande, han eljes skulle ha utövat på de religiöst intresserade på denna ort.

I staden fanns en liten evangelisk församling med många varma och nitiska bröder och systrar. Dessa suckade dock under en föreståndares järnhårda ok, vilken själv tillvällat sig makten. De berättelser, som omtalades om hans tillvägagångssätt, gränsade318

till det otroliga. När tvenne strida, böra dock båda parterna få rätt att uttala sig. Vi gingo därför att besöka honom. Första och andra gången sände han ut bud till oss, att han ej var hemma, tredje gången, vi gjorde försöket, mötte vi honom i dörren och blevo stående på trappan. Vi presenterade oss och sade, att vi önskade samtala med honom.

"Vad vill ni?" sade han kärvt.

"Vi besöka de troende församlingarna och söka sprida ljus och glädje bland dem."

"Ären I baptister, eller vad ären I?" frågade han vidare.

"Nej, vi äro evangeliska kristna."

Nu först släppte han oss över tröskeln in i huset. Samtalet blev dock ej bättre utan gick i samma anda. En större avoghet vet jag mig ej förut ha mött, varför vi funno för gott att snart avbryta samtalet och gå. Då yttrade han:

"I kunnen komma igen i morgon, då predikar jag.u

Vi inbjödo honom till ett bönemöte vi hade utsatt på kvällen, men han kom ej dit. Vännerna samlades mangrant, och efter bönemötets slut begärde de vårt råd angående det,som f.n. borde göras. De hade lidit oerhört under den tyranniske föreståndaren. Vi rådde dem att vara stilla, och så skulle vi alla gå på predikan påföljande dag, som var söndag, och i kärlek samtala med föreståndaren. Därefter skulle vi gemensamt samråda och se, vad Herren visade oss för utväg. Under tårar bad man Gud leda morgondagens förhandlingar.

Söndagsmorgonen ingick härlig och ljus. Den troende skaran var åter församlad. Församlingsföreståndaren lämnade ej ett ögonblick ledningen med undantag av att han uppmanade den samarske predikanten att bedja. Själv föreslog han varje sång och predikade. Det var ett mästerverk till predikan. Språket var oklanderligt, i tankarna låg skärpa och reda. Sällan har jag hört maken i Ryssland. Innehållet var bibliskt och förklarande. Han talade om de troendes plikt att vara underdåniga och eniga, deras plikt att tjäna, lyda och giva av sina ägodelar, försaka etc. En sak störde dock det hela: det var en omedveten stämma, som ständigt ropade: "Du lär andra, men du lär ej dig själv." Han lade bördor på319

lärjungarnes axlar men ville själv ej vara med om att bära dem.

Den märkliga sammankomsten var slut, och många hade redan avlägsnat sig. Vi tre främlingar och församlingsmed-lemmarne sutto kvar. Då han såg detta, sade han:

"Sammankomsten är slut, våren så goda och gån nu!"

"Vi önskade samtala med dig om några saker", sade vår ovannämnde värd. Atmosfären var redan så mättad, att vi alla kände nerverna darra av fruktan för vad som komma skulle.

"Icke nu, gån er väg. Jag skall äta middag", svarade föreståndaren. Samtidigt visade han i handling, hur det skulle gå, om vi ej ögonblickligen lydde befallningen.

"Här är mitt hus", sade han, fattade tag i en broder och kastade ut honom.

Vi försökte lugna honom och bådo om en stunds samtal, men han var obeveklig. Vi skulle få återkomma på kvällen. Han visste nämligen, att vi påföljande dag skulle resa, och ville på så sätt hindra oss från att ha ett möte med församlingen. Slutligen övergick han till oförskämdheter. Vi lämnade mannen och tänkte på Hesekiels ord i 34: 21 om bockarne, som trängde med sida och bog och med sina horn stångade de svaga, till dess man drev ut dem.

Man behövde ej mera vittnesbörd från vänner eller motståndare angående föreståndaren och hans sinnelag. På söndagseftermiddagen samlades församlingen på en annan lokal, där vi främlingar predikade. Det var ett dyrbart möte. Man beslöt sedermera, att församlingen skulle i fortsättningen hålla sina möten därstädes, och på så sätt skulle man avsätta den härsklystne föreståndaren och lämna honom åt sitt öde.

Det var rörande att se, huru dessa troende bådo Gud för den man, som de till följd av mångårig erfarenhet nu voro tvungna att lämna.

Inom denna församling hade för några år sedan uppstått en skism angående Kristi person. Den ena gruppen bekände: "Kristus är Gud", den andra bekände: "Kristus är Guds Son". De skiljdes åt och gingo var sin väg. D:r Bædecker hade vid ett av sina besök visligt och kärleksfullt lett dem åter tillsamman. Då de båda parterna bekände, att Jesus var den av Gud320

sände Frälsaren, att han var vägen, sanningen och livet, ansåg han, att det var nog, och, som sagt, de förenades i en församling. Till följd av den ovannämnde föreståndarens despotism hade en del åter skilt sig, men nu sammanfördes de ånyo.

Huru denna församling sedermera utvecklade sig, känner jag ej till.

* * *

I de tyska kolonierna utanför staden hade under senare tiden en vittomfattande och kraftig väckelse ägt rum. Flera av de lutherska prästerna hade kraftigt motverkat denna rörelse, ja, en av dem var på väg att inkalla polismakt för att hindra mötena och sammankomsterna, men Herren lär på ett särskilt sätt ha hindrat honom därifrån. Herren spörjer ej vare sig präster eller poliser, när eller var han får frälsa själar.

i * *

Vi kunna ej vidare följa resans gång. Beskyddade och bevarade till kropp och själ kommo vi lyckligt åter till utgångspunkten i staden Charkov. Mycken möda och många försakelser hade vi haft att genomgå, men rikliga tillfällen hade ock givits att tala Guds ord till provslavni och sekteriska troende och oomvända. Skärmytsling med de ortodoxa.

Låt oss berätta något från de sekteriskas strider med präster och ortodoxa missionärer. Ryska kyrkan gör årligen ganska mycket för att återföra dem, som lämnat henne och övergått till andra samfund. Härom vore ej annat än gott att säga, om hon därvid använde blanka vapen och sökte med sanningens makt övertyga de »förvillade». Detta är dock sällan förhållandet. Många av dessa präster och missionärer tro nog själva, att de ha sanningen på sin sida, men det hindrar ej, att de äro bedragna och själva gå ut att bedraga andra. I allmänhet göra de sig icke besvär med att överbevisa de »avfälliga», det är fast mer ett disputerande och utrönande, vilka som äro ledare och föregångsmän bland de sekteriska. Sedan detta skett, ha de beprövade medel, som de tro verka ofelbart. Då överlämnar kyrkan — märk, kyrkan har aldrig förföljt eller straffat en avfälling — nej, hon överlämnar dem blott åt den världsliga makten att bötfällas eller kastas i fängelse och förvisas. Stundom sker det på »lagliga vägar» genom rannsakning och dom, men lika ofta på administrativ väg utan dessa invecklade rättegångar, då målet likväl har en på förhand given utgång.

I Kiefska guvernementet hade många avfallit från kyrkan och övergått till stundisterna. En av kyrkans missionärer frågade en f. d. gardist.

»Tror du på relikerna?»

21322

»Nej», svarade gardisten, »jag tror ej, förrän jag sett och känt liksom Tomas».

Efter ett långt samtal tog missionären gardisten med sig till Kief, och där skulle han i Lavri (de underjordiska grottorna, där relikerna förvaras) överbevisas om deras undergörande förmåga. Han lämnades nu åt en livvakt av sex starka munkar, och Lavri stängdes för andra besökare. Gardisten gick modigt genom gångarne och slet dukar och kläden av uppstoppade beläten och kände på deras kroppar, händer och huvud. Munkarne började skrika och förbjuda honom, men gardisten fortsatte. De måste då med våld hindra honom. Därvid höll gardisten säkert tag om ett beläte och drog det ur sin håla. Han övermannades och fördes ut. Man hade sport, att en kättare fanns i Lavri, och utanför hade två à tre hundra personer samlat sig. De ville nedgöra gardisten, men munkarne måste här till vilket pris som helst rädda honom. Hade ett mord begåtts på denna plats, skulle kyrkan med Lavri stängts på en längre tid, enligt rysk lag, och den ekonomiska förlusten hade därigenom blivit oerhörd. Gendarmernas svarta vagn infann sig dock snart och hämtade sitt offer. Fången kände först, huru man körde på de stenlagda gatorna, men snart lämnades dessa och timme efter timme förgick, och då vagnen stannade, var det på en klostergård. Gardisten fördes in i en cell. Här bestormade munkarne honom, att han skulle avsvärja sin tro och återvända till kyrkan. När ej detta hjälpte, tillgrep man kraftigare medel. Hittills hade han fått ett glas vatten och en brödbit om dygnet. Nu kastades han in i en källare, och även den nämnda kosten indrogs. Han skulle här snart dött av hunger, om han ej lyckats underrätta sina vänner om sin belägenhet genom att lova riklig belöning till en vaktmästare, om han framförde hans hälsning till dem. De i sin tur underrättade polisen.

Polisen infann sig, och efter hårdnackat motstånd måste munkarne öppna källaren och utlämna fången, som redan i tre dygn varit utan mat. Nu läste polisen lagen för munkarne.

En lång rad af rättegångar och trakasserier följde härefter. Slutligen var gardistens motståndskraft bruten. Han lovade att bli en provoslavni — rättrogen. Nu fick han underteckna323

en förbindelse att aldrig mer gå på stundisternas sammankomster, fick därpå sextiofem rubel i kontant belöning och återskänktes friheten — men lycklig blev han ej. Hans samvete anklagade honom och lämnade honom ingen ro. Efter sex år tog han åter mod till sig och gick till de troendes sammankomster.

Då en ortodox missionär ankom till platsen, inrapporterades hans avfall. Missionären frågade honom:

»Du har ju givit löfte att ej besöka de kätterska sammankomsterna?»

»Ja.»

»Vi ha ju givit dig penningar för att du ej skulle göra det?»

»Ja.»

»Men varför gör du det likväl?»

»I Israel fanns en lag, att alla fångar, ja, även de som sålt sig själva, skulle frigivas, då sjunde året gick in. Jag har nu nog länge tjänat er, mitt friår är ingånget, och jag är

åter lycklig i min Gud», sade gardisten.

* *

*

En av munkarne i staden Kief blev omvänd till Gud och började med kraft arbeta emot det kyrkliga bedrägeriet. Han drogs inför rätta för sitt avfall från kyrkan. Man ställde då bland annat till honom frågan, om han trodde på relikerna.

»Huru», svarade munken, »skulle jag kunna tro på det, som jag själv förfärdigat! Jag har ju själv sytt och stoppat upp en del av relikerna.»

Munken förvisades till Östra Sibirien.

* *

En ortodox missionär hade samlat folket ute i en bykyrka. Han tillfrågade en av stundisterna, visande på en helgonbild:

»Vad är detta?»

»Det är ett bräde med oljefärg på», svarade en bonde.

»Vad är detta?» frågade åter missionären, visande på Nya testamentet.

»Det är evangelium», svarade bonden.324

»Du svarar ej logiskt, detta är papper och trycksvärta.»

Bonden gick fram till helgonbilden, skakade den och ställde flera frågor till den, men erhöll intet svar.

»Se han svarar mig inte», sade bonden. Vändande sig till missionären, fortsatte han: »Du är mera bekant med honom, fråga, så kanske han svarar dig».

Det blev en lång paus, och då intet svar kom från missionären, fattade bonden Nya testamentet och sade:

»Detta är papper och trycksvärta, det är sant, men boken har ett levande ord, som svarar på alla livets frågor och löser alla hemligheter, och den vill du likna vid brädet med oljefärgen 1»

* * *

Vid en dylik dispyt frågade en präst, varför stundisterna kallade de kyrkliga för avgudadyrkare. Då ingen ville svara, återupprepades frågan flera gånger. Slutligen trädde en stun-dist fram och, pekande på ikonostasi (väggen mellan det heliga och det heligaste i ryska kyrkan, vilken vägg är fullsatt med helgonbilder), frågade:

»Äro alla dessa heliga och helgade genom bestänkning med vigvatten?»

»Ja», svarade prästen.

»Se hit, rättrogna folk», fortsatte stundisten, närmande sig överängelens Michael bild, där ängeln föreställes rida på en häst, förtrampande den besegrade draken, djävulen, »se hit, här äro tre bilder, ängeln, hästen och djävulen. Eder präst säger, att alla tre äro heliga. Överst ha vi ängeln, sedan hästen och underst djävulen. När I nu tillbedjen, vem av de tre tillbedjen I? Eller kanske I tillbedjen alla tre? När I kyssen honom (pekande på djävulen), kyssen i då mellan hornen eller i stjärten?»

* * *

»Vad är detta?» frågade en präst, pekande på ikonostasi, helgonväggen.

Den nyss omnämnde stundisten svarade:

»Det är byggt i överensstämmelse med andra budet».325

Prästen förstod meningen och ville ej fortsätta på sitt inslagna ämne.

(Andra budet lyder på ryska: Du skall icke göra dig en bild, ej heller något beläte av det som är ovantill i himmelen eller nedantill på jorden eller i vattnet nedanom jorden. Sådana skall du icke tillbedja och icke dyrka. 2 Mos. 20: 4, 5.) * *

*

I Ryssland kallas prästen batuschka, lille far. Matuschka betyder lilla mor. Prästen måste låta sitt hår växa, så att de i verkligheten liknar kvinnors hår. Vidare bär han en stor vid kappa, som mycket liknar en kjol.

En sådan präst anlände till en malakanby för att disputera med malakanerna och söka återföra dem till kyrkan. Malakanerna kommo överens om att endast några gamla gubbar skulle gå till disputationen. De kastade sig omedelbart in på ämnet om helgonbilderna.

Malakanerna började därvid läsa ur Gamla och Nya testamentet om avgudarne. Prästen svarade avvärjande:

»Det där är fråga om avgudar, vi ha inga sådana; vi ha endast helgonbilder och heliga reliker.»

»Ja, men se, far-mor (batuschka-matuschka)», sade gubbarne, »vi tala endast om sådana, som ha öron och ej höra, ögon och ej se, mun och ej tala. Vi veta ej, om edra göra det.»

»De äro inga avgudar, de föreställa endast helgon.»

»Far-mor, vi veta det ej, vi veta endast, att I tillbedjen dem. Om de se och tala, veta vi ej, vi tala och läsa endast om sådana.»

Länge fortsatte de på detta sätt. Slutligen sade prästen vredgad:

»Varför kallen I mig far-mor? Jag är far men ej mor.»

»Vi veta ej, vilketdera du är», svarade gubbarne. »Framtill

liknar du far, baktill mor.»

* *

Den ortodoxe missionären hade samlat stundisterna till ett möte. Han nödgade dem att utse någon, med vilken han kunde diskutera, men stundisterna hade av erfarenhet lärt sig,326

att detta ej gick an. Bland stundisterna fanns dock en mycket förståndig kvinna, vilken till alla delar bemötte missionärens utfall och svarade på hans frågor. När han i samtalet ej längre kunde reda sig, förargades han och utbrast:

»Jag vill här ej tala med kvinnor. De ha, som ordspråket säger, långt hår men kort förstånd.»

»Aha — är det så, då förstår jag, varför vi voro så jämngoda,» svarade kvinnan. Prästen hade nämligen lika långt hår som hon.

* ‡ *

Då en af de gammaltroende i Kief blivit omvänd till Herren, lämnade prästen honom ingen ro. Han ville återföra honom till kyrkan. Mannen i fråga hade en praktfull och dyrbar helgonbild. Vad skulle han göra med den? Fördärva den? Sälja den? Intet av dessa förslag tilltalade honom. Han gick då till en artist, som på vit duk målade följande text: »Äro vi nu Guds släkte, så böra vi icke mena, att gudomen är lik guld eller silver eller sten, ett bildverk av mänsklig konst och uppfinning». Apg. 17: 29. Detta bibelord fäste han så, att endast bildens huvud var synligt ovan detsamma.

Då prästen åter kom till honom, stannade han som vanligt innanför dörren och gjorde stora korstecken framför bilden under djupa bugningar. Han märkte dock underskriften, gick fram och läste den. Han gjorde därpå helt om, gick lika tyst

som han kommit och lämnade sedan mannen i fred. * $

*

De sekteriskas tal om helgonbilderna stöter de rättrogna ryssarne oerhört, helst som dessa äro vana att från sin tidigaste barndom anse dem som gudomligheter, vilka de tillbedja. I folkspråket kallas de ock »våra gudar». Men ännu mera an-stötligt är det sätt, varpå många av de sekteriska göra sig av med dem. Det är dock mycket olika. I en by i Kiefska guvernementet spände bönderna en häst för en vagn, plockade alla sina »gudar» i vagnen och läto kvinnorna köra hela lasset till prästen, som stod handfallen och ej visste, vad han skulle göra.327

En stundist var anklagad inför domstol, därför att han bränt upp sina helgonbilder. Domaren frågade honom,

varför han gjort så.

»Jag läste i bibeln, att alla hedningarnes gudar skulle dömas, men jag visste ej med vilken dom, förrän prästen lärde mig, hur jag borde göra.»

»Vad säger du, har prästan lärt dig att bränna helgonbilderna?» frågade domaren.

»Ja», svarade stundisten, »i kyrkan var en fattig kvinna, som tog nattvarden. Då spilldes en droppe vin på hennes duk. Prästen befallde kvinnan att bränna upp sin duk, ty den var helig. Därav förstod jag, att allt heligt skulle brännas, och så har jag gjort.» .

* * ‡

Man utspred det ryktet, att stundisterna i en by skaffat sig nattvardskalk och messhake m. m. Polisen sändes omedelbart att undersöka saken. Framkommen till bonden, som var stundisternas ledare, fann han honom på åkern, där han plöjde. Han inkallades i stugan, och förhöret började.

»Har ni någon nattvardskalk vid edra sammankomster?»

»Ja, här är kalken,» svarade bonden, tagande ned en träskål från en hylla.

»Var har ni messhaken då?»

»Messhaken har jag lämnat ute på plogen, vill ni, skall jag hämta den,» sade bonden.

I lillryska språket ligger här en fin och intressant ordlek, som ej kan återgivas i svenskan. Ordet »tjascha» betyder nämligen både kalk och skål och det slavonska ordet »risa» både messhake och kappa.

Samme bonde blev sedermera dragen inför rätta för sin tros och verksamhets skull. Domare och nämnd förvånades över hans förstånd och svar. De trodde, att de hade framför sig en förklädd personlighet. Slutligen frågade domaren, om han var studerad.

»Ja», svarade bonden.

»Hur mycket har ni då studerat.»328

Georgisk kvinna.329

»Jag har gått igenom två klasser — Gamla och Nya testamentet», var bondens svar.

Jag känner personligen denne bonde. Ytterst sällan träffar man en man så levnadsglad som han. Han ägde en sprudlande källa av vitsar och liknelser, kvicka infall och roliga episoder. På samma gång var han sant gudfruktig och mycket verksam för Guds rike.

När kyrkan stundom avtvingat några stundister ett löfte, att de skola återgå till kyrkan, blir deras livsåskådning mycket olika. Den ene går grubblande, dömd i sitt samvete, därför att han förnekat sanningen, tills han antingen slutar i förtvivlan eller bryter bojan och återförenar sig med de troende. Den andre går till kyrkan en gång om året och tager nattvarden för att få leva i fred och blir därigenom likgiltig för all religion. En tredje kanske faller i dryckenskap och utsvävningar, men under masken hånar han kyrkan och dess gudar och predikar protestantism för sina supbröder. Verklig glädje och hjälp får aldrig kyrkan av dessa överlöpare. Det påminner mig om ett ord, uttalat av en rysk profetissa: »Vårt folk duger icke för er».

En av dessa till kyrkan återförda stundister satt på krogen, då en pravoslavni kom till honom och frågade:

»Har du läst evangelium?»

»Ja», svarade den förstnämnde.

»Vet du, att det står: Om någon slår dig vid det högra kindbenet, så vänd honom ock det andra till.»

I det samma slog den rättrogne till f. d. stundisten, så mycket han förmådde. Lugn tog den senare emot slaget, och då han vände fram andra sidan, fick han även där en kindpust. Nu var det f. d. stundistens tur att fråga:

»Vet du vad, som står sedan?»

»Nej», svarade den rättrogne.

»Med det mått, varmed i mäten, skall det mätas åt eder.» I detsamma gav han den rättrogne ett slag, så att han föll över ända.

|j * *330

När nöden för de troende nått sin höjd i Kiefska guvernementet, när präster, kyrkliga missionärer, munkar, poliser och godsägare gjort sitt bästa att plåga dem med rättegångar, fängelse, förvisning etc., blevo de slutligen utom sig och samlades för att rådgöra om vad som var att göra. Bönderna beslutade då att slå sig tillsammans och köpa en egendom och utvandra från de byar, där de ledo sådant betryck. En deputation sändes ut, och överenskommelse träffades med en godsägare. Bönderna köpte hans egendom och lämnade första inbetalningen, 12,000 kronor. Nu inrapporterades förhållandet till guvernören, som förklarade, att bönderna ej hade rätt att köpa egendomen ej heller att lämna sina byar. Godsägaren behöll naturligtvis den inbetalade summan, och bönderna lämnades i ännu större fattigdom och betryck.

* *

*

Under dylika omständigheter kan man ej undra över, att några förklara, att vi leva i »femte basunens tidevarv». Se Upp. 9: 1—12. Avgrundens brunn är öppnad, och ur röken gå gräshoppor, som ha makt som skorpioner. Skorpionerna äro godsägarne och skattindrivarne, gräshopporna äro prästerna, och plågan från dem är lika stor som från godsägarna. De stingas med sina stjärtar och gaddar. — Präster och godsägare tala honungssöta ord, men deras stjärt är polismakten med sina gaddar. De skada ej gräset på marken, men plåga människorna så, att de söka döden — men de finna den icke; de längta att dö, men döden flyr från dem. Då Uppenbarelsebokens siare beskriver gräshoppornas utseende, säger han: »Deras gestalter liknade hästar, rustade till strid, och på deras huvud voro såsom kronor, som liknade guld, och deras ansikten voro såsom människors ansikten och deras hår som kvinnors hår och deras tänder som lejons. De hade pansar såsom järnpansar och dånet av deras vingar var såsom dånet av vagnar, då många hästar löpa till strid.» Nog måste man erkänna, att här finnes en slående likhet mellan de beskrivna gräshopporna och de ryska prästerna. De äro rustade såsom till strid, de ha fkronor, ansikten som män och hår som kvinnor. Men gräshopporna utgingo ur röken från avgrundens brunn och hade i&vgrundens ängel som sin konung. Folkets hus, sprithanteringen m. m.

Under den ryska helgen, då vi ej fingo uträtta, vad vi egentligen behövde ordna för resan, togo vi ett par av de typiska ryska isvoschtjikerna (åkarne) och foro över den ståtliga Neva på den nybyggda bron, som, inom parentes sagt, uppgives ha kostat omkring nio millioner kronor, och ankommo så till »Peterburgska sidan», där Folkets hus är byggt i den park, som omgiver Peter-Pauls fästningen. Åkarne stannade framför ett egendomligt palatslikt hus och förklarade, att detta var målet för resan.

Vi trädde in genom den stora entréen. Avgiften pr person var tio kopek. Knappt hade vi kommit in genom portarne, förrän en väldig orkester spelade upp en marsch.

Byggnadens mittelparti utgjordes af ett stort, cirkelrunt rum med kupolliknande tak. På väggarne voro stora kartor målade Till vänster hade man en stor teatersalong, till höger en ofantlig sal, som sträckte sig ända fram till husets gavel. På båda sidorna funnos läktare eller gallerier, vilande på smäckra järnpelare.

En ofantlig människomassa var samlad och promenerade av och an i denna sal under orkesterns toner. Ett teaterstycke spelades just nu, och det var mellan akterna, som publiken luftade på sig på detta sätt.

Men vårt ärende var att spisa middag i det beryktade332

Folkets hus, där man skulle få det så billigt och bra. Vi skyndade förbi allt det ovannämnda till matserveringslokalen. Allt var här utomordentligt enkelt och praktiskt: cementerade golv och lackerade järnbord,

hissar för mat och kärl från nedre till övre våningen. På stora bord, som gingo runt som en krukomakares skiva, voro allehanda kärl såsom koppar, fat, tallrikar, knivar, gafflar och skedar placerade, och här fick publiken taga, vad den behövde. Själva serveringen sköttes av kvinnliga biträden i särskilda dräkter: rödbruna klädningar, vita förkläden och mössor. Deras antal var i vanliga fall mellan ett hundra och etthundratjugu. Ingen av dessa hade lön. De fingo leva av den »natjaj» (drickspenningar), som publiken gav dem. Överallt härskade den största renlighet. Maten var god, men lika billigt hade vi kunnat spisa på många andra ställen i staden. Då jag uttryckte min förvåning häröver, svarades, att detta var helgdagspris. På vardagarne var priset däremot ytterst billigt. Det gick an att spisa middag för 15 öre och däröver. Tillströmningen av folk till detta hus lär vara enorm.

Religion, politik och berusande drycker voro bannlysta från denna plats. Man ville här med musik, teaterföreställningar, lek och dans etc. civilisera ryska folket. Huruvida detta lyckas, kan jag ej säga, men troligt är ju, att mången ungdom härigenom kan räddas från att indragas i kroglivet. Läsaren ser ju redan härav, att Folkets hus i Ryssland är helt annat än de Folkets hus, vi ha i Sverige. Jo, uppe vid Grängesberg har ju ett liknande hus byggts av en engelsman på samma principer, fast man där saknar de resurser man äger i Petersburg. I Sverige bygges ju med ovanstående undantag dessa hus av folkets egna medel, i Ryssland däremot byggas de i nykterhetens intresse av staten från överskott av bränn-vi.nshanteringen.

Det ser ut, som ryssarne härvid följa regeln: »Låtom oss göra det onda, på det alt det goda må komma». (Rom. 3: 8.) Det kan ju dock hända, att även i Ryssland kan finnas något, som vore efterföljansvärt. För omkring 15 år sedan infördes i guvernementet Charkof försöksvis en ny lag för brännvinshanteringen, varigenom all handel med spirituösa lades under333

staten. Krogarne omdanades helt. Kyparen, som alltid var en mansperson, var en statens tjänsteman med lön, men utan del i vinsten av hanteringen. Inom parentes må här sägas, att de illa avlönade skollärarne i massa strömmade till och antogo plats som kypare, så att en del skolor av brist på lärare måste stängas. Ingen utminutering skulle få ske till berusad person eller till barn. Vidare skulle inga bord och stolar få finnas på dessa krogar. Helt naturligt har detta system både sin ljusa och sin mörka sida. Den ljusa är nog den, att superiet åtminstone delvis hämmas. Vidare är en bättre kontroll möjlig, och slutligen hämmas därigenom samvetslösa individer att sko sig och samla oerhörda rikedomar, ockrande på mängdens njutningslystnad. För staten blev det nog också en rikligt flödande inkomstkälla. Det är nu, som nyss nämnts, just från denna inkomst, som staten lägger av en del för nykterhetsverksamhetens bedrivande, och denna del lär räknas i många millioner rubel pr år. Det är icke allenast matserverings- och förlustelselokaler, utan även natthärbergen, bibliotek etc. etc., som av ovanstående medel byggts och inrättats. Allt detta hör ju till de ljusa synpunkterna. De mörka däremot torde vara, att staten skall personligen, om man så kan uttrycka sig, ockra på folkets lidelser, och statens växande behov tvingar den att utsträcka denna »näringsgren» så mycket som möjligt. Ett radikalt nykterhetsarbete, gående ut på att minska eller omintetgöra brännvinets syndaflod, är härvid nästan otänkbart. Jag saknade tid att närmare studera detta intressanta ämne men tänker, att det borde ligga i nykterhetsfolkets intresse att taga noggrannare reda på det nu i Ryssland gällande »systemet» och dess verkningar. Sedan ovanstående skrevs, har detta system utvidgats och praktiseras nu i större delen av Ryssland. Men kan något gott komma från Ryssland?

Så fråga väl de allra flesta så väl i vårt land som i hela det övriga Europa. Tvångspolitiken i Finland, judeförföljelserna i södra Ryssland, armeniska kyrk- och klosteregendo-marnes indragning till ryska staten, stundistförföljelserna m. m. kasta en mörk skugga över detta land och väcker antipati i det övriga Europa. Det är ej min mening att ingå i enskild-334

heter, allra minst att försvara dessa åtgärder, men när jag se^ uru man i Europa skriver och talar om Ryssland, påminner ag mig en persisk fabel, som har följande innehåll:

»En man gav sig ut på en resa, och under en ökenfärd kom han i sällskap med en utomordentligt skön, ung man. Efter en stunds samspråk frågade han efter ynglingens namn.

»Satan», blev svaret.

»Vad», sade den förre, »jag har alltid sett dig utritad och beskriven med horn i pannan och på knäna.»

»Ja», svarade satan, »det beror på, att pänseln satt i min fiendes hand.»

Allt eftersom pänseln sitter i en fiendes eller väns hand, får tavlan ton och färg. Den som t. ex. på ort och ställe varit vittne till, vilken verklig landsplåga judarne äro för den ryska befolkningen på vissa orter, kan lätt inse, huru det okunniga folket återvänder till den uråldriga nävrättens lag — samma lag, som erkännes av alla civiliserade nationer, engelsmän och boer, ryssar och japaner, tyskar och fransmän,fastmandåslåss» lagenligt» med de modärnaste förstörelseverktyg, som de skarpaste snillen förfärdigat för att användas under och på vattnet, på jorden och i luften. En engelsk resande tyckte sig säkerligen ha funnit ett dråpligt uttryck, då han sade några ord, som i översättning lyda: »Skrapa ryssen, och du skall finna tartaren». Med andra ord: avkläd ryssen den yttre civilisationens mask, och barbaren återstår. Det var ju fint sagt, men jag undrar, om man ej kan tillämpa samma sats på många andra nationer också? Dock i Ryssland talar man litet och skriver ännu mindre om allt detta, ty censuren utövar en stark kontroll, men om jag vågar påstå, att censuren är liksom kunskapens träd både god och ond, då får jag väl alla svenskar emot mig, likaväl som alla ryska journalister, som säga, att den är ond och bara ond. Men tänk efter! Skulle ej en väl ordnad och skött censur i vårt land kunna uträtta otroligt mycket gott, i det den kunde hämma den syndaflod af osedlig, gudsföraktande och samhällsupplösande litteratur, som för närvarande utflödar över vårt land och folk? Jo, visserligen! Men nu har jag förirrat mig alltför långt bort från vår resa. Vid uppbrottet.

Resan från Kaukasien upp till Charkov i Central-Ryssland företogs av hälsoskäl. Sedan febern så nedbrutit mina krafter, att det såg ut, som fanns det blott en utväg — lägga mig ned att dö — beslöts i hast, att vi skulle fara för att få ombyte på klimat. Trots svagheten sökte vi att från första visn telsen på vår plats predika ordet i tid och otid och arbeta bland folket, varest tillfällen därtill yppade sig, och sådana behövde vi i allmänhet ej söka efter. Som ovan visats, verkade vi i staden med dess omgivningar så väl som genom långa och mödosamma resor. Den lilla församlingen i staden bildades under vår vistelse där av några få troende, som funnos vid vår ankomst. Den växte till i antal och i inre samman-i hållning. Min hustru verkade med trohet och nit på sitt stilla, tysta sätt även under den tid, jag var ute på resorna.

Av de ovannämnda skildringarna ser man, huru skarorna i Ryssland just vid denna tid började vakna upp i andligt hänseende, och huru mäktiga rörelser doldes på djupet ibland de lägre stånden. Vi ha vidare sett, vilka vidunderliga former dessa rörelser skapat och vilka egendomliga begrepp de sammanfört, till stor skada för sig själva och det arbete de uträttade. Man fann här stora grupper, som stelnat i former och ceremonier. När man stod inför dessa, önskade man innerligt att det vid deras uppkomst funnits män med insikt och336

förmåga att leda den andliga livskällans flöden i rätt riktning. Nu stod man åter inför en sådan där nybildningens och nydaningens tid. Man kom vandrande till fots tre, fem, ja tolv mil för att träffa oss och några troende och för att se, höra och lära, huru en Guds församling bör inrättas. De omtalade, huru de i flera år, i ett fall i tio år, samlats i all tysthet, läst bibeln och forskat efter sanningen. Födda inom och lärda av den provoslavnska kyrkan, hade de hittills uppfyllt hennes yttre ceremonier, men de funno dem ej överensstämma med bibelns lära. I dagar och nätter fick man sitta och undervisa dessa människor en och en, vilka sedan återgingo till sina respektive hemorter för att omsätta, vad de hört. Denna verksamhet såg ej mycket ut för världen men är måhända det, som lämnat största behållningen för Guds rike. • En broder sade vid denna tid: »I Ryssland finns ett Herrens tempel, men det är ruinerat. Ovislighet, härsklystnad och egenkärlek samt onyttiga dispyter äro de makter, som fördärvat det. Här finnes mycken dyrbar, duglig materiel, men det saknas arbetare och byggmästare." O, huru skriande stort är ej detta behov av trogna och förståndiga kristliga ledare i Ryssland!

Omkring två tusen familjer hava i Kiefska och Chersonska guvernementen under den senare tiden avkastat sig det kyrkliga oket och samlats omkring bibelordet, men de äro i stort sett såsom nyfödda barn, som behöva fostras och ledas. I hela Lillryssland har denna väckelse mer eller mindre kraftigt gått fram. Skall skörden kunna inbärgas, eller skall den av brist på arbetare gå förlorad för Guds rike?

Vid betraktande av allt detta fylldes själen av vemod och medlidande. Vart man vände blicken, var det skriande

behov av arbetare. Av brist på föreståndare och herdar var det strid och oreda, där man eljes kunnat äga exemplariska församlingar. Mitt hjärta blödde vid tanken på alla dessa behov. Jag kände brinnande begär att få fortsätta arbetet, så långt som Gud gav krafter och beskyddade oss.

På ryska historiens första blad står en sats, som ljuder genom århundraden: »Vårt land är rikt och vidsträckt, men ingen ordning finnes. Kommen och regeren över oss». Behovet fylldes, kraftiga politiska ledare kommo över till Ryssland337

och förenade de spridda hoparne till ett stort folk. Fransmän, tyskar, engelsmän och svenskar kommo för att taga reda på Rysslands rikedomar och bearbeta dem med Rysslands eget folk. I fullaste mening gälla nu ovanstående ord på det andliga området. Finns det ej några varmhjärtade, nitälskande, erfarna bröder, som kunna och vilja offra något för Rysslands dyrköpta själar?

* * *

Dessa tankar och känslor nedtecknades för omkring 23 år sedan men gälla i verkligheten även den dag i dag är. Den som läser ovanstående, kanske får den uppfattningen, att den andliga rörelsen i Ryssland har genomsyrat skarorna. Så är icke förhållandet. De troendes antal gent emot millionerna i de guvernement, där de vistas, är försvinnande litet. Rysslands evangelisering är ett jättearbete, som hör framtiden till.